NOSOLOGIA METHODICA

SISTENS

MORBORUM CLASSES,

GENERA ET SPECIES,

Juxtà Sydenhami mentem & Botanicorum ordinem.

Auctore FR. BOISSIER DE SAUVAGES,

Regis Consiliario ac Medico, in Monspeliensi Universitate Medicinæ, olimque Botanices Professore Regio; Academiæ Scientiarum Monspeliensis, Londinensis, Upsaliensis, Berolinensis, Florentinæ, Physico-Botanicæ, Suecicæ, Naturæ curiosorum, & Instituti Bononiensis Socio.

TOMI TERTII PARS PRIMA,

Complectens

GENERA ET SPECIES MORBORUM

AD CLASSES VII. & VIII. PERTINENTIUM.

Nempè

DOLORES ET VESANIAS.

AMSTELODAMI,
Sumptibus FRATRUM DE TOURNES.

M. DCC. LXIII.

CLASSIS SEPTIMÆ SYNOPSIS.

DOLORES.

ORDO I. Dolores & moleſtiæ vagæ ſæpiùs univerſales aut cutaneæ ad phlegmaſias non referendæ.

I. *Arthritis*, articulorum dolor ſpontaneus periodicus.

II. *Oſtocopus*, oſſium dolor non erraticus & internus in artubus.

III. *Rheumatiſmus*, dolor diuturnus in parte carnoſâ artuum.

IV. *Catarrhus*, collo vicinarum partium dolor à frigore ſuſcepto cum tuſſi, coryzâ, &c.

V. *Anxietas*, moleſtia quæ ad continuam loci mutationem cogit.

VI. *Laſſitudo*, moleſtia cum debilitate quæ ad quietem invitat.

VII. *Stupor*, moleſtia quæ ſenſum tactûs obſcurat.

VIII. *Pruritus*, moleſtia quæ ad ſcalpendum nos cogit.

IX. *Algor*, moleſtia qualis à ſummo aëris frigore excitatur.

X. *Ardor*, moleſtia qualis à ſummo aëris calore producitur.

ORDO II. Dolores Capitis, ſcilicet vel capillitii vel faciei.

XI. *Cephalalgia*, gravativus capitis dolor.

XII. *Cephalea*, periodicus diuturnus tenſivus capitis dolor.

XIII. *Hemicrania*, dolor alterutrius lateris frontis.

XIV. *Ophtalmia*, dolor oculi cum rubore, lucis intolerantiâ, &c.

XV. *Otalgia*, dolor aurium.

XVI. *Odontalgia*, dolor maxillarum dentiumve.

ORDO III. Dolores pectoris, jugulive anhelationis expertes, anhelationibus non accenſendi.

XVII. *Dyſphagia*, moleſtia deglutitionem impediens.

XVIII. *Pyroſis*, ardor œſophagi ad ſtomachum extenſus.

XIX. *Cardiogmus*, dolor cordis cum ejus pulſatione.

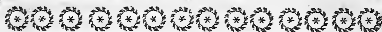
ORDO IV. Dolores abdominales interni.

XX. *Cardialgia*, molestia in stomacho syncopem minitans.
XXI. *Gastrodynia*, dolor vehemens epigastrii stomachive.
XXII. *Colica*, dolor intestinorum.
XXIII. *Hepatalgia*, dolor hypochondrii dextri hepatisve.
XXIV. *Splenalgia*, dolor aut molestia in regione lienis.
XXV. *Nephralgia*, dolor lumbi alterutrius ureteris ductum sequens, cum nauseâ, testis retractione in viris, cruris stupore in feminis, &c.
XXVI. *Dystocia*, dolor uterinus in gravidis cum conatibus parturitionis.
XXVII. *Hysteralgia*, dolor uteri sine nisu parturitionis.

ORDO V. Dolores partium externarum locales, artuumque.

XXVIII. *Mastodynia*, dolor mammarum.
XXIX. *Rachialgia*, dolor abdominis & spinæ dorsi in brachiorum paralysim aut convulsiones desinens.
XXX. *Lumbago*, dolor lumborum corporis erectionem impediens.
XXXI. *Ischias*, pelvis & coxendicis dolor claudicationem sæpiùs inducens.
XXXII. *Proctalgia*, dolor podicis citra tenesmum.
XXXIII. *Pudendagra*, dolor genitalium citra dysuriam.

CLASSIS SEPTIMA.

DOLORES.

PONOI & *Algemata* Hippocrati, quo etiam nomine morbos in genere indigitavit, cum dixit *quamvis molestiam morbum esse. Passiones* Arabum, ut passio colica, iliaca &c. *Odynes* Galeno & *Copoi* multis, unde dolor ossium *ostocopus* dictus est. *Algeia* etiam idem sonat; unde *ca dialgia*, *otalgia*, seu cordis dolor, auris dolor; nec non *agra* seu captura, inde *podagra*, *gonagra* &c

Si dolor simplicissimus & in abstracto consideretur, tunc certè *Symptoma* est, ut Pathologi veteres volunt; sed cum dolor secum gerat alia simul accidentia, horum concursus morbum constituit, sicque dolores notabiles qui observantur, morbos constituunt, quoties scilicet dolor est ægritudinis præcipuum symptoma; si verò molesta sensatio comitetur graviorem morbum, ut febrem, phlegmasiam, convulsionem, fluxum &c. tunc pro horum morborum accidente dolor reputandus est. *Dolores* classi morborum adstrictorum annumeravere methodici. *Vide* Prosper. Alpinum *medic. method. lib.* 9. Felix Platerus *libr.* 3. *de doloribus* hanc classem primus instituit, quam ordine anatomico divisit, verum immeritò Febres doloribus accensuit.

Congestionum nomine hos indigitarunt eximii Junckerus & Nenterus, causam loco morbi obtrudentes.

Dolores dividebantur ab Antiquis in *graves*, *infixos*, *mordaces*, *punctorios*, *acutos*, *pulsatorios*, *tensivos*, *frigidos*, aliosque plures quoad magnam partem ab Archigene excogitatos; sed multò satius est morbos dolorificos à sede quàm ab ideâ doloris distinguere, cùm confusissima sit doloris idea, nec ullis definitionibus distinctè tradi queat, licet sentienti clara sit. Adde quod in eâdem ægritudine, ut colicâ, odontalgiâ, dolor sæpè à priori diversus percipiatur, nec morbus genere diversus sit, licet gradu variet, ut omnibus est in confesso.

Accidentia dolores saltem notabiles comitantia ex intellectâ dolorum theoriâ facilè cognoscuntur, scilicet cur in atroci dolore vigilia, anorexia, anaphrodisia, asthenia, deinde macies, pallor, syncope &c. surperveniant.

Cum enim anima conservationi corporis invigilet, ea debet ad partem dolentem continuò attendere, & minus urgentes necessitates considerare, sed ex acri attentione, vigilia acris exsurgit, omnis somnus arceri & phænomena ex pervigilio derivanda accidere debent.

Per somnum fit uberior fluidi nervei secretio, adeòque facultas motrix resarcitur, deficiente itaque somno, deficit reparatio virium, unde languor & asthenia omnium organorum & artuum.

Fluidum nerveum ex nervis extremis debet admisceri succis digestivis, eo verò deficiente succi digestivi sunt vappidi, inertes, adeòque minùs apti ad digestionem & famem, inde anorexia. Uber est proventus fluidi nervei in organis

generationis, eo itaque deficiente, viribusque languentibus, nulla libido; seu datur anaphrodisia, ut datur neglectus omnium voluptatum assuetarum tabaci, caffé, indifferentia erga deambulationes, negotia, ludos cordis viribus imminutis, sanguis debilius fertur in vasa, adeòque ultima & angustissima non penetrat per majuscula tantum provolutus, hinc pallor; denique cur macies succedat ex defectu digestionis, ex virium penuriâ, ex fluidi nervei dissipatione assiduâ, cuique evidens est.

Doloris nomine non intelligo tantum eam vividam sensationem quæ à nervearum fibrarum distractione procedit, ut vulgò in Scholis intelligitur, sed quidquid animam molestè afficit; angit, vexat, ex corporis dispositione oriundum, unde à pathematis moralibus differt; sic pruritum, anxietatem, frigus, ardorem doloribus accenseo; sic pro doloribus hepatis, lienis habeo molestiam, gravitatis sensationem, quæ ex horum viscerum infarctu sæpè procedit; unde differt à mœrore, tristitiâ merè patheticâ, vesaniarum comite, quæ à determinatæ partis vitio non pendet, sed ab errore seu hallucinatione animæ, ut in melancholiâ producitur.

ORDO PRIMUS.

DOLORES VAGI.

SUNT ea morborum dolorificorum genera quæ artus diversos affligunt, nec à determinatâ individuâ sede, vel dextrâ vel sinistrâ corporis parte characterem suum mutuantur.

Artûs nomine intelligimus brachia & crura, quæ ſunt organa præcipua motûs localis, adeòque ille ordo motus hujuſce difficultatem vel impoſſibilitatem ſecum ſæpiùs importat, ſaltem in parte affectâ; atque cum pedum, tibiarum & crurum ope corpus indigeat ut huc illucve transferatur, his artubus dolore tentatis, ille corporis totius motus vel difficilis vel impoſſibilis evadit, quod de artubus ſuperioribus non valet.

Morbi illi quatenus vel totius corporis motum localem impediunt, ut Arthritis, Rheumatiſmus, Iſchias, vel quatenus plurimas partes afficiunt aut ſimul aut ſucceſſivè, univerſalibus annumerantur, dùm cæterorum ordinum morbi peculiaribus accenſentur, ut colica, cephalalgia; verùm tamen particulares, ſi atroces ſint, ita vires labefactant ut totum corpus inde debilitetur, & ſæpè lecto addicatur.

Dolores vehementes vagi ſæpiùs initio pyrexiam accerſunt, ſed fugacem; unde differunt à phlegmaſiis membranoſis, ut Phrenitide, Pleuritide, Hepatitide; illi etiam qui cùm pyrexiâ incipiunt, non à frigore & horrore ordiuntur, ſi catarrhum excipias; unde à febribus diſtingui poſſunt. Dolores quâ tales ſunt morbi, adeòque ſenſationis moleſtæ conſtantiâ, aut ejus intenſitate, vel extenſione ſe demonſtrant, nec ad hanc claſſem ideò referendi ſunt morbi aliarum claſſium, qui fugaci & ſymptomaticâ moleſtiâ quadam ſunt ſtipati; ſic in diarrhœâ, dyſenteriâ, teneſmo eſt moleſtia dolorifica, ſed ob majorem evidentiam & conſtantiam fluxûs alvini, ea genera ad fluxus potiùs quam ad dolores referuntur; ut pleuritis, peripneumonia

ad phlegmaſias potiùs quàm ad dolores attinent. Ne tamen philiatri in praxi hæreant, dùm morbos obſervant qui ex utrâque Claſſe v. g. fluxûs & doloris aut etiam phlegmaſiæ participes videntur, ſpecies ambiguas ad utramque Claſſem referre malui, adeòque dicta repetere, quàm philiatri inquiſitioni aut dubitationi opem ſæpè utilem recuſare.

I. Arthritis, *La Goute*.

Cognoſcitur ex ſpontaneo, vago, & periodico articulorum dolore.

Spontaneus eſt quatenus ſine principio evidenti ut plurimum accedit; ſi enim ideò quis artubus doleat quia verberatus aut vulneratus eſt, non arthriticus dici poteſt.

Gutta dicitur ex abſurdâ veterum hypotheſi quâ ab humoris cujuſdam ſtillicidio in articulos facto, eum dolorem oriri putabant.

Si genus confundatur cum arthritidis ſpecie vulgari quæ podagra dicitur, ut vulgò fit, periculoſi inde errores pronaſcentur, quod tamen fiet quamdiù vigebunt innata Medicorum mentibus præjudicia, quamdiu genera ab ſpeciebus non diſtinguent.

1. *Arthritis Podagra. Goute ordinaire ou reguliere. Podagra* Boerhaavi *aph.* 1244. ægri *Podagrici.*

Eſt Arthritis regularis ſimplex, ſive hæreditaria ſive adventitia, quæ adultos & ſenes ſæpiùs, raro mulieres eaſque ſeneſcentes tantùm, nunquam infantes aggreditur, atque pedis pollicem, mox talum cum rubore, tenſione diſcruciat; ſub galli cantum dolor ſedatur, ſe-

quenti die alterum pedem aggressurus, alias reversurus, vere & autumno sæpiùs recurrens.

Hujus historiam graphicè tradidit Sydenhamus, eam ad suæ vitæ terminum passus, qui notat plures sapientes quàm fatuos, divites quàm pauperes eâ affici, maximè verò eos qui maturè Baccho & Veneri litarunt, qui ex vitæ genere summè exercitato, pathematis vexato, in sedentarium & tranquillum subitò transivere, qui voraces sunt, nec satis cibos masticant.

Videtur venenum podagricum esse terram calcariam eamdem quæ ossium compositionem ingreditur, quæque è lympha cui inest, secernitur intra cavum articuli, ibique tophos gypseos inducit.

Communis opinio Sydenhami & Boerhaavii est ab stomachi debilitate hunc morbum primitùs oriri; indigestionis certè signa per septimanas aliquot paroxysmum antecedunt, licet ipso pridie fames intensior sit, dein per totum tempus quo paroxysmuli concatenantur, fames languet cum alvo astrictâ, urina paucâ, coloratiore, aliquali rigore corporis juxta vesperam. Ille verò paroxysmus initio, cum nondum est inveterata podagra, est brevior, magis inconstans in periodo, deinde verò senescente podagrico dirior evadit, & typum certiorem affectat.

Discusso paroxysmo pedis affecti pruritus, furfuraceaque desquamatio succedit, fames & bonus habitus redeunt, paroxysmi eò remotiores sunt, quò atrociores & econtra, atque in regulari hac specie non ultra duos tresve menses extenduntur, imò incipiente morbo multò breviores sunt.

Ex hac specie regulari licet dolores atroces oriantur, quos vel levis pavimenti motus exacerbat, quos ira continua ægri comitatur, cum febriculâ initio, interea nullum vitæ periculum infertur & vitalitatis longioris potiùs præsagium est quàm mortis principium, imò inter paroxysmos ægri sunt floridi, corpulenti, alacres, ad venerem & voluptates omnes proni: sed si demum consenuerit morbus aut imperitè tractatus fuerit, tum anomalus evadit & periculum involvit.

Curatio exigit non phlebotomiam saltem repetitam, quæ non nisi in paroxysmi vigore apud adolescentes, ad sedandum dolorem potest adhiberi, non verò impunè pluries repeti, nec exigit iteratam catharsim, ast tantummodò extra paroxysmum lenissimam catharsim ex mannâ & sero lactis, nec demùm sudorificis est utendum, licet in temperamentis frigidis sæpiùs profecerint; ea omnia efficiunt ut sequentes paroxysmi sint atrociores aut pertinaciores; imò quod pejus est, ut anomala evadat podagra. Scopus itaque Medici eò potissimùm spectet, ut vires stomachi roborentur, & ut humorum acrimonia & fervor temperetur, de quibus consulatur Sydenhamus: Arthriticus præter offam, carnem assam & elixatam, abstineat ab omnibus cibis; pro potu utatur aquâ fontanâ cum quintâ, &, si senex sit, quartâ circiter parte vini veteris potissimum Hispanici, ab albis Gallicis & potissimùm immaturis abstinens. Quotidie se exerceat vel ambulando vel equitando, vel saltem rhedâ utens; frigus, vigilias, animi contentiones, studia à pastu, veneremque fugiat, aut illâ moderatè utatur; stomachum

theriacæ bolo, cum opus eſt, roboret; frigus pedum, manuumque vitet; lectum maturè petat. Qui ſenes ſunt, ſi potu merè aqueo utantur, ſtomachi debilitatem incurrent, & pejus habebunt; juvenes bilioſi aquæ addicti pluries ſe ab arthritide liberarunt.

Qui juvenes ſunt & acrimonia humorum multa laborant, diætâ lacteâ conſtantiſſimè adhibita ſæpè ſe ab Arthritide liberant.

Udones telâ ceratâ pedibus geſtati Arthritidem in pedes revocare apti ſunt; ſed ſi ſudor accedat, ab his eum reprimi periculum eſt.

Ptiſana ſudorifica cum diætâ tenuiſſimâ per triduum multos ab ingruente paroxyſmo liberat; *Vide* Ptiſanam apud Helvetium.

In paroxyſmo juvant victus tenuis, potus diluens leviter diaphoreticus, cataplaſma è micâ panis cum lacte & croco; ſi dolor acrior ſit, laudanum horis nocturnis. Podagricum, quem negotia urgentia aliò advocabant, è paroxyſmo liberavit D. Lazerme tusâ venâ pedis affecti.

Arthritidis varietates.

2. *Arthritis Hyemalis.*

Ea eſt podagra quæ ferè per totum annum recurrit, exceptis tribus menſibus æſtivis, qualem deſcribit Sydenhamus eâ fortè affectus. Ea pituitoſis ſenibuſque frequentiùs inhæret, minori calore in paroxyſmo & pruritu extra paroxyſmum ſtipatur; in illâ conveniunt magis ſudorifica, ut ptiſana ex radice chinæ, ſalſæparillæ, ligno guaiaco, ſaſſafras, electuaria ſtomachica & antiſcorbutica ex calamo aroma-

tico, angelicâ, kinkinâ, enula campanâ, extracto juniperi; nux moſchata, theriaca. Hæc eſt omnium frequentiſſima; dicitur *calida* cum tumor partis dolentis eſt ruber, calidus, tenſus atque febriculâ ſtipatus, cruſtâ inflammatoriâ cruorem in patellat egente; *frigida*, ſi hæc abſint, ſed hæ ſunt meræ varietates, atque ſecundum magis vel minùs differunt.

3. *Arthritis Rheumatica. Arthritis Rheumatiſmo ſuperveniens* Muſgrave *cap.* 2.

Ea ſpecies arthritidi frigidæ ferè ſimilis eſt; aſt non eſt primaria, ſed ſecundaria, id eſt, rheumatiſmo ſuccedit, qui rheumatiſmus tumores in muſculoſis partibus exerere conſuevit oviformes, nucis magnitudine ut plurimùm. Hæc ſpecies nunquam tophos in articulis generat, ut podagra, nec per periodos regulares revertitur, ſed ferè continuò leves paroxyſmulos identidem procreans non ſolum pedes, ſed nunc manus, nunc genua moleſtat.

Cenſetur oriri à lentore & viſciditate lymphæ ex quâ ſimilis gelatinæ ſynovia in articulos amandatur. Paroxyſmi frequentiores ſunt autumno, & hyeme à leviſſimo frigore redivivi, cum tumore partis dolentis fere ædematoſo; manûs digiti ab hac ſpecie magis affecti torquentur, manus ipſa retro-agitur. Ad vitæ terminum ſæpius affligit hic morbus; nullo cardiacorum abuſu, ut in calidâ arthritide, paroxyſmus ejus excitatur, & ſanguis in paroxyſmo extractus molli gelatinâ tegitur, ut in rheumatiſmo.

Curatio exigit medicamina ſanguinem reſolventia; ſanguis autem & lympha, ſi fides eſt Muſgravii experimentis, ad alkalinum ita ver-

gunt, ut ſyrupo violaceo virorem in hoc morbo concilient. In hunc finem tamen ſuadet Auctor non ſolum antiſcorbutica, ut armoraciam, cepam, arum, cochleariam, ſyſimbrium, in quibus eſt alkalinum volatile, ſed etiam ſpiritum cornu cervi, urinæ, fuliginis, ſalis armoniaci, qui fortiora ſunt ejuſdem ordinis alkalina. Advertit etiam repetitis emeticis quoſdam robuſtiores ſanatos fuiſſe, liquatâ per concuſſionem vomitionis lymphâ, ſed violenta hæc methodus paucis convenit. Oleum terebinthinæ intus ad guttas quatuor horâ ſomni deglutiendum, balſamum ſulphuris terebinthinatum artubus motu privatis bis in die ſuperillinendum præſcribit. Camphoram etiam intus, extuſve adhibendam cenſet; quæ juncturis ineſt gelatina per tenuem fiſtulam orificio facto immiſſam exugi debet, ut in arthritide podagrâ vulgare jam & pervagatum eſſe putat, articulos dein vino uſtulato fovere & emplaſtro magiſtrali tegere oportet.

4. *Arthritis æſtiva*, *Goute chaude*.

Eam quam ipſe à decem annis experior deſcribam, quæ cum per totam æſtatem me defatiget, & hyeme omninò me liberum faciat, meritò æſtiva vel calida dicitur. Differt à regulari, quod nullam periodum conſtantem ſervet, quodque ita mitis ſit, ut nunquam me domi detineat, & ſolummodò levem in progrediendo moram mihi injiciat; prima quidem ejus invaſio fuit acerbiſſima, ac autumno me per menſem lecto affixit; aſt deinde dolorem pedis, manuſque ſiniſtri lateris, rarò cubiti, ferè continuum inducit cum aliquali extra paroxyſmos debilitate & teneritudine ſine tumore aut coloris mutatione: cùm primùm verna tempeſtas calorem revocat, do-

leo pedibus, manibusve; dolor refrigerato aëre mitescit, rursùs ex calefactâ atmosphærâ revertitur, calore æstatis intenditur, hyeme verò rigente nullus omninò est. Ille morbus partim hæreditarius est, partim ab acriori studio excitatus. Pruritus acer in dorso paroxysmos fortiores sequitur; qui priùs frigidulus eram potissimum toto latere sinistro, jam à novem annis multò minùs à frigore hyberno patior, seu frigus minus experior. Ut ut acris sit materia hujus morbi quem calor aëris in motum agit, & à balneis domesticis benè habeam, tamen lac & juscula refrigerantia frequenter adhibere non sinit vel stomachi debilitas, vel ætas ingravescens, nec à vino abstinere mihi fas est, ne diarrhœa accedat; imò stomachica calida in usum quandoque vocanda censeo: nihil juvit electrisatio.

5. *Arthritis Chlorotica* Musgrave *de Arthrit. ex Chlorosi*, vel *arthritis alba* ejusdem.

Ea est species quæ mulieribus quarum parentes arthritici fuerunt, quæque catameniorum retentione aut chlorosi laborant, in ipsa juventute supervenit, nec non adultis sterilibus rarò aut parùm catamenia patientibus, corpulentis, sedentariis, viraginibus voce gravi, sæpè etiam barbâ præditis accidit.

Ea species ad frigidam seu hyemalem accedit, & in hoc altero casu ætate provectas adoritur; atque licet molestam, tamen longissimam vitam spondet.

Curatio apud juvenes obtinetur per medicamina quæ catamenia revocant, scilicet martialia, boracem & similia, multò verò melius ope matrimonii & partûs: si verò steriles sunt, tunc

emmenagoga tendanda sunt; quæ si non succedant, locum faciant catharticis quandiu catameniorum revocandorum spes est, ea verò cathartica semel in mense tantùm adhibenda: hac ætate prætergressâ in fonticulo & decoctis amaris solamen inquirendum.

Idem dictum esto de Arthritide ascitem excipiente, in quâ catharsis sæpius iterata convenit.

6. *Arthritis melancholica* Musgravii *Cap. 5.*

Ea est quæ longo mœrore, studio, ærumnis debilitatos, hypochondriasi hysteriâ etiam vexatos demum aggreditur, ita ut cum hac animi dejectione alternet, ea recedente accedat dolor, accedente verò recedat. Melancholiæ nomen hic ab Auctore usurpatur in plebeio significatu pro tristitiâ, non pro delirio, licet verè melancholici ab hac Arthritide non sint immunes. Ea species est mitissima qualem meam descripsi. In paroxysmo nil diversum ab aliis exigit; sed in prophylaxi operæ pretium est 1°. alvum laxam servare; 2°. Coctionem instaurare: in hunc finem aquæ acidulæ ferrugineæ æstate cum mannâ usurpentur, infusum theæ cum præparatis martialibus, ut limaturâ martis intra offæ cochlear; kinkina etiam parca dosi diù continuatum prodest, & pro potu decoctum ex radice Chinæ, salsæparillæ &c. Cavendum autem est ne nimia dosis limaturæ ferri paroxysmos concitet, adeòque ea ad grana pauca usurpetur.

7. *Arthritis Scorbutica* Musgravii *Cap. VI.*

Est illa quæ scorbuto calido jam affectos aggreditur, podagræ genuinæ & calidæ similis, sed multò mitior, diuturniorque in paroxysmis, ut plurimum cum scabie, maculis lividis, gingivarum vitiis, pruritu acri, ossium crepitu.

In paroxyſmo applicentur lenia attrahentia, ut ceratum viride, ex quo fiunt petaſothecæ: an tela cerata? vel folium braſſicæ.

Extra paroxyſmum acrimonia ſanguinis emendetur, cui ſcopo hydrargyrum, ut calomelas, antiſcorbutica, cathartica, martialia, &c. ſuadet Auctor; cavendo tamen ne fluxus humoris ad pedes interpellatur.

Duo ægri ſexagenarii ſunt in Noſocomio generali, qui conqueruntur à ſex menſibus de dolore aſſiduo urente in interiori pedum, qui dolor nullo tumore ſtipatur, & noctu potiſſimùm eos diſcruciat, ita ut neuter ſomno indulgere valeat, nec leviſſima ſtragula præ calore ibi loci tolerare; ambo ſunt macilenti, luridi, cute obſcurâ, ferè flaveſcente, oculis tamen minimè flavis, alter edentulus eſt ferè, dentibus cæteris carioſis; alter verò gingivas habet molles, ſanguinolentas; uterque à ſex menſibus anorexiâ laborat, & ſimul diarrhœa. Solo laudano hactenus ſublevantur. Tibiæ alteri liveſcere cœperunt, & metatarſus rigeſcere, dein nigreſcere, cum ſummâ ſiccitate; nigredo & ſiccitas dein totum pedem & partem tibiæ utriuſque occupant.

Hic morbus à nemine ritè deſcriptus eſt, non tamen rarus; ejus ſymptomata eſſentialia ſunt dolor calidus noctu exacerbans, adducens contracturam ſcorbuticam, pedumque nigredinem minimè gangrænoſam & ſtomacacen. *Vide* Catochum ſcorbuticum.

Conveniunt poſt levia cathartica ex rheo, opiatæ abſorbentes, juſcula ex millefolio, enulâ campanâ, dein lac; & ſi diarrhœa abſit, plantæ antiſcorbuticæ formâ juſculi, nec non amaræ, ſtomachicæ.

8. *Arthritis ſyphilitica* Muſgrave, *Cap. VII. Arthritis paturſæ ſuccedens* ejuſdem.

Bis nuper eam obſervavi, & quidquid dicat Muſgravius, eruptionibus ſyphiliticis ſcilicet rubedine, puſtuliſque ſtipatam eam vidi nunc in pebibus, nunc in manibus, cum doloribus verè arthriticis noctu quidem magis excruciantibus: Illa ſpecies à gonorrhæa ſuppreſſâ ſæpiùs oritur, & hydrargyroſi ſolito more curatur; poſt longas tamen præparationes non ſolùm ſymptomata ſyphilitica, ut puſtulæ, rubores evaneſcunt, ſed etiam aliquando dolores arthritici omninò recedunt, quod factum vidi tamen non niſi pluribus poſt hydrargyroſim menſibus; ſi tamen ſyphilis acceſſerit arthritidi primariæ, dubito utrum dolorum arthriticorum ſanatio ſuccedat. Salivationem, quam laudat Muſgravius, nec mercurium dulcem adhibui. Suffitus in Italiâ priùs adhibiti morbum in altero ægro per aliquod tempus ſuppreſſerant. Si hæc arthritis negligatur, ea in apoplexiam ducit ſæpiùs quam aliæ docente Muſgravio. Senes tantum hoc morbo affectos vidi.

9. *Arthritis aſthmatica* Muſgravii, *Cap. VIII.* Ea eſt quæ adjungitur aſthmati pituitoſo, circa quinquageſimum ætatis annum non prius: ea ſat mitis eſt ſine nodis, hyeme ſilet, ſeu eſt æſtiva, à catharticis draſticis exaſperatur, aut revertitur.

Illa arthritis ſublevat aſthma, & aſthmaticis utilis eſt; adeòque ſi deficiat, recedatve, eſt revocanda per ceratum viride, vel aliud leve epiſpaſticum. Extra paroxyſmum leves catharſes præmittantur, dein decocta amara, martialia & bechica uſurpentur.

10. *Arthritis febriſequa.* Arthritis febri vel continuæ

tinuæ; vel eryſipelatoſæ, vel intermittenti quartanæ ſuccedens Muſgravii, *Cap. IX.*

De hac utpote rariori conſulatur Auctor.

Febriſequam voco, quia febrem ſequitur, ut pediſequa.

Arthritis febricoſa Werlhof. *Obſ. de Febrib. pag. 55.*

Eſt arthritis vaga ſeu rheumatiſmus arthriticus cum febre remittente, tetartophia duplici in caſu Auctoris à viru febrili dependens.

Præmiſſis generalibus, obſervato per tres hebdomadas typo D. Werlhof in remiſſione præſcribit kinkinam cum pulvere lumbricorum terreſtrium, & jubet continuari poſt profligatam febrem, additâ ari radice in infuſo vinoſo. Evanuit inde perpetuò & febris & arthritis; catamenia huic ægræ redierunt cum fame; ceſſavit vomitus, debilitas, &c.

11. *Arthritis rachialgica. Arthritis à colica* Muſgravii, *Cap. X.*

Eſt illa ſpecies quæ ſupervenit rachialgiæ apud Damnonios familiari ob uſum pomacei immitis, & acidi, ut Muſgravius & nuper Huxhamius oculati teſtes fidem faciunt; ea arthritidi podagræ omninò ſimilis eſt, & eamdem in paroxyſmo curam expoſtulat; in prophylaxi ſtomachica & cardiaca, aquæ thermales ſulphureæ, lenia identidem eccoprotica ſuadentur.

12. *Arthritis exanthematica. Arthritis morbis cuticularibus ſubjecta.* Muſgrav. *Cap. XI.*

Ea eſt quæ cutaneis morbis exanthematicis tum acutis, ut miliari, eryſipelati, tum chronicis, ut cruſtis herpeticis, ulceroſis, hæmorrhoidalibus, mariſcis ſupervenit, de quâ conſulatur Auctor.

Arthritidis omnis ſignum ſtatuit Doverus fibril-

las quaſdam in urinâ natantes, quas in urinâ aliquot arthriticorum quæſivi, videre non potui.

13. *Arthritis rachitica. Vide* Duvernay, *Malad. des os, tom. 2. du Rachitis, Obſerv. 1. pag. 296.* ex D. Saviard.

Eſt ſpecies in quâ dolent omnia ferè oſſa & facillimè ex adactu franguntur ſine febre, cum ſymptomatis Rachitidis.

Mulier triginta annos nata, à quatuor menſibus dolores in toto corpore atroces patiebatur ſine febre; ingreſſa Noſocomium gradi & aliquot motus ſatis liberè exercere poterat; ad minimum corporis attactum dolor recrudeſcebat, dein lecto addicta poſt tres menſes omnium oſſium fracturas experta eſt, unde dolores intendebantur, poſtquam decem menſes ſic undique fracturas paſſa vixiſſet, demum obiit. Inventa ſunt oſſa femorum tenerrima fracta & ita fragilia, ut digitis preſſa fatiſcerent, uti cortex arboris putridus, in minima fragmenta, plena erant medulla rubeſcente; oſſa cranii ſub digito deprimebantur; carnes erant albidæ, molles; cartilagines & articuli, viſceraque omnia benè ſe habebant.

14. *Arthritis Americana.* Le Pian.

Eſt morbus doloribus arthriticis chronicis primùm divexans, quibus deinde ſuperveniunt tumores avellanæ magnitudine, cruſtoſi, ulcera phagedenica, caries oſſium, & tandem pedum, manuumque rhagades, ex quibus fungoſæ excreſcentiæ progerminant, *frambeſia* dictæ. Huic morbo fruſtrà opponuntur medicamenta ex hydrargyro deſumpta; ſola conveniunt ſudorifica ex decocto ſalſæparillæ, chinæ, &c. De Frambeſia *vide* Claſſ. X.

II. Oſtocopus Gorræi *Definit.* Dolor oſſium. *Douleur des os.*

Eſt dolor conſtans & notabilis oſſium à perioſtæo interno potiſſimum affecto, preſſione mox exacerbans.

Differt ab arthritide quod non per periodos recurrat, & quod preſſione non augeatur, prætereaque non ſolis epiphyſibus inſideat. Dictus fuit ab *oſteon* os, & *copos* dolor.

1. *Oſtocopus ab ſpinâ ventosâ; Epine venteuſe. Teredon* Græcis. *Spina ventoſa* Rhaſes: Freind *hiſtor. medic. anno* 900. *pag.* 102. Petit *malad. des os, de l'exoſtoſe, Chap.* 16.

Dolor eſt profundus in oſſibus tubuloſis, ut tibiâ, peronæo, femore, à medullæ & perioſtei interni roſione oriundus, cum oſſis ipſius intumeſcentiâ ſeu exoſtoſi. *Vide* diverſas ſpecies exoſtoſeos *claſſ.* 1. *ord.* 5. Inter eas cancroſa & ſyphilitica dolores atrociores excitant, oſſis medullam corrumpunt, & carie laminas internas afficiunt, ſimulque vel deinceps intumeſcit perioſteum externum, atque dolet quandiu intumeſcit; cum exoſtoſis externa non ampliùs creſcit, illa quidem extus non dolet & os poteſt contrectari ſine dolore; verùm oſtocopus remanet cum dolore interno. Indicatio eſt ut terebretur os, quod primus Argillata executus eſt circa medium decimi quinti ſæculi: variis in locis potiſſimum in parte imâ perterebratur ope malleoli plumbei & ſcalpri. Cavitas detegenda, ut caries detergi poſſit, ope ferri candentis & aliorum in carie uſitatorum.

Si ſpina ventoſa ſit Syphilitica, & hydrargyroſis decenter adminiſtrata fuerit, ſupereſt operatio jam indicata. *Vide* Petitum *de exoſtoſi.* Heiſter. *diſſert. de tumoribus oſſium.*

2. *Oſtocopus Cancroſus.*

Mulier quæ in mamma gerebat carcinoma capitis magnitudine, quæque ab hydrargyroſi ſine ſyphilidis ſuſpicione adhibitâ ſublevata fuerat, ita ut carcinoma ad pugni magnitudinem rediiſſet; in decurſu morbi horrendo humeri medii dolore diſcruciata eſt, qui dolor tactu non mutabatur; poſt mortem diſſecto brachio inventum eſt in puncto doloris perioſteum ab oſſe humeri paulíſper ſemotum cum aquæ guttulâ, nil ultra. Num ichor cancroſus huc delatus partem eroſit, num medulla oſſis laborabat? Hoc verò exemplum non eſt unicum licet rarum. Videtur hic affectus affinis paronychiæ perioſtei.

3. *Oſtocopus à pædartrocace. Pædartrocace* Severini *de abſconodita abſceſſuum naturâ*

Differt pædartrocace ab ſpinâ ventoſâ quod dolor & tumor in ſpinâ ventoſâ à medio oſſe initium ducat, in pædartrocace apophyſes afficiat, dolorque in iſto ſit initio mitior vel nullus, dein creſcat, vel accedat; adde quod pædartrocace pueris ſit familiaris, adeòque ad rachitidem accedat, aut ad exoſtoſim, tum ſcrophuloſam, tum varioloſam. Petitus, *de Exoſtoſi.*

Quid per oſtocopum vel oſteocopum ſibi velint Græci, non evidens eſt, niſi tantum laſſitudinis gradum intelligant, ut docet Gorræus. Qui ſic laborant ne minimum quidem motum ſuſtinent, ſed omnem formidant; ſentiunt autem in tendinibus circa oſſa manifeſtum calorem unâ cum de-

morsu & tensione, vitioso humore in totam corporis molem large effuso.

4. *Ostocopus à gummatis* Heister. *Dissert. de Ossium tumoribus*, 1740.

Gummata sunt tumores tuberosi, inæquales; ossibus faciei & capitis potissimum supervenientes in syphilide veteri, qui consistentiam tophaceam friabilem obtinent.

Tophi etiam vocantur, aliis etiam *nodi*, qui quidem initio nullum dolorem creant, sed in tertio gradu ossa subjecta afficiunt, & dolores quandoque acerbos excitant.

Cura exigit 1°. remedia generalia, ut phlebotomiam apud adultos, catharsim ex jalappa & mercurio dulci apud pueros. 2°. Sanguis corrigitur decoctis sudorificis ex bardanæ, chinæ, salsæparillæ, pimpinellæ albæ radicibus; ex lignis sassafras, guaiaco, junipero; ex usu mercurii dulcis, panaceæ, æthyopis mineralis exiguâ dosi sæpè repetitis. 3°. Cùm hæc gummata suppurata sunt, citissimè ea aperienda sunt usque ad os, quod ferè semper invenitur corrosum usque ad meninges. 4°. Pure ejecto, linamentis carptis tegitur vulnus, & finitur puris effluxus per aliquot dies. 5°. Dein ossa expurgantur ope essentiæ succini & myrrhæ, quæ cum tincturâ euphorbii, & pauxillo unguenti digestivi admiscentur, semota per volsellam parte ossis teredinosa, & sic quotidiè semel, imò æstate bis deligando ulcus, intra aliquot menses novus callus, nova caro succrescit, sed cicatrix concava semper remanet. Æger interea lacte, balneis, & vespere narcoticis utitur.

5. *Ostocopus scorbuticus* Lind. *de Scorbuto*.

Est dolor ossium ipsorum atrox, cum crepitu;

carie, erosione ; costæ inter respirandum quandoque crepitant, & post mortem pars ossea à cartilagineâ separata est, ut in articulis apophyses ab ossium corpore distinguantur ; costæ expressæ fundunt cruorem atrum ; loco synoviæ in articulis adest humor viridescens. Hæc observavit Lindius in veteri scorbuto. *Vide* Arthritidem scorbuticam.

Lindius omnibus Medicis in eo refragatur quod contendat dolores scorbuticos non esse noctu diriores quàm interdiù.

6. *Ostocopus syphiliticus* Astrucii, *lib.* 4. *cap.* 11. *de Morbis venereis* ; ubi *vide* historiam & curam.

Hic dolor juxta illustrissimum Professorem pendet à medullâ ossis suppurascente, putrescente, unde evidens est nullam exspectari posse medelam, nisi osse perterebrato, ulcus illud expurgetur, quod raró perfici potest. Osteocopus autem ille non solùm eludit hydrargyrosim, sed etiam sæpiùs illam sequitur, cum partis dolentis, ut tibiæ, humeri exostosibus.

III. Rheumatismus. *Rhumatisme, fourbure.*

Est diuturnus musculorum, in artubus potissimum, dolor, sine coryzâ, raucedine ac rheumate.

Differt ab *Arthritide* & *osteocopo* ratione sitûs doloris in partibus carnosis, non in articulis & ossibus ipsis.

A *catarrho* & *lassitudine* febrili, ratione diuturnitatis quæ ad plures menses & annos extenditur, (solo acuto excepto) nec non quia catarrhus incipit à coryzâ, raucedine, &c.

A *cephalalgiâ*, *pleurodyne*, *ischiade*, *lumbagine*, &c. quod rheumatismus brachia, crura,

nunc illa nunc ista vagè afficiat, non verò determinatis locis inhæreat, aut simul huc illucve excurrat, unde etiam differt à phlegmasiis dolorificis, ut pleuritide, phrenitide, &c.

A *rachialgiâ*, *hepatalgiâ*, *nephralgiâ* discriminatur signis horum generum propriis.

Hoc genus militat quandoque inter phlegmasias, ratione febris acutæ, crustæ inflammatoriæ sanguinis, & fortè in duo genera rectiùs divideretur, unum acutum, alterum chronicum.

Genus rheumatismi est modernum; hoc nomine Cœlius Aurelianus diarrhœam, Riverius arthritidem vagam intellexère; ægri vocantur *rheumatici*, aut rectiùs *rheumatismales*, metu confusionis rheumatismi cum rheumate.

Frederic. Hofmannus rheumatismi nomine complectitur plura genera, ut odontalgiam & otalgiam; quidni colicam & omnes dolores, quod ab usu & rectâ logicâ recedere est.

1. *Rheumatismus acutus. Rhumatisme chaud. Rheumatismus* Sydenhami, *cap. 5. sect. 6. Arthritis vaga* quorumdam.

Est illa species quæ febre continuâ acutâ, scilicet synocho stipatur, deinde apyretus evadit.

Differt à febricoso, qui intermittenti febri, ejusque veneno debetur, ac ope kinkinæ curatur.

Incipit à frigore & horrore, dein calor & pyrexia succedunt cum doloribus noctu, diuque discruciantibus, in diversis musculis artuum & trunci, motum impedientibus; accedit sudor, qui quandoque uberrimus & constans est, à levi artuum denudatione dolor recrudescit. Febris tamen est immunis à putredine, lingua est nitida, nullus ructus, nulla cardialgia, sanguis in patellâ

est tectus gelatinâ albâ, subpellucidâ, crassâ, molli, unde à pleuriticâ differt, quæ densa, firmaque est. Post duas circiter hebdomades, iteratis pluries phlebotomiis & potu diluente febris evanescit, tunc lenia adhibentur cathartica, juscula refrigerantia, cremores usurpantur, & residui dolores ope lactis tandem evanescunt.

Hic morbus sub finem autumni adolescentes lautè viventes, exercitatos, biliosos, plethoricos adoritur.

Prognosis satis tuta est, nisi quod malè tractatus hic morbus in rheumatismum apyretum chronicum degenerat.

Hæc species est verè inflammatoria; sudores, si parci sint, ptisanâ calidâ de cichoreo, capillis veneris promovendi sunt; si uberiores, ptisanâ refrigerante ut aquâ, & cremoribus oryzæ temperandi; quotidie, si sudor cesset, è lecto surgendum, aut in eo sedendum, ut ardor ventiletur; parce utendum narcoticis, quæ materiam morbificam figunt seu sanationem retardant; phlebotomiæ sæpiùs quinque aut plures in nostrâ regione desiderantur, intra septem primos dies instituendæ. Hæc sunt præcipua hujus speciei remedia.

Ante Sydenhamum hujus speciei historia distincta nulla erat.

2. *Rheumatismus vulgaris. Rhumatisme simple chronique. Dolores rheumatismales* vulgò.

Illa est species quæ per intervalla recurrit sine febre, sine sudore, & valdè affinis est doloribus catarrhalibus, nisi quod signa catarrhi cætera desint. Illa species à sanguinis & lymphæ viscositate aut spissitudine pendere creditur, & quoniam hyeme magis vexat, atque diaphoreticis curatur, ideò dicitur vulgo rheumatismus frigi-

dus, seu à causa frigidâ. In hac specie quandoque tumores molles cuti concolores, vel parum rubri in diversis partibus sobolescunt extantes, hæmisphærici, nucis magnitudine, potissimum apud plethoricos, & mulieres non menstruatas; nulla febris adest, aut levis & fugax, cruor tamen gelatinâ pellucidâ albescente in patellâ tegitur.

Curatur in proxysmis repetitâ phlebotomiâ, parciùs tamen quàm in acuto, nisi methodum ab illustr. Medico Settensi D. Uffroy adhibere placeat. Potus diaphoreticus ex decocto scabiosæ, infuso capillorum veneris, usurpandus ad sudores movendos: frigus omninò vitandum; narcotica vesperè adhibenda.

In prophylaxi seu dolorum intervallis, indusium laneum cuti immediatè applicatum gestetur, aqua calida sit potus ordinarius saltem hyeme, juscula viperina & ex cancris fluviatilibus, dein institutâ catharsi, lac vaccinum aut caprillum decocto lignorum sudoriferorum ut buxi, guaiaci, chinæ alteratum per mensem usurpetur: in temperamentis frigidis ammochasia mensibus calidissimis, thermæ balerucanæ mense Maio aut Octobri sub formâ potûs, balnei, stuphæ, luti in usum advocentur; & quod sæpè miros effectus præstat, electrisatio quotidiè per horæ quadrantem repetatur per dies quindecim, si tempestas frigida, & sicca fuerit, additis scintillarum extractionibus ex collo & partibus affectis, nec non aliquot fulminationibus. *Vide* Acta Acad. Suecicæ.

3. *Rheumatismus arthriticus. Rheumatisme gouteux. Rheumatismus* Riverii.

Ille est qui & articulos & passim partes car-

neas afficit ita conſtanter ut ad rheumatiſmum ſimul & arthritidem ferè æqualiter inclinet, qui proinde utriuſque morbi curam exigit Is morbus accedit quandoque poſt arthritidem vagam, & hoc præludium more morbi acuti ægrum lecto per menſem affigit cum pyrexiâ, dolore articulos & pedes, genua, nec non caput, thoracem lumbos & artus ſimul vel ſeorſim infeſtante,; alias ille morbus eſt chronicus, vagus, apyretus, nunc has, nunc illas partes aggrediens, perſpiratione potiſſimum ſuppreſſâ, maciem inducit, digitos immobiles facit, & ſubrigidos; ſublevatur ptiſanis leviter diaphoreticis ex guaiaco, chinâ, necnon lacticiniis & thermis ſulphureis, ut Baregianis, Lamalou, de Rennes juxta Aleth, de Bagnaul juxta Mimatem, de St. Laurent apud Helvetios, &c.

4. *Rheumatiſmus ſcorbuticus* Frider. Hofmanni *de Rheum.* Lind. *de ſcorbuto 1. vol. pag. 375. Rheumatiſmus curalis* Etmulleri *pag. 446.*

Eſt vel *comes* vel *pediſequus* ſcorbuti.

In *comite* dolores non magis noctu quam interdiu ſæviunt; ſæpè mutant locum, in lumbis, articulis, tibiis, potiſſimùm cum intumuere tibiæ pectus lancinant, cum dyſpnœâ à levi exercitio creſcente; adeſt laſſitudo univerſalis, abdominis tenſio & tumor, facies pallida & œdemotoſa, pigrities, torpor, odontalgia, maxillarum dolor.

Pediſequus eſt, qui ſanato ſcorbuto accedit, eſt etiam arthriticus, chronicus cum dolore & ſtupore articulorum; creſcit uterque à motu locali, abit uterque in contracturam, uterque maculis tibiarum eſt inſignitus, præter oris vitia.

In utraque ſpecie præter generalia remedia ut juſcula antiſcorbutica, lacticinia, conveniunt

equitatio & epithemata ex ſpiritu vini, aceto & camphoræ pauxillo, quæ partibus dolentibus & maculoſis applicanda; item decoctum ex ſedo acri extus admovetur, & ſi duplo cereviſiæ miſceatur intùs ſumi debet ad uncias tres quovis manè. Hoc remedium quandoque emeticum evadit & tunc citius juvat.

In hoc morbo phlebotomia eſt perniciosa.

Si dolor unam vel alteram partem afficiat, juvant fotus ex lixivio cinerum vulgarium, incoctis ſimul chamæmeli, ſambuci floribus, abſinthii, ruthæ foliis & corticibus limonum.

Veſicatoria perniciosa ſunt & gangrænam accerſunt. Cochlear ſeminum ſinapis ſemel in die deglutiendum. Sudores promovendi, & juxta Lindium hydrargyroſis ſubeunda, quod ego nunquam ſuaſerim.

Vide lumbaginem & pleurodynem ſcorbuticam.

5. *Rheumatiſmus calidus.*

A lymphâ ſpiſſâ & acri Jac. Lazerme *curat. de morbis cutaneis*, inter quos rheumatiſmum malè collocat vir aliunde meritiſſimus.

Hæc ſpecies à ſcorbuticâ differt defectu vitiorum oris & macularum cutis, cum eâ convenit ratione acrimoniæ ſanguinis: differt ab acuto ex eo quod chronicus ſit & ſine febre; ſiccitate, caliditate, macie, temperamento biliofo, calido & ſicco ægrorum cognoſcitur; juvatur lacticiniis, juſculis diureticis ex cichorio, ſyſimbrio, veronica, beccabungâ, aquis acidulis calidè aſſumptis, balneis domeſticis, necnon ſulphureis ut *Lamalou*, *Bagnaul*; irritatur ſalinis, ut Balerucanis; in contracturam facilè vergit & ad arthriticum accedit. In hoc ſtuphæ domeſticæ ex aquâ vulgari hyeme proſunt. Itali in ſimili morbo partes affectas æſtate glacie ipſa confricant ſæpè cum ſucceſſu.

Cyrillus *in consultatione medicâ* 21. *Centur.* 3. hanc speciem à scabie repressâ ortam curat jusculis Septalii cum lignis sudorificis, viperis, plantis diureticis, addito marte intra nodulum suspenso, suadet etiam catharses præmittendas & aëris mutationem. *Vide* etiam ejusd. *centur. obs.* 51. In utroque morbo dyspnœa comes erat.

6. *Rheumatismus equinus* Bourgelat *Encycloped. la Fourbure.* Equi affecti dicuntur *Fourbus.* Signa & curam *Vide* loco citato & apud Soleysel.

7. *Rheumatismus hystericus. Dolores hysterici* Syndenhami *dissert. de passione hysterica.*

Est dolor diversarum partium ut capitis, scrobiculi cordis, dorsi, coxendicum extremorum, cui obnoxiæ sunt histericæ; dolor ille, ait Sydenhamus, internas & nonnunquam etiam exteriores partes occupat, carnesque musculosas, ut maxillas, humeros, manus, crura, tibias, nunc cum tumore, nunc sine tumore, in quo genere is qui tibias distendit tumor præ reliquis conspicuus est. Inter omnia hujus morbi tormenta nullum se tam crebro ingerit quam dolor in dorso, quod certò certiùs persentiscunt quotquot vel levissimè hoc affectu tanguntur; quin imò id habent commune dolores prædicti, quod illa cui inhæserant regio, etiam post eorum discessum, tenera sit, & quasi fustibus probe dedolata tactum refugiat, quæ quidem teneritudo sensim evanescit.

8. *Rheumatismus saltatorius* Cardani, *lib.* 3. *de Venenis. Flatuosus* qui *nakir* Albucasis. *Spasmus flatulentus* Plateri, *pag.* 277. quid? *Rheumatismus verminosus. Vide* D. Tissot, *Avis au Peuple*; *de Rheumatismo*, *Cap. XI*, n°. 165.

Infantes, ait Auctor, obnoxii sunt doloribus adeò violentis & universalibus, ut, ubi vis tangantur, clamores edant vehementes; cave ne decipiaris hunc morbum pro vulgari rheumatismo curans; pendet etenim à vermibus seu lumbricis, quibus rejectis, ægri convalescunt. Hæc illustr. Tissot.

9. *Rheumatismus febricosus* Mortoni, *cap. 9. histor. 22. Febris intermittens rheumatismum simulans*, seu *Febris rheumatica* ejusdem, *histor. 12. pag. 84. histor. 10. ad 14. pag. 152.*

Cognoscitur hæc species 1°. quod urinæ sint lateritiæ. 2°. Quod per intervalla cum frigore accedant dolores singulis alternisve diebus, & remittantur. 3°. Ex pulsu etiam, nisi doloris intensitas eum deprimat. 4°. Ex prægressis accessibus.

Cura Mortoni in vehementi paroxysmo, ubi deliquium animi imminebat, fuit 1°. phlebotomia larga. 2°. Post sex horas vomitorium. 3°. Kinkina cum laudano. Ab emetico dolores rheumatismi sedari pluries expertus est Mortonus.

Quartanæ chronicæ non rarò succedit rheumatismus, ut observavit Ballonius, *Lib. de Rheumatismo*, & dein Frid. Hofmannus. Sed ea species ad rheumatismum scorbuticum accedit.

10. *Rheumatismus metallicus* D. Doazan, Doct. Med. Monspel.

Est illa species quæ pictoribus, figulis, deauratoribus, colorum trituratoribus, calceorum femineorum fabris, talos scilicet colorantibus, plumbi laminatoribus, fusoribus, vini lithargyrio edulcorati potatoribus, &c. accidit, sine prævia abdominis rachialgiâ. Incipit illa species à manuum & brachiorum stupore, formicatione,

digitorum contractione, linguâ albidâ, mucosâ; sine pulsûs frequentia. Exacerbatur phlebotomiis iteratis, emollientibus, intùs vel extùs usurpatis, mitescit ab emeticis drasticis; ast sequenti die abit in dolores lancinantes, rodentes, contundentes crurum, genuum, tibiarum, pedum, quibus miserè torquentur & ejulant ægrotantes; sed alternis diebus purgati, interpositis clysmatis ex vino & oleo, nec non vesperè narcoticis ex laudano & bolo theriacæ intra decem aut duodecim dies convalescunt omnes ferè. Hæc species rarior est rachialgiâ intestinali.

Hæc observavit in Nosocomio Charitatis Parisinæ egregius Burdigalensis Medicus supra laudatus, atque asserit dolores lancinantes, atroces artuum inferiorum, nisi adhibeantur mochlica, certiùs adventuros, cum superiorum paralysi, & difficiliùs expugnatum iri, si methodus edulcorans adhibita fuerit.

Curatio Lobbiana rheumatismi acuti, seu *Febris rheumaticæ* Theoph. Lobb. *Tract. Pract. cap. 9. T. 2.*

Dna. Witham 55. annos nata 1°. Junii querebatur de magnis doloribus in toto corpore, oculi velut inflammati, identidem delirium, respiratio prompta & brevis, sitis urgens, tussis importuna, pulsus velox, satis fortis, cutis fervida. Die 2a. accersitus Lobbius nullam phlebotomiam præscripsit, hujus verò loco bolum attenuantem sextâ quavis horâ repetendum, superbibendo infusum melissæ; in bolo erant nitri, florum sulphuris, lapidis contrahiervæ ana gr. septem; salis succini, salis volatilis coccinillæ, croci, myrrhæ, ana gr. duo. Tertiâ quavis horâ sumenda erant tria cochlearia julapii attenuantis, ex salis absyn-

thitis ſcrupul. duob. aquæ lactis alexiteriæ unc. ſex, aquæ cinnamomi unc. una & ſemiſſe, ſpiritus nitri dulcis gutt. quadraginta, ſyrupi limon. & balſam. ana drach. duabus. Ægra ſubinde capiebat mixturæ ſequentis guttas viginti quinque, ex ſpiritûs vitrioli dulcis & tincturæ croci ana drachmas duas ſuperbibendo hauſtum decocti cornu cervi & vini albi.

In languoribus verò capiebat julapium ex aquâ lactis alexiteriâ, aquâ brioniæ compoſitâ, ſpititu lavendulæ, & tincturâ myrrhæ.

Febris remiſit quintâ die, evanuit ſeptimâ; dolor verò octavâ. Ad accelerandam curationem quartâ die præſcripſit Lobbius julapium ex antimonio diaphoretico, lapide contrahyervæ, diaſcordio, coccinellâ, ſale abſynthite, aquâ lactis alexiteriâ, aquâ brioniæ compoſita, ſyrupo de althæâ, & tincturâ caſtorei, & ſic deinceps.

Monſpelii phlebotomia primis diebus ter in die circiter fuiſſet repetita, potus fuiſſet largus calidus ex decocto cichorei, vel infuſo capillorum veneris, noctu narcoticum, ſedatâ febre, cathartica mitia, &c. eodem modo quo Sydenhamus hunc morbum curabat Londini.

Lobbius verò pleuritidem veram in adulto viginti duos annos nato ſimiliter abſque phlebotomiâ curabat ſudorificis, cardiacis, emplaſtris, veſicatoriis ulnæ applicitis. Videatur ejus obſervatio 49. & 50. Tom. 2. & maximè in aphoriſmis quibus terminatur opus, quibus aſſerit morbos omnes febriles, inflammatorios, ardentes, putridos, malignoſve acutiſſimos, ſine catharſi, emetico & phlebotomiâ curari poſſe, & pluries à ſe ipſo curatos eſſe.

Hinc concludo naturam eſſe optimam morbo-

rum medicatricem, cum invitis quæ à Medicô objiciuntur impedimentis, ægrum tamen à morbo liberat.

IV. Catarrhus. *Caterre*, *Catarrhe*. Italis *Infreddatura*; Hispanis *Romadizo*; aliis *fluxio*, *defluxio*, *destillatio*.

Character. Est partium collo vicinarum dolor frigidus cum tussi, aut coryzâ & levi partis intumescentiâ ab aëris vicissitudine ortum ducens.

Difficilis est hujus morbi character, sed certè qui deducitur à causâ latente, eo pejor est, quòd falsus sit; absurdè scilicet eum definiunt Veteres per *humorum decubitum*; alii per fluxum materiæ serosæ à capite ad partes; nec enim ille decubitus, nec ille fluxus in sensus incurrit.

1. *Catarrhus benignus*.

Dolor catarrhalis est sæpiùs sensu frigoris stipatus, & à suscepto sæpiùs frigore ortum ducit; unde frigidus dicitur; attamen rubedine & phlogosi lymphaticâ non rarò stipatur; sic rubet cutis capillata, in cephalalgiâ catarrhali, utcumque eum morbum à perspirationis repressione oriri sæpius putem, non minùs notum est omnibus eum non solum ab aëris subito refrigerio, vento frigido suscepto, sed etiam à subitâ post frigus aëris incalescentiâ ortum ducere, ut & ab insolatione; ità plures catarrho affliguntur vere quàm hyeme, ob tempestatum vicissitudines. Certum est à minori gradu frigoris homines affici magis si majori assueti sint calori, quàm afficiuntur à frigore intensiori, sed continuo & uniformi; si calentem hominem leve frigus occupet, cutis magis constringitur quàm si idem frigus antea non

calentem

calentem afficiat. Perſpiratio totius corporis eſt æqualis dimidio aſſumptorum, ſeu quantitati urinæ, circiter quadraginta ſex unciis; ea verò materies urinoſa eſt & acris, quâ proinde retentâ irritantur partes, turgeſcit textus cellularis; hinc tumor, dolor, non rarò febricula accedit, quæ veſpertinis horis augeſcit cum horrore & frigore. *Vide* Amphimerinam catarrhalem. Ille ſtatus eſt valdè affinis ratione frigoris & febris cum amphimerinâ hyſtericâ, eo diſcrimine quod catarrhalem ferè ſemper præcedat coryza, tuſſis, raucedo, odontalgia, otalgia, &c. dolores catarrhales ſæpè ad humeros, brachia, pectus ſe diffundunt & pleurodynem ac pleuritidem catarrhalem efficiunt, utplurimum verò genus inflant, maxillas impediunt, obſtipitatem inducunt. Is itaque affectuum concurſus catarrhus dicitur à rheumate diverſiſſimus, licet ab eodem principio ortus, ſede nec non dyſpnœâ & tuſſi diſcrepans.

Dolores catarrhales perſpiratione reſtitutâ; victu tenui, potu calido, aëris temperaturâ calidiori, exercitio ſenſim tolluntur; ſi acriores ſint, phlebotomiâ, & quod minimè negligendum, catharſi identidem repetitâ, demùm theriacâ recenti ad ſcrupulum veſperè ſumptâ, ſanantur; ſi diuturniores evaſerint, ſignum eſt rheumatiſmum calidum his accreviſſe, lacticiniis ac thermarum ſulphurearum balneis impugnandum. Sunt multi qui confundunt catarrhum cum rheumate, & calidum dicunt catarrhum illud rheuma quod phthiſi viam ſternit.

De catarrho maligno qui agunt intelligunt febrem catarrhalem malignam Germanorum, quæ eſt Hemitritæi ſpecies nihil cum catarrho commune habens, ut notat illuſtr. Brendelius,

vel ſaltem catarrhum ferinum aut epidemicum volunt.

2. *Catarrhus Ferinus. Quinte. Coqueluche.*

De hoc videatur tuſſis ferina ; tuſſis enim eſt tunc præcipuum ſymptoma licet vividis doloribus dorſi, pectoriſque ſtipatur.

3. *Catarrhus epidemicus. Grippe, Folette.*

Maximè diſtinguendus eſt à *febre catarrhali malignâ* Junckeri, Nenteri, aliorumque Germanorum, quæ cum catarrho nil habet commune præter nomen.

Catarrhus epidemicus à ferino non diſcrepat niſi ex eo quod popularis ſit & graſſetur è loco in locum. Catarrhus iſte pendet à generali aëris vitio, & cum Zephyrus tepidus in mediâ brumâ vento aquilonari frigido ſuccedit, ſæpiùs ſuboritur quàm ſi frigus perſeveret. Sæpiùs eſt cum febre veſpertinâ. *Vide* Amphimerinam catarrhalem : Secus non minùs moleſtus eſt ob horripilationes fere continuas per biduum triduumve, quas æger poteſt aliquatenus ſiſtere per aliquod tempus conſtrictione quadam cutis & intenſo conatu corporis ; adeſt frigoris ſenſus in diverſis partibus, tuſſis, coryza, capitis gravitas ; ſuccedit deſtillatio ex naribus, ore, dein matureſcente catarrho, exſpuitio viſcoſa, muci narium copioſi rejectio, antea verò noctes inquietæ, anorexia, aſthenia, tuſſis defatigans. Curationem repete ex Riverio, Hofmanno, aliiſque.

Catarrhum ſuffocativum etiam memorant Auctores, quem non ſatis intelligo, niſi tuſſim ſuffocantem velint : aſt plurimi hoc nomine inſigniunt aſphyxias ſeu mortes ſubitaneas, quarum multæ à rupto anevriſmate interno, aliæ à vomicâ ruptâ dependent, aliæ ſunt apoplecticæ &c.

De catarrho, *vide* Amphimerinam, Tussim, Rheuma, Coryzam, Cephalalgiam, aliaque genera.

4. *Catarrhus Bellinsulanus.* Diar. Med. *Novemb.* 1757. D. Rochard Chirurgi. *Maladie particuliere des glandes, endemique à Belle-Isle en mer.*

Œdematosè intumescunt glandulæ colli, maxillares, parotides cutaneæ; ad angulum maxillæ primo viget hic tumor, ac tantus ut deformis evadat æger; tumor quidem mollis est, & tamen dolorificus. Incipit morbus absque febre, cum inappetentiâ, & lassitudine, & post paucos dies, si à phlebotomiâ inceperit curatio, testis ejusdem lateris, ambo etiam, si utrumque colli latus affectum sit, dolent leviter ac tument. Hic affectus milites custodiam sub dio agentes aggreditur.

Curatur potu leviter emetico, dein diluentibus calidis, quibus præmissis ad phlebotomiam tutò confugere possunt; vitatur, si ab aëre nebuloso & frigido caveant. Hæc ergo species testiculorum tumore adventitio distinguitur ab aliis.

5. *Catharrus rubeolosus.*

Est præludium *rubeolæ*, ut crampus, *Granf* dictus, *miliaris*; scilicet ante eruptionem rubeolæ æger sæpè tussit, sternutat, lacrymatur, coryzâ laborat, verbo catarrhosum eum diceres, licet erumpentibus rubeolæ pustulis hæc symptomata evanescant, exceptâ tamen tussi siccâ, quæ multum quandoque negotium ægris & medicis facessit; his adde anginam catarrhalem, dolores capitis, aliaque catarrhi accidentia. Ille verò catarrhus ab epidemico vulgari diversissimus est.

V. Anxietas. *Inquiétude. Dysphoria, Asse Aporia, Riptasmos, Adaimonia, Blestrismos & Alismon* Hippocratis & aliorum. *Inquietudo* Sennerti. *Restleness* Anglorum. *Desassosiego* Hispan.

Est molesta sensatio quæ ad jectigationem cogit, sed quomodo ab affinibus morbis discrepet, dicant qui experti sunt.

1. *Anxietas febrilis.* Boerhaave *Aphor.* 631. Tres hujus varietates meritò distinguit sagax & peritissimus ejus commentator, scilicet 1°. anxietatem quæ in morbis acutis febrilibus oritur ab immeabilitate sanguinis per cor sinistrum & majores arteriæ aortæ ramos; ea pulsûs inæqualitate, debilitate potissimùm stipatur, cum angore cordis & præcordiorum intolerabili, eaque est sævissima, periculosissima. 2°. Anxietatem quæ oritur ob immeabilitatem sanguinis per cor dextrum & arteriæ pulmonaris ramos ab infarctis sanguiductibus tum arteriosis tum venosis in morbo acuto pulmonum, ut peripneumonia, cynanche, orthopnœâ, & illa stipatur suspiriis frequentioribus, profundioribus, præcordiorum gravamine, molestiâ intolerabili, dyspnœa suffocativâ, quo quidem symptomate nullum est pejus præter primam speciem quæ sæpè huic adjungitur. 3°. Anxietatem quæ oritur ab impedito transfluxu in morbo acuto febrili per venam portarum, quæ stipatur incredibili cardialgiâ, ægritudine vehementi circa orificium superius stomachi, cum sensu ponderis molestissimi, quod etiam quidam ægri præ intolerentiâ pugnis contundunt; huic succedit quandoque salubris

aurigo, ex quâ mortis periculum removetur.

Has varietates ſcilicet *præcordialem*, *pulmonarem*, *epigaſtricam*, doctè enarratas, earumque ſiggna & indicationes *vide* apud illuſtriſſimum archiatrum Van-Swietenium Boerhaavianæ doctrinæ & famæ hæredem.

2. *Anxietas ſpaſmodica* Boerhaavii *aphor.* 633. Eſt illa præcordiorum & ſtomachi vehemens anxietas quæ hyſtericas potiſſimum hypochondriacas, ſimileque genus hominum delicatiori & molliori genere nervoſo præditorum, maximè ſi per cathartica acria exagitentur, ſæpiùs diſcruciat, hæc ſtipatur angore animi, ſuſpiriis, oppreſſione, nauſeis, doloribus, & irrequietâ miſerandâque corporis agitatione, quibus mortis imago præſens animis & in facie depicta terrorem ſummum adjungit.

Hæc verò ſpecies utcumque majorem cæteris terrorem ægris incutiat, cæteris multo minùs periculoſa eſt, cum urinæ limpidæ & uberrimæ mictione, flatibus ano vel cato erumpentibus, ſpirituoſorum odoratu, aliiſque ſimilibus auxiliis citò diſcutiatur, & ſine febre, pulſu interea depreſſo, conſtricto, ſed non frequentiori exiſtat.

3. *Anxietas agoniſtica. Angoiſſes de la mort.* Eſt illa quæ mortem imminentem concomitari & præſagire conſuevit, in quovis morbo acuto vel chronico, à præcedentibus ideò diverſa, quæ viſûs obtenebratione, pulſûs inæqualitate, parvitate, inconſtantiâ, faciei pallore, delirio, oppreſſione pectoris, palpitatione cordis, virium muſcularium proſtratione ſtipatur.

Pendet à ſenſu confuſo periculi propter reſiſtentias circulationi oppoſitas & debilitatem naturæ quæ his ſuperandis jam impar evaſit.

4. *Anxietas cardiaca.*

Ea eſt quæ citra morbum inflammatorium aut febrilem pendet ab obice circulationi oppoſito, intra aut prope cor collocato, ut à polypo, anevriſmate, coagulo ſanguinis, veneno v. g. viperæ & ſimilibus.

5. *Anxietas tibiarum.* Aſtruc. *de Morb. venereis.* Hoc affectu nihil eſt in praxi frequentius & non altius de quovis morbo quàm de illo apud Auctores eſt ſilentium. Quotidiè videmus mulieres & viros potiſſimum arthriticos rheumaticos, qui accedente veſpere tibias ne per minutum in eodem ſitu & loco retinere queunt, ob importunam quamdam ſenſationem, quæ motu illo pauliſper ſedatur, quæque vulgò decubitu in lecto evaneſcit.

Cæteræ anxietates partium diſtinctarum videantur in ſingulis morbis ad quos attinent. De cætero multi morbi ab anxietate declarantur apud infantes lactentes, maximè intra cunas vinctos.

VI. Laſſitudo. *Laſſitude.* Græcis *Copos.* Anglis *Wearineſſ.* Italis *Strachezza.* Hiſpanis *Canſancio.*

Eſt ingrata ſenſatio cum debilitate juncta, quæ ad quieſcendum cogit virium reparandarum gratiâ. Procedere videtur ab infarctu muſculorum, ob ſanguinem in eorum vaſis minimis impactum eaque vaſa diſtendentem, interea dùm ob defatigationem prægreſſam fluidum nerveum penuriâ laborat, aut ob aliam cauſam in artubus deficit, ut initio morborum accidit.

Hujus ſeptem ſpecies accenſet Galenus diviſione potiùs logicâ quàm medico-practicâ. Huc attinet *Copos tonodes*, laſſitudo tenſiva, *Copos*

elcodes, seu ulcerosa, in quâ infixarum spinarum horrorisque sensus adest; *copos phlegmonodes* seu æstuosa, quæ sensum caloris secum infert, *copos ischnotes*, quæ cum aridurâ corporis est, &c.

1. *Lassitudo à labore* Hippocratis *de diæta lib.* 2. Herellii *dissert. de lassitudine*, Altdorfiæ, 1706.

Ea est quæ à motu producitur sive in toto sive in parte, quæque observante Hippocrate sequitur rationem compositam motus & debilitatis præviæ, ita ut quò motus vehementior & robur minus, eò major lassitudo, &ècontra. Verùm non solùm à vehementia motûs illa lassitudo mensuranda est, sed etiam ex eo quod motus sit minus assuetus, magisque constans; sic qui laborem inassuetum utcumque levem ineunt, citius defatigantur, quàm qui certos musculos constanter contractos retinent, ut de stantibus ostendit Alphonsus Borellus, qui reapsè citiùs defatigantur quàm ambulantes. Cur lassitudo vehementes convulsiones, ut paroxysmum epilepticum sequatur quisque intelligit.

2. *Lassitudo à Pathemate.*

Ea procedit vel ab irâ quæ fluidum nerveum subitò in omnes artus diffundit & dissipat, vel à terrore & gaudio effræni, quæ alio modo non satis cognito vires infringunt, verùm infractis subitò viribus corpus gravius solito persentitur, unde lassitudo. Huc pertinet quæ magnos dolores, quæ vigilias immodicas sequitur.

3. *Lassitudo à fluxu.*

Ea est quam *alvi fluxus* maximè torminibus juncti, ut diarrhœa torminosa, tenesmus, dysenteria, cholera, vel *sanguifluxus*, necnon phlebo-

tomia, menorrhagia, vel demum *serifluxus* copiosi, necnon gonorrhæa seminalis & similes fluxus excitant, huc pertinent puris effluxus subiti è magnis apostematibus.

4. *Lassitudo à calore*

Ea est quam atmosphæra incalescens tempore verno, necnon calor hypocausti sicut & calor à balneo similiaque excitant, dùm fibras omnes motrices subitò relaxant, inde enim debiliores sunt, & cùm pondus corporis non pari passu crescat ac debilitas, corpus ponderosius sentitur.

5. *Lassitudo à plethorâ.*

Talis est ea quam crapula seu excessus in potu & cibo excitant, quam catameniorum, effluxuumque assuetorum suppressio inducit; huc pertinet lassitudo à somno nimio.

6. *Lassitudo febrilis* Prosper. Alpini *de præsag. vit. lib. 2. cap. 21.*

Duplex est, vel enim initium morborum præsertim acutorum est, de quâ dixit Hippocrates, *lassitudines automaticæ* seu spontaneæ, *morbos prænunciant*, & ea pendet tùm à plethorâ, tùm maximè à debilitate universali, quam inducit infarctus vasorum, resistentia cordi à sanguine opposita; tum quam metus obscurus mali imminentis causatur; plethoram ferè semper antecedere suadent perspirationis retentio, quæ multis morbis ansam præbet, necessitas phlebotomiæ in omnibus ferè morbis acutis.

Vel lassitudo febrem jam ortam comitatur cum dolore diversarum partium, & est major in typho, peste, aliisque morbis malignis. Vide *astheniam febrilem*. De hujus speciei prognosi *vide* Prosp. Alpinum *de præsag. vit. libr. 2. cap. 21.*

Laſſitudo localis in febribus declinantibus Apoſtemata ſeu abſceſſus prænunciat ex Hippocr. *Aphor.* 31. 32. *ſect.* 4.

7. *Laſſitudo ſcorbutica* Lind. *de ſcorbuto. Laſſitudo oſtocopos* Græcorum, *ulceroſa* veterum.

In prima periodo ſcorbuti adeſt pigritia inſolita, quæ abit in laſſitudinem cum genuum ſtupore & debilitate à levi exercitio atque dyſpnœâ, quæ duo ultima ſymptomata laſſitudo ſcilicet & diſpnœa ad finem uſque perſeverant, eo diſcrimine quod in ſecunda & tertia periodo accedit aſthenia ſeu debilitas creſcit admodum.

8. *Laſſitudo cachectica* Helvetii *de laſſitudine.* Eſt illa quæ morbos chronicos cachecticos comitatur, inter quos potiſſimi ſunt aurigo, œdematia, aliaque genera; quæ à tænia in primis viis latente inducitur laſſitudo, ſingularem attentionem meretur, cùm ejus principium in ſenſus non incurrat, ut principium laſſitudinis quæ aſciticos, œdematoſos, corpulentos & convaleſcentes omnes afficit.

VII. Stupor. *Engourdiſſement.* Græcis *Narke.* Latinis etiam *Obdormitio.*

Eſt moleſta ſenſatio cum obſcuritate tactûs. Differt maximè à torpore in eo quod torpor meram tactûs & motûs imminutionem deſignet; ſtupor verò illud ſingulare, quod quiſque experitur cum olecranii aut nervi fortis preſſio facta eſt, aut cùm diutiùs horis pomeridianis brachio incubuimus. Differt à crampo, quocum tamen quandoque jungitur ex eo quod non ſit in ſtupidis muſculis rigiditas ut in multis crampis.

1. *Stupor à pressione.*

Eſt ille quem experiuntur attus diu compreſſi vel proprio vel alieno pondere & ſitu non mutato.

Ille etiam quem excitat contuſio olecranii, aliarumve partium per quas nervi majuſculi ſub cute tranſeunt; ſi univerſalis ſit & conſtans, hemiplegiam, apoplexiamve denunciat; ſi fugax & partialis vix medelâ indiget.

2. *Stupor formicans. Fourmillement. Formicatio* Latinis.

Hæc ſpecies id habet ſingulare quod dolor ſit qualis à millenis formicis ſeu ſpiculis partem ſtupidam pungentibus, quodque ſimul motus artus affecti ſit torpidus, ſine tamen rigiditate qualis eſt in crampis.

Curatur ſpontè ſtupor frictione, calidis admotis maximè ſpiritu vini calido, ut aqua lavendulæ, thymi, roris marini: ſi perſeveret, curatio paralyſeos adhibenda eſt.

Hujus morbi theoria adhucdum eſt obſcuriſſima. Videtur fluidum nerveum in partibus affectis hærere, congeri, unde pars appenſa obſcurè ſentit, difficulter movetur, & pars ipſa affecta dolet.

Stupor eſt ſæpius accidens morborum ſoporoſorum imminentium necnon dyſcineſiarum, ut paralyſeos; differt ab anaïſteſiâ aliiſque morbis *Dyſæſteſiis* dictis ratione doloris ſeu moleſtiæ ſingularis.

Formicationem in fronte & facie centies expertus ſum, quoties caput deorſum inclinarem, in quo certè caſu ex rubore faciei & legibus hydrolices patet ſanguinem ſolitò fortiùs ſubire ultima ſua vaſa, eaque vellicare, forte lymphaticorum oſcula diducere, non ergò leviter in omni

formicatione acrimonia humorum est incusanda.

3. *Stupor à gelu*, vernaculè *Grepi*, Gallicè *l'onglée.*

Illa est species quæ extrema tantum, ut digitos manuum pedumve intensissimo frigori exposita, sensim non subitò corripit, rigiditate & aliquali partis stupore stipata cum dolore acuto & sensu frigoris congelantis. Differt à crampo.

4. *Stupor à torpedine. Coup de la Torpitte.* Est ille quem Torpedo tangentibus incutit, maximè si immediatè contingant, debilius verò, si baculi interventu duo musculi dorsum illius raiæ tegentes, summâ vi excussi hunc effectum inducunt, quem docente Kæmpfero & experientiâ prævertunt qui summo nisu, dum torpedinem tangunt, anhelitum cohibent. Stipatur ille dolor aliquali stupore, & à manu ad humerum & ultra extenditur. Duplex autem est Torpedo, altera Europæa, quæ *Raia tota glabra* Linnæi, vulgò *Miraillet*, in Mediterraneo vulgaris: altera Americana, quæ est *Gymnotus tremulus*. Act. Helvetic. Tom. 4. utraque tangentibus vel mediatè vel immediatè artubus crampum vehementem imprimit. Illud tamen attentionem meretur, quod si interventu cujusdam metallici corporis tangatur Gymnotus, succussio multò intensior est; ast si interventu ceræ Hispanicæ, succussio ferè nulla sit; quæ si vera sint, ut testantur autoptæ, verosimile est vim electricam horum piscium esse hujus commotionis principium.

5. *Stupor miliaris. Granf* Taurinensium. Allione *de miliari.*

Est symptoma miliaris, seu stupor pungitivus in digitis manuum vel pedum aliisve partibus, ante diem sextum seu eruptionem frequens, cum

pulſu exili, frequenti, contracto, tremore; anxietate.

VIII. Pruritus, *Prurit*; *Démangeaiſon.*

Eſt moleſta cutis ſenſatio quæ ad ſcalpendum cogit. Ille dolor ſingularis, qui quadam voluptate temperatur cùm pruriginoſa pars ſtrenuè ſcalpitur, eſt ita quandoque ferinus ut vix cruentata cutis deraſione ſublevetur.

Pendere cenſetur ab acrimoniâ humoris mucoſi, qui in glandulis ſebaceis ſecernitur, verùm & excitatur à cauſis etiam externis.

1. *Pruritus exanthematicus.*

Eſt ille qui accidit in multis morbis exanthematicis tum acutis, ut variolâ, rubeolâ, dùm puſtulæ exſiccatæ ſunt, in ſcarlatinâ, dùm ſævit, vel etiam in ſcabie, tineâ, aliiſque impetiginoſis ultimæ claſſis morbis; demùm & in vitiis primæ claſſeos, *efflorescentiis* dictis, ut Herpete, Pſydraciâ, &c.

Horum generum curam videſis.

2. *Pruritus pedicularis.*

Eſt ille qui à phtiriaſi, ſeu à pediculis vulgaribus, necnon à pediculis inguinalibus aliiſque dependet, quique facile curatur aſperſo pulvere vel ſeminum ſtaphiſagriæ, vel hordei cauſtici *Civadillæ* dicti, ni malint ægri ad litum vel cingulum mercurialem confugere.

3. *Pruritus ictericus.*

Eſt ille qui auriginoſos infeſtat, cum aliis auriginis ſymptomatis, & bilis ſanguini mixtæ præſentiam arguere videtur: curatur ut aurigo. An Melanictero etiam ſuperveniat ignoro, licet Melanicteros viderim.

4. *Pruritus arthriticus.*

Eſt ille qui poſt paxyſmos arthriticos, pedes, manus, dorſum, aliaſque partes pertinaciter moleſtat, aſt accedente paroxyſmo doloris, imò ſæpiùs antea, evaneſcit.

5. *Pruritus infantum* Etmulleri.

Eſt illa ſpecies quæ recens natos mirè anxios reddit & inſomnes; quique non niſi oculatis obſervatoribus innoteſcit; pendet ſiquidem à crinonibus capillo vulgari longè tenuioribus, qui per cutem dorſi potiſſimum erumpunt, quique frictione iteratâ, cum panno laneo excutiuntur; *vide* Malidem in 10ª. Claſſe.

6. *Pruritus fugax.*

Eſt ille quem excitant cauſæ externæ facilè amovibiles, quæ tamen varietas attentionem meretur ne cum aliis confundatur.

Si quis manibus tangat phaſeoli pruriginoſi legumen, eum pruritus per ſemihoram, & ampliùs defatigabit.

In luxationibus poſt diuturnas partis vincturas non rarò pruritus eſt moleſtus, ſed qui aquâ calidâ diſſipatur.

Pruritus non rarò infeſtat tibias & dorſum eorum qui veſtibus tibialibuſve laneis immediatè cuti applicatis utuntur, quod non accidit in uſu linteorum.

Pruritus ſpecialiùs aggreditur præputium ob ſebaceæ materiei albæ inibi collectæ acrimoniam, verùm ea facilè urinæ ope eluitur, ſi ſcilicet præputium digitis inter mingendum obturetur.

Scrotum etiam pruritui eſt obnoxium ob linimen quoddam quo tegitur, quodque exſiccatum in lamellulas albas abit, quo calidâ eloto, pruritus ceſſat.

Si pruritus oculos, maximè carunculam lacrymalem invadat, hoc vitium pertinet ad ophtalmiam puſtuloſam.

Si podicem afficiat, videndum num aſcarides adſint in excrementis. *Vide* Teneſmum.

Si vulvam moleſtet, inquirendum an ex ſorditie pendeat, an à puſtulis ſyphiliticis, an à Nymphomaniâ, &c.

7. *Pruritus gravidarum* Puzos *Traité des Accouchemens pag. 82.*

Circa graviditatis tempus medium ſeriùs ociùs à perſpiratione retentâ & acriori non rarò ſupervenit pruritus ferinus tum ubique paſſim, tum in genitalibus; ſive phlyctænæ accedant in cute, ſive immerſæ lateant in cute puſtulæ; mulieres unguibus noctu & interdiu ſe ſcalpendo cruentant, aut ſcopulâ affricta pruritum acri dolore commutant, pervigiles evadunt, febreque excitatâ, ferè abortiunt.

Curatio obtinetur phlebotomiis repetitis, potu ex emulſionibus, lacte, ſero lactis, aquâ pulli, apozematis lenientibus, clyſmatis, cremoribus ex oryzâ, avenâ, phaſeolis, imò balneis, ſi pruritus acer ſit, vapore aquæ tepidæ, fomentis emollientibus, levibus catharticis, demùm & narcoticis; ſi verò his invitis perſeveret morbus, is puerperio demum cedere ſolet.

8. *Pruritus ex opio.*

Eſt ille qui ab uſu opii vel faciem vel totum corpus infeſtat, quod in benè multis ſubjectis conſtanter vel ex minimâ opii, laudani, theriacæ doſi accidere vidi; uſu lactis ſuppletur opii ſumendi neceſſitas in chronicis, & ſanatur ille pruritus, qui aliunde non viget niſi quandiu opium agit vi ſuâ narcoticâ.

IX. Algor; *Froideur, froid excessif.* Græcis *Kryos*, *Psychos*. Latinis *Frigus morbosum*, *refrigeratio*. Anglis *Coldness*.

Hæc molesta sensatio cuique cognita est, ferè semper accidens aliorum morborum potissimùm rigoris seu phricasmi, qui intermittentium accessum comitatur, unde inter morbos non accensetur vulgo, & tanquam merum symptoma prætermittitur. Interea tamen hoc symptoma quandoque gravissimum est & primarium, seu alterius morbi non est pedisequum seu accidens, & pro diversis gradibus nunc frigus, nunc algor vocatur, nec semper cutis tremula agitatione seu horrore, nec musculorum concussione seu rigore stipatur.

1. *Algor externus Froid de cause extérieure.* Est ille quem patiuntur, qui frigido aëri, aquæ frigidæ, nivi diutiùs expositi sunt, & ea sensatio eò molestior est, 1°. quò magis inassuetus est homo, seu quò priùs calidior, mutatio promptior, constitutio sensibilior, educatio mollior 2°. Quò frigus intensius, ut quod à decimo gradu Thermometri Reaumuriani versus punctum congelationis accedit, & quò infra illud congelationis punctum ulterius descendit. 3°. Quò diutiùs frigori exponitur homo eò intensior dolor evadit, usquequò vel typhomania singularis vel sphacelus partis sensum auferant.

Calore vitali fluiditas sanguinis & musculorum, fibrarumque nervearum flexibilitas, permeabilitas conservantur : frigore verò, id est, particularum ignearum recessu fluida nostra coagulantur, fibræ omnes densatæ rigescunt, unde nervorum immeabilitas, musculorum inflexibilitas : hinc stasis circulationis in extremis par-

tibus, quæ ut pote à corde remotiores citiùs frigore congelantur; hæc fibrarum condensatio, vasorumque angustatio fit à proprio elatere quem non ampliùs sustinent aut cohibent fluida in minus spatium redacta, hinc verò fibrillarum nervearum rugæ, distractionesque inassuetæ, dolorificæ, punctoriæ, sensatioque intolerabilis. Si frigus illud intensum etiam ad interiora serpat sanguinemque in majusculis vasis figat, mors accedit, secus verò, febris accenditur, calor interiorum partium augetur, vicinia partis congelatæ inflammatur, pars congelata livescit, regelascit, putrescit, sphacelo corripitur, à sanâ separatur. Si eousque non processerit frigus & auxilia debita adhibita fuerint, saltem pars œdematosa remanet, tendines flexilitatem aut mobilitatem suam vix recuperant, & nervi sensu suo ferè orbantur.

Notum est à regelatione promptiori maximum sphaceli periculum imminere, quod ut avertatur, per gradus illa debet excitari frictione partis cum ipsa nive vel aquâ frigidulâ, deinde cum tepidâ, immersione intra fimum equinum, & sic successivè. Vide *Sphacelum à gelu.*

Millena incommoda patiuntur milites à frigore, ut catarrhos, rheumata, rheumatismos, perniones, sphacelum, surditatem, febres varias, de quorum prophylaxi legi meretur medicina militaris D. de Mezeray, *tom. 1. art. 14. ad 20.*

2. *Algor internus; froid intérieur.*

Est ille qui à principio interno procedit, ut ab accessu febrili potissimum quartanæ, à paroxysmo tritæophiæ algidæ, catarrhalis; à catarrho ipsomet, ab auriginis præludio, ab ischuriâ, cum urina sanguini remiscetur, quod facile fit

per

per refluxum ejus à pelvi in venulas emulgentes ut vidi lac & atramentum in eas transeuntia, &c. à paroxysmo Amphimerinæ hecticæ, phthiseos aliorumque morborum quos suppuratio fovet.

In illis verò summis frigoribus non deest periculum, quippe qui intermittenti succumbunt v. g. durante frigore moriuntur, pulsus evadit contractus, intermittens, facies albet, pallet, labia livescunt, tremor occupat artus, ita ut quandoque præ dyspnœâ & maxillarum trismo vix quidquam ægri deglutire valeant; hinc summa angustia, urgens periculum, nisi cito succurrant adstantes, quæ auxilia ut omnibus notissima, ita & certissima, scilicet æger in lectulo apprimè calefacto reponatur, sufficienter tegatur linteis siccis calidissimis; vasa excalefactoria pedibus apponantur, intus vinum calidum, theriaca, confectio de hyacintho, aqua cinnamomi similiaque usurpentur; similibus auxiliis qui ex aquâ frigidâ extracti pro mortuis habebantur, excitati sunt. Vide *Asphyxiam immersorum*. His etiam plurimi homines frigore interno penè extincti reviviscunt.

X. Ardor; *Chaleur excessive*. Græcis *Diacausis* & *Cauma*. Anglis *Heat*.

Est molesta illa sensatio omnibus cognita quæ à partium ignearum majori actione in nobis excitatur.

Calor hominis sani est hyeme 27. grad. in thermometro Reaumurii, æstate ad 30um. gradum ascendit, ardor itaque eò major est, quò calor altiùs progreditur, ut ad 35um. 38um. ultra verò partes comburuntur, destruuntur organa, fit escharra seu sphacelus siccus, fluida exsiccantur,

vasa coarctantur, fibræ corrugantur, sensus, motusque partis amittitur: infra verò 35um. gradum fluida rarescunt unâ circiter ducentesimâ nativi voluminis parte, vasa pari passu diducuntur, pars rubet, dolet, intolerabili rosionis, punctionis, ustionis sensatione divexatur.

1. *Ardor externus*, *chaleur externe.*

Ea est species quæ à corpore calido extus admoto dependet, ut ab aëre fervido, insolatione, hypocausto, igne aperto, aquâ, lixivio, oleo, ardentibus. Ille verò ardor vel toti corpori vel parti tantùm applicatur; ex aëre calidiori rubet cutis, turgidulæ evadunt venæ, cephalalgia, asthenia, anorexia, lassitudo, agrypnia, sitis, hæmorrhagia narium, urinæ rubræ, paucæ; sudor copiosus, dyspnœa, orthopnœa, cardialgiæ, sincopes, aliique morbi oriuntur. Ex calore nimio parti applicato erythema, phlyctænæ, ambustio; ea verò phœnomena ut pro gradu caloris diversa sunt, ita diversam medelam exigunt.

In genere quamdiù nulla labes organica parti fuit inusta, & ardor tantum est curandus, remotis, si fieri possit, causis externis, frigida actualia sunt usurpanda, potu, lotu, fotu aqueo, item potentialia intus adhibenda, ut acida, nitrosa, diluentia. Huc pertinent ptisanæ de succo limonum, aurantiorum, syrupi granatorum, berberidis, ribesii, nymphææ, emulsiones ex hordeo, seminibus peponis, cucurbitæ, ptisanæ, aquæ acidulatæ cum acido sulphuris, salis marini & similibus.

Si pars laboret erythemate, ambustione, videantur horum vitiorum curæ.

2. *Ardor internus; ardeur de cause interne.*

Ea eſt ſpecies quæ tertianas bilioſas, tritæophiam, cauſum, phlegmaſiaſque bene multas comitatur, ut eryſipelas, pleuritidem, phrenitidem; cujus theoriam & praxim hiſce in claſſibus inquiras. Hinc pendent agrypnia, anxietas, dyſpnœa, laſſitudo, polydipſia, cacurema rubra, ſeu urinæ rubræ, paucæ.

Gradus autem caloris maximi thermometro teſte in corpore etiam febriente vix ad 34um. aſſurgit: aquæ Balerucanæ cum calent ad 42um. cito eryſipelas partibus immerſis conciliant, nec ultra pauca minuta tolerari queunt. Maximus calor atmoſphæræ apud nos anno 1746. & 1762. aſſurrexit menſe julio pomeridianis horis ad gradum 30um. hic eſt gradus caloris ſanguinis in vulgari æſtate; quidam aſſerunt ad 38um. gradum eum aſcendiſſe apud Guineenſes; verùm meritò id in dubium revocat Ducreſtius in thermometricis verſatiſſimus; calor autem ſanguinis hyeme ad 28um. circiter gradum aſcendit.

ORDO SECUNDUS.

DOLORES CAPITIS.

SUNT illi qui potiſſimum capitis hanc vel illàm partem afficiunt, ut calvariam, oculos, aures, dentes, ſeu maxillas, citra febrem, convulſionemve, niſi dolores pro horum morborum accidentibus, non verò morbis, ut aiunt, eſſentialibus habeantur.

Hi morbi apud nos generico nomine *mala* vocantur, ut *mal à la tête*, *mal aux yeux*, *mal aux*

dents, &c. *Rheumatiſmi* vocantur à Frider. Hoffmanno.

Rarò illi morbi ægrum in lecto detinent, quia pars tantùm non verò totum corpus afficitur, niſi dolor ſit vehemens, & aſtheniam inducat; in paroxyſmis eſt adipſia, anorexia, anaphrodiſia; aliaque ſymptomata ejuſdem ordinis, quod de omnibus doloribus dictum puta; accedit etiam agrypnia, mœror, anxietas, moroſitas, ſi pertinaciùs ſæviant hi dolores; ſi verò leviores ſint, non rarò ſuperveniente gravi negotio vel pathemate animi inſolito, dolor evaneſcit vel feriatur. Omnes dolores partium internarum ſæpiùs ad partes externas referuntur, & horum idea ut ut vivida, eſt ſatis confuſa quoad locum, ut ſæpè hæreant ægri in determinandâ præcisè ſede doloris.

Principium horumce morborum frequentiſſimum eſt infarctus vaſorum aut congeſtio ſanguinis, vel lymphæ in parte affectâ; ille infarctus eſt, vel ſimplex vel phlogiſticus, fit à ſanguine puro vel à ſanguine vitioſo, ut lymphâ acri, rheumatiſmali, árthriticâ, ſyphiliticâ, vel fovetur à carie, ulcere, exoſtoſi, luxatione, fracturâ.

Dolores ſunt vel idiopathici vel ſympathici. *Idiopathici* ſunt illi quorum principium materiale, ſeu materies morbifica cenſetur in eâdem parte ac ea quæ dolet, ut cephalalgia à plethorâ vaſorum cerebri, meningum, &c. Dolores *ſympathici* ſunt illi quorum materies morbifica vel principium evidens eſt, in uno loco, dum dolor eſt in altero, ut cephalálgia; quæ tribuitur ſaburræ ventriculi, ſanguini in utero hærenti.

Falſum autem eſt dolores ſympathicos tri-

buendos esse ulli causæ, quæ sit remota à parte dolente, seu falsum est ullam causam agere ubi non est : ergo errant qui causam cephalalgiæ v. g. stomachicæ in stomacho reponunt : verùm quidem est sæpè fieri ut emetico præscripto illa cephalalgia evanescat ; verùm inde non sequitur ejus causam fuisse in stomacho, dubium est num sanguis inspissans & vasa meningum vel cerebri infarciens sit incusandus ; num verò inspissatus fuerit ob plethoram, ob saburram, inquirendum restat. Esto fuerit inspissatus à saburra è stomacho in sanguinis massam transfusâ, illa cephalalgia optimè discutietur & præcavebitur usu emetici, licet principium proximum hujus referatur ad caput, quò dolor etiam refertur. Commotio enim ab emetico facta potest sanguinem in ipso capite discutere, & saburrâ eliminatâ futuri dolores simul præcaveri possunt. Qui itaque morbi juxta quosdam sunt sympathici, juxta alios diversâ theoriâ imbutos idiopathici sunt ; arbitraria est itaque illa morborum divisio, & à theoriâ dependens sæpiùs erroneâ.

Dolores interni gravativi capitis, aurium, oculorum, non raró pendent ab infarctu quem narcotica adaugent, nedum minuant ; licet enim narcotica sanguinem resolvant & fluxiliorem faciant, interea cum morbi hujus solutio pendeat potissimum à vi systalticâ vasorum & contractione meningum, quæ humores congestos exprimat, cùmque narcotica utrumque naturæ conatum supprimant, ex usu narcoticorum infarctus non raró crescit & cephalalgiam sequitur sopor, delirium, aliudve malum ipso dolore periculosius ; ergò cautè illis utendum in simili casu, nec non apud epilepticos, vetulos, paraly-

ticos, similesque ægros in soporem facilè delapsuros.

Docet etiam experientia narcotica, topica, quæ in aliis partibus à capite dissitis tuto usurpantur, non sine quodam periculo oculis, auribus internis, seu origini nervorum propiùs admoveri; sic folia daturæ oculis admota mydriasim, & amaurosim excitare valent, adeòque non nisi cum cautelâ illis in simili casu utendum est.

XI. Cephalalgia, *Mal à la tête. Carebaria* Gorræi *definit. med. Gravedo capitis* ejusdem. *Capiplenium.* Baglivii. *Ecplexis* Hippocr. *Etourdissement*; *Dolor cephalicus* Frid. Hofmanni. *Dolor capitis*. Sennerti.

Est capitis gravitas vel sensatio molesta, quæ refert caput interius distensum turgidum & quasi gravatum.

Verosimile est hujus causam esse infarctum ipsius corticis cerebri, qui licet refectus dolorem acutum non inferat, sensum tamen obscurum obtinet, maximè cùm ejus vasa quocumque modo distenduntur & turgent.

Si sedes morbi foret accuratis signis cognita, ex illâ posset distingui cephalæa & hemicrania à cephalalgiâ; cephalæa etenim utpote dolore tensivo vivido stipata membranas afficeret, tum extra tum intra cranium positas: hemicrania verò sinubus frontalibus magis insideret vel locis à sympathico parvo nervos accipientibus.

1. *Cephalalgia plethorica. Ecplexis* Hippocratis; *étourdissement.*

Dolor capitis à plethora oriundus cognoscitur ex signis generalibus plethoræ, stipatur pulsu raro, semper enim observavi in gravibus capitis doloribus pulsum rarescere, nec semper facies est rubicunda, ut dùm plethora alias partes afficit, sæpiùs in gravi cephalalgia pallescit, gravitas ad frontem est notabilis, cum difficultate cogitandi, distinctè ratiocinandi, reminiscendi. Videtur esse conamen naturæ ad hæmorrhagiam narium excitandam, in quem finem meningibus & vasis sanguiferis contractis, ea urget sanguinem versus vasa excretoria narium, & reapse superveniente sufficienti hæmorrhagiâ, hic dolor evanescit: crescente infarctu vertiginosus aut somnolentus evadit æger: præcessere non rarò dapes uberiores, vini potus copiosior, somnus pomeridianus, similiaque errata, vel molem directè augentia, vel excretionum consuetarum suppressiones eam indirectè augentes. Hujus varietates sunt

2. *Cephalalgia catamenialis.*

Ea est quæ ob catameniorum suppressionem vel emansionem mulieribus periodicè & circiter quolibet mense supervenit; atque catameniorum fluxu sedatur vel evanescit. In curatione habenda est hujus principii ratio, seu extra paroxysmum medicamina auxiliaque diætetica & gymnastica, quæ hunc fluxum restituunt, sunt adhibenda; in paroxysmo phlebotomia est eximium remedium.

3. *Cephalalgia Hæmorrhoïdalis* Hippocr. 5. *epidem.* Wallef. 491.

Altera est plethoricæ varietas quæ à conatu hæmorrhoïdali dependet, cum scilicet plethorici evadunt hæmorrhoïdarii, illi antè mariscarum

turgescentiam cephalalgiæ gravativæ sunt sæpiùs obnoxii. Hoc aliquot dies perseverat cum vertiginosis motibus, idearum confusione, frontis gravitate, corporis torpore, alvi constipatione: præmissâ phlebotomia, clysmata & deinde jusculâ sanguini diluendo & leviter incidendo apta conveniunt; extra paroxysmum balnea, semicupia, tempestate conveniente victus parcior, exercitium moderatum indicantur; sanguis enim crassitie, seu spissitudine peccat simul & quantitate.

4. *Cephalalgia stomachica* Riverii, *pr. de Dolore capitis*. Bonet. *Sepulchret. Tom. 1. pag. 12. obs. 11.*

Ea est quæ à saburrâ in primis viis hærente fovetur, aut, ut ait Riverius, quæ fit per consensum capitis cum stomacho; à saburrâ primarum viarum foveri dolorem capitis cognoscitur ex prægressis & concomitantibus, ex prægressâ crapulâ seu ciborum & potulentorum nimiâ ingestione, potissimùm ex liquorum inebriantium abusu, nec non ex habituali stomachi debilitate, ratione cujus malè digeruntur alimenta; ex concomitantium numero sunt ructus, nausea, vomitio, ventriculi gravitas, cardialgia, pravus oris sapor; circa quod observandum vomitionem gravi cephalalgiæ & hemicraniæ supervenire absque eo quod origo morbi sit in stomacho, ut patet ex vomitione quæ supervenit fracto cranio. In hac specie cephalalgiæ eximius est aphorismus Hippocratis 17. *sect. 4. si sit cibi fastidium, cardialgia, oris amaror & vertiginosa capitis gravitas, emetico opus est.* Quoties enim hæc symptomata cephalalgiam comitantur, vomitio præstantissimum est remedium. Si tamen aliunde vetetur usus emetici, cathartica possunt licet minùs tutò,

usurpari; utrumque genus remedii præmissis præmittendis, ut phlebotomiâ, abstinentiâ, potu diluente, adhibeatur. Ea symptomata designant saburram inhærentem & latentem in ventriculo; saburra enim cruda à recenti crapulâ orta non stipatur oris amarore, & vomitione spontaneâ sæpè tollitur, secus emeticis aut catharticis abigitur; illa species sæpè cephalalgiæ febrili est adnexa, seu stomachica cum febrili sæpè conjungitur, ast diversæ sunt quoad principium.

5. *Cephalalgia febrilis.*

Est illa species quæ à sanguinis impetu febrili dependet, in quocumque febrium & phlegmasiarum ordine morbus certè frequentissimus, nisi symptoma placeat nuncupari; quoties impetus sanguinis est solito major, toties pressio lateralis in vasa sanguifera crescit; sed cum ratione asthenìæ febrilis æger horizontaliter jacet, impetus cruoris in vasa capitis major est quàm cùm stamus; ergo hac duplici de causâ pressio lateralis vasorum capitis major evadit; hinc cephalalgia gravativa quæ vulgò ad frontem refertur.

Ea cephalalgia in febre acutâ cum urinâ tenui, pellucida phrenitidem, id est delirium portendit; maximè si æruginosa vomunt ægri, & si cum surditate est pervigilium, ut docent Prorrhetica; si dolor capitis vehemens in hoc casu subitò delitescat, signum est delirium aut soporem accedere, quod si fiat sine causâ evidenti, ut à crisi, phlebotomiâ, &c. pessimum est.

6. *Cephalalgia pulsatilis.*

Est sensatio molestæ pulsationis in capite juxta tempora, quæ licet sit symptoma cephalalgiæ febrilis, quandoque sine dolore propriè dicto capitis observatur cum molesto pervigilio; ita ut

ægri de hac pulſatione tantum conquerantur & de agrypniâ ; ea etenim pulſatio tunc maximè moleſta eſt cùm æger jacet, & ad ſomnum ſe componit ; accidit autem ea pulſatio poſt magnas animi contentiones, ſtudia nocturna, curas graves, nec non ob pergræcationes, maximè ſpirituoſorum liquorum potationem, & quæcumque ſanguini impetum majorem conciliant ; ægri diſtinctas & arteriarum pulſui ſynchronas pulſationes in temporibus percipiunt, quæ perceptio an ad tinnitum Bombum, an ad cephalalgiam magis referenda ſit, ambiguum eſt, Pendet autem ex pulſatione arteriæ temporalis adverſus canalem oſſeum, quem in cranii ſubingreſſu prætergreditur ; cùm enim canalis ille ſit incurvus, & fluida velociter mota fortiùs agant in curvaturas oppoſitas, ibi cruor arteriam ſuam fortiùs impetit, cùm velociùs ſolito movetur ; fluida enim quæ velociter moventur ferè ſequuntur ſolidorum leges, juxta quas vis percuſſionis in plana oppoſita eſt, ut quadratum velocitatis ; cùm econtra fluida pacatè fluentia quoquo verſum æqualiter premant, & liberè per canales fluentia in parietes eorum minimum agant, hoc ſymptoma fugax eſſe ſolet, ſi nullâ febre ſtipetur.

7. *Cephalalgia intermittens.*

Quotidiè, vel tertiâ quâque die etiam ſine pulſûs frequentiâ horis præfixis ea ſpecies ſupervenit, & à veneno febris intermittentis fovetur, quod apprimè evincit curatio, quippe paucæ doſes kinkinæ irritis cæteris omnibus remediis hanc brevi tollunt, ut aliquoties expertus ſum.

8. *Cephalalgia gravidarum. Maux de tête des femmes enceintes.*

Quandoque gravidas vehemens divexat cepha-

lalgia circa frontem & oculos; palpebræ difficulter attolluntur, imò quod pejus sopor accedit minimè levans; huic gravi malo ex quo pejora metuenda sunt, illicò phlebotomiâ etiam repetitâ succurrendum est. Hic morbus sub graviditatis finem magis metuendus est, aortâ scilicet ab utero compressâ sanguis in supernis partibus retinetur, inde metuenda apoplexia, ecclampsia, &c.

9. *Cephalalgia inflammatoria* Manget. *Biblioth. pract. tom. 1. pag. 1021. 1022. Dolor capitis à meningum inflammatione* ab Heers. *Dolor capitis à phlegmone cerebri*, River. *obs. comm. 21*. Brasavoli *Comm. in Aphor. 51. lib. 7.*

Huc referantur etiam dolores capitis ab ictu, vulnere, contusione, fracturâ, similibusque principiis procatarcticis, quæ cephalitidem, phrenitidem, ecclampsiam, aliosque gravissimos morbos deinde inducere solent, adeòque cura in morbis inflammatoriis & tractatibus chirurgicis est inquirenda.

10. *Cephalalgia catarrhalis.*

Ea duplex est; vel enim est externa, id est, cutem ipsam tantùm afficit, quæ duplici phœnomeno patet, scilicet cutis capillatæ rubedine & dolore tactum refugiente, quique etiam capillorum pectinatione exasperatur. Altera est altior & capsulam aponevroticam quâ involvitur cranium, afficit; atque ut prior coryzâ, tussi, sternutatione se prodit, & maximè ex eo quod dolor tactu, frictione sedatur; hic dolor quandoque est sævus & pertinax cum tinnitu, strabismo, visu duplicato prout in vicina organa serpit fluxio; ac catarrhorum more ad quadraginta dies extenditur. Curatur phlebotomiâ unâ vel alterâ, deinde catharsi binâ, dùm interea potus theiformes,

diæta mediocris, suffitus ex karabe, fumus salviæ, sacchari usti, similiaque in usum vocantur; cùm autem ab aëris frigiditate & humiditate procedat morbus, evidens est perspirationem tegumentis calidis, siccis, aëre calido, exercitio, potu calido esse revocandam; quod rasio capillitii densioris etiam præstat.

11. *Cephalalgia anemotropa* Georg. Hannæi, *Miscell. cur. Cephal. rara* Mangeti, *Bibliothec. Pract.*

Ea est quæ quoties flat ventus meridianus calidus & humidus, certos homines constanter afficit, & accedente vento boreali aut alio quovis evanescit; ad eam disponunt quæcumque cerebri vigorem imminuunt, ut studia immodica, curæ diuturnæ; quoties flat auster apud nos electrica vis ferè evanescit in aëre, ut docent observationes electricæ, inde fortè fit ut tonus cerebri laxetur, sanguis in eo congeratur, & hæc species perbellè sanatur illicò per electrisationem, quæ diversis artificiis excitatur. Datur altera quæ à vento boreali inducitur, qualem refert Hannæus.

An cephalalgia, quæ ab insolatione accidit, habeat symptomata specialia, aut curam specialem, ac proinde inter species sit recensenda, nondum mihi notum est; scio quidem in hoc casu soporem, imo asphyxiam quandoque accedere; scio etiam mulieres huic malo mederi solitas esse singulari artificio quod vocant solis à capite extractionem, apposito scilicet fronti cyatho inverso frigidâ pleno, verùm an hæc sufficiant dubito.

12. *Cephalalgia hysterica.*

Illa est diversissima ab hemicraniâ clavo, quippe partem magnam capitis sæpè occiput totum afficit cum sensu frigoris vehementis, quod quidem pro

hyſteriæ criterio haberi voluit Baglivius; ſed hæc ſpecies ex ſignis genericis hyſteriæ magis innoteſcit, fugax eſt, tremorem incutit, ſpaſmodicas contractiones diverſorum organorum, catameniorum emanſionem; antihyſtericis tollitur.

13. *Cephalalgia Metallica* D. Doazan Doct. Med. Monſpel.

Eſt ſpecies quæ potiſſimum figulis familiaris eſt, ex eo quod ad encauſtum, quod vitreandis vaſis ſuis adhibent, plumbum & diverſa metalla terere, fundere, eorumque tùm pulverem, tùm vapores haurire conſueverunt. Vide apud Lemery *Diction. des drogues* quænam ſint metalla diverſis eneauſtis componendis adhibenda. Illos autem inceſſunt 1°. dolor colli & occipitis pertinax, preſſione non exacerbans 2°. Dolor gravativus totius capitis, frontis potiſſimum. 3°. Stupor mentis quaſi ſoporoſus.

Ille autem morbus curatur, ut rachialgia metallica, ſcilicet 1ª. die clyſma cum decocto colocynthidis, ſennæ & ſimilibus injicitur; 2°. trihorio poſt noctu bolus ex theriacâ præſcribitur; 3°. manè ſequenti ſex grana tartari ſtibiati in duas doſes diviſa intra ſemihoram hauriuntur; veſperè clyſma ex vini & olei ana unciis quatuor injicitur, dein alternis diebus catharticum validum ad tres vices iteratur, & ſic ægri intra duodecim circiter dies ſanantur.

XII. Cephalæa, *Douleur de tête*, *Cephalée*. *Crotaphus* Cœl. Aureliani *cap.* 22.

Differt juxta Cælium Aurelianum à cephalalgiâ quod illa chronica ſit, iſta verò acuta ſeu brevi terminetur. Cephalæa ſcilicet morbus eſt

diuturnus dolor totius capitis, sed etiam vehemens qui à parvâ occasione vehementes habet exacerbationes, inde sequitur cephalæam gradu tantùm non genere, à cephalalgiâ discrepare, & fortè satiùs esset eas ambas unico generi inserere; utinam saltem si genus confusum sit, species dentur distinctæ. Cephalæam neoterici, stahlianique distinguunt in eo quod dolore non gravativo sed tensivo spastico stipetur, verum an hoc verum sit de omni specie non constat.

1. *Cephalæa syphilitica. Céphalée vérolique.* Mangeti *Bibliotheca pract. de dolore capitis.*

Ea præterquam quod signa syphilidis latentis, malè curatæ obtinet, & quòd noctu dùm æger lectulo incalescit, ferociat, nulla criteria propria obtinet: etenim vidi hanc speciem ita catarrhali affinem ut nisi hydrargyrosi cessisset, & noctu exacerbasset, pro catarrhali eam habuissem. Vidi aliàs hanc speciem à biennio sævientem noctu exacerbantem, quam pro rheumaticâ medicus ordinarius habuerat, proindeque phlebotomias repetitas præscripserat, jusculaque edulcorantia, sed incassum, æger scilicet viru venereum celaverat, sanguis extractus erat ut in rheumatismo gelatinâ albâ crassâ obductus; cùm demùm accersitus confessionem virus venerei extorsissem, adhibitâ hydrargyrosi æger convaluit, hæc species neglectâ exostoses cariesque cranii inducit.

2. *Cephalæa ab acrimoniâ.* Est quæ ab acrimoniâ humorum dependet.

Cephalalgia scorbutica. Boneti *in Sepulchr. Dolor cephalicus à materiâ salina.* Frid. Hofmanni; *à scabie, guttâ rosaceâ repulsis* ejusdem.

Cognoscitur ex victu prægresso, ex tempe-

ramento calido & ſicco, à juvantibus ſcilicet lacticiniis, aquis acidulis, balneis, & à lædentibus, ut calidis, acribus. Si acrimonia tanta ſit ut oſſa erodat, diploen corrumpat, ad terebrationem aliaque auxilia chirurgica deveniendum eſt.

3. *Cephalæa arthritica.* Muſgrave *cap.* 14. *hiſt.* 7. Frider. Hofman. *de dolore cephalico.*

Vidi hanc ſpeciem quotidiè eadem horâ meridie recrudeſcentem adeò intolerabilem ut nihil magis; capite fortiſſimè vincto levabatur paululum; ea dolore ad pedes redeunte illicò evaneſcit, ut autem in pedes divertatur nihil eſt utilius epiſpaſticis, inter quæ lavipedium ex aquâ calidiſſimâ aliquoties miros effectus præſtitit; novi aliquot ægros eâ methodo ſanatos.

4. *Cephalæa febricoſa.* Vide Morton. *Pyretolog. pag.* 32. *Hemicrania à febre intermittenti latente.*

Dolorem capitis intolerabilem, certis ſtatiſque periodis quotidiè utplurimum recrudeſcentem obſervavit Auctor, verùm abſque aliquo ſolemni algore, rigore, calore & ſudore, qui ſeſe alternatim excipiunt in legitimis intermittentibus; urina verò multùm tincta & contentis ſaturata ſpeciem aquæ cum pulvere lateritio mixtæ ſemper præ ſe ferebat.

Morbum ſæpè incaſſum frequenti phlebotomiâ, etiam è jugulari, epiſpaſticis, cephalicis omnigenis, errhinis, maſticatoriis, aggreſſus eſt Mortonus, eum verò auxit adhibitis emeticis, catharticis levioribus, chalybeatis, antiſcorbuticis: donec tandem experientiâ didiciſſet uſu copioſo kinkinæ doloris hujus fomitem penitus poſſe ſubigi.

5. *Cephalæa Melancholica*, Ramazzinio *Hypochondriaca* dicta.

Eſt ea ſpecies quæ ſanguinis viſcoſitati, lentorique tribuitur, quæ ut plurimum mitis, ſed diuturna ferè continua eſt, cum animi mœrore, ſolitudinis amore, & non rarò puellis ob latens matrimonii deſiderium, vel aliud pathema, viris ab ærumnâ, curis, ſtudiis immodicis ſupervenit; valdè affinis eſt cum ſpecie quàm ſuppreſſio catameniorum & hæmorrhoïdum fovet. Aſt peculiariter exigit diluentia, ruſticationem, venationem, quæcumque diverſitatem & hilaritatem idearum valent excitare, æſtate verò balnea, aquas acidulas, &c.

6. *Cephalæa Polonica*, Stabel *hiſtor.* 5. & 6. *plicæ Polonicæ.*

Eſt ea quæ à plicæ Polonicæ retentione, vel capillitii plicoſi reſectione ortum ducit, quæque atrox eſt ac cariem cranio infert.

7. *Cephalæa ſeroſa*, Mangeti *Biblioth. practic. de dolore capitis Tom.* 1. Boneti *ſepulchret. Tom.* 1. Fabricii Hildani *centur.* 3. *obſ.* 20.

Numeroſæ proſtant obſervationes hujus ſpeciei quam tribuunt ſero in diverſis cerebri partibus collecto; an verò illud principium incuſant quia cadaverum diſſectio hoc ſerum adeſſe docuit, certè non valet conſequentia; an quia hydrotica, diuretica, veſicatoria, ſetacea profuerunt? inde non certò deduci poteſt morbum à ſero profluxiſſe, cùm aliunde ſerum ſtupori, gravitati, ſopori potiùs inducendis par videatur, quàm vividis doloribus excitandis, niſi aliquis ſit infarctus phlogodeus, ut in catarrhali cephalæa.

XIII. Hemicrania, *migraine*. *Clou*.

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma dolor eſt in alterutro capitis latere potiſſimum ad tempora, frontem, juxta oculos, iſque vehemens, ſæpè periodicus.

Differt à cephalæâ ex eo quòd ejus ſedes non eſt in encephalo, nec in calvariæ parte quæ immediatè cerebrum tegit, ſed in ſinubus frontalibus, orbitâ oculorum, ita ut vel oculi globus vehementer afficiatur tractione, lacrymatione, vel æger naris obſtructione, coryzâ, ſimilive ſinuum frontalium læſione laboret ut plurimum, aut in loco, quem clavus aut pollex tegeret, terminetur affectus, quod in cephalæa non accidit.

1. *Hemicrania ocularis*.

Ea eſt quæ pendet ab oculi ſuppuratione, ſynchyſi, inflammatione internâ.

In illâ dolor eſt conſtans, tenſivus in parte ſuperiori orbitæ alterutrius oculi cum viſûs læſione notabili.

Sunt autem plurimi oculorum morbi quos ea comitatur, ſequiturve, & in quibus ille dolor ſæpè eſt præcipuum ſymptoma, & 1°. quidem cataractæ purulentæ, & cataractæ à ſynchyſi. 2°. Amblyopiæ hydrophtalmicæ. 3°. Amauroſeos à ſynchyſi. 4°. Ophtalmiæ choroideæ, uveæ; ab elcomate, & ſæpè ſequitur extractionem cataractæ, oculi ipſius evacuationem, atque non raro ad mortem uſque ægrum divexat; ſi verò ægrum orbum uno oculo dimittat, anno ſequenti alterum oculum aggreditur. Si ſit Diapyeſis ſeu puris collectio in camerâ poſticâ, puris

emiſſio poteſt dolorem ſanare ; ſi ſit ſynchyſis ; ſuadet Saintyves ipſius oculi extractionem ; ſervet nos Deus immunes à morbo & à remedio.

Sola obſervatio poteſt evincere hemicranias immanes pendere à vitio partium remotarum, & quoniam Medici ſpecierum morborum doctrinam parvi faciunt, inde incidunt in errores ægris perniciosos ; ſic pro rheumatiſmo plures Medici curabant hemicranias odontalgicas, quæ demùm illicò dentibus carioſis avulſis à Fauchartio evanuere, nec ampliùs rediere.

2. *Hemicrania odontalgica* Fauchart. 2. 3. & 4. *obſervat. pag.* 413.

Ea eſt quæ principium ſuum habet in dente carioſo, ac nervis pedem anſerinum conſtituentibus, cujus curationem ex dentis avulſione, vel ex nervi affecti ambuſtione exſpecta, qualem tradidimus inter Triſmi ſpecies : mira quidem ſympathiæ ſpecies, quippe utut principium in nervis dentium exiſtat, non raro ſolùm caput juxta oculos dolet, quo dolore ineunte, vel remittente odontalgia apparet. Succus porri in aurem infuſus dolorem ſublevare dicitur ; niſi omnes carioſi dentes avellantur, hemicrania permanet, & ad plures menſes ac annos quandoque perſeverat.

3. *Hemicrania ſinûs.*

Eſt ea quæ ab alterutro ſinu frontali obſtructo dependet, dolor eſt perſeverans, diuturnus in imâ parte frontis ſupra orbitam, naris ejuſdem lateris eſt ſicca, oculus vel ruber vel lacrymoſus cùm dolor exacerbatur : hujus verò varietates ſunt 1°. à vermibus vel larvis muſcarum intra ſinum latitantibus. *Vide* Fernel. 5. *Pathol. cap.* 7. Rolfincium *de capitis dolore.* Sepulchre-

tum *tom.* 1. *pag.* 67. Cognoſcitur ex pruritu & vertiginoſo affectu conjunctis; huic ſpeciei frequenter obnoxiæ ſunt capræ & oves, unde vertiginoſæ evadunt. 2°. A ſanguinis impetu critico & errore hæmorrhagiæ narium. Monialis bis hunc morbum cùm febre acutâ paſſa eſt, primâ vice hæmorrhagia narium quam Medicus ex pulſu naſali prædixerat eam liberavit; alterâ vice eadem ſymptomata, idem pulſus, ſed naris ſicca fuit, & nihil ſanguinis ex eâ effluxit. Febre ſanatâ dolor immanis in orbitâ permanſit. Conſultus cum Ill. D. Chaptal non dubitavimus quin ſanguis in ſinu clauſo collectus huic anſam præberet, & trepanum ſinui applicandum ſuaſimus. 3°. Dantur ſimiles dolores à muco ibi collecto imò indurato & in calculos converſo; calculi alii per nares anticas rejecti fidem faciunt. Sepulchret. *appendic. pag.* 62. *tom.* 1. alii per nares poſticas; idem *ibidem pag.* 61. Acidulæ potatæ in hoc caſu profuere; Fabric. Hildan. *cent.* 5. *obſ.* 1.

4. *Hemicrania coryzæ.*

Sic dicta quia à coryzâ incipit & coryzâ ac alteriùs naris ſiccitate conſtanter ſtipatur; eſt dolor atrox periodicè ſed rarò ut ſemel vel bis in anno revertens cùm oculorum intra orbitam violentâ retractione, lacrymatione, quandoque visûs hebetudine, aliiſque diris ſymptomatis, quique pendet ab infarctu ſinuum frontalium: infarctus verò ille eſt à muco viſcido & acri, ſaltem in ſene; hunc morbum vidi ſanatum duciis ex aquâ Bellilucanâ, & inde ſecuto fluxu viſcoſo è naribus.

Verùm quænam ſunt hemicraniæ quæ curantur veſicatoriis, ſetaceis, ſimilibuſque remediis

pone caput applicatis? nonne sunt cephalææ serosæ?

5. *Hemicrania Hæmorrhoidalis* Heisteri; *Clavus hæmorrhoidalis*, *dissertat. ann.* 1734. Helmstadii.

Character. Dolor capitis fixus quasi à clavo premente vel terebrante, hæmorrhoidibus & catameniis, hæmorrhagiis narium suppressis superveniens, his restitutis sanandus.

Adest partis intumescentia, calor, rubor, ardoris sensus, agrypnia, pulsatio temporum, corporis lassitudo, urina rubra, spumans, pulsus durus, plenus.

Cura exigit sanguinis detractionem & dilutionem, fluxuum suppressorum restitutionem ad principium tollendum: hoc præstant phlebotomiæ pedis, dein hyrudines parti ipsi aut ano etiam applicatæ, diæta diluens & refrigerans, medicamenta resolventia & temperantia, ut pulvis temperans Stahlii vel Heisteri ex matre perlarum cum nitri granis tribus, quatuorve, potiones temperantes ex lapide cancrorum, matre perlarum, aquâ rosarum, florum tiliæ, sambuci, cinnamomi cum syrupo violaceo: fomenta ex floribus chamæmeli, sambuci, millefolii & micâ panis, spiritu vini camphorato, &c. Cucurbitulam parti applicatam laudant naturæ curiosi; hyrudines P. Borellus; arteriotomiam Paræus, aquam frigidam nonnulli.

6. *Hemicrania Clavus. Le clou hystérique. Clavus hystericus* Sydenhami *de colica hysterica, process. integr. pag.* 669. Raulin *de vaporosis morbis pag.* 258.

Est dolor atrox perterebrans capitis in parte quam pollex vel ovum tegeret, clavi infixi sensationem referens cùm animi desperatione, pro-

ſtratione, ſæpè delirio, hyſtericas, chloroticaſque diſcrucians. Arabibus etiam *ovum* & *teſta* dicitur, ſi paulò majus ſpatium occupet. Hic morbus atrox phlebotomiis incaſſum oppugnatur. Valet hic tantùm curatio eadem ac in gaſtrodyniâ hyſtericâ, ſcilicet ſerum lactis & laudanum.

7. *Hemicrania purulenta* Nicolai *decas obſervat. pag.* 14. Argentorati, 1725.

Miles accepto ante triennium vulnere capitis cum fracturâ, ſed dudum conſolidato, ab hoc tempore laborabat cephalæâ immani, quæ omnes Medicorum & ipſius carnificis conatus eluſerat, præſcripto denique pulvere cinnabaris & nitri, emulſione & emplaſtro, facta eſt cum aliquali fragore ſternutatio cum excretione purulentæ materiæ tenacis ſanguine interſperſæ per nares integrum diem perdurante & ad quadrantem menſuræ accedente, quam ſubita doloris mitigatio & tandem plenaria ſublatio ſubſecuta eſt, unde infert auctor ſæpè medicamentis tribui effectus quos minimè præſtant & fortunam eſſe Medicorum fabrum.

Eſt itaque ea ſpecies quæ à pure ſinus frontales, maxillareſque replente deducenda eſt.

8. *Hemicrania ab inſectis.*

Eſt ea quæ oritur à quodam inſecto intra ſinus frontales nidulante v. g. ab ſcolopendrâ, æſtro naſali, vel larvis muſcæ carnariæ, ab erucis, &c.

1°. Catharina Pnaferin quinquagenaria per annum fuit vexata dolore exquiſito frontis versùs latus dextrum, cujus locum pollex tegere poterat. Is dolor à ſomno tranquillo evigilantem, vel radiis ſolaribus expoſitam acriùs diſcruciabat; aderat pruritus narium earumque

ſiccitas & obſtructio ad partem dextram cùm frequenti ſternutamento, capitis obnubilatione, vertigine & palpebræ dextræ ſpaſmo; expergefacta tetrum odorem ex ore exhalantem, reliquo tempore ructus acidos experiebatur.

Inſpiravit tabaci pulverem, aquam Reginæ Hungariæ; ex his repetitis ſecuta eſt muci copioſa emunctio, & denique viva ſcolopendra bicornis expeditè currens, ſe in circulum convolvens, quindecim ex utraque parte aut plures pedes habens. Videtur ſcolopendra plana pedibus utrinque quindecim Faunæ Suecicæ 1263.
2°. Ab Eruca piloſâ intra ſinum frontalem latente Fabricius Hildanus *centur. 1. obſerv. 8.* obſervavit puerum hemicrania diſcruciatum. Vide iconem apud auctorem. Similem erucam piloſam medium digitum longam vidit è naribus ejectam Tulpius *lib. 4. obſerv. 12.*

In ſimili morbo D. Lindern Argentinenſis obſervat dolorem ad occiput exporrigi, mucum è naribus extillare, à lacte calido in nares attracto levari, ab errhinis exacerbari, vomitoriis excuſſam eſſe erucam infernè flavam supernè fuſcam, punctis nigris notatam.

9. *Hemicrania Nephralgica* Baglivi *pag. 335. cap. 9. de fibra motrice.*

Obſervavit Baglivius hemicraniam in nephralgiâ ex eodem latere quo calculus dolorem creat cum pulſu ejuſdem lateris parvo & depreſſo, quod deducit à doloroſâ oſcillatione & contractione fibrarum communicatâ à renibus ad pericranium.

10. *Hemicrania Lunatica* P. Salii *cap. 10. ad Altomari praxim.*

Ea eſt quæ determinatè qualibet octavâ die

circiter, ſeu juxta quamlibet lunæ phaſim ægros divexat. Tres vidit Auctor ægros, inter quos Dominicanus per tres annos & ſeptem menſes continuos quâlibet octavâ die lunæ, fermè eâdem horâ hemicraniam patiebatur cum ingenti & acuto dolore circa temporalem muſculum, triginta circiter horas perſeverante, quo tempore nec lumen aſpicere, nec ſtrepitum audire, nec etiam cibum guſtare poterat ſine manifeſtâ læſione; in intervallis ſaniſſimus erat.

Meritò exiſtimat Auctor à veneno intermittentis febris octavæ pendere hanc hemicraniam.

XIV. Ophtalmia. *Lippitudo* Celſi. *Pituita* Horatii. *Ophtalmoponia* Heiſteri. *Oculorum inflammatio*, *Dolor oculorum* Sennerti; gallicè *ophtalmie*, *mal aux yeux*.

Ophtalmia Græcis ab *ophtalmos* oculus, quaſi morbus ocularis.

Cognoſcitur ex oculi *dolore*, *rubore*, *intolerantiâ lucis* & *lacrymatione*.

Dolor & lucis intolerantia ſunt præcipua ophtalmiæ ſymptomata; rubedo in ophtalmiis externis tantum adeſt.

Dolor in oculis eſt proportionalis hujus organi ſenſibilitati, quæ maxima; quippe nulla pars ſub pari volumine tot fila nervea recipit, quot oculus. Ille ex ſex paribus nervorum fila mutuatur, & ſenſibilitas eſt nervorum quantitati intra datum ſpatium proportionalis, ſi par ſit filorum nerveorum diſtractio.

Cùm ophtalmia eſt inflammatione ſtipata, quod in plurimis ſpeciebus accidit, dolorem comitantur rubedo, calor, tenſio, tumor, quo-

rum omnium caufa eft impetus cruoris in vafa fanguifera oculi. *Vide* theoriam inflammationis. Inde etiam nervorum diftractio : verùm dantur ophtalmiæ internæ quæ etiam in fuppuratum abeunt, v. g. in cryftallino fine prægreffo rubore ac tumore confpicuis, ut cùm cryftallinus fuppuratur ; ibique datur inflammatio lymphatica Boerhaavii.

Intolerantia lucis retinæ fenfibilitatem adauctam effe probat, five detur ejus infarctus phlogifticus, five tenfa fit nimium choroidea, ejufque expanfio uvea, five fimul confentiat fclerotica ; in his omnibus cafibus datur *myofis* feu pupillæ anguftia huic lucis intolerantiæ proportionalis.

Illacrymatio uberior accidit propter dolorem oculi, ejufque ficcitatem & fervorem ; natura fiquidem eo fine fecretionem illam intendit ut lacrymarum fluento, fi quid eft peregrinum, everratur, ficcum humectetur, fervidum & acre temperetur ; nec alio modo intelligitur quare ab irritatione magis augeatur lacrymarum excretio quàm illarum per puncta lacrymalia reforptio, quod tamen ad epiphoram ftatuendam omninò neceffarium eft.

Differt à caligine, quia obfcuratio visûs in ophtalmicis eft libera ; fi enim palpebras aperiant, clarè vident ; verùm in caliginofis eft obfcuratio coacta quæ à voluntate fuperari non poteft.

Ophtalmiæ externæ.

1. *Ophtalmia Taraxis. Taraxis* Aetii Pauli *lib. 1. cap.* 22. *Ophtalmia notha* Sennerti : *ophtalmia catarrhalis* Saintyves *fpec.* 3.

Ea ſpecies omnium leviſſima eſt, à nullo interno vitio præexiſtente fovetur, & tantùm accidentaliter à principio procatarctico pendet; ut à fumo, vento, lectione immodicâ, oculorum labore in minutis aſpiciendis, ex vapore cœparum, allii, pulvere &c.

Sanatur naturæ vel artis auxilio; natura ſcilicet pulverem aut myaſma acre everrit, eluit, obortis lacrymis, dolorem ſedat à luce ortum, clauſis interdiù palpebris; & naturæ imitatrix ars medica umbellam ex ſericea telâ viridi prætendit, tenebras ſuadet, aquâ tepidâ oculum eluendum jubet, nec non abſtinentiam à principiis nocivis, ut lectione potiſſimum nocturnâ, à vento, ſole. Si quid in oculos ſeu inter palpebram & oculum hæſerit, diductâ palpebrâ interventu plumulæ vel fruſti papyri illud extrahitur.

2. *Ophtalmia Trichiaſis*, *Trichiaiſe* de St. Yves p. 98.

Trichiaſis eſt directio ciliorum verſus oculi globum.

Diſtychiaſis eſt ſeries duplicata pilorum in palpebræ internâ ſuperficie.

Si pili ciliorum prælongi ſub palpebris recondantur, naſcitur ophtalmia, quæ eductis ciliis evaneſcit; verùm cum cilia ob ulcuſcula marginis palpebrarum intus enaſcuntur, ea acriter pungunt oculum, eumque inflammant, exulcerant, uſquequò extirpata ſint. Fruſtra reſecantur hi pili, qui rigidiores deinde ſuccreſcent; eradicari debent ſigillatim interpoſitis pluribus diebus, & dein, ne novi ſuccedant, ſub debitis cautelis, lapide infernali locus unde extirpati ſunt eſt comburendus, imò ſuadent quidam, ubi

nullum aliud eſt remedium, palpebræ marginem pilis onuſtam omninò reſecare ; de quibus vide Heiſterum *Chirurg. cap. 47.* & Saintyves *cap. 8. pag. 98.*

3. *Ophtalmia tuberculoſa.*

Pothia Geleni, à *pothe* præputium vel *potos* deſiderium. Tubercula palpebris accreta ſunt *hordeolum*, Gallis *orgeolet*, *envie*, quia creditur accidere illis, qui gravidæ deſideranti quidpiam recuſant. *Grando*, Græcis *Crite*, Gallis *grain de grêle* ob duritiem & pelluciditatem tuberculi, unde etiam *ſclerophtalmia* Aetio dicitur, nec non aliis *Chalaza*. *Præputiolum* Cornarii.

Naſcuntur ſcilicet in palpebrarum marginibus tumores rubri, duri, indolentes, aut parùm dolentes, qui veluti præputiolum phymoſi affectum referunt.

Illa tubercula ſunt emollienda ut reſolvantur, ſi non reſolvantur, ſunt inflammanda aut adurenda ut ſuppurentur, vel ſunt enucleanda,& demum cicatrix eſt inducenda, ſi ſint verrucæ, atheromata, excreſcentiæ, filo vinciri debent ut cadant, vel comburi, vel forficibus reſecari.

Emolliuntur emplaſtro de mucilagine, de vigo, cum pauxillo ſaponis &c. comburuntur guttâ ſpiritûs ſalis armoniaci, vel quod promptiùs agit, acumine lapidis infernalis : enucleantur, reſecantur forcipibus ; vinciuntur filo ſericeo ſi verrucæ, excreſcentiæ, petiolatæ ſint. Curatur ulcuſculum unguento diapompholygos.

Vide Boerhaavium *de Hordeolo*. Heiſter. *Chirurg. cap. 43. 44.*

4. *Ophtalmia Trachoma* P. Æginetæ.

Trachoma eſt aperitudo palpebræ in parte internâ.

Dasyma vocatur, si sit herpetica; *Tylosis*, si callosa; *Sycosis* demùm, si pustulæ crassiores fuerint.

Differt à psorophtalmiâ ex eo quod pustulæ duræ miliares seu exiguæ palpebras intùs, non verò globum oculi afficiant.

Epidemica fuit Romæ post terræ motum & quadragesimale jejunium. Baglivi & Teloni *de terræ motu*.

Cognoscitur ex sensu gravitatis in palpebris; accedunt dolores vividi, pruritus assidui, calor & rubor in canthis & conjunctivâ, ulcerosi videntur tarsi ex quibus lippitudo glutinosa fluit cum lacrymis rodentibus; noctu palpebræ agglutinantur.

Si inveterascit morbus, palpebra potissimùm inferior invertitur, & cartilago tarsus dicta prominet instar arcus tumidi; excoriantur tarsi, & morbus vocatur à Boerhaavio *inflammatio excoriatoria palpebrarum*, hinc earum sequitur exulceratio, necnon pustulæ exiguæ miliares quandoque instar arenularum callosæ interiora palpebrarum obsident. Affectus hic contumax est & valdè incommodus: ægri de arenulâ in oculis pungente conqueruntur, nictando excoriationem recentant, &c.

Curatio mali recentis alia est quàm inveterati.

In recenti inflamatio sedanda maxime remediis internis, phlebotomiâ, catharsi, jusculis diureticis, balneis, necnon topicis.

Recipe bulbi liliorum unc. semiss. florum meliloti vel sambuci unc. i. croci scrupul. i. coque in aquâ; adde farinæ siligineæ q. s. & sal. armoniaci gr. vj.

Hoc cataplasmate linteis involuto, bis in die renovato, foveatur oculus donec palpebræ

priùs tenſæ jam laxæ & rugoſæ evadant. Si ultra pergas, ſuccedet epiphora ſebacea, niſi aſtringentibus, ut roſis, malicorio, agrimoniæ foliis decoctis cum pauco mellis roſacei, utaris.

In inveterato morbo unguentum ſequens palpebris eſt illiniendum.

Recipe ſacchari ſaturni drachm. i. ceruſæ albæ ſcrupul. iv. camphoræ gr. vj. cum pauxillo olei roſarum tere, dein adde unguenti de tuthiâ vel roſacei unc. i. inunge mane & veſperi palpebras clauſas : ſi non poſſit tolerari, ex butyro recenti, oleo ceræ & cerâ albâ fiat unguentum ſolùm leniens.

Ulceratis & ſcabioſis palpebris Saintyveſius admovet collyrium ex hepatis antimonii drachm. ii. tuthiæ ſemi unciâ, camphoræ ſemi drachmâ, caryophyllorum gr. xx. quæ infundantur per octiduum in aquarum euphraſiæ, feniculi, chelidonii magni & rutæ ana unciis iv. ter in die inſtilletur aqua illa in oculum ; veſpere unguentum de tuthiâ applicetur. Si hoc non ſuccedat, lapide infernali urantur ulcuſcula marginis palpebrarum cum cautelis debitis.

Si herpes tantum ſit in palpebris, nec ulcus ullum evidens, ſufficit quater in die collyrium ex ſalis ſaturni & ſalis ammoniaci ana gr. iv. in aquæ roſarum & plantaginis ana unc. iv.

5. *Ophtalmia ſicca. Xerophtalmia* P. Æginetæ. *Ophtalmia angulos oculi afficiens* Saintyves. *ſpec. 5.*

Nullus tumor in palpebris, rubedo & pruritus tantum in tharſis, lacrymæ vix ullæ, palpebræ noctu agglutinantur, lux ab aquis reflexa vix toleratur ; curatur faciliùs quam humida ; interea eſt contumax & habitualis, quippe fovetur à lymphæ acrimoniâ, atque ſuperveniente levi dyſuriâ tanquam criſi ſanatur,

metastasi factâ ex conjunctivâ in præputium.

Cura exigit phlebotomiam quæ sæpè sufficit; maximè verò præmissâ catharsi balnea per aliquot dies repetita succedunt. Jusculum refrigerans, vel serum lactis è balneo exeunti propinatur; noctu anodyna prosunt, maximè puerulis observante Syndenhamo. Aquæ acidulæ per æstatem novem diebus potantur.

Topica quæ indicantur sunt collyria ex aquis rosarum, plantaginis, mucilagine psyllii, aqua spermatis ranarum, folia cydoniæ, petala rosarum; juvant etiam aqua vel solutio saturni, aut sal saturni magnâ aquæ copiâ dilutum, saccharum canthum &c. Saintyvesius verò præscribit collyrium ex aq. rosarum & plantaginis ana unciis ii. tuthiæ gr. xii. & spiritûs vini cochleari: foveatur oculus per diem hoc collyrio, vespere autem huic applicetur plumaceolum in decocto foliorum veronicæ, thymi & florum rosarum ex vino rubro intinctum; talleolæ pyri aut pomi sedant apprimè.

6. *Ophtalmia pustulosa* Saintyves. *Mal des yeux. pag. 183. Ophtalmie bourgeonnée.*

In hac specie fasciculi vasorum rubrorum ab interiori palpebræ tunicâ ad corneam usque excurrunt, & ad corneæ peripheriam pustula excitatur lentis magnitudine: si verò in corneâ ipsâ resideant pustulæ, ibi pure confecto, abscessus albedine se prodit.

Cura exigit solutionem aquæ divinæ in aquâ, modò pustulæ corneam non attingant: si verò eam attigerint, abscessusque efformaverint, ut abscessus aperiatur guttatim affundenda est aqua destillata camphoræ, & apertis pustulis ad solutionem lapidis divini recurrendum.

7. *Ophtalmia eryſipelatoſa* Saintyves *ſpec. octava pag. 184.* rectiùs *herpetica* nominanda eſt ; in eâ ſcilicet præter conjunctivæ ruborem, palpebrarum tumorem cum doloribus oculi & capitis intolerabilibus ſummoque calore exoriuntur cruſtæ, & ſquamæ furfuraceæ in fronte, temporibus & naſo, quibus ſanatis cicatricoſæ remanent partes. Morbus eſt pertinax & curatu difficilis.

Curatio exigit 1°. Fomentum ex aquâ florum ſambuci cum decimâ parte ſpiritûs vini ; 2°. ſetaceum nuchæ applicabitur, præmiſſis phlebotomiâ repetitâ & catharſi, necnon ad veſicatoria ſcapulis aut pone aures admovenda confugiendum erit : propter dolores iteranda phlebotomia, & narcotica in uſum vocanda ſunt.

8. *Ophtalmia humida.* Saintyves *ſpec. 2. Epiphora* Galen. *introduct. Ophtalmia vera* Sennert.

Habitualis eſt ut ſicca, ſeu fomitem habet in ſanguinis maſſâ, unde eſt pertinax. Cognoſcitur ex lacrymarum abundantia, & palpebrarum tumore circa tarſos, ac copioſa lippitudine : dolores oculi lancinantes, lucis intolerantia, rubedo interioris oculi, cum impoſſibilitate palpebras diducendi ; inde maculæ ſuccedunt in corneâ ; ſæpè apud pueros genæ à lacrymis excoriantur, naſus & labia ob ſitum declivem & inclinatum capitis intumeſcunt.

Cura exigit phlebotomiam è brachio, pede, jugulo, necnon hyrudines oculi viciniæ admotas tres vel quatuor, ſecundâ vel tertiâ die catharticum vulgare ex ſennâ, mannâ, tamarindis ; quibus præmiſſis juſcula ex lactucâ, acetoſâ, endiviâ uſurpanda ſunt ; noctu narcotica aſſumenda, veſicatorium amplum inter ſcapulas applicandum, vel in pueris aurium fluxus excitandus

fovendus ut ſerum acre ab oculis revellatur; catharſis etiam iteranda, & balnea domeſtica tunc in uſum vocanda, niſi linguæ & ſtomachi ſtatus diſſuadeant. Interea oculis collyria initio mitiſſima admovenda, nec conveniunt aquæ fœniculi, multò minùs aqua euphraſiæ quæ acrior eſt, ſed pulpa pomi in lacte cocti, lac ipſum recens mulctum, mucilago ſeminum pſyllii, cydoniæ, albumen ovi cum aqua roſarum, aut quod melius eſt, quia oculis non agglutinatur; albumen ovi cum pauxillo aluminis intrito inſpiſſatum & linteo obvolutum; necnon albumen ovi ad duritiem cocti & tranſverſim ſecti, quod aquâ roſarum, vel plantaginis irroratur; ſedato fervore, aqua roſarum cum pauxillo aquæ Saturni, vel ſacchari Saturni, poteſt admoveri, aquæ fœniculi & roſarum ana unciæ duæ cum ſacchari Saturni gr. ii. fiat collyrium, vel cum trochiſc. albi rhaſis ſemi-drachmâ. Sedato dolore pulvis tuthiæ oculis noctu inſpergi debet, ut palpebræ manè poſſint aperiri, ſecus lippitudo eas agglutinat.

Denique in inveteratâ hac ophtalmiâ vitriolum vel album, vel romanum debet eâ doſi in aquâ fontanâ diſſolvi, quæ ſi gutta inſtilletur, vividum dolorem, ſed momentaneum oculis inferat; ſic ſcrupulus vitrioli in aquæ unciis ſex cum ſacchari drachmâ hunc effectum præſtat; illud collyrium horâ ſomni debet inſtillari, nec oculus faſciis aut ſpleniolis aggravari; nunquam verò manè acria inſtillanda ſunt, ſed ſolummodò oculi aquâ tepidâ, aut aquâ roſarum fovendi, balneandi.

Sunt qui vitriolo addunt æruginis grana tria, aut qui vinum in quo moneta cuprea per noctem

infusa sit, adhibent, aut qui lapidem divinum in aquâ infundunt, & hujus guttulas oculis vespere instillant, quæ etiam collyria feliciter succedunt, modò balneis, phlebotomiis, jusculis sanguis edulcoratus fuerit.

9. *Ophtalmia scrophulosa.*

Illa infantibus scrophulosis familiaris est, eaque humida, cum palpebrarum marginibus tumidis; maximè lippitudine viscosâ obductis, conjunctivâ rubrâ, subtumidâ, lacrymis acribus; illi caput deorsum inclinant, nasum, labra, collum habent turgidula, subtumida, & leucomate sæpiùs cornea opacatur.

Principium morbi est lympha scrophulosa, viscida & acris, quæ debet dividi, attenuari, depurari. Hoc præstant cathartica iterata, præmissâ pilulâ ex aquilæ albæ granis duodecim: dein jufcula aperientia quæ pauxillum limaturæ ferri, chinæ minutim sectæ & millepedum recipiant, præscribenda sunt, addito calendulæ sylvestris pugillo, aut aparines foliorum manipulo dimidio. Ptisana etiam convenit ex chinæ & radicum lapathi ana unciâ unâ, quæ bulliant in aquæ libris decem ad dimidii consumptionem. Sub finem coctionis adde summitatum cupressi pugillos tres, glycyrrhizæ drachmas duas, utatur pro potu ordinario. Dein utatur per triduum bolo qui recipiat æthiopis mineralis gr. xx. aut xxx. purgetur quartâ die; qui bolus cum sequenti catharsi post septimanam iteretur: si tempestas permittat, balnea etiam in hac specie faustè succedunt, atque quod cæteris præstat, est setaceum collo insitum per menses potissimum temperatos sustinendum.

Remedium Doctoris Hans Sloane hic apprimè quadrat,

quadrat, collyrium scilicet ex axungiâ viperinâ & tuthiâ paratum apposito simul amplo ad nucham vesicatorio; lactis autem usus minimè negligendus. Intereadùm topica collyria ophtalmiæ humidæ in usum vocantur mixta cum resolventibus ex thymo, verbenâ & euphrasiâ depromptis, quæ initio morbi metu inflammationis minimè convenirent.

10. *Ophtalmia tenebricosa. Hydrophtalmia* Græcis. Maitrejan *de l'extension du corps vitré*, 2. *p. ch.* 1. idem *Exophtalmia chap.* VI. *part.* 2. *Gutta serena* quibusdam.

1°. Dolet frons & oculus unus vel uterque; 2°. Dolore sedato vel recedente, bulbus oculi paulò major videtur & eminentior. 3°. Pupilla multò magis dilatata est, minusque ad solem coarctatur quàm in statu sano. 4°. Visus ita obscuratur, ut objecta vix distinguant, vix soli progredi queant ægri.

Oculi prominentia minùs sensibilis est, si oculi sint nigris iridibus præditi, præsertim si ambo sint affecti, magis sensibilis verò cum irides sunt cæruleæ vel albescentes, oculi maximè fissi; adhibitis auxiliis maxima horum pars visum recuperat, ita tamen ut non pristinam visûs distinctionem & claritatem attingant.

Hic morbus frequentiùs accidit viris atrabilariis, mulieribus ab uno alterove mense gravidis, & ad partum perseverat, virginibus oppilatis quas per quatuor vel quinque menses affligit.

Sennertus hunc morbum descripsit *cap.* 37. *sect.* 2. *libr.* 1. dicens hunc cognosci, quod oculi planè clari appareant, nihilque vitii in eis advertatur, nisi quod pupilla nigrior & amplior appareat.

Hic morbus initio difficile diſtinguitur à cataractâ vulgari incipiente, necnon à cataractâ glaucomate, ſed cùm nulla accedat cryſtallini opacitas, atque dein viſus aliquatenus reſtituatur, id ab aliis morbis diſtinguitur.

Principium verò ſynecticum hujus eſt moles vitrei increſcens per fluxionem vel congeſtionem, unde pupillæ dilatatio, dolor, oculi intumeſcentia, retinæ preſſio & viſûs obſcuratio.

Curatio exigit phlebotomias initio repetitas ex brachio, collo, pede, imò arteriotomiam pro vehementiâ doloris & plethoræ gradu; deinceps ſerum evacuantia, ut veſicatoria nuchæ, pone aures appoſita, imò cathartica ſextâ quavis die repetenda; ptiſanam ex ſalſæparillæ unciâ & Chinæ radicis ſemiuncia intra aquæ libras quatuor coctis ad quartæ partis conſumptionem, cujus duo cyathi manè, duo veſpere per quindecim dies propinantur. Topica verò vix ulla conveniunt niſi reſolventia, quæ etiam parùm præſtant.

Si fluxio hanc ophtalmiam excitans validior fuerit, & fluida acriora, oculus magis extrorſum protuberat, verè inflammatur, lancinat intùs, dolores intolerabiles accedunt, rubor extus cum calore, imò febris acuta, agrypnia, palpebræ oculum tegere non valent & invertuntur, epiphora fervida, viſûs obſcuratio, ac demum perfecta & inſanabilis amauroſis accedit, atque ſuppuratis internis partibus, fit ſynchyſis, ſeu diſſolutio vitrei, dein fiſtulæ oculum perforantes, quæ omnia ad ophtalmiam internam referri debent.

11. *Ophtalmia ſyphilitica* Baglivi *pag.* 202. *Ophtalmia Gallica* Zacuti *prax. Ophtalmie vénérienne* Saintyves *ſpec.* 10ª.

Ophtalmia venerea Camerarii *differt. Tubingæ.* 1734. Aloiſ. Luiſin. Leydæ 1727. p. 665.

Hanc dividit Autor in duas varietates, ſcilicet in metaſtaticam & ſymptomaticam; utraque à viru ſyphilidis venereæ dependet, & verſus noctem ingraveſcit.

Symptomatica verſus auroram remittit, numquam in chemoſim abit, materies morbifica in illâ non locum mutat, dolores ſunt mitiores, & ea aufertur ſyphilide ſanatâ, minuſque periculi importat; in ſecundo ſyphilidis ſtadio obſervatur.

Metaſtatica ophtalmia non remittit circa auroram, abit ſemper in chemoſim, materies morbifica in iſtâ ſedem mutat, dolores acriores infert, non aufertur ſyphilide ſanatâ, periculoſior eſt.

Calorem, dolorem, ruborem in lecto creſcere, hoc viru ſyphilidis venereæ tribuendum, necnon quod morbus vulgaribus remediis reſiſtat. Ophtalmia metaſtatica ex tumore ſcleroticæ ejuſque livore ac dolore acri & lancinante, depreſſâ quaſi intra foveolam corneâ cognoſcitur, necnon ex eo quod à repreſſâ gonorrhœâ per metaſtaſim virus in oculum factam accedat; atque utplurimùm gonorrhœa priùs inſanabilis obortâ hac ophtalmiâ evaneſcat, & reciprocè gonorrhœâ obortâ, recedat. Ophtalmia venerea in genere curatur per hydrargyroſim, ſed mercurius nunquam oculis eſt applicandus. Laudant alii decocta ſudorifica, pilulas mercuriales intus ſumendas. Monſpelii verò ſolus litus adhibetur. In metaſtaticâ præter hydrargyroſim expedit materiem virulentam in textu celluloſo ſcleroticæ & palpebrarum collectam levibus inciſionibus utriuſque membranæ evacuare; exit autem ichor gonorrhoico perſimilis, obſervante Ill. Nicolai

& Camerario. Illam ſcarificationem ineunte hydrargyroſi inſtituere ſatius puto, quàm ipſi præmittere, ut docet Camerarius.

Humidæ & chemoſeos valde ſimilis eſt excepto quod in ſyphiliticâ conjunctiva eſt velut carnoſa & duriuſcula; incipit à lippitudine ſeu epiphorâ ſebaceâ ex albo flaveſcente, uberrimâ; omnibus remediis reſiſtit præter antiſyphilitica; ſæpiùs à ſuppreſſâ intempeſtivè gonorrhœâ poſt biduum ſupervenit. Chirurgus Monſpelienſis decumbendo ſupra pulvinar ptyaliſmo ſyphilitici conſpurcatum illam contraxit.

Curatio exigit virus ſyphilitici extinctionem, quam optimè præſtant litus mercuriales ex pomata ſcilicet neapolitanâ, præmiſſis poſt phlebotomiam & catharſim viginti quinque, pluribuſve balneis: ſuadet Saintyveſius panaceam mercurialem. Sume panaceæ mercurialis drachmam unam rhei pulverati drachmas tres, balſami copayvæ unciam ſemiſſ. miſce, fiat opiata cujus doſis drachma una quotidie manè ſumenda, purgetur æger quarto quoque die.

Recipe aquilæ albæ, gummi ammoniaci ana grana xv. trochiſcorum alhandal. gr. v. ſyrupi florum perſicorum q. f. fiat bolus.

Sed ſæpiùs præſtat cathartica vulgatiſſima in uſum vocare.

12. *Ophtalmia chemoſis* St. Yves *ſpec.* 9. & 13. *Chemoſis* Aetii.

Oritur à principio externo, ut gravi oculi contuſione, unde hypoſphagma; vel ab operatione chirurgicâ in oculo inſtitutâ, ut ab extractione cataractæ, operatione unguis, empyeſis, &c. aut à principio interno, metaſtaſi, catarrho gravi in ſubjectis cacochimicis.

Character est intumescentia atro-rubra conjunctivæ cum depressione & obscuritate corneæ, quæ in foveâ latere videtur. Gravis est inflammatio cum doloribus diris oculi & capitis, sensu gravitatis supra orbitam, pervigilio, febre, pulsatione, palpebrarum intumescentiâ, occlusione. Terminatur quandoque suppuratione oculi, unde immedicabilis cœcitas, saltem leucomata post se trahit, sanguis in patellâ crustâ coriaceâ obducitur.

Curatio. Nihil est præstantius initio repetitis ex brachio, pede, jugulo phlebotomiis; ipsis palpebris deinceps hyrudines aliquot admovendas quandoque suasi; alii ophtalmoxysim seu scarificationes oculi suadent, post duas tresve phlebotomias catharticum ex infusione foliorum sennæ ad drachmas duas, rhei drachmâ unâ, seminis lini, florum violarum, ana pugillo uno, mannæ unciis duabus vel tribus; alii fortius catharticum ex scammonio præscribunt, iterum ad phlebotomiam deveniendum est; noctu syrupus papaveris, aut laudanum somni conciliandi gratiâ debent præscribi, cum diætâ tenui refrigerante & humectante.

Interea oculus initio lacte tepido, sanguine pulli, pulpâ pomi in lacte cocti tepidâ foveri debet; exulent cataplasmata, quæ gravitate suâ noceant; infusum ex croco, semine lini, floribus malvæ sufficiat; ast post paucos dies resolventia in usum advocentur, ut vinum aut aqua vitæ cum aquâ fontanâ; imò si lividitas, dolorisque imminutio suadeant, aqua vitæ camphorata indicatur; imò Saintyves suadet spleniola madida vino intra quod folia roris marini, salviæ, hyssopi ad pug. 1. infusa fuerint pro vini semilibrâ, nec

non, si detumescant palpebræ & conjunctiva; fiat collyrium ex aquæ fœniculi unciis duabus, & spiritûs vini camphorati uncia semisse, maximè si leucomata adfuerint. Interea potus sit resolvens, qui priùs erat leniens; potus resolvens fiat ex ptisanæ libris quatuor cum diaphoretici mineralis drachmâ unâ. Emplastrum vesicatorium scapulis applicetur, clysmatis alvus laxa servetur; juscula ex pullo, seminibus frigidis, foliisque endiviæ, lactucæ, acetosæ, finito ptisanæ prioris usu, per decem dies usurpentur.

Si suppurationis signa adsint, Chirurgi opera est necessaria ad pus educendum, vulnusque sanandum; si verò synchysis vitrei supervenerit, oculus artificialis in nativi locum est aptandus, ut saltem vitetur deformitas.

13. *Ophtalmia choroideæ. Ophtalmie interne de la retine ou de la choroide.*

Cognoscitur ex lucis intolerantiâ, pupillæ constrictione, epiphorâ, cum vel sine conjunctivæ rubore, his adduntur dolores hemicraniæ pertinaces.

Ea species ferè semper accidit nonâ die post operationem, quâ Daniel & Janin cataractam extrahunt circumcisâ corneâ, & quindecim circiter d es perseverat, atque ultimis diebus cum æger demum palpebras deducit, is omnia objecta tanquam nive conspersa videt. Si æger post aliquot ab hac operatione dies moriatur, inveniuntur vasa choroideæ rubra, infarcta, & quandoque vitreum in gelatinam puriformem mutatum.

Cùm producitur à principiis internis, eodem modo curanda est quo chemosis; ast versùs finem maximè conducit guttulas aquæ destillatæ camphoræ oculis instillare; factâ verò operatione vel

cataractæ vel empyesis vel unguis, sedatur inflammatio vel mucilagine educta per aquam rosarum ex seminibus psyllii, fœnugræci, cydoniæ, vel collyrio albuminoso, id est, albumine ovi, cum aquâ rosaceâ ad spumescentiam conquassato, & supra manipulum lintei carpti expanso, quo fovetur oculus frigidè statim ab operatione; ter in die repetendo; additâ fasciâ per biduum, quæ scilicet arceat vitrei ejectionem ex oculo, si tussis, nausea aut sternutatio supervenerint.

14. *Ophtalmia angularis. Ophtalmie angulaire, ou de l'angle nasal. Inflammatio lacrymalis. Carunculæ* St. Yves, *pag. 50. 182. 203.*

Est dolor aut pruritus cum tumore, quandoque rubore in cantho nasali; accedit epiphora puriformis, plura autem eaque distincta vitia hanc ophtalmiam excitant. 1°. Anchylops, de quo *vide* Epiphoram. 2°. Rhyas, *vide* etiam Epiphoram. 3°. Phlogosis carunculæ lacrymalis, ubi vasa sanguinea turgent ad corneam usque protensa, unde non raro pannus succrescit, & in hoc casu vitrioli albi & iridis Florentinæ pulveratæ ana scrupulus unus infundatur in aquæ libra unâ, fiat collyrium.

15. *Ophtalmia cancrosa. Cancer des yeux. Cancer palpebrarum* St. Yves. *Cap. VI.*

Est illa species quæ palpebrarum tumore sæpiùs exulcerato, duro, lancinantique insignitur; hujus quinque varietates observavit Auctor citatus, nec ullum aliud in oculis carcinoma vidit.

In primâ varietate tumor durus palpebræ superiori adnascitur cum sanguineis vasis ad basim turgidis & colore plumbeo præditis, doloribusque per intervalla lancinantibus. In secundâ porrum

oculi cantho nasali adhæret infra palpebrarum commissuram, illius porri radices altæ sunt, tegiturque vasis sanguineis in fasciculos granulatos distinctis, ex quibus vel levissimo attactu sanguis effluit; ille tumor ita pruriginosus est, ut à scalptu vix abstinere queat æger; unde citò ulcus cancrosum progerminat; hæc sola varietas sanabilis est liquore arcano quem sibi reservavit Saintyvesius.

In tertiâ varicosa sunt vasa sanguinea, & colore plumbeo, sine porro aut tumore antecedenti, sed in his tribus varietatibus successu temporis accedit exulceratio cum carnibus fungosis, quæ deinceps spontè absumptæ ulcus majus ac majus in cæteras faciei partes diffundendum relinquit.

In quartâ malum incipit ab epiphorâ seu lacrymis acribus carunculam lacrymalem exulcerantibus, & deinde palpebram inferiorem exedentibus, cujus oræ deinceps callosæ evadunt; hunc morbum quandoque præcessit lacrymalis fistula.

Quintam determinat non rarò ictus oculo inflictus, quo vasa contunduntur, sanguisque priùs acrimoniâ propriâ cancris vitiatus alteratur, atque sic ulcus cancrosum & callosum subsequitur.

Hæ omnes varietates, excepta secunda, insanabiles sunt; cura verò palliativa exigit diætam lacteam, jusculа refrigerantia, balnea, aquas acidulas; inter topica laudantur aqua spermatis ranarum, aqua solani hortensis, cum aliquot granis salis saturni & plumbi usti.

16. *Ophtalmia à synechiâ* Mauchartii, *Dissert. Vide* D. Demours *Observat. in act. Edimburg. T. 1. pag. 90.*

Synechia morbus est oculorum in quo uveæ

limbus corneæ adhæret, cum pupillæ distorsione, lucis intolerantiâ & nyctalopiâ.

Adhæret uvea corneæ tum quia prægressis vulneribus, ulceribus, aut fistulis corneæ, evacuatoque humore aqueo, vitreum pressioni scleroticæ cedens uveam extrorsum trudit, & sic uvea collapsæ corneæ, quam contingit, adhæret; tum quia ob decubitum pronum pondere suo uvea corneæ incumbit, maximè si tectis oculis, ut in ophtalmiâ & ulcere, illius uveæ motus cessaverit, qui hanc adhæsionem impediret.

Symptomata partim ophtalmiatri visui patent; ut adhærentia uveæ cum cornea, unde hujus in parte saltem adhæsionis immobilitas, nec non pupillæ figura mutata ex circulari in ovalem vel pyriformem, hinc impossibilitas pupillæ ad lucem meridianam coarctandæ; sed lux meridiana, si pupilla non angustetur, visum offuscat, inde nyctalopia; dolet etiam retina à visu lucis fortioris, inde intolerantia lucis, imò dolor, objecta valde lucida hinc expansa vel appendiculata videntur, atque retinæ vasis sanguiferis ob phlogosim turgidis, ægri muscas, vel aranearum telas præ oculis versantes vident, ut in suffusione myode.

Curatio. Alia est radicalis, alia palliativa. *Radicalis* obtinetur operatione chirurgicâ, quæ acu intra cameram anticam intrusâ perficitur; *vide* Mauchartium, *Differt. de Synechia in disputationibus chirurgicis* Ill. Halleri.

Palliativa est vel opus naturæ, quæ maculâ opacâ corneæ ulcus subsequente vim lucis nimiam retundit. *Vide* D. Demours, *observat. 3. pag. 111.* Vel opus est artis, quæ, ubi aliud auxilium non suppetit, similem maculam corneæ inurit ope lapidis infernalis; sed præstat conservis vitri

colorati, virefcentis, vel fubcærulei jubar lucis moderari, vel cupulis metallicis in centro exiguum foramen habentibus & manu geftandis uti in meridianâ luce. *Vid.* ill. Demours, *ibidem*. Poft operationem fynechiæ æger fupinus decumbat per aliquot dies, & oculum fæpiùs luci exponat, ut nova adhæfio vitetur.

17. *Ophtalmia à lagophtalmo.*

Lagophtalmus eft hiatus palpebrarum ex alterutrius retractione aut nativâ brevitate, gallicè, *œil de liévre*. Sæpius vitium eft in palpebrâ fuperiore & procedit à diverfis principiis, ut ab ortu, ab ftricturâ cutis.

Curatio exigit ut palpebræ elongatio omni ope procuretur frequenti tractione poft emollitionem per iteratam unctionem ope olei, butyri, unguenti de althæâ; noctu emplaftro glutinante deorfum trahatur palpebra fuperior, furfum prematur fplenio & fafciis aptis inferior.

Si hæc diù ufurpata non valeant, operatio inftituatur fcalpello, juxta directionem rugarum incifiones duæ vel tres parallelæ cuticulam dividant, dein tractæ palpebræ curatio adornetur.

18. *Ophtalmia ab elcomate* Mauchart. *de ulcere corneæ differt.* 1742.

Elcomatis varietates funt

Argema, ulcus occupans aliquam partem circuli corneæ externi, dimidiæ circiter lineæ latitudine cum rubore tunicæ conjunctivæ, corneæ verò albedine.

Botrium, latinè *foffula*, aut *annulus*, gallicè *la foffette*, eft ulcus corneæ, exile, cavum, anguftum, purum, fine fordibus purulentis aut cruftofis, æquale capitulo aciculæ; fi fit in laminis internis, datur *Gerontoxura*, fuccedit *Staphyloma*.

Epicauma, *ulcere brûlant*; ulcus externum corneæ utplurimum mediæ, impurum, ſordidum, ardens, urenſve, coloris cinericii, aliquando inſtar flocci lanæ, minus profundum quàm encauma.

Encauma, ulcus corneæ admodum ardens cruſtoſum, ſordidum & dyſepuletum.

Cæloma, gallicè *encaveure*, ulcus cavum, rotundum, latius ſed minus profundum bothrio, reſidens in illâ corneæ regione quæ iridi proxima eſt.

Elcidrion, ulceratio corneæ ſuperficialis facta à quadam fluxione clarâ, ſubtili.

Principia ſunt vulnera, contuſiones, phlyctænæ, epiphora, ophtalmia, ſtaphyloma, collyria acria, puſtula varioloſa in cachecticis, ſcrophuloſis, ſyphiliticis; poſt cibum acrem, uſum teleſcopiorum, lucubrationes, trichiaſim, accedunt ophtalmia, lucis intolerantia, viſus nebuloſus, ſenſus arenulæ in oculo.

Indicationes ſunt 1°. affluxum humorum arcere, ablatis ex oculo peregrinis; huc phlebotomia, catharſis, ſanguinis depuratio.

2°. Ulcus mundificare, quod præſtat lapis divinus Saintyveſii, qui paratur ex alumine, nitro, vitriolo cyprio in ollâ figulinâ fuſis, dein addito pauxillo camphoræ hujus lapidis grana ſex in aquæ cochlearibus aliquot ſolvuntur; adde ſacchari drachmas duas, aquæ vitæ cochlear unum.

Acres, ſalinæ materies corriguntur tuthiâ, cretâ, gummi arabico, mucilagine, radice althææ, lacte, albumine ovi; abſterſio fit ablutione frequenti ex decocto abſynthii, hyperici, aquâ calcis, unguento de tuthiâ vel pulvere ex ſaccharo, radice iridis, aloe, oſſe ſepiæ.

3°. Ulceris conſolidatio exigit victum edulco-

rantem, lenem, decoctum ex agrimoniâ, veronicâ, symphito, hyperico, collyria ex cretâ, pompholige, bolo armenâ, myrrhâ, mastiche, oleum ovorum, albumen ovi.

Infunde in vino Hispanico caryophyllos, aloem, crocum metallorum, camphoram & tuthiam; dosis, guttula ter in die ulcusculo affusa. St. Yves.

19. *Ophtalmia ab ungue* Mauchartii.

Unguis, Græcis *onyx*; est abscessus inter lamellas corneæ; dicitur Saintyvesio *abscessus corneæ, cap. 9.*

Incipit ab ophtalmiâ chemosi, quæ magnâ cephalalgiâ, pervigilio, pondere supra orbitam, febre, pulsatione, caligine stipatur; ratione cephalalgiæ, febris, &c. discrepat à leucomate Saintyvesii. Macula apparet subrotunda, alba, eminens, si sub epidermide corneæ pus lateat, in quo casu leve est malum; verùm si inter profundas corneæ lamellas hæreat malum, gravius est; si in albuginea, ex solo tumore indicatur adesse.

Convenit paracenthesis, seu eductio puris ope lanceolæ; sed sæpiùs pus effunditur in cameram, unde Hypopium Mauchartii. *Vide* Caliginem.

20. *Ophtalmia à corneæ fistula* D. Mauchart. *diss. de fistula corneæ.*

Cognoscitur visu, foramine scilicet corneam vel rectè, vel sinuosè perforante, oris callosis, oculi subsidentiâ propter effluxum continuum aquei humoris; visus obscuritas, rubedo oculorum à puris illapsu accedunt.

Curatur operatione chirurgicâ.

Sumatur aqua rosarum in qua tuthiæ frustum ignitum extinguatur, imbuatur hac aquâ splenium quo foveatur oculus. Vesicatorium nuchæ applicetur, vinciatur per aliquot dies oculus

ſanus; juſculis per hos dies utatur æger & ſupinus jaceat. Sic implebitur oculus humore aqueo: acus utrinque ſecans intra fiſtulam gyretur ad callos deſtruendos vel vulnus recentandum, affundatur guttula balſami, deligetur oculus.

21. *Ophtalmia phlyctenodes. Phlyctainæ* Auctorum. *Phlyctænæ corneæ* Sennert. *Phlyctides* etiam à *phlyzein*, fervere. *Puſtulæ* Arabibus *Bothor.*

Sunt veſiculæ vel bullulæ grano milii æquales in cornea vel conjunctiva vulgo exortæ; quæ in conjunctiva, rubro vel atro circulo cinguntur; quæ in corneæ lamina extima ſunt, nigricant; quæ profundiùs latent, albeſcunt. Dantur quandoque majores & ſolitariæ avellanæ magnitudine obſervante Sennerto.

Deſinunt vel reſolutione, quod optimum, vel ruptione ad interiora, vel ulcere externo, quod quandoque corneam latè rodit.

Curatio. Ut reſolutio obtineatur auxilia ophtalmiæ generica ſunt advocanda, ut phlebotomiæ, victus tenuis, fomenta emollientia, cathartica non ſunt omittenda; fiat fotus ex mucilagine ſeminum pſyllii, cydoniæ, fœnugræci, ana drachmis duabus, aquæ roſarum unciis duabus, florum ſambuci uncia ſemiſſ. croci ſcrupulo ſemiſſe. Subſidente puſtulâ, aut remiſſâ phlogoſi, reſolutio tentetur aquæ roſarum unciis duabus, aquæ euphraſiæ unciâ ſem. tuthiæ, opii ana ſcrupulo uno, vitrioli albi granis duobus; miſce.

Convenit albumen, imo luteum ovi cum ſaccaro & croco; fomenta ex decocto meliloti, verbenæ, rutæ, roſarum rubrarum.

Si puſtula remaneat, ea acu argenteâ pertundatur, & curetur ulcus, ut diximus dùm de caligine ab ungue vel ab elcomate.

22. *Ophtalmia uveæ.*

Illa ut plurimum accidit à cryſtallino ſuâ ſede dimoto in cataractâ mobili & in cameram anticam difficulter ingreſſo; unde cognoſcitur ex ſignis cataractæ mobilis,ex diſtorſione pupillæ, dolore inde ſubſequente, ſine ullâ oculi rubedine. Accedit ſæpè ſynechia; curatur verò extractione cryſtallini per inciſionem corneæ, ſedaturdecubitu conſtanter ſupino, ut ſynechia excitetur locuſque amplior cryſtallino concedatur in camerâ ſecundâ.

X V. Otalgia. *Douleur d'oreille. Dolor & ſpaſmus otalgicus* Frid. Hofmanni T. 2. à Græco *ous* auris & *algeia* dolor.

Morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt dolor notabilis in aure.

Omnis dolor eſt proportionalis periculo ruptionis partium nervoſarum, & harum ſenſibilitati: omnis ruptio ſupponit vim applicatam vehementem reſpectivè ad tenacitatem partis, quæ vis eò efficaciùs agit, quo pars dividenda magis eſt tenſa, magiſque tenuis: tenſio lintei, chartæ eſt neceſſaria ad hoc ut forcipibus ſcindantur; ſic rigiditas, ſiccitaſque virgulti ad hoc ut frangatur; funiculi flexiles non poſſunt ſecari niſi priùs tendantur vel indurentur in loco ſecando. Cum itaque perioſteum auris internæ maximè verò labyrinthi ſit ſicciſſimum, ab aëre contiguo maximè tenſum ſupra oſſa, atque ſimul tenuiſſimum, eædemque conditiones in myringâ, membraniſque feneſtellarum locum habeant, horum organorum dolorem forè vividiſſimum cuique patet, ſi vis inſolita applicata fuerit, quæ eſt vel peregrina, ut inſecta,

corpora illapsa; vel indigena, ut vasorum spasmus, inflammatio, ossiculorum luxatio, suppuratio, &c. ea excitabit dolorem atrociorem quam in aliâ quavis parte, quippe nulla est quæ exquisitiori sensu, excepta fortè retinâ, & majori nerveorum filorum copiâ sit instructa: ex dolore atroci delirium, pervigilium, convulsio, febris acuta, artuum torpor, aliaque gravia accidentia suborientur.

1. *Otalgia inflammatoria* Etmulleri. *Inflammatio aurium* Sennerti.

Cognoscitur ex calore, rubore ad auriculam & genas diffusis, dolore pulsatili, & pyrexiâ, sæpiùs acutâ, oxycoiâ, bombo, unde pervigilium, delirium, convulsio, syncope, frigus extremorum, & non raró mors, secus terminatur vel resolutione, vel suppuratione.

Differt à catarrhali per pulsationem & fervorem necnon pyrexiam acutiorem, atque ex prægressis principiis: juvenes graviora symptomata incurrunt quàm senes, conatus enim naturæ apud juvenes sunt fortiores; unde inflammatio intensior, intolerantia major.

Post septimam diem suppuratio accedens dolorem tollit & febrem, inde otirrhæa purulenta.

Curatur antiphlogisticis maturè adhibitis, inter quæ potissima sunt phlebotomia repetita, potus diluens, nitrosus, emulsionatus, cùm decocto capitis papaveris, clysmata laxantia, fomenta emollientia ex decocto malvæ, radicis althææ, violarum, cataplasma de micâ panis cum lacte, & croco; lac tepidum, oleum amygdalarum recens in meatum instillentur, renoventur, omnia acria ab Auctoribus Germanicis prædicata fugiantur; narcotica extùs & intùs adhibeantur, cathartica mitissima, sedato dolore, usurpentur.

Huic morbo anſam præbent hæmorrhagiæ narium, catameniorum, hæmorroidum ſuppreſſio, plethora apud juvenes, metaſtaſis in febribus, ictus, vulneraque temporum: ante ſeptimum diem mortis eſt periculum. Si tumor retro aures, expectanda ſuppuratio; quæ intus fit melior quàm quæ extus, facta ſuppuratione dyſecæa vel cophoſis exſpectanda.

In otalgiâ ex ictu vel lapſu, qui ſaniem ex auribus fundunt, omnes pereunt. Riverii *obſ. 18. pag. 291.*

2. *Otalgia verminoſa.* Diar. medic. Vandermonde 1758. pag. 145.

Catelin dolebat aure ad furorem uſque; Chirurgus Leautod Arelatenſis ex aure ſolerter extraxit vermes quinque pollicem longos, & quod incredibile prorsùs, ſemipollicem latos, ſine pure, vel cruore, in ductûs auditorii externi fundo latentes, unde illicò ſanatus eſt. Hæc inſecta erant nymphæ ex ovis à quodam inſecto depoſitis oriundæ.

Exemplum paraphroſines phreneticæ à dolore atroci, æger enim inſaniebat currens, clamans, & in Rhodanum mox ſeſe projecturus.

3. *Otalgia catarrhalis* Etmulleri. Zacuti *praxis. Otalgia notha* Nenteri.

Diſtinguitur ex procatarcticis ut frigore, vento humido, frigidoque ſuſcepto, auribus vel capite nudis, antea calentibus. Symptomata multò mitiora ſunt, dolent viciniæ auris, leviterque tument; coryza, tuſſis, angina ſæpiùs comitantur; muſculus ſalpingo-ſtaphilinus ſæpè dolet, unde Euſtachianæ tubæ dolor, ſæpè ſyrigmus, tubæ Euſtachianæ diſtractio, ſonorum intolerantia, paracuſis, oxycoia.

Curatio ab unâ phlebotomiâ ordiatur, potus diaphoreticus,

diaphoreticus, aër calidus, fomenta exficcantia, perspirationem juvantia, usurpentur; caput deradatur, vel pectinetur, & furfure exficcetur: suffitus aromatici ex succino, olibano, saccharo adhibeantur, narcotica intùs non contemnantur, panis calidi mica auri applicetur; hyrudines auribus admovere suadet Aretæus.

Vesicam decocto florum malvæ, sambuci, meliloti, lacte plenam auribus applicandam suadet Hofmannus.

Otalgiam cum hemicraniâ, dolore menti, palati & faucium à pluribus mensibus perseverantem & à carioso dente dependentem videsis sanatam illicò extractione dentis, apud Fauchart *obs. 4. pag. 408.* in libro cui titulus: *Chirurgien Dentiste.*

4. *Otalgia ab intrusis* Jonstoni *idea medic. Ab insectis* Jonstoni. *A forficulis aliisque* Ephem. Natur. Curios. Wolckameri *obs. 266.*

Dolorem viginti annos per intervalla perseverantem à forficulis aurem ingressis narrat Wolckamerus. Alium à vermiculis ex aure in frontem sub cute repentibus recenset; qui morbus oleo juniperi in aurem instillato, & suffitu gummi ammoniaci sanatus est. Eumdem morbum à vermiculis capite nigro donatis multipedis observavit Carol. Raygerus *collect. Academ. tom. 3. pag. 205.* vermes illi in aure geniti censebantur ob ulcus præexistens. Decoctis vermifugis cessit dolor.

A globulo vitreo in aurem immisso dolores atroces cum diris accidentibus ortos narrat Fabric. Hildanus; illi post octo annos extracto globulo sanati sunt.

Exostosim in aure quam pro corpore pere-

grino habebant Chirurgi, per violentiam extrahere conantes, ægrum è medio sustulerunt.

A cerumine aurium acri factam otalgiam censent Duverneyus & Etmullerus, verùm vix credibile est; à larvis insectorum meatui innatis otalgias recensitas vide apud Vandermonde, *Diar. Med. Febr. 1758. pag. 145.*

De retrahendis in aurem illapsis consulatur Heisteri *Chirug. Cap. 66.* Enecantur verò insecta oleis & decoctis amaris.

Turunda terebinthinæ intincta ad extrahenda corpuscula, aut insecta quædam à Tralliano suadetur. Riverius pilos caninos in aurem immitti vult ad educendos pulices.

XVI. Odontalgia, *Mal aux dents. Odontagra* Heisteri *Praxis. Dolor dentium* Sennert. *Praxis. Rheumatismus odontalgicus* Frid. Hofmanni, T. 2.

Cognoscitur ex dolore distensivo, pulsatili, rodente, lancinante, aut alio quovis ad dentes relato cum pervigilio, quandoque maxillæ tumore, ptyalismo, &c. Sedes ejus est in nervo periostæum dentis internum perreptante, quandoque in periostæo dentis externo.

1. *Odontalgia cariosa. Vide* P. Fauchart *Chirurgien Dentiste, Tom. 1. Chap. 7.*

Ea est quæ à carie humida dentis procedit, sicca enim caries indolens est, caries verò humida est simplex, scorbutica, scrophulosa, syphilitica, &c. vel *interna* quæ vel radices vel dentis interiora corrodit, à principiis internis procedens; vel *externa*, quæ vel vitrum dentis, vel ejus collum occupat, à tartaro, ictu sæpiùs or-

tum ducens, quæque nisi ad cavum dentis penetraverit minus est sanatu difficilis quàm interna.

Hæc species ex signis cariei distinguitur, quæ in sensus sæpius incurrit, ast quandoque latet caries in dentium interstitiis, & tunc color dentis ipsam peritis denunciat, dentiscalpium, fetor, lancinatio ab aquâ frigida, aëre frigido intra os illapso, erosionis sensus, pertinacia morbi, sine magno gingivarum tumore, fistulæ in gingivis ortæ cum tumore circulari ad ejus orificium, puris exitus. Morbus ille à vigesimo quinto anno ad quinquagesimum est frequentior; caries dentibus posticis sæpiùs multo quam anticis insidet, potissimum verò serotinis, seu ultimis molaribus, color cariem internam declarans est quasi pellucidus, margaritæ instar, levis percussio ope dentiscalpii metallici dolorem renovat.

Inveteratæ huic speciei superveniunt epulides, abscessus alveoli caries, in paroxysmo febris, furor, delirium quandoque observantur.

Quatuor remediorum genera huic speciei conveniunt; omnium promptissimum & certissimum est dentis avulsio, in qua operatione peritiores sunt non raró circumforanei balatrones, qui in hac exercitatissimi sunt. Alterum auxilium est cauterium actuale, seu ferri filiformis, priùs dentis foramini aptati, deinde candentis repetita applicatio, quæ nervum illicò comburit & cariei progressum sistit. Tertium auxilium est olei cinnamomi & caryophyllorum guttula ope gossypii intra cariem immissa priùs deterso cavo carioso; horum defectu oleum cadinum usurpari potest; ad præservationem verò juvat lamellis plumbeis tenuissimis, absente omninò odontalgia, cavum replere, modò sursum spectet foramen;

necnon ex suasu Fauchartii os quovis manè urinâ calida colluere, putidum quidem, ast expertum remedium in morbo, qui levi de causâ, si plures dentes cariosi sint, reviviscit.

2. *Odontalgia gravidarum.* Mauriceau, *de Morbis mulierum.* Fauchart. *cap. 14. pag. 202.*

Prægnantes nec non nutrices huic maximè sunt obnoxiæ, sive dentes cariosi sint, sive integri, & tanta est doloris vehementia, ut metus sit ne fetus, alumnusve, ratione febris quam mater patitur, morbum gravem contrahat; aliunde verò sunt mulieres quæ adeò exhorrescunt instrumenta chirurgica, ut illius horroris sequelæ possint esse ipsi fetui funestæ; summa itaque requiritur in Chirurgo prudentia & sapientia, quâ vel dolentem ad subeundam operationem inducat, nec eam nisi præ atrocitate & contumacia doloris indicetur, suscipiat.

In nutricibus quidem si dolor acerbissimus sit, dentem ut in cæteris hominibus avellere necessarium est, licet nulla sint cariei indicia; dolorem enim intolerabilem, & phlebotomiæ, laudano resistentem, illicò ablatum vidi, vel avulso, vel etiam fracto vi instrumenti dente sanissimo; phlebotomia autem apud prægnantes odontalgicas est primarium auxilium.

3. *Odontalgia catharrhalis* Juncker. *Fluxion sur la dent.*

Est ea species quæ à frigore suscepto, calente corpore, à perspiratione retentâ, sine carie, aut cum carie dentis, accedit; qui dolor intumescente genâ utplurimum mitescit; distinguitur ex prægressis, & ex eo quod non unus vel alter dens doleat, sed tota maxilla ejusdem lateris dolore, gingiva etiam tumore afficiatur, accedit

& copiosus ptyalismus, præcessit quandoque frigus, adjunxit se tussis, sternutatio, angina, aliaque accessere symptomata catarrhi; dolor non ita est vehemens & perterebrans, ac in cariosâ, & tollitur phlebotomiâ unâ aut alterâ, collutione ex lacte & aquâ calidâ, diætâ sudorificâ, narcoticis, & sialagogis, ut fumo tabaci, masticatione radicis hellebori fetidi, emplastro ex resinâ tacamahacâ, carannâ, oleo mastiches, & opio supra alutam temporibus admovendam extenso; pastilli etiam masticantur facti ex pyretro, pipere, zingibere, semine staphysagriæ, caryophyllis, cinnamomo, vel simili quodam medicamine, quod pulveratum ope ceræ in globum pisiformem effingitur, vel purum in ore detinetur; nec negligendi panni lanei suffitu carabes, sacchari, thuris, &c. imbuti, & calidè genis admoti. Cùm dens cariem admisit, alterius dentis è latere opposito ipsi respondentis & paralelli caries anno sequenti venit exspectanda.

Caries sicca nullo ferè fetore, nullo omninò dolore est stipata, nec progreditur multum, eam proinde ferro, nec igne attingendam esse putant periti.

4. *Odontalgia scorbutica* Eugaleni, *de Scorbuto.* Lind. *signa primæ periodi.* Fauchart. *Tom. I. pag. 266.*

Est pruritus gingivarum, cui succedit earum tumor, à levi tactu cruentatio, fetor, anhelitus; mox gingivæ atrorubræ, molles, spongiosæ, dein fungosæ, putridæ evadunt; præcessere faciei pallor & levis tumor, lassitudo, labiorum, carunculæ lacrymalis virescentia, genuum stupor & debilitas, aliaque scorbuti signa.

Dentes autem nigrescunt, gingivis denudan-

tur, mobiles evadunt, & facile ac sine dolore utplurimùm labuntur, accedit etiam non raró dentium & ossis maxillaris caries cum fistulis, hæmorrhagiis, & præter pruritum quandoque intolerabilem, à quo mali labes incipit, dolores etiam vividi non raró accedunt.

Præter remedia generalia interna hic maximè necessaria sunt & alia adhibenda topica ac 1°. quidem ad prophylaxim post quemlibet pastum colluendum est os aquâ cinnamomi hordeati; alii vinum rubrum in quo balaustia decocta sint, suadent. 2°. In odontalgiâ forficibus rectis vel incurvis detondendæ sunt sigillatim inter singulos dentes gingivæ tumentes, & sanguis exprimendus, quod nedum dolorem excitet, pristinum compescit, dein melle rosaceo, vino calido, detergendæ gingivæ; si cultrum renuat æger saltem dentiscalpio acuto tundendæ sunt gingivæ atro-rubræ, tumentes, ut cruorem fundant.

Si caries vel exulcerationes accedant, colluatur os sæpiùs in die cum decocto foliorum hyssopi, salviæ, cochleariæ, roris marini, sysimbrii aquatici in vino albo aquato, additis aliquot drachmis spiritûs ardentis cochleariæ.

Sunt qui spiritum salis marini, vel etiam vitrioli cum trigecuplo aquæ rosarum & plantaginis ad collutorium adhibent; alii guttas spiritûs salis paucas melli rosaceo admiscent, quo labia, ulceraque gingivarum illinunt, vitatis dentibus. Ego verò succum limonum vel aurantiorum his omnibus antepono, ejusque loco folia cochleariæ, sysimbrii aquatici, acetosæ, &c. masticanda sæpiùs in die suadeo. *Vide* Stomachacen inter sanguifluxus, Class. 7.

5. *Odontalgia dentitionis. La dentition.*

A ſexto ætatis menſe ad annum & ultra infantes odontalgiâ identidem ita laborant, ut ex hoc morbo plurimi moriantur. Errant autem illi qui ſcribunt dolorem illum atrocem procedere ex eo quod epithelis gingivas ambiens reſiſtat eruptioni dentis, ita ut ſi illis fides ſit, in illo dolore gingivam tumentem unguibus vel cultro ſcindere utile ſit. Ego verò ſemper vidi per intervalla unius menſis duplicem obſervandum eſſe eventum, ſcilicet uno circiter menſe antequam dens unus ac alter erumpat, omnes gingivæ tument, dolent, veluti quadratæ evadunt, & ut nutrices aiunt, reduplicantur, tunc dolores ſunt pruriginoſi, intolerabiles, ita ut quæcumque oblata corpora dentibus apprimant & affricent illi miſelli. Hoc novit nutrix cujus papillæ arctè ſtringuntur, & ardore oris incaleſcunt, infans ſitit, vigilat, ejulat, irrequietus eſt, non tamen lacrymatur; accedit febris, faciei rubor, vomitus, diarrhœa, ecclampſia, &c. cùm hæc procella omninò deſiit, & minimè dolent gingivæ; nec nutrices de ejus morbo cogitant; dentes primores intervallo quandoque unius menſis ab odontalgiâ protuberant, ſenſim creſcunt; initium verò ducunt duo inciſivi maxillæ ſuperioris, poſt menſem aut circiter inciſivi inferiores pullulant, & ſic deinceps molares, omnium ultimi ſoboleſcunt, ſed utplurimùm ſine dolore.

Dentes primores decem in utrâque maxillâ, cum infans ſeptimum circiter annum attigit delabuntur ſucceſſivè aliis in eorum locum ſuccreſcentibus. Illi verò qui delabuntur radicibus carere videntur, id eſt, pars tantum externa ſeu corona dentis à radice ſeparata delabitur; illa verò

ſecunda dentitio utplurimùm dolore caret, ut & primorum lapſus; molares verò vix unquam delabuntur; interea apud Pariſinos infantibus ſexannis, ut narrant, molarium eruptio odontalgiam tam immanem creat, ut plurimi hoc ætatis anno inde moriantur, quod apud noſtrates non accidit; dentes caduci apud infantes ſunt in utrâque maxillâ inciſorii quatuor, duo canini, & quatuor primi molares, quorum duo tantùm quandoque delabuntur. *Vide* curam dentitionis apud omnes Auctores.

6. *Odontalgia arthritica* Muſgravii, *de Arthritide, Cap. IV.*

Eſt ea quæ arthriticos invadit, cùm venenum arthriticum pedes deſerit, & per corpus divagatur; illud ſuturas cranii rite delineat, quandoque dentes diſcruciat, accedente verò dolore articulorum evaneſcit odontalgia.

De odontalgiâ verminosâ fermè ſileo, quippe licet D. Andry vermiculos in dentibus carioſis ſe vidiſſe afferat, licet plures eſſe vermiculos in guttulâ ſalivæ quàm incolæ in Provinciis Unitis ſcripſerit Leuwenhoeckius, ſunt gravia rationum momenta quæ me movent ad credendum hiſce fidem eſſe denegandam; vidit quidem Loeſekius, ut refert *obſervat. pag. 66.* vermiculum caudâ bifidâ in dente carioſo; ipſe etiam vidi quid ſimile, quod pro vermiculo alii habebant; quod tamen fruſtulum nervi vel vaſis reſecti mihi viſum eſt.

7. *Odontalgia hæmodia. L'agacement des dents. Stupor dentium* vulgò.

Eſt moleſtia ſingularis dentium quæ à fructibus acerbis, ſtridulis ſonis auditis, affrictu dentium, &c. procedit, quam ſoli experti norunt.

Huic obnoxii ſunt potiſſimùm rachitici, quorum

dentes exquisitiori sensibilitate gaudent. Hæmodiam sæpiùs excitant non solum fructus acidi, ut ribes, cerasa, sed etiam ipsum saccharum, præsertim candum; dolent etiam eo modo dentes à sonis acutissimis & raucis, ut limæ, ut suberis secti; hic verò dolor exacerbatur ab ingressu aëris in os, impedit masticationem, sed utplurimùm fugax est, & vix ullius momenti.

Sublevatur linteo calido dentibus admoto, masticatione portulacæ, imò acetosæ, acidum debilius acriori mixtum illud enervat.

Dentes sunt ossa minima & durissima corporis, adeòque quorum tonus est omnium acutissimus, ex principiis acoustices; debent itaque vibrari & exagitari eorum fibræ osseæ à sonis externis acutissimis, & si discordes sint, vibrationes similes pati; unde distractio dolorifica calore sublevenda.

8. *Odontalgia hysterica* Ill. Raulin, *de Morbis vaporosis*, *pag.* 25.

Nota. Ad hunc ordinem referri deberet *Stomalgia*, *Glossalgia*; sed dolores hujus partis sunt symptomata alios morbos comitantia, scilicet catarrhum, rheumatismum, cynanchem, anginam, aphtam, carcinoma, de quibus suis locis egimus.

ORDO TERTIUS.

DOLORES PECTORIS.

SUnt potissimùm peripneumonia & pleuritis inter phlegmasias; pleurodyne & pneumonia inter anhelationes; palpitatio inter convulsiones. Huc itaque referendi dolores œsophagi & cordis.

XVII. Dyſphagia. *Difficulté d'avaler.*

Difficultas & dolor eſt deglutitionem concomitans, & non raró impediens ſine notabili reſpirationis læſione, unde ab anginâ diſcrepat.

1. *Dyſphagia ſpaſmodica* Frid. Hofmanni, *Tom. I. pag. 130. Spaſmus gulæ.*

Eſt illa quæ ab œſophagi ſpaſmodica conſtrictione dependet; conſtrictio verò illa nunc in ſummâ, nunc in imâ œſophagi parte potiſſimùm adeſt.

Signa ſpaſmis omnibus communia ſunt pedum refrigeratio, extremorum artuum tremor, ac rigor, alvi conſtipatio, flatulentia, borborygmi, ventris dolores, murmura, nauſeæ, cardialgiæ, urinæ pallidæ, pulſus duri, &c.

Signa propria ſpaſmi pharyngis ſunt degluttiendi difficultas, dolore aliquando ſtipata, nec fluida, nec ſolida tranſmittens, rigida vicinorum conſtrictio, dolor, impeditus motus, moleſtia ſuffocativa, ſenſus pali faucibus infixi, ac ſi quidquam inde proſerperet; vox perit, & hæc omnia per intervalla recurrunt; ac quandoque convulſiones vel ecclapſiam accerſunt; ſigna ſpaſmi gulæ inferioris ſunt percepta deglutitorum hærentia in ipſo œſophagi tubo, maximè circa cardiam, potiſſimùm à potu frigido; levamen à calido, dolor in ſpinâ dorſi inter ſcapulas; accedit nauſea, ructuatio, muci limpidi ex œſophago rejectio.

Hæc ſpecies opiſthotonum ſæpè comitatur, Foreſt. *libr. 10. obſerv. 112. & 113.* & Boneti, *de Opiſthotono in Sepulchreto.*

Curatio exigit antiſpaſmodica pro re nata diverſa.

2. *Dyſphagia hyſterica.*

Novi mulierem hyſtericam quæ diverſis terroribus vexatur, & quæ quoties cibum ſumit, metuit ſuffocationem, nec ſine labore quidquam deglutit, ita ut per annum & ultra ſola paſtum ſumat, quod indecorum putat cuilibet bolo vehiculum præbere hauſto aquæ potu. Itineratio, balnea & lacticinia hanc dyſphagiam demùm auferunt; hyſtericis œſophagum à paroxyſmo arctari, ut ne quidquam deglutire valeant, notum eſt omnibus, ſpaſmo hyſterico gulam & tracheam urgente; ſed hic affectus fugax eſt, nec cum ſpaſmo gulæ ſuperiori comparandus quoad periculum.

3. *Dyſphagia paralytica* Van-Swieten. *Tom. I. pag. 702.* Friderici Hofmanni, *ibidem, pag. 130. n°. 6.* Foreſti, *lib. 15. obſerv. 30.* An dyſphagia tuſſiculoſa?

Eſt ſpecies quæ à muſculorun laryngis dilatatorum atoniâ & reſolutione pendere putatur; ea difficultas deglutiendi non eſt interpolata ut priores, ſed continua; in hac alimenta per os ac nares regurgitant, aut quandoque laryngem ſubeunt. Tulpius, *lib. 1. cap. 44.* allegat caſum in quo omninò impedita erat deglutitio cum faciei pallore, partium vicinarum mollitie, ac flacciditate, famem explendi impoſſibilitate, unde ſummum periculum.

Vide hiſtorias in Acad. nat. cur. ubi dyſphagiæ ab apoplexiâ paralyſi relictæ, quæ paralyſeos curam exigunt. In hac ſpecie boli ſolidi per vim linguæ adacti reſiſtentiam ſuperant & deglutiuntur; fluida verò minimè. *Vide* Mangeti *Biblioth. Med. de Paralyſi, pag. 770.*

4. *Dyſphagia pharingea* Deidier. *conſultation.*

tom. 3. *pag.* 308. *Ab excrescentiis, fungis, verrucis æsophago innatis,* vide *Synopsim Acad. Natur. curios.* verbo *Deglutitio. A thymo incrassato* Boneti, *Sepulchr. obs.* 10. *pag.* 33. *Ab officulo retro laryngem nato.* Acad. Nat. Curios. *Decad.* 2. *observ.* 116. Tulpii, *libr.* 1. *cap.* 44.

Ea est species quæ superiorem œsophagi partem obturat, in quâ proinde alimenta vix deglutiri possunt, sed per nares & os regurgitant; si nullus sit hiatus, inediâ pereundum est; si exiguus, tunc liquida sibi viam parant, non solida. Huc spectat observatio D. Coulas, *in Act. Societ. Reg. Monspel.* de ovo seu Hygromate ad radicem linguæ posito quod nuper mulier ore rejecit gallinaceo ovo non minus.

5. *Dysphagia æsophagea* Coiteri, *observ. anat.* Deidier, *Consult. Tom. III. pag.* 327. *Ab obstructo imo œsophago interventu schirri,* Fernel. *Pathol. cap.* 1. *lib.* 6. *A callo aortæ adnato* Dodonæi, *in cap.* 30. Berriverii, *de abditis. A schirro cardiam obsidente,* vide Coiterum. *A tuberculo cancroso in æsophago,* Bonet. *Sepulchret. pag.* 38. *obs.* 2. *Ab æsophagi induratione cartilagineâ,* idem, *pag.* 32. *obs.* 8. *&* 9. *A glandulâ æsophageâ* Verheyeni & Heister. *Anat. de æsophago.*

Ea est species quæ à tumoribus infra medium œsophagum, vel intùs vel extùs adnatis, dependet, vel etiam quæ ab ipso tubo angustato producitur, ut Heurnii *observ.* 30. patet. In illa specie alimenta quidem deglutiuntur, sed ad locum obturatum perventa ulteriùs progredi nequeunt, unde vomitione rejiciuntur.

Dysphagiam à siccitate & angustia æsophagi post febrem ardentem, vide *in Sepulchr.* Bonet. *obs.* 14.

6. *Dysphagia lactentium* Bonet, *Sepulchret. obs.* 5.

Eam intelligo quæ non à vitio pharyngis aut laryngis obstructæ, induratæ vel angustatæ dependet, sed quæ vel à palato perforato, vel à columellæ erosæ, absumptæ, velive palatini defectu oritur.

Ad deglutiendum necesse est bolum in faucibus undequaque magis comprimi, quàm versus œsophagum, & sic quâ datâ parte propelli; si itaque velum palatinum, uvulave deficiant, nares posticæ minimè obturari possunt, nec proinde resistere pressioni quam bolus experitur. Ergo bolus per nares regurgitabit, utcumque liberrimus sit œsophagus. Novi tres homines quorum palatum, ab ortu erat perforatum, unde paraphonia singulari laborant; illi verò lac à papilla oblatum deglutire in infantiâ non poterant usquequò inventæ fuissent nutrices, quarum papillæ adeò extensæ erant, ut ultra palati foramen protenderentur. Inde verò filius ipsius Boneti citò periisse mihi videtur, ut narrat loco citato, & Act. Nat. Cur. *decad.* 2. *obs.* 5. Vide veterem Salmuthi observationem.

Ea species infantibus tantùm ferè accidit, nec est confundenda cum ea difficultate sugendi lactis, quæ pendet ab aliis principiis v. g. si frænum linguæ solutum non sit, lac difficillimè fugunt infantes, & citò indignabundi papillam respuunt, sed nulla est deglutiendi difficultas saltem mihi cognita, quod tamen ulteriùs inquirant Medici.

7. *Dysphagia tussiculosa.* Vide Fabric. Hildanum, *observ.* 34. *cent.* 5.

Ea est quæ metum suffocationis incutit quoties liquida deglutiuntur ob illapsum illorum in tracheam. Hanc vidi in sene qui quoties jusculum aut potum quemvis deglutire conabatur, toties superve-

niente vehementi tuſſi defatigabatur cum ſuffocationis metu ob ſimilem cauſam. Hujus morbi theoriam tradit Fabric. Hildanus exiſtimans epiglottidem catarrhali fluxione incraſſatam non potuiſſe more ſolito glottidi applicari dùm fluida bibebantur. Quid ſimile refert P. Barbette ab epiglottide duriori ortum, & inſanabile hoc malum meritò reputat, obſervatque majores bolos ſolidorum ciborum deglutiri, non verò liquida. Foreſtus *lib. 15. obſerv. 30.* & poſt eum Frid. Hofman. hanc ſpeciem à paralyſi œſophagi pendere putant.

8. *Dyſphagia Hydrophobica* Act. Societ. Reg. Monſpel. obſerv. III. Haguenot.

Patet ex ejus & aliorum obſervatione Hydrophobos, antequam in rabiem incidant, conqueri potiſſimum de quadam deglutiendi difficultate, ſine ullâ diſpnœâ: D. Lamorier, citatum in hac hiſtoriâ ruſticum examinans digitum in ejus fauces intruſit inquirens cauſam difficilis deglutitionis, & nihil vidit; quippe intra œſophagum latent illæ lacunæ quæ virus hydrophobicum fundunt; ſequenti verò die non ſine terrore audivit hunc ruſticum afferentem ſe tantâ rabie affici ut exercitum integrum devorare cuperet, ſi monitus fuiſſet is inſignis Chirurgiæ demonſtrator dari talem dyſphagiæ ſpeciem, is non ita facile ſuum digitum in os hujus lupi immiſiſſet, quod tamen impunè factum eſt.

9. *Dyſphagia Nauſeoſa* Bonet. *Sepulchret. pag. 31. & 32. Tom. 2.*

Eſt ea ſpecies quam nauſea & inde nata conſtrictio ſpaſmodica cardiæ excitat, quæ vel ab exulcerato œſophago, vel à ſuccis acribus in ventriculo contentis, vel ab antipathiâ dati cibi

oritur. Vide Act. Natur. Curios. *centur. 1. obs. 6.* ægri licet deglutire conentur, paulò post nauseâ, singultu, vomitione defatigantur, nec deglutire possunt. De hac specie quam ulcus excitat, vide Vanderlinden & Torti, *de Febrib. pag. 132.*

10. *Dysphagia à deglutitis* Vateri *dissert. Ab officulo infixo pone tonsillas subsistente*, Diemerbroeck. *anatom. lib. 2. cap. 16.*

A devorato officulo & eo rejecto inflammatione œsophagi persistente. Fabric. Hildani, *cent. 5. obs. 35.Ab esu seminis fagopyri* Act. Nat. Curios. *decad. 3. anno 3. obs. 5. A fumo Nicotianæ* ibid. *ann. 1. obs. 79.*

A frusto cibi soliti Frid. Hofman. *consult. casu 63.* & Foresti *lib. 15. observ. 28.*

Quibus artificiis hæc semi deglutita foras educantur, vide Heisterum & Fabricium Hildanum.

11. *Dysphagia à daturâ* Grugeri *Ephemer. Germanic. decur. 3. pag. 84.*

Sumpto semine daturæ seu stramonii supervenit dysphagia strangulans cum periculo suffocationis, vertigine, paraphrosyne & extasi, in quâ æger chimæras & visiones phantasticas sibi repræsentat. Usus gargarismatis ex ficubus, uvis passis, & glycirrhyzâ juvat; theriaca ad sudorem excitandum, pulveres absorbentes ad reliquias veneni auferendas prosunt; mallem, præmisso vomitorio, acetum propinare.

Vide plures observationes circa noxam daturæ dùm de paraphrosyne.

12. *Dysphagia à sarcomate* Hannemani *collect. Acad. T. 3. p. 604.*

Post abscessum œsophagi mulier dysphagiam experta est oriundam ab excrescentiâ seu carunculâ huic abscessui succedente, unde omnis in

ventriculum aditus alimentis præcludebatur; bis ferro via cusa fuerat, ast tertiam operationem experiri noluit, adeòque fame periit ægra. De hac specie vide *obs. 14. appendice ad centur 4.* Riverii; vide etiam Tulpium *lib. 1. observ. 44.*

A sarcomate syphilitico ortam dysphagiam memorat J. Rhodius *centur. 2. obs. 46.*

13. *Dysphagia ab schirro.* Joan. Rhodii *centur. 2. obs. 47.* Otto Heurnius.

Ab Hygromate ovum gallinaceum colore & magnitudine referente ortam vidit nuper dysphagiam Doctor Coulas, ovumque illud inter basim linguæ & laryngem latuisse è latere situm comperiit; mulier illâ dysphagiâ liberata fuit, hoc ovo per os expulso integro: illud Hygroma continebat aquam subflavam minimè in igne concrescibilem. *Vide* histor. in Actis Societ. Reg. Monspel. propediem edendis.

14. *Dysphagia canina.* Essais d'Edimbourg. tom. 11. art. 15.

Difficultas deglutiendi ob schirros æsophagum cingentes à J. Taylor Medico Edimburgensi.

Dolor constans sub cartilagine xyphoideâ, difficultas deglutiendi alimenta solida, eorum frequens rejectio antequam in ventriculum delapsa forent, in imâ œsophagi parte pondus & dolor. Macies & asthenia crescunt in dies, cum tubercula illa suppurantur, accedit febricula, cum sudore nocturno, quæ sublevantur tuberculis rejectis. Post diversos cruciatus mors. Canes habent glandulam vercellonianam in imo œsophagi, in quâ vermiculus ruber nidulatur, si ab eâ, vel simili glandula intumefacta nascatur dysphagia, ea canina cognominatur.

Dysphagiam caninam observante Illustrissimo Pringle

Pringle initio designat vomitio omnium assumptorum statim à deglutitione, sed lenis & quasi ruminans, successu temporis vires & evexia imminuuntur, accedit frigiditas æstate non evanescens, demùm atrophia marasmodes. Aperto cadavere excrescentiæ schirrosæ œsophagum à medio ad imum obstipabant ut vix stylus trajici posset. Act. Edimburg. *Tom.* 2. *art.* 24.

15. *Dysphagia valsalviana.* Valsalva *de aure cap.* 2. *n°.* 20.

A musculorum hyopharingæorum violenta distractione, qualis in majoris boli deglutitione accidit, quandoque luxantur appendices ossis hyoidis; quod ego in muliere Bononiensi à deglutitione majoris boli bovillæ carnis non benè mansæ observavi. Putabat mulier multisque imposuerat se divexari à bolo in faucibus hærente, quem ut inde obturbaret, varia manuum & medicamentorum auxilia tentavit, sed incassum; jam elapsum triduum erat ab eo quod ullum cibum & potum assumere potuisset; cum denique à me opem quæsivit; ego verò omnibus perpensis, cùm in aliqua ex appendicibus cartilagineis ossis hyoidis luxationem suspicarer, partem, ut anatomica indicabat cognitio, ita digitis contrectavi, & illicò per unam alteramve contrectationem, omnia in pristinam sanitatem redacta sunt, ut immediate absque ullo deglutiendi incommodo jusculum sumere & cibum mulier modò desperata potuerit. Hæc Valsalva.

XVIII. Pyrosis. *Cremason.*

Morbus cujus præcipuum symptoma est sensus ardoris in ventriculo & œsophago sine febre acutâ.

Dicitur *ardor ventriculi* Hofmann. *Tom. 2. p. 120. Ardor ſtomachi* Frid. Stokari *diſſert. cum hiſtoria accuratâ 1704.*

Soda Germanis, ut Nentero *tabul. 99.*

Den ſodt. Sennert. *cap. 16. Orexis* etiam Nenteri *ibidem. Gorgoſſet* Lugdunenſibus, Meyſſonier. Occitanis *Cremaſon*, quia cremari ſeu uri videtur cardia.

Pyroſis Græcis à *pyr* ignis.

1. *Pyroſis vulgaris, aigreur d'eſtomac. Le fer chaud*, Hiſtor. Acad. Pariſ. 1708.

Eſt fugax & indigeſtionibus acidis, empyreumaticis ſuperveniens atque poſt finitam digeſtionem evaneſcens.

Sentitur ſenſus aciditatis & fervoris potiſſimum in gutture per totum œſophagum ſe diffundens, cum frequenti ſalivæ, quæ acida videtur, exſpuitione, ſimili circa epigaſtrium moleſtiâ, quæ vomitionem etiam concitat, animæ quadam moleſtiâ, quæ iracundiam aut moroſitatem, facieique diſtorſiones inducit.

Familiaris eſt illis qui cibos crudos, aceſcentes male digerunt, maximè eos in quibus extricatur oleum copioſum, ut caſtaneæ, quod oleum pravâ digeſtione empyreuma contrahit; familiare etiam malum ab uſu piſcium, carnium, quoties cum oleo, adipeve maxime rancidis frixæ fuerint in ſartagine; item à liquoribus fermentatis.

Pyroſis vulgaris eſt ſimplex, fugax & curatu facilis, modò in hypochondriacos non incidat. Hombergius eam frequentem obſervat apud cereviſiæ potatores, & largo uſu oculorum cancrorum feliciter ſanavit; utplurimum ſelectis alimentis eupeptis evaneſcit aut catharticis cedit.

2. *Pyrosis biliosa* Fel. Plateri *de doloribus*. Bianchi *histor. Hepat. tom. 1. p. 516.*

Est species febre & cardialgia sæpiùs stipata; de quâ Hippocrates ait *in aphor.* In febribus circa ventriculum & fortis æstus & cordis morsus malum. Hanc comitatur inappetentia, oris amaror, vomitio biliosa; biliosis est familiaris, maximè si utantur cibis acribus, cæpâ, allio, caseo veteri, hæc enim in stomacho calido indigestiones empyreumaticas excitant.

Commendatur catharsis ex tamarindis, deinde absorbentia ex cretâ, oculis cancrorum, ebore usto, bolo armenâ; item aquâ portulacæ, conservâ chinorhodonis, &c. Aquæ acidulæ scopo purgandi indicantur, & serum lactis cum extincto lateris frustulo.

3. *Pyrosis à phlogosi* Solenandri; *ab inflammatis visceribus* Boneti.

Ea est species quam phlogosis ventriculi seu gastritis nec non hepatitis, cystitis, hysteritis excitant.

Curatur ut morbus primarius phlebotomiis; aquâ pulli, narcoticis.

4. *Pyrosis Suecica* Illustriss. Equitis Linnæi, Archiatri Suecici, *epistola ann. 1752. Cardialgia sputatoria* ipsi dicta.

Est apud Suecos qui alpibus Lapponicis proximè adjacent, morbus endemicus, quo dimidia pars hominum laborat tùm mas tùm femina. Dolor pressorius sub scrobiculo cordis premit versus dorsum & pectus repetitis vicibus summâ cum anxietate, usque dùm æger incipit ex ore emittere salivam instar rivuli cum repetitâ nauseâ, interdum vomitione; saliva exiens ad libram semissem & libram unam est calidissima, purissima,

aquei coloris, quo effluxu mitigatur morbus aut saltem per unum, alterumve diem æger immunis est à morbo.

Paroxysmus excitatur à cibis fumo induratis, carnibus salitis, larido, pulte quavis. Mitigatur carnibus recentibus, piscibus, lacte dulci; morbus durat sæpè per vitam, nullâ verâ medicinâ adhucdum cognitâ; nonnulli utuntur vomicâ nuce pulveratâ ad scrupulum unum intro sumpta, alii alia adhibent; hæc scribit Ill. Car. Linnæus.

5. *Pyrosis ulcerosa* Frid. Stokari *dissert. Academ. Ardor stomachi* Basileæ an. 1704.

Est species pyroseos pertinacis, diræ, quæ ab ulcere pylori per multos annos fovetur.

Quidam multibibus à triennio de ingenti ardore epigastrio versus pylorum querebatur à sumpto quocumque salito vel acri ut vino, jusculo, acerbissimum dolorem velut à prunâ aut ferro candente inusto patiebatur; dolore furente, pugno epigastrium validè comprimebat, gemitus, suspiria ac ejulatus edere cogebatur, cætera benè erant.

Dabantur cremores hordei, farinæ avenaceæ, bolus armena, cornu servi ustum, creta, lapides cancrorum, sed incassùm; pulvis ex radice althææ, gummi arabici & tragacanthâ fuit inutilis, pulvis seminum cydoniorum aliaque frustra adhibita sunt.

Sumpsit vomitorium à Medicastro, unde malum increvit, anorexia, sitis, hectica, debilitas, urina rubicunda, vomitus habitualis, tabes marasmodes, inde in ascitem, & post atroces intestinorum dolores mors, priùs tamen anhelitus olebat graviter.

Abdomine aperto viginti menſuræ ſeri viri-deſcentis effluxere, ſtomachi ſedes mutata, fundus ſiniſtrorſum, orificia dextrorſum vergebant, ſtomacho aperto fetor horrendus exivit, in antro pylori erat ulcus tres pollices latum, ſordidum, cœnoſum, fœtidum, & cacoethes, caro lacera & putris, ſanies fœtida, inteſtina valdè attenuata, hinc inde inflammata, hepar exangue, pallidum, duriuſculum, glandulæ meſenterii duriuſculæ, cor exiguum, flaccidum, pericardium ſero diſtenſum, ſanguinis vix unciæ duæ in corpore, &c.

Cura à lacte, quod nemini in mentem venit, erat auſpicanda.

6. *Pyroſis à conceptione* Paul. Hermanni. *obſ.* Von der Lahr. *diſſ. de ſterilitate.*

Hic celeber Profeſſor Leydenſis obſervavit mulierem quæ imprægnatam ſe cognoſcebat ex pyroſi quam ſtatim à conceptione experiebatur, ita ut ſuam graviditatem inde certò prædicaret; hunc morbum Hermannus exhibitione oculorum cancrorum, martialiumque feliciter ſedavit, at ultimâ vice per novem menſes graviori multò pyroſi cum majori ventriculi roſione & ardore ea vexabatur, ita ut iiſdem remediis profligari non potuerit, uſquequò demum dato tempore geminum fetum excluſit: in illâ itaque ſoda aura ſeminalis mariti erat principium morbificum, & quo uberius erat hoc principium, eò major erat pyroſis.

XIX. Cardiogmus. *Anevriſma præcordiorum.* Anevriſme du cœur, &c.

Eſt gravis pertinaxque moleſtia in præcor-

diis cum ſenſu ponderis & magnæ molis pulſantis à minimo motu increſcens ; cordis vaſorumve vicinorum moli adauctæ aut anevriſmati tribuenda.

Cardiogmi nomine, ait Galenus, quidam intelligunt cordis motum quemdam palpitationi ſimilem, Gorræi *definit.* Alii verò cordis etiam dolorem hoc nomine ſignificant : nos verò cum indigitamus morbum adhucdum obſcurum, qui à cordis & vicinorum majorum vaſorum anevriſmate, tum ejus viſceris mole, cum vel ſine polypo, dependet.

De hoc morbo conſulendi ſunt Lanciſius *cap. vi. de cordis anevriſmatibus.* Ill. Senacus *de morbis cordis, tom. 2. lib. 4. cap. 8.* Anton. Matani *de præcordiorum morbis anevriſmaticis.* Florentiæ 1756. pag. 34. &c.

Cardionchus dici poteſt à *cardia* cor, & *onchos* tumor, ſed præſtat nominis cæterum vacui ſignificatum definitione determinare.

Portentosè dilatari cordis ventriculos, auriculas, ſinus, cavam ipſam & aortam frequenter ſatis obſervatur, & frequentiùs obſervaretur, niſi denegarentur mortuorum extiſpicia ; interea hujuſce morbi diagnoſis intricatiſſima remanet, & ſi à morbo palpitatione dicto diſtingui queat, id ex ſenſu magnæ molis in cordis regione pulſantis, quaſi præfocantis repeti poſſe videtur ; in his tenebris non ſpecies diſtinctas, ſed individuas obſervationes referemus.

1. *Cardiogmus polypoſus* Hombergii *hiſtor. Academ. Pariſ. ann.* 1704. pag. 159.

Matrona annorum 35. patiebatur dirum aſthma, frequens & magnum capitis malum, cum perpetuâ vigiliâ & *doloribus pectoris* ; ſi vel minimum

ſe dimoveret, aſthma adaugebatur, accedente violentâ cordis palpitatione, quæ per horam interdum perſeverabat; aliis etiam ſymptomatis ſucceſſivè laborabat, unde morti proxima ſæpè reddebatur; durante paroxyſmo, magna ac ſenſibilis aderat venarum colli & brachiorum pulſatio, exactè ſequens motum cordis & quaſi undulatoria.

Secto cadavere cor duplò majus inventum eſt & flaccidum, cava ſolitò ampliora & graciliora, polypi cordi adhærentes & per arterias ad pedem & ultrà extenſi.

2. *Cardiogmus Palaggii*. Lanciſ. *de cordis anevriſmatibus propoſ.* 53. Anevriſma ventriculi dextri.

J. Palaggi Canonicus Romanus hypochondriacus cordis palpitatione reverſivâ laborabat cum pulſûs inæqualitate & intermittentiâ, maximè verò quoties corpus aut animam vehementer exercuiſſet; ſuffocativum etiam aſthma identidem ac vertigo illum vexabant.

Vidit Lanciſius in cadavere valvulas aortæ oſſeas vel cartilagineas, venam cavam, auriculam & ventriculum dextrum ita dilatata, ut pugnum admitterent; interea ſiniſtra cordis cava in ſtatu ſano permanebant. An ex epilepſiæ paroxyſmis ortum duxiſſet hic morbus dubitandum eſt. Idem Canonicus ſphacelum dextræ manûs paſſus erat. Similem caſum refert Hildanus *centur.* 2. *obſ.* 99.

Ex oſſeis valvulis orificii aortæ dilatatum fuiſſe magis cor ſiniſtrum quàm dextrum patet ex hiſtoria 49. *lib.* 2. *ſect.* 7. Boneti, quam ex Horſtio mutuatur. Multis aliis exemplis conſtat cardiogmum ſine polypis extitiſſe, & plures polypoſæ

concretiones in agone mortis à lymphæ coagulo producuntur.

Similem morbum à venâ pulmonari cartilagineâ anguſtiori refert Ill. Senacus; à ſarcomate inter aortam & arteriam pulmonarem, Garnerius; ab aorta oſſificatâ & anguſtiſſimâ, Blancardus.

Multiplici obſervatione conſtitit mera cordis anevriſmata ſine ullâ concretione polyposâ exiſtere, & cardiogmi ſymptomata creare, Ill. Senac. *lib.* 4. *cap.* 8. *n°.* 5. De hac ſpecie videſis P. de Marchettis & Ill. Senac. *pag.* 400.

3. *Cardiogmus auriculæ* Ill. Senac. *lib.* 4. *cap.* 8. *n°.* 8.

Puella vicennis difficulter reſpirabat, deinceps in lecto jacere non poterat, ſine periculo ſuffocationis; conquerebatur de violentâ pulſatione infra xiphoideam cartilaginem, pulſus imminuebatur, fermè evaneſcebat, ſub morbi finem œdematia pedes & tibias affecit; cor bubulo non minus inventum eſt, aſt ventriculus dexter maximè, & auricula dextra portentosè intumuerant, cava inferior & ſuperior diametrum brachii adepta erant, pars ſiniſtra cordis rectè ſe habebat; numquid in hac ſpecie pulſatio cordis debilior ob laxitatem ventriculi & auriculæ affectæ? numquid pulſatio à dextris aut ad antica debet eſſe potiùs quàm ad latus ſiniſtrum? nonne in hac ſpecie jugularium undulatio frequentior? His ſignis addit Lanciſius pulſum magnum & æqualem.

4. *Cardiogmus cordis ſiniſtri* Poterii *centur.* 3. *cap.* 22.

Quædam eſt reſpirandi difficultas, quæ per intervalla deambulantibus accidit; in hac fit præ-

ceps virium lapſus, æger propinquis tenetur niti adminiculis, aliàs humi corrueret; hi ægri utplurimum derepentè moriuntur. In hoc morbo vena pulmonaris diſtenſa diſrumpitur, & ſanguine effuſo ſpiritus illicò ſuffocatur.

5. *Cardiogmus aortæ* Ill. Senac. *pag.* 407. nº. 6.

Vidi, ait ille, virum violentis palpitationibus obnoxium; pulſationes erant è ſiniſtro latere infra coſtas, cum doloribus vividiſſimis; principium morbi erat dilatatio aortæ ab origine ſuâ uſque ad diaphragma, tanta ut capitis volumen æquaret, volumine cordis vix adaucto.

6. *Cardiogmus à mole cordis* Petr. de Marchettis, *obſ.* 49.

Venetus quidam crapuloſus quadragenarius de reſpirandi difficultate conquerebatur, & de hypochondriorum anguſtiâ, ſubitò extinctus eſt. Secto cadavere, cor adeò amplum obſervavit Auctor, ut tria naturalis magnitudinis æquaret, ventriculis itidem ampliſſimis & carnoſiſſimis undique pericardio adhærens, & hypochondrium preſſione ſuâ in tumorem elevans.

Cor incraſſatum, pinguedinoſum pluries obſervatum eſt. Cardiogmum procreant quæcumque valent ſanguinis impetum in cor adaugere, ejuſque per vias ſuas transfluxum reprimere, ac tonum ejus cordis imminuere; hinc patet cur concionatores, iræ, exercitiis violentis dediti huic ſint obnoxii; cur ad levem motum paroxyſmus accedat, tunc enim ſanguinis impetus in cor creſcit; cur lapſus, caſus, ictus pectori inflictus, cur cacochymia ſeroſa, acris, cordis textum laxans, vel erodens, cur ſtrictura orificiorum cordis, concretiones polypoſæ,

aortæ anevriſmata, tumores vaſa vicina prementes, huic morbo anſam præbeant.

Ad procraſtinandam mortem repentinam quâ ſæpè terminatur hic morbus quies corporis & animi neceſſaria eſt, nec non phlebotomia identidem repetita, licet hydrothorax & œdematia immineant in fine morbi; ſuadentur etiam narcotica ad ſpaſmos & dolores cordis minuendos, demum diæta media conſtanter ſervanda.

Morbus hic ſæpiùs confunditur cum palpitatione & cum aſthmate, verum longè diverſus eſt ratione principii; ſerior ætas hujus diagnoſim forte elucidabit. Maxima mortium repentinarum pars, quæ vulgò apoplexiæ tribuitur, pendet ab hoc morbo, quatenus ſubitò rumpuntur anevriſmata, ut aliquoties ipſe comperi; ſunt tamen qui diù hoc conflictati vivunt, ſic S. Philippus de Neri octogeſimum annum attigit hoc morbo laborans, referente Cæſalpino.

De his vide palpitationem, ſyncopem, orthopnœam, quibuſcum cardiogmus valdè affinis eſt.

ORDO QUARTUS.

DOLORES ABDOMINIS.

XX. Cardialgia. *Mal au cœur. Cardialgie. Morſus ventriculi* Latinis.

EST moleſta quædam ſenſatio ad ſtomachum aut epigaſtrium relata, quæ ſyncopem minitatur.

Diſtinguitur à cardiogmo defectu gravium ſymptomatum, ut oppreſſionis, palpitationis ve-

hementis, quæ ſolent cardiogmum concomitari. Juxta Scholaſticos differt etiam quod principium habeat cardialgia in ipſo ſtomacho, vel ejus orificio ſiniſtro *cardia* dicto. Verum ægri ita confusè ſentiunt locum affectum, ut indigitare ipſum determinatè nequeant.

Differt à Leipothymiâ, quia in cardialgiâ ſenſatio moleſta oritur circa epigaſtrium, in Leipothymiâ vertigo, obnubilatio oculorum ſcenam ducant, & deinde ſequitur affectus cordis, vel cardiæ.

Differt à Gaſtrodyniâ, in qua eſt atrox ſtomachi dolor, non ſimplex moleſtia, nec ille virium vitalium lapſus, quem exprimunt ægri dicentes *mox ſe morituros*, vel *cor ſibi mori*, aut *deficere*.

Advertendum eſt nomine generico *doloris* vel *algiæ* Veteres non ſemper intellexiſſe moleſtiam tantùm eam, quæ à partium vulnere diſtractioneve oritur, vel dolorem vividum, cùm in cardialgiâ ſit ſenſatio confuſa, quæ à dolore illo acri & vulnerante maximè diſcrepat.

Sedem ejus in cardiâ Galenus, in pyloro potiſſimum Frid. Hofmannus reponit; aſt in cavo ſtomachi ſæpius eſſe veroſimile eſt.

1. *Cardialgia à ſaburrâ* Juch. *diſſert.* Erfordiæ. *Dolor cardialgicus à cruditatibus oriundus* Frid. Hofmanni, *tom. 2. pag. 261. n°. 6.*

Ea ſpecies cognoſcitur ex ſignis cujuſcumque ſaburræ in ſtomacho latitantis, ſcilicet ſive ſaburræ crudæ à crapulâ recenti, ſaburræ viſcoſæ, ſaburræ acris & biliosæ, putris aut rancidæ, quæ ſigna ſunt, pondus epigaſtrii, anxietas, nauſea, ructus, pravus in ore ſapor, linguæ ſordities, borborygmi.

Curatur verò emeticis quoties adeſt cum car-

dialgiâ oris amaror, capitis vertiginosa gravitas sine tensione epigastrii; verum emesim sæpè ciet aquæ tepidæ potus; si acris fuerit saburra, aquam pulli, oleum cum aquâ præscripsisse sufficiet; in hoc etiam casu potus leviter cardiacus, vires stomachi augendo, vomitionem quandoque adjuvat; demùm cathartica recidivam prævertunt.

2. *Cardialgia à veneno* Frid. Hofmanni *cap. 2. n°. 6. tom. 2.*

Veneni nomine hic intelligo quidquid vehementi stimulo ventriculum lacessit ore priùs sumptum, ut arsenicalia, antimonialia, imò cathartica resinosa inopportunè assumpta. Hujus signa sunt, cum intensissimus est morbus, cephalalgia, vertigo, agrypnia, delirium, convulsio, pectoris oppressio, cordis tremor & syncope, pulsus exiguus, debilis, interdum durus & inæqualis, vel intermittens, in abdomine ventris tormina, constipatio, urinæ suppressio, in artubus refrigeratio, horror, sudor frigidus, facies livida, contracta, &c.

Vidi ab arsenici drachmâ deglutitâ ea omnia symptomata & alia plura accessisse, scilicet oris & œsophagi epithelidem ablatam, erosam, penis sub finem morbi spasmum, & post octiduum mortem atrocissimam, licet optimis auxiliis usus esset hic miser, à Pharmacopolæ simiâ delusus, scilicet ab aromatario, qui contra leges medicamenta chymica ægris vendebat.

In his casibus aqua pulli, pinguedo fusa, butyrum fusum, lac, aqua tepida, decoctum omasorum affatim debent hauriri, ut vomitio juvetur, & venenum demulceatur; dein clysmata similia injicienda.

3. *Cardialgia flatulenta* Huberti Marchand, *dis-*

fertat. Argentin. habitâ anno 1754. Dolor cardialgicus flatulentus Frid. Hofmanni, *tom. 2. cap. 2. pag. 257.*

Dignofcitur hæc fpecies per tumorem ovi gallinacei magnitudine verfus partem dextram epigaftrii, ubi fitus eft pylorus, necnon ex majori refpirandi difficultate propter turgefcentiam ventriculi à flatibus; adde ructuum frequentiam, quibus dolor nonnihil fublevatur; denique addit Hofmannus, poft cibum, præfertim qui inflat, affumptum, ordinariò dolor ingravefcit.

Hæc autem cardialgia ab Hofmanno defcripta videtur vix difcrepare à Gaftrodyniâ flatulentâ, vulgò colicâ ftomachi ventofâ dictâ, à quâ tamen omnes noftrates Medici cardialgiam diftingui etiam genere contendunt.

In hoc morbo, fi pulfus valeat, à phlebotomiâ ordiendum; dein aqua pulli liberaliter haurienda, laudani granum unum eft præfcribendum, præmiffo, fi minus urgeat dolor, clyfmate; lintea calida epigaftrio & pedibus admovenda, eo fine ut fpafmodica orificiorum ftomachi contractio folvatur.

Si dolor levis fit, temperamentum pituitofum ac frigidum, ftomachus debilis, valent in hoc cafu ftomachica & carminativa, nimium rufticis in quâvis fpecie laudata, ut decoctum baccarum juniperi, piperis grana integra, anifum, fœniculum, quæ in aliis cafibus phlogofim, ficcitatem, doloremque intendere valent, & præ aliis theriaca recens.

4. *Cardialgia febricofa. Vide* Mortonum *hift. 16. cap. 9. Febris cardiaca* Torti *de Febrib. lib. 3. pag. 126. & 183.*

Febricofos nuncupat affectus Werlhofius illos qui

febris cujusdam intermittentis, vel remittentis sunt accidentia, ut distinguat eos à febrilibus, qui continuas stipant. Cardialgia febricosa est series symptomatum cardialgicorum paroxysmum febrilem concomitantium, cum eo sæpius ingruentium; & recedentium, & in febris vigore crescentium, quod de quovis alio accidente febricoso, vel intermittentem febrem comitante est intelligendum.

In tertiana sæpiùs dùm adhuc rigor & horror ægrum infestat, vel desinit, accedit acerrimus ventriculi morsus cum paucâ vel inani vomitione, accedit animi defectio, seu syncope stomachica, pulsus exilis, facies Hippocratica, luctuosum suspirium, &c. pro expiratione eduntur clangores, aut ululatus in his casibus quæ vix unquam primum accessum comitantur, sed secundum, aut tertium, raró quintum; quò graviora sunt symptomata, eò majus mortis periculum est sequenti accessu exspectandum.

Quomodo differat à syncope febricosâ, vide suo loco; syncopem scilicet nulli dolores ventriculi præcedunt. Dolores ventriculi periodicos sine febre alternis diebus recurrentes observavit Bartholinus *centur. 3. obs. 50.* in propriâ filiâ & aliis.

5. *Cardialgia sputatoria* Car. Linnæi Archiatri Suecici *epistola anni 1751.* Vide *Pyrosim.*

6. *Cardialgia schirrosa* Boneti *Sepulchret. obs. 13.*

A *schirro* ipsius ventriculi pluries observata Hippolytho Bosco, unde dolor per annos perseverans.

A *Molâ*, seu excrescentiâ carnosâ in ipso stomacho observatâ à Vitagliano apud Panarolum.

Ab *Schirro* pylorum, pancreasque occupante. Riverius *centur. 1. obs. 90.*

Ab *hepatis lienisque* duritie, Bonet. *obs. 31.*

A *Pancreate ſchirroſo: obſ.* 49. & Piſo *de colluvie ſeroſâ*, *pag.* 594.

Hæc verò ſpecies potiùs ad Gaſtrodyniam attinet.

A *Verrucâ ſtomachi* Acad. Nat. Cur. *Decad.* 1. *ann.* 1. *obſerv.* 109.

A *Strumâ*, *Dec.* 3. *ann.* 5. & 6. *obſ.* 175. &c.

7. *Cardialgia Paralytica; Paralyſie du ventricule. Rarus ventriculi morbus* D. Lieutaud *Act. Acad. Pariſ. ann.* 1756. *pag.* 223.

Cognoſcitur ex continuo ſenſu plenitudinis & gravitatis in ſtomacho, cum nauſeâ & impotentiâ vomendi.

Sexagenarius de his ſymptomatis diù conqueſtus, cui propinata emetica nullam vomitionem excitabant, poſt mortem exhibuit ſtomachum tenſum & repletum, licet per plures ante obitum dies perparum alimenti ſumpſiſſet; pylorus etiam liber erat, unde noſter Auctor aliquo jure deducit ſtomachum ſenſu & motu deſtitutum fuiſſe, nec potuiſſe alimentis ſe exonerare, quod accidit veſicæ urinariæ, dùm ejus corpus paralyſi afficitur. Lien verò erat molis exiguæ; quippe illius hic uſus cenſetur, ut repleat ſpatium vacuum abdominis, cùm cibis abſtinuit æger, & detumeſcat, cùm cibis farctus eſt ventriculus.

8. *Cardialgia arthritica* Sydenhami, *proceſſ. pag.* 710. *de podagrâ.*

Maximè familiaris eſt ventriculo languor cum ventris torminibus apud arthriticos diù podagrâ conflictatos; in hoc caſu nihil æquè votis reſpondet, ac vini canarini hauſtulus ſubinde deglutitus; exercitio utatur æger: ſi autem ſymptoma inducias non ferens mortem minitetur, modò caput malum ſimul non impetat, ad laudanum ſtatim confugiendum; hac ipſâ methodo ſe ab imminenti

morte liberavit Sydenhamus, ubi ex errore aliquo in ingentem ſtomachi ægritudinem inciderat, cum vomituritione, & aliquali ventris dolore; artus interim ex retroceſſione materiæ arthriticæ, doloris erant expertes, & ad motum plus ſolitò habiles; congium nempè unum liquoris poſſetici devorabat, & quàmprimùm totum per vomitum rejecerat, vini canarini hauſtum cum laudani ſui guttis ſexdecim ſumebat; quod ſi huic remedio ſymptoma non cedat, ſudor provocetur methodo & medicamentis huic uſui dicatis ad biduum, triduumve manè & veſperè per duas, treſve horas continuas.

9. *Cardialgia bradypepta. Cardilæa* Plateri *de dolore cordis, à ventriculi imbecillitate, pag. 369. & 377. Foibleſſe d'eſtomac.*

Eſt illa habitualis & conſueta cardialgia quæ ab imbecillitate ventriculi procedit. Stipata eſt inappetentiâ; dolores comprimendo, diſtendendo graviuſque etiam rodendo moleſtant, & levi errore in victu, ac gymnaſticâ, maxime admiſſo frigore circa epigaſtrium, aut ſumptis cibis difficilioris paulò coctionis, excitantur.

Tarda & difficilis coctio eam moleſtiam inducit, & ſaburram crudam efficiendo diverſa inducit ſymptomata, ut inappetentiam, nauſeam, ructus, cachexiam.

Huic originem præbent intemperies nativa, ſenecta, debilitas à morbis prægreſſis, frigidorum & humidorum abuſus, crapulæ prægreſſæ quæ ſtomachum ſæpiùs diſtendendo ejus tenuitatem inducunt ex Plateri ſententiâ. Hæc ſpecies nominatur ab illo *cordis moleſtia, imbecillitas ventriculi dicta*, pag. 370. & curatio fusè traditur, à pag. 398. ad 445. ubi ſequentia externa commendat,

ſcilicet

ſcilicet pannum ſcarlatinum vel pellem vulpinam, leporinam aut plumeam à vulture deſumptam, aut textum ex goſſipio factum, pulveribus galangæ, caryophyllorum, calami aromatici, menthæ, pulegii, ſeminibus fœniculi, carvi, &c. farctum, & ſcrobiculo cordis conſtanter appoſitum; ſuadet etiam ut manus calida, catellusve ſtomachi regioni noctu applicetur; potiſſima verò auxilia ſunt vina ſtomachica & diæta conveniens.

10. *Cardialgia verminoſa.* Sepulchret. *vol. 3. p. 327.* Frider. Hofmanni *ibid. n. 19. Hirudinoſa* Acad. Nat. Curioſ. *centur. 1. obſ. 172.* Hercul. Saxon. *prælect. pract. part. 2. cap. 7.* River. *lib. 9. cap. 10. & centur. 1. obſerv. 91.*

J. Bezac Univerſitatis Decanus accitus quondam fuit in oppidum Frontignan, ubi ſimilis cardialgia plures è medio ſuſtulerat. Secto cadavere invenit vermes ita tunicis ventriculi adhærentes, ut eum perforaverint. Tænia non rarò horis matutinis & vacuo ventriculo hos ventriculi morſus creat, cum aliquali bulimiâ, ptyaliſmo, quæ aſſumpto cibo ſublevantur; identidem hujus fragmenta *cucurbitini* dicta foras amandantur; in hoc caſu magna copia olei juglandum, ſuccus aurantii amari *bigarreau* dicti, præter emetica, aquas Balerucanas, &c. non rarò profuere.

Quædam medicamenta pro venenatis habita hic laudantur, ut radix *mimoſæ pudicæ.* Vide Labbat. *hiſtor. Antillarum; ſpigelia anthelmia, nicotiana, tabacum*, arcanum D. Herrenshwend fortè ſunt hujus generis. Vide Wepfer. *de cicuta aquatic. cap. 13. hiſt. 3.* Hildan. *centur 1. obſ. 27.*

11. *Cardialgia lactentium. Cardiogmus* Nenteri *Tabul. 209. cap. 9.*

Eſt, ait auctor, ſpecies cardialgiæ infantibus familiaris cum anxietate præcordiorum & dolore gravativo conjuncta, à flatulentâ abdominis & ventriculi diſtenſione originem habens.

Cardialgia adultorum ſtrictior, iſta laxior eſt; cardiogmus cruditates tantum primarum viarum cum flatibus & vermibus pro cauſâ agnoſcit: cognoſcitur, 1°. Anxietate & anguſtia præcordiorum cum dyſpnœâ. 2°. Nauſeâ, anorexiâ, & vomitione concurrentibus. 3°. Copioſo ſalivæ effluxu, ſi vermes ſubſint. 4°. Febriculâ quandoque ſatis intenſâ, convulſiones non raró comites habente. Oritur à mercurii reliquiis, ſaburrâ viſcida, lumbricis, ſudore, achoribuſve retro pulſis: ructus & flatus ſublevant, alvus aperta bona, panophobia, convulſiones & febricula periculum portendunt.

Purgetur infans ex ſyrupo florum perſicorum cum guttis tribus vel quatuor ſyrupi emetici glauberiani, vel granis duobus tribuſve ipecacuanhæ ac mannæ unciâ, ſi bimus vel trimus fuerit, unguenta oleo anethi, aut petrolei guttulis paucis additis umbilico illinantur, iteretur catharſis, clyſterum uſus, &c.

12. *Cardialgia à cardiogmo* Bonet. *ſepulchret. tom. 2. pag. 80. obſerv. 45.*

Cardialgia per annum poſt paſtum revertens, cum reſpirandi difficultate, pulſus interceptione aliiſque gravibus ſymptomatis obſervata fuit ab Antonio de Pozzis apud Chiliarcham, cujus cor inventum eſt bovino majus, pulmones flaccidos comprimens, duobus polypis diſtenſum, quod à ſumpto cibo comprimebat ita ſtomachum ut eâ omnia ſymptomata ſequerentur; cardiogmus verò quid ſit juxta nos ſupra diximus. Raró de

principiis morborum mechanicis in praxi cogitamus, qui omnia saburræ vel fluidorum vitiis tribuimus.

XXI. Gastrodynia. *Colique d'estomac. Cordis dolor* Fel. Plateri *class. de doloribus. Colica ventriculi* vulgò aut stomachi dolor. *Dolor ventriculi* Boneti *sepulchret. Cardiaca* Panaroli.

Cardialgia Frid. Hofmanni, qui hoc genus cum ventriculi dolore confundit, à quo dudum ipse Bonetus sejunxit; ægros *stomachicos* vocat Cæl. Aurelianus.

Est quicumque dolor notabilis & constans in regione stomachi, qui continuâ animi defectione non stipatur ut cardialgia.

In cardialgia imminet syncopes periculum; ægri animum, viresque sibi deficere sentiunt, & nostrates *sibi stomachum mori* conqueruntur. Ast in gastrodyniâ licet intensus quandoque dolor in syncopem demum ducat, talis animæ defectio non constanter imminet, aut vix unquam adest.

1. *Gastrodynia saburralis. Colique d'indigestion.* Est ea quæ à ciborum quantitate, qualitate, pastûs tempore peccantium ingurgitatione procedit. Error autem in cibis est eò major quò cibus quantitate, qualitate & respectu stomachi assumentis vitiosior est. Idem enim cibus qui sano utilis est stomacho, debili noxius sæpè deprehenditur. Hac sarcinâ, Medicis saburrâ, onustus stomachus, licet sæpè vomitu aut diarrhœâ post cardialgiam fugacem se liberat, quandoque vehementer contractis suis orificiis contenta comprimit; & ab hac

compressione dolet intense, sæpiùs cum sensu ponderis respirationem inhibentis, pulsu duro, febrili, alias verò depresso, tardo. Dolor verò tolerabilior est multò quàm in gastrodyniâ flatulentâ & biliosâ.

Gastrodyniam à lacte coagulato, à lardi frusto, ab horæis fructibus, à millenis aliis cibis dyspeptis oriundam observare sæpè datum est, utplurimum verò vomitio spontanea vel artificialis, aut diarrhœa oborta eum morbum solvunt, nec consultum est alimentis farctum stomachum narcoticis consopire, nisi atrocitas doloris suadeat; utplurimum aqua tepida, oleum, clysmata, penna intra œsophagum adacta ægrum liberant, unde hanc speciem vix inter dolores stomachi recensent auctores, quam velut symptoma dyspepsiæ, vomitûs aut alterius morbi per transennam memorant.

2. *Gastrodynia flatulenta. Colique venteuse d'estomac. Inflatio* Aetii. *Cardialgia flatulenta* Frid. Hofmanni. *Hypochondriaca* Etmulleri; vide quæ de eâ diximus, dùm de cardialgiâ.

Est vehemens dolor tensivus sub cordis scrobiculo, cùm respirandi difficultate, flectendi antrorsum trunci necessitate, qui flatuum emissione sublevatur: accedit pulsûs imminutio, depressio, extremorum frigus, summa anxietas, præcordiorum angustia. Differt à gastritide, à gastrodyniâ hysterica aliisque, quod epigastrium pressionem à manu factam toleret, quâ alias exacerbatur dolor.

Præmissâ phlebotomiâ, si pulsus permittat; præmissoque clysmate emollienti, & copioso potu aquæ pulli calidæ, si dolor non nimis urgeat, ad oleum amygdalarum recentissimum &

demum ad laudanum vel theriacam recentem, aut pilulas de cynoglosso deveniendum est. Laudanum solidum ad granum & ultra, liquidum ad guttas viginti, vel triginta, pilulas de cynoglosso ad grana sex vel plura : cavendum à catharticis etiam lenibus usquequo dolor per diem evanuerit; in prophylaxi abstinendum à cibis dyspeptis, leguminosis : juscula emollientia, serum lactis, acidulæ usurpandæ.

3. *Gastrodynia biliosa. Colique bilieuse d'estomac. Cardialgia epilepsiam inducens* Amati Lusitani *centur. 1. obs. 20. Cardialgia biliosa* Bianchi; *atrabiliaris* Hollerii & Zacuti.

Ea est quæ foveri censetur à materie biliosâ, accerrimâ, porraceâ, æruginosâ ; bilem verò flavam in viridem mutari per acida vitriolica probant experimenta Grossii ab Etmullero allata ; dolor in hac specie vehemens est ; ut à veneno assumpto ; quandoque convulsiones inducit ; observante Amato, non rarò morbus veneno assumpto tribuitur. Imò post mortem repertus est ventriculus ruber & ferè excoriatus observante Bartholino & Boneto in *sepulchreto obs. 1. de ventriculi dolore*; de cætero, si æger biliosus, calidus, liquoribus spirituosis, regimini calido assuetus sit, ad hanc speciem præ cæteris pronus est : bilem è duodeno in stomachum facilè refluere docent experimenta Ludovici Davizard D. Med. Societatis Regiæ Scientiarum sodalis meritissimi.

Solvitur hic morbus vomitione & dejectione uberi bilis acris viridescentis, aut æruginosæ.

Emetica levia in ipso paroxysmo adhiberi possunt, ut decoctum seminum raphani, oxymel

ſcilliticum ad drachmas ſex, ſed ſi dolor minùs urgeat, aqua pulli affatim bibenda & vomitione rejicienda: in prophylaxi nihil utilius eſt aquis acidulis.

4. *Gaſtrodynia à veneno* Boneti *ſepulchret. obſerv.* 2. 3. 4. 9. 17.

Ea eſt quæ à venenis corroſivis aſſumptis producitur, ut ab acidis puris, nitri, ſalis, vitrioli, mercurio ſublimato corroſivo, arſenico, quod vel errore aſſumentis, vel malitiâ propinantis accidit, unde caſus medico-legalis, qui exigit magnum Medici coram Judicibus eum referentis ſolertiam & prudentiam. Si venenum ſit corroſivum, actuale, ut prædicta, evidens eſt labia, linguam, fauces, prius affici quàm ventriculum, adeòque his reapſe corroſis de veneni aſſumpti realitate non dubitandum eſt. Si verò ſymptomata illa externa deficiant, dubium poteſt eſſe num morbus à causâ internâ, num ab externo veneno dato, procedat. Mos eſt in hoc caſu exenterato cadavere panis fruſtum in ſtomachi ſucco tingere, & cani vorandum præbere; & ex ſubſequente canis morte, ex ſtomachi eroſione, livedine venenum datum eſſe concludere; verum concluſio ex prædictis non eſt rigorosè deducta, niſi plures circumſtantiæ conjecturam veroſimillimam faciant. Vide curationem dùm de cholerâ.

5. *Gaſtrodynia ulceroſa* Boneti *ſepulchr. obſ.* 5. 6. 7. 8. 27. 28. 42. 43. 48. & additamenti *obſ.* 3.

A Ventriculi ſphacelo, omenti, pancreatis, vicini hepatis putredine, exulceratione, corruptione, obſ. 2. 18. 19. 23. 38. 48. 50. additam. *obſ.* 1a. 2. &c.

Eſt ea ſpecies quæ gaſtritidem, & phlegmaſias

ſuppuratas viſcerum ſtomacho vicinorum ſequitur, inde enim exeſio ipſius ſtomachi, aut à pure, ichore, vapore putri, ejus continua irritatio, vomitio frequens, hectica, aliaque lethifera ſymptomata exſurgunt.

6. *Gaſtrodynia Americana. Prolapſus cartilaginis mucronatæ* G. Piſo. *de morbis Ind. Occid. cap. 8. Spinela* Luſitanis.

Corporis totius languorem inducit cum dolore ſtomachi, aliquando vomitu; ſummâ reſpirandi difficultate, quæ ex refrigeratione muſculorum pectoris, tum imprimis mucronatæ cartilaginis compreſſione oritur; hinc mox ex dejectione appetitûs magna virium imbecillitas ſubſequitur, & atrophiam minatur.

Chronicus eſt morbus & frigidus non tamen per ſe lethalis, paulàtim invadens, & cognitu in principio difficilis.

Empyrici ſignum hujus morbi dicunt eſſe varices in brachiis; differt à cachexiâ, oppilatione cachecticâ, quod vultu quidem triſti & dejecto, non tamen decolore & livido ſint, nec pondus aut duritiem in hypochondriis ſentiant, tum & fames langueat.

Curatio diſcutientibus, calefacientibus & corroborantibus internis, externiſque abſolvitur, interea ſunt juſcula pipere, imò allio & cœpâ condita, pilulæ ſtomachicæ, ſyrupus tabaci, vinum generoſum, balſamum copaiva, ſalſæparillæ & ſaſſafras decoctum cum aniſo, cinnamomo. Externa ſunt cucurbitulæ ſiccæ iteratæ mammis applicatæ, mox ſtomachi & pectoris inunctiones ex oleo corticis aurantiorum, tabaci, artemiſiæ & menthaſtri; ſcutum ſtomachale ex herbis corroborantibus, demùm emplaſtrum ex

resinis & balsamis. Commotus ego, ait Piso, felicissimo horum remediorum successu, in colicâ atrophiâ, & dysenteriâ, commendavi nostris Chirurgis & cucurbitulas siccas & topica externa.

7. *Gastrodynia periodynia.*

Periodynia Græcorum est ni fallor species Gastrodyniæ chronicæ qualem observavi in sexagenario Sacerdote qui ante sex menses per totum tempus digestionis in stomacho contorsiones, motus, dolores, & distractiones patiebatur, intestinis etiam consentientibus, linguâ siccâ, sine siti tamen: macies accesserat, vires attritæ erant, alvus astricta, pulsus rarus, sano similis, quidam dolor in lumbis.

Præscripsi juscula ex pullo, narcotica, & dein lac asininum, quo per mensem sumpto, sanus evasit.

8. *Gastrodynia calculosa* Schneideri, *lib.* 3. *de Catarrhis*, *cap.* 7. cognita Riverio, Alsario Crucio, Bartholino, aliisque observata.

Est ea species quæ à bezoarticis aut ægagropilis in stomacho aut ejus viciniâ enatis ortum ducit.

Faber quidam jamdudum de sensatione molestâ lapidem molarem in suo stomacho referente conquerebatur, invitis omnibus auxiliis obiit; inventus est in jejuno intestino lapis albescens pylorum comprimens, quem nullus Medicus suspicatus fuerat. *Vide* similes observationes, dùm de Ileo. *Vide* etiam Boneti *Sepulchret. Tom. II. pag.* 77. *obs.* 33. *de Calculis cysticis. obs.* 31. *de Calculo gastrico*, ibidem, *obs.* 32. & sex historias calculorum similium in *observ.* 29. Calculos gastricos vidi ellipsoideos, albos, aquâ leviores, ovo columbino multò majores, ad ignem non inflammabi-

les, adeòque à cyſticis diverſos, ex quibus ileus obortus fuerat.

Vidi etiam diverſos circulatores, quorum alter plures lapides duriſſimos, glabros, ſphæroideos œſophagi diametro non minores impunè vorabat, alter præterea ſaxum teſtaceum, ex quo tota Urbs Monſpelienſis conſtructa eſt, maſticabat & deglutiebat cum lapillis grandiuſculis, quos in abdomine colliſo crepitantes audiebamus; utrum eos dein vomitione rejicerent compertum non habeo. Curavi etiam in Noſocomio militem, qui ludi gratia ſcyphos vitreos in ore contritos voraverat.

Sæpè hepatalgiam calculoſam comitatur gaſtrodynia. *Vide* Boneti *Sepulchret. Tom. II. pag. 76. obſ. 31. 32. & 33.*

9. *Gaſtrodynia aſtringens. Stomachi aſtrictio* Aetii, *lib. 3. ſerm. 1. cap. 13.*

Eſt moleſtia inter digerendum cum alvo conſtipatâ, æſtu generali, maximè verò manuum ac pedum, faciei rubore, pulſu frequenti, aut juxta quoſdam febriculâ; accidit temperamentis aridam & denſam carnem habentibus; hæc Aetius. Id morbi autem mihi pendere videtur ab ariditate & erethiſmo ventriculi, à defectu potûs aquoſi, & à diſpoſitione ſpaſmodicâ generis nervoſi.

Suadet Aetius in paroxyſmo, id eſt durante digeſtione, frictionem & vincturam extremorum, ſitum erectiorem, geſtationem in lecticâ, dein humectantia & diluentia adhibenda, ut inunctiones corporis ex oleo cum pauco nitro; extra paroxyſmum juvant multus potus aquæ calidæ, lavipedium & maniluvium frequens. Ipſe Aetius dicit ſe juvaſſe in intervallis illos ante paſtum lavando, morbo recedente vinum exhibetur; cibi autem ſint facilis coctionis, & in tres vel quatuor paſtus dividantur.

10. *Gastrodynia atterens. Vide* Jonston. *Idea medicinæ, pag.* 445. *Stomachi attritio* Boneti, *Polyalth. Periodynia stomachi* Hippocratis, quæ ejus vehementem & circum tensum dolorem significare scribit Gorræus.

Hæc species etiam inter digerendum accidit, sed cum extremorum frigore, anhelitûsque difficultate; unde à præcedente discrepat; an diversa species à gastrodynia saburrali, flatulentâ, &c.? Jonstonus suadet inunctionem epigastrii cum oleo nardino, & intus piperis drachmam. Hecquetus potum copiosum & emollientem in pastu; in dolore verò theriacam recentem.

11. *Gastrodynia à peregrinis; Cæliacus affectus* Celsi, *lib.* 4. *cap.* 12.

Fit à deglutitis corporibus omninò ab hominum usu alienis, ut *ferro*, observante Scholtzio; *monetis cupreis, argenteis, cultello, fibulâ, clavis, aciculis.* Vide Ill. Tissot, *Avis au peuple*, nº. 365. A *lapillis* Cardano, Hessio, &c. observantibus. *Pilulas deauratas*, ac resinosas, plures menses in stomacho commoratas huic morbo ansam dedisse observarunt Ballonius, Mollenbroeckius; frustum laridi, Hildanus, *centur.* 3. *obs.* 33. zingiberis libram, Platerus, *obs. lib.* 3. vesiculas pediculis plenas, Heurnius; lacertas ac serpentes, quibus tres mille homines interfecti sunt, Gesnerus, *Histor. animal. de lacertis.* Salamandras demum emeticorum vi rejectas nuper recensuit D. Batigne, *in Act. Societ. Reg. Monspel.*

De gastrodyniâ quam tæniæ, lumbrici, erucæ, similiaque reptilia in stomacho latitantia sæpiùs excitant, vide *Cardialgiam verminosam.*

Vidi impunè deglutitas aciculas, calamum scriptorium, scyphos vitreos, testam mytuli, nucleos

persicæ, aliaque multa, sed non ita felices sunt omnes, & pluribus gastrodyniæ enormes ulcerosæ, lethales ab his erroribus superveniunt, quæ dissolvendis hisce corporibus apta sunt, ut conchyliis succus limonum, atque tutò deglutiri queunt; hic indicantur nec non lubricantia quæ viam ad inferiora parant & aperiunt.

12. *Gastrodynia à xyphoide* Ballonii, *Epidem. libr. 2. pag. 242.* Barbette, *Anat. pract. lib. 1. cap. 4.*

Plebs Occitaniæ hunc morbum vocat, *la palette de l'estomac tombée.*

Non rarum esse hunc morbum testantur Barbette & Bonetus; rarior tamen est quàm vulgus putat. Hac cartilagine xyphoidea introrsum luxatâ vel depressâ ventriculi dolor constans supervenit cùm vomitu, anorexiâ, & si morbus perseveret, atrophiâ; assumpta esculenta & potulenta illicò sursùm rejiciuntur, dolor ad menses & annos discruciat. Suadet Barbettus ut ampla cucurbitula semel vel bis epigastrio admoveatur, dein emplastrum astringens applicetur; omnia symptomata siluisse à reductâ per manum dextri Chirurgi hac cartilagine, docet Bonetus. Similis huic dolori est hepatalgia calculosa, notante Wepfero.

13. *Gastrodynia pulsatilis* Boneti, *Sepulchret. Tom. II. obs. 45. pag. 80.*

Cognoscitur ex molestâ sensatione corporis in epigastrio pulsantis, quæ certè molestia à dolore alias species comitante diversissima est. Hanc observavi bis vel ter, & non rara est in hypochondriacis, hystericisque; vulgò tribuitur pulsationi arteriæ cæliacæ, quam refert Bonetus pugni magnitudine dilatatam; certum est & arte-

rias gastricas & aortam, etiamsi non anevrismaticæ sint, in his constitutionibus sensu exquisito præditis, hunc molestum pulsum facere.

14. *Gastrodynta hysterica. Colica hysterica* Sydenhami, *cap. 7. pag. 132. & in processibus, pag. 669.* Est morbus hystericas, aut morbo prægresso potissimum dystociâ debilitatas mulieres afficiens, dolore circa scrobiculum cordis atrocissimo, & viridescentium humorum rejectione stipatus. Colica biliosa intestinis insidet, gastrodynia verò stomacho; in gastrodyniâ maxima fit animi dejectio & prostratio, vel desperatio; per diem unum, alterumve facessit dolor, qui post paucas septimanas revertitur, nihilominus sæviens quàm antequam solveretur paroxysmus. Adde quod sedato morbo superfit in epigastrio sensibilitas minimam pressionem refugiens, & quod aurigo non rarò huic morbo comitem se adjungat per aliquot dies. Differt ab ileo & à colicâ biliosâ, ut attendenti patebit.

Cura. Possetum seu serum lactis ope alæ seu cerevisiæ eductum affatim hauriatur; apud Gallos verò aqua pulli vel serum lactis vulgare, quod dein vomitione rejiciatur, quo peracto laudani liquidi guttæ 25. in aquâ cinnamomi hauriantur, quod paregoricum repetendum est, donec morbi ferocia superetur; si vires ferant, initio phlebotomia præmittenda est.

Extra paroxysmos, si revertantur, sumatur bolus ex zedoariæ drachmâ unâ, vel semisse, cum syrupo è conditurâ citri manè & serò per mensem, superbibendo sequentem infusionem, scilicet zedoariæ semi-uncia infundantur in vini canarini unciis quatuor per horas duodecim, colatura servetur pro usu; vel sume balsamum Peruvianum, ut in rachialgia Pictonum.

15. *Gastrodynia chlorotica.*

Est ea species quæ à catameniis, hæmorrhoidibusve retentis supervenit chloroticis, easque ferè semper divexat, dolore quidem tolerabili, sed constanti ab epigastrio ad dorsum infra scapulas extenso, quandoque cum epigastrii sensibili intumescentia adest dyspnœa à levi motu, lassitudo, crurum gravitas, faciei pallor, œdematia pedum, anorexia. Curatur ut chlorosis maximè usu repetito chalybis.

16. *Gastrodynia hypochondriaca. Colica hypochondriaca* Sydenhami, *Processus integri de colicâ hystericâ, pag. 670.*

Valdè affinis est morbus gastrodyniæ hystericæ, sed viros hypochondriacos afficit, & suadet Sydenhamus, ut inquirant Medici methodum curativam ipsi convenientem, cui quasi genuine morbus cedat, tametsi chalybs imprimis confert.

Nota. Nomen colicæ dolorum coli tantum olim designabat, sensim idem nomen dolorem ilei, hepatis, uteri, stomachi, & nescio quot aliarum partium significavit, quo abusu nihil in scientiâ medicâ perniciosius est; cùm enim cuique generi nomen proprium conveniat, ni confundi omnia velimus; & cùm genera morborum diversa viscera afficientium, diversa omninò sint, diversa debent esse nomina generica morborum diversa viscera afficientium, quorum saltem symptomata notabilia & connexa sunt cognita, secus nomina cephalalgiæ, cardialgiæ, arthritidis, &c. proscribenda.

XXII. Colica, *la Colique, Douleur au ventre.*

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt dolor, vel moleſtia inteſtini potiſſimum craſſi regiones afficiens, & ab illius ſitu, figurâ & officiis determinata.

Cùm inteſtinum tenue & craſſum diverſas ſedes occupet, & diverſis viſceribus abdominis contiguum ſit, difficile eſt ex ſenſu ægrotantis partem affectam determinare, & errare in hac aſſignandâ quotidianum eſt; verùm ratiocinio phyſiologico adjuvante ex cognitis morbi cauſâ, principiis & ſymptomatis, cognitiſque inteſtini ſtructurâ, ſitu, uſu, poſſumus ſymptomatum nexum intelligere, & ex hac poſſibilitate intelligendi nexum ſymptomatum eruitur partis affectæ cognitio, in hoc & alio quovis morbo: dolendum quidem eſt quod morborum plura genera non niſi theoriæ interventu, ab invicem diſtinguantur; multò tutius & clarius eſſet ea à ſymptomatis ſolis definire; ſed ad hoc obtinendum deſideratur hiſtoria morborum accuratior quàm quæ hactenus datur.

Colicæ nomen Plinii tempore novum erat; Græci hoc morbi genus ignorabant, ſeu nomine proprio non inſigniverant. Dolorem inteſtini tenuis cum conſtipatione & vomitione aſſiduâ *ileum* nominabant, vel paſſionem iliacam, ut Arabes dolorem longanonis, ſeu inteſtini craſſi *paſſionem colicam* nuncupabant. Addiderunt quidam colicæ definitioni alvi conſtipationem, ut torminalem colicam à vulgari diſcernerent; ſed hæc diſtinctio non pertinet ad genus; quippe ſi detur dolor vehemens, conſtans etiam torminoſus, id eſt, ad

alvi dejectionem vergens, & fit morbi præcipuum symptoma, is meritò colicæ annumerandus est, & à fortiori, si alvus simpliciter fit libera, ut quandoque observatur; secus nullum erit genus ad quod is dolor pertineat, aut genus novum citra necessitatem erit admittendum.

1. *Colica flatulenta, la Colique venteuse*, Sennerti *de dolore colico 1ª. species.* Sepulchret. *obs. 1. & 2.*

Cognoscitur ex eo quod 1°. clysmatis aut alvi dejectione flatuumque per inferiora ejectione sedetur, quod non accidit in gastrodyniâ flatulentâ. 2°. Quod coli tractum sequatur, ceu abdominis peripheriam, unde fit ut imam partem stomachi quâ transit colum, non raro afficiat, sed flatuum, borborygmorumque diffluxu, & loci mutatione sedetur. 3°. Etiamsi in gravi paroxysmo urina supprimatur, penisque contractus & imminutus rigescat sine ullo voluptatis sensu, interea nec dolor renum, nec mingendi cupiditas urgeat, nec urinæ ardentes & mutabilis coloris sint, ut in nephralgiâ. 4°. Pressione abdominis non exacerbatur dolor, ut in gastrodyniâ hystericâ, & in enteritide. 5°. Adest alvi siccitas, fecum induratio, constipatio. 6°. Desunt symptomata & principia procartactica rachialgiam designantia.

Oritur ab alimentorum viscosâ digestione, quæ aëris elastici genesim copiosam infert, cum econtra ubi saliva & succus gastricus, bilisque benè se habeat, digestio sine aëris generatione perficitur. Alimenta maximè flatulenta sunt vinum non satis fermentatum, legumina, & fructus molles, cucurbitacei. Hæc species sed fugax & levis non raro auriginem accedentem designat, suppresso scilicet bilis in duodenum effluxu; experimenta Stwartii

in cane & homine docent, denegato hoc bilis influxu flatus in inteſtinis generari; alvi etiam conſtipatio flatulentiæ anſam præbet.

Levis colica clyſmate emolliente, oleoſo, chamæmeli infuſo theiformi, fomento abdominis calido, frictioneque tollitur. Si vehemens ſit dolor, à phlebotomiâ auſpicetur curatio, aqua pulli affatim bibatur calida, clyſma emolliens injiciatur, & his irritis, laudanum liquidum ad guttas viginti vel triginta hauriatur; dein largo uſu olei amygdalarum recentiſſimi quartâ quavis horâ, aquâ pulli continuatâ, clyſmatis ad ſemilibram, ſed rariùs immiſſis lubricetur alvus; quo facto & dolore ſedato lenis catharſis inſtituetur, & convenienti tempeſtate acidulis bilis fluxilitas, & primarum viarum mundities concilietur.

2. *Colica pituitoſa* Sennerti, *ibid.* 3ª. *ſpecies.* Fernel. *pathol. lib.* 6. *cap.* 9. Salmuth. *centur.* 1. *obſerv.* 78. Sepulchret. *obſ.* 23. *Colique glaireuſe.*

Ea eſt quæ cenſetur oriri ab humoribus craſſis & viſcidis inteſtino craſſo impactis. In hac dolor pali infixi, vel terebræ perforantis ſpeciem exhibet, ob violentam ibi loci, ubi pituita iſta hæret, diſtenſionem, & flatûs utplurimùm ſimul retenti expanſionem. In aliis ſpeciebus licet dolores graves & acuti ſint, interea non *fixi* & *perforantes* quaſi ſunt; adde quod colica iſta pertinax eſt.

Etmullerus dolorem illum à pituitâ, ſeu mucagine copioſâ viſcidâ, non acri, *gravantem* eſſe contendit, & meritò, quaſi conjuncta ſit cum acrimoniâ acidâ, dolorem non ſolum gravativum, ſed & etiam ſimul *contundentem* infert, non tamen negat eſſe etiam fixum, continuum, perterebrantem, atque exiſtimat eſſe ſæpiùs in hypochondrio ſiniſtro, eumque frequentiſſimè hypochondriacos

driacos divexare, cùm econtra colica flatulenta dolorem distendentem, & quasi disrumpentem inferat.

3. *Colica stercorea* Etmulleri *de intestinorum doloribus, tom. 1. pag. 139.*

Est illa quæ à scybalis induratis intestina difficulter præterlabentibus oritur. Hanc aliquoties vidi apud mulieres, quæ per vim in quibusdam Monasteriis *Refugiis* dictis detinentur, ob mœrorem & vitam sedentariam; feces induratæ demùm dolores vividos sine febre excitant, quandoque cum cruentis aliquot dejectionibus, quod malum palpo ferè cognosci potest, & à catharticis levissimis exacerbatur, sed longo & largo usu olei amygdalini, fomentorum & clysmatum emollientium post aliquot dies evanescit sine flatuum saltem notabili emissione, emissis sensim scybalis strobylos cupressi referentibus.

4. *Colica verminosa* Sennert. 2ª. *species doloris colici.* Fabricius *centur.* 1. *observ.* 57. An *Strophus* Celsi?

Est ea quæ à vermibus, potissimùm lumbricis, oritur, cujus character est dolor varius nunc rodens, nunc pungens, & à loco in locum serpens sine alvi astrictione; sæpiùs sunt dolores fugaces, varii, cum subsultu in abdomine, non rarò cum cardialgiâ, nauseis, febriculâ, excrementis apud infantes grisaceis, halitu oris singulari, faciei nunc pallore, nunc rubedine.

Utplurimùm hæc species ob alvi laxitatem permittit usum catharticorum ex sennâ, semine contra vermes, aquilâ albâ, &c. nisi dolor constans fuerit, quandoque si gravis febris, delirium, convulsio immineant, in paulò provectioribus, emeticus syrupus Glauberi feliciter præscribitur; sæpiùs

ſufficit ſuccus limonis cum oleo in ipſo paroxyſmo; clyſmata etiam dulcia, non raró lumbricos catharticis reſiſtentes, educunt; tres guttulæ petrolei intus ſumptæ, extus veró in juvenibus illitæ, proſunt.

5. *Colica biliosa* Frid. Hofmann. *pag.* 286. non veró Sydenhami, quæ *chordapſus* eſt. *Colicus dolor ab acri & ſcorbutico humore* Sennerti.

Hæc ſpecies adoleſcentes vividos, calidos, iracundos, liquoribus ſpirituoſis indulgentes, viros bilioſos, æſtate fervente excalefactos cum febre fugaci adoritur, aut ſine pyrexiâ. Symptomata ſunt vox rauca, cardialgia, cacoſitia, vomitio bilioſa, porracea, ſingultus, calor, ſitis, oris amaror, urina pauca, ruffa, cum alvo non omnibus aſtricta; unde differt à chordapſo; imò cum dejectionibus bilioſis & crebris; dolor veró inteſtinum tenue ſæpiùs afficit, ut duodenum; abdomen nec tenſum eſt, nec fervidum, ut in enteritide; urinæ fluunt, caput vertigine tentatur, pulſus nec durus, nec tenſus, licet frequens; morbus acutus eſt.

Curatio exigit ſtatim phlebotomiam, clyſmata emollientia ex malvâ, ſemine lini, radice althææ, oleo; juſcula quibus incocta acetoſæ folia; potum acidulatum, ut ſerum lactis, limonatam, oxycratum, aquam nitratam, aquam pulli, fomenta emollientia, cremores hordei, emulſiones cum narcotico; urgente dolore laudanum, decoctum capitis papaveris in aquâ oryzæ frigidâ; præmiſſâ leniſſimâ catharſi & decocto caſſiæ, ſi revertatur dolor, ſemicupia proſunt.

6. *Colica phlogiſtica*, *Colique inflammatoire* Sennert. *ſpecies* 4. *Phlogoſis inteſtinorum* Felic. Plateri. Cl. Tiſſot, *avis au peuple*.

Differt ab enteritide ratione gradûs tantùm, ex eo quod ſcilicet non ſit pyrexia acuta cum pulſu frequenti citato, totius corporis ardore, ſudore, &c. Diſtinguitur ab aliis ſpeciebus meteoriſmo abdominis, intolerantiâ palpi, vel magnâ ſenſibilitate, cum renitentiâ abdominalium viſcerum verſus umbilicum, urinæ difficultate, ſiti, &c. Curatur amplis phlebotomiis, irrigationibus emollientibus, clyſmatis, aquâ pulli, ut enteritis; colicæ flatulentæ calidis medicaminibus tractatæ non raró evadunt phlogiſticæ. Cathartica acria, intempeſtivè aſſumpta, ut in alvi conſtipatione, hanc ſæpè excitant. De hac vide enteritidem.

7. *Colica ſpaſmodica* Frid. Hofmanni *de inteſtinorum dolore*, *pag. 287*. *Colique convulſive* Sepulchret. *pag. 266. obſ. 2.*

Alia eſt quam à ſero acri inteſtinis impacto deducit Hofmannus; alia verò quæ eſt endemia apud Hungaros; iſta eſt vera Rachialgiæ ſpecies, de quâ ſuo loco agemus; illa verò convulſionibus etiam externis eſt ſtipata: in arthriticis, ait ille, & ſcorbuticis obſervatur; inflammationem minatur, & vix curatur, niſi materies *arthritica* ad artus, *ſcabioſa* & *miliaris*, vel *petechialis* ad cutem revertatur; videtur itaque eadem ac *colica arthritica* Muſgravii *capite 3. de arthritide*. Præmiſſâ phlebotomiâ, nihil utilius cenſet Baglivus infuſo theiformi camomillæ.

8. *Colica plethorica*; *Colica hæmorrhoidalis* Junckeri, *Tabul. 106.* quam podagræ, vel iſchiadis repulſioni tribuit, proindeque cum convulſivâ confundit.

Colica ſanguinea Nenteri *Tabul. 26.*

Eo nomine indigitamus eam quæ à catameniis, lochiis, hæmorrohidibuſve retentis ſupervenit

apud eos qui his effluxibus assueti sunt, quæque illis effluxibus restitutis, aut rectè se habentibus sedatur. Accidit illa viris & feminis plethoricis, hypochondriacis, sæpè cum tenesmo hæmorrhoidali, & signis sanguinis copiosioris.

Ea species exigit phlebotomias, diluentia, & ea quæ valent fluxus sanguinis consuetos revocare.

Colica catamenialis, seu à catameniis imminentibus sæpiùs & intestina & lumbos & viciniam uteri sequitur, quandoque atrox est, solvitur autem phlebotomiâ, eruptione catameniorum. Vide *Hysteralgiam*.

9. *Colica Lapponica* Ill. Linnæi, *Flora Lapponica. pag. 69. de Angelica.*

Morbo laborant sæpiùs Lappones silvatici vehementissimo *Ullem* vel *Hotme* dicto, qui species colicæ est,& ad colicam spasmodicam Scheuchzeri proximè accedit: corripiuntur enim interanea circa regionem umbilicalem spasmis dirissimis, qui extenduntur ad pubem usque, paroxysmis parturientium sanè vehementioribus, ita ut miser Lappo vermis instar, per terram repat, & urinam sæpè sanguinolentam reddat; licet calculi nulla omninò sit suspicio apud hanc gentem à calculo & podagrâ nativo privilegio defensam: post aliquot horarum, quandoque diei spatium, terminatur morbus ptyalismo ingenti per horæ quadrantem durante; dicunt Lappones quod hic morbus in alpibus eos non aggrediatur, sed tantummodò dùm in sylvis per æstatem degunt, haustâ scilicet ibidem aquâ semiputridâ, vi radiorum solarium incalefactâ, vermiculo *Gordio* dicto scatente. In hoc morbo variis utuntur medicamentis & omnibus quidem fortissimis, ut radice angelicæ, cineribus aut oleo tabaci,

castoreo liquido, &c. Colica convulsiva, quam in *Itinere Alpino* describit Scheuchzerus, plures monachos abstulerat usos in culinâ vasis cupreis, & is morbus ad Rachialgiam pertinere videbatur. Certum fecit Laurentius Montin, hunc Lapponum morbum oriri ab assumpto cum aquis *Gordio* seu setâ aquaticâ, quo extracto sanantur.

10. *Colica Japonica* Kæmpfer. *fasc. 3. amænit. obs.* 11ª. *Senki* Japonibus, idest spasmus abdominis & intestinorum, ita familiaris ut ex decem adultis vix unus sit qui eâ non aliquandò laboraverit.

Tribuitur usui cerevisiæ ex orysâ paratæ; unde advenas ea utentes etiam adoritur.

Illa species distinguitur ab aliis, 1°. Quod non solum intestina lancinet, sed etiam in inguine simul motus convulsionis excitet. 2°. Quod abdominis ipsos musculos dolore afficiat. 3°. Persæpè suffocationem hysteriæ instar ægro machinetur convellendo totam regionem ab inguine usque ad cartilaginem xyphoideam. 4°. Desinit, ubi diu sævit, in tumores hic illic promiscuè nascentes. 5°. Et quod pejus est quandoque desinit in viris in sarcocelem quæ fistulam contrahit, in feminis verò abit in fœdam catervam ficorum seu tuberculorum in ani, vulvæque labiis nascentium (quæ Sarcocele *sobi* dicta est, ægri *sobimots*) & hi ficus extra colicam pariter frequentes sunt & endemii in Japonia.

Therapeia in omnibus ferè morbis familiaris apud incolas Coreæ, Sinæ, & Japoniæ hauritur ex duplici remedio, scilicet ex *moxiburio* & ex *acupuncturâ*. Moxa est turunda conica ex filamentis artemisiæ officin. carptæ digitum crassa, quæ apice accensa apponitur comburendæ parti quam

basi contingit ; hæc verò ambustio tam lenis est, ut infantes hanc sine fletu tolerent, teste Alpino apud Ægyptios moxiburium observante, & Kæmpfero in Japoniâ. Arabes moxam parant ex panno gossypino isatide tincto, vulgò *coton bleu* ; Indi verò ex medullâ scirpi palustris.

Acus sunt argenteæ vel aureæ quæ in carnes adiguntur ad semi pollicem, rarò ad pollicem, eo fine ut flatus & vapores, quibus ferè omnes morbos tribuunt, foras erumpant ; plures autem & tum numero, tum ordine superstitiosis, instituuntur acupuncturæ, quibus illicò vel sanari ægros, vel sublevari testatur Kæmpferus. Alibi verò in Indiâ substituuntur plura eodem ordine moxiburia. Japones in epigastrio anticolicam acupuncturam celebrant, & novem punctionibus pollicem distantibus, figuram quadratam repræsentant ; in aliis morbis alias partes acupungunt, aliasque figuras delineant.

11. *Colica mesenterica.* Vid. *Sepulchret. obs. 2. de dolore colico* ; id. *obs. 7. 22. 28. 30. n°. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17.* item, *obs. 34. 35.* in quibus de mesenterii glandulis obstructis, induratis, tumidis agitur ; *obs. 37. 38.* ubi de mesenterii abscessu.

12. *Colica schirrosa.* Sepulchr. *obs. 8.* La Motte, *observ. 108. des Tumeurs.*

Est dolor ab schirro intestinis adnato.

Tumor est durus, per se indolens, integumentis abdominis profundior, intestinum premens, unde dolor à fecibus, flatibusve cohibitis.

Hæc observatio Mauqueti de la Motte prodit errorem Chirurgorum, qui hujuscemodi tumorem pro phlegmone habentes, aperuerunt lapidis caustici interventu, aperto verò ileo feces cum pure exierunt, & ægra intra triduum ab operatione obiit.

Similes tumores resolutos fuisse continuo usu emplastri de diachylo, meliloto, ex mucilaginibus observat idem *obs.* 109. sumptis intùs aperientibus, *obs.* 110.

13. *Colica pancreatica.* Vide *Sepulchret. pag.* 150. *observ.* 34. 35. 38. *&c. Ventris dolor ob apostema pancreatis* Heurnii, *in Aphor.* 41. *S. G.* Hippocrat. Higmor. *Disquis. anatom. lib.* 1. *part.* 2.

Est molestia perseverans in abdomine circa regionem pancreatis ab ejus visceris induratione, ulcere, abscessu, quæ post pastum crescit, & vomitionem aut nauseam non raró excitat; in macilentis summo manè, flexis genubus; palpo potest explorari sedes hujus morbi alias obscurissimi.

14. *Colica pulsatilis.* Vide Sepulchret. *Ventris dolor pulsativus*, *obs.* 48. 50. 51. 52.

Raró dolor est vividus, sæpiùs sensatio molesta referens pulsationem in abdominis axi, arteriæ pulsibus respondentem, quæ ab arteriæ aortæ anevrismate sæpiùs dependet. Si circa cartilaginem xyphoideam sit, ea pulsatio vulgò cæliacæ anevrismati tribuitur; ast quandoque mucroni cordis tribuenda venit; anevrisma abdominale pugni magnitudine crustâ osseâ tectum invenit Fallopius. Pulsationes aut ventris saltus & palpitatorii motus fugaces arteriæ pulsibus non respondentes sunt quandoque tribuendi motibus spasmodicis uteri, ut vidi in menorrhagiâ abortivâ, alias à vermibus, ut narrat Marcell. Donatus, *Histor. mirab. lib.* 4. *cap.* 26. quandoque ab intestinis in globum convolutis, seu à globo hysterico; sed hæc symptomata aliorsum pertinent.

15. *Colica calculosa* Sepulchreti, *de Dolore colico*, *obs.* 14. Chomel, *Acta Academ. Paris.*

Præter ſex obſervationes à Boneto recenſitas, vide alias, dùm de Chordapſo calculoſo, Gaſtrodyniâ calculoſâ, &c.

Huc referri poſſunt colicæ à corporibus duris ingeſtis, ut à nucleis ceraſorum, prunorum. *Vide* Sepulchret. *obſ.* 17. à lapidibus, cultris, ferramentis deglutitis, *ibid. obſ.* 18. *& obſ.* 8.

16. *Colica gravidarum* Puzos *pag.* 79.

Si dolor ſupra umbilicum tranſverſim abdomen cingens per intervalla recurrat, præceſſeritque conſtipatio, flatulentia incuſanda eſt.

Juvant in hoc caſu clyſmata emollientia, oleoſa, largus potus aquæ pulli, theæ, olei amygdalini, ad tres quatuorve uncias pluries in die; theriaca recens, laudanum; ſed ſi diæta tenuis, & ea auxilia non juverint, revertente dolore, phlebotomia inſtituenda; hoc ſedato purgandum ex decocto caſſiæ cum mannâ, vel aqua mineralis haurienda ex ſale ruppellenſi, ſeu polychreſto cum uno vel duobus tartari ſtibiati granis, ex quâ per cyathos hauſtâ calidâ alvus laxatur, minimè verò vomitio excitatur.

Si verò temperamentum biliosſum, ſi curæ, mœrores, terror, iracundia, prava alimenta, eaque acria, calida incuſentur, dolorque pungitivus, inteſtina tenuia, ſtomachumque moleſtet, cum vomitione ſaburræ vel crudæ, vel bilioſæ virideſcentis, colica bilioſa, hepatalgica cum febre adeſt, quæ phlebotomias promptas, largas exigunt, prout urgentia caſus ſuaſerit, dein curatio antecedens adhibenda.

17. *Colica hyſterica.*

Eſt vehemens dolor in inteſtinis, vel leviſſimum palpum refugiens, per intervalla, & ſubitò ſine cauſa evidenti recurrens, qui in intervallis maxi-

mam partis veluti teneritudinem & tactûs intolerantiam relinquit; quique alternat cum visûs obnubilatione, syncope, animi dejectione; in hoc morbo, ut in gastrodynia hysterica, materies viridescentes, non quidem sursum, sed per anum ejiciuntur; hoc verò singularis speciei signum est, quòd dolores atroces abdominis minimè ad dejectiones illas tendant, & nunc has, nunc illas abdominis partes subitò invadant.

Nuper vidi puellam longo morbo & catharticis debilitatam, cachecticam, cui hæc omnia symptomata acciderant, quæque velut in agone mortis constituta grano laudani & potu cardiaco ex theriacâ & aquâ naphæ ab illâ colicâ & febre, quam Chirurgi putridam judicabant, ferè illicò sanata fuit.

Vide colicam hystericam Sydenhami, quæ cum ista congruit, nisi quod illa stomachum, ista intestina afficiat, & vero globo hysterico stipetur.

18. *Colica accidentalis* Willisii, *Tom. II. cap. 15. de Colica.*

1°. *Colique d'indigestion.* D. Tissot, *Avis au peuple, pag. 324.*

Quæ pendet ab alimentis vel flatulentis, vel majori copia sumptis, quæque spontè non accidit, sed post errorem similem, citòque evanescit. Accidentalis est ab indigestione, ea torminibus stipata abit in diarrhœam torminosam, quâ curatur; si verò nauseâ, cephalalgiâ, vertigine stipetur, sæpiùs post cardialgiam vomitione sanatur.

2°. *Colica à frigore. Colique d'après le froid.* Tissot, *ibid. pag.* 329. Baglivi, *Prax. p.* 100. *libr.* 1.

Dolores ventris à deambulatione nudis pedibus super pavimentum frigidum factâ, appositis late-

ribus calidis plantis pedum ſtatim ſanantur, creſcente namque calore in pedibus ſenſim minuitur dolor in ventre.

19. *Colica meconialis. Tranchées des enfants*, Tormina recens natorum.

Cognoſcitur ex recens nati ejulatibus intra ſex primas ab ortu ſeptimanas, & ex fecibus vireſcentibus.

Præcaventur ſæpiùs à lacte materno, quod meconium magis diluit, & benigniùs expurgat quàm lac ſpiſſius. Curatur vel ſedatur oleo amygdalarum, quod cum ſyrupo capillorum veneris, vel de althæa mixtum, omni bihorio ad drachmas duas vel tres offertur, vel decocto ex caſſiæ pulpæ drachmis duabus in aquæ unciis quatuor, quod pari doſi & intervallo hauritur. Fiat etiam cataplaſma umbilico imponendum ex ovis cum croco & oleo ſemi-coctis, nec non injiciantur leniter clyſmata emollientia.

20. *Colica lactentium. Colique des enfants qui tetent.*

Illa eſt quæ ultra ſex primas ſeptimanas lactentes diſcruciat, & à meconio minimè pendet; nam intra illud tempus meconium omninò expurgatum eſt. Cognoſcitur ex ejulatibus ſubito obortis cum tenſione abdominis, ejuſque ſenſibilitate à tactu creſcente, ex excrementorum virore, ex vomitione ſuperveniente, citra dentitionis ſigna. Hæc colica lacti craſſiori, vel aceſcenti, aut pultibus tribuenda eſt, adeòque vitia lactis & nutricis ſunt exploranda.

Curatur clyſmatis emollientibus ex decocto malvæ, ſeminum lini, oleo amygdalarum cochleatim hauriendo, fotu umbilicalis regionis ex intrita ovis, oleo, croco confectâ, ſubcalidâ,

usu solius lactis sine pultibus, aqua pulli, decocto orizæ pro potu, granis tribus vel quatuor theriacæ recentis.

Num colicam mentiatur enterocele imperfecta examinare opus est, num etiam à dentitione illi ejulatus oriantur, est inquirendum.

XXIII. *Hepatalgia.* Douleur du foye. *Dolor hypochondrii dextri* Boneti *Sepulchret. tom.* 2.

Morbus est cujus præcipuum symptoma est molesta sensatio, gravativa, tensiva, aut alia quævis in regione hepatis; differt ab hepatitide defectu pyrexiæ acutæ.

1. *Hepatalgia calculosa. Colique hépatique.* Vide Act. Academ. Chirurgicæ T. 1. *pag.* 177.

Cognoscitur 1°. ex atroci sæpius dolore circa locum ubi canalis choledocus inseritur duodeno. 2°. Ex eo quod dolor ille ad costas spurias & epigastrium extendatur, 3°. Quod tribus sæpiùs à pastu horis recrudescat. 4°. Quod auriginem comitetur aut sequatur.

Pendet à conatibus naturæ ad expellendum in intestina calculum biliarium.

Mœrores, vita sedenteria, quæcumque valent bilis concretioni favere sunt hujus morbi principia.

Curatio exigit longum usum emollientium, diluentium, eccoproticorum, quibus præmissis balnea domestica repetita conveniunt, & dein æger in ipso balneo catharticum bibat, ut calculus in ipso balneo foras eliminetur. Quâ methodo Ill. Rast Lugdunæus Medicus Monspel. Doctor plures sanavit.

Signa præcipua hujus morbi ſunt juxta Tacconium 1°. aurigo in decurſu morbi. 2°. Dolor mucronatæ cartilaginis & ſterni. 3°. Spaſmodica tenſio dextri lateris. 4°. Laſſitudo ſpontanea. Vide opus Cajetani Tacconi *de raris hepatis morbis Bononiæ* 1740.

2. *Hepatalgia ſchirroſa. Skirre au foye. Schirrus hepatis* vulgo.

Cognoſcitur 1°. Tumore & duritie in hypochondrio dextro. 2°. Dolore gravativo, obtuſo & tenſivo conſtanti. 3°. Decubitu in latus oppoſitum difficili. 4°. Dyſpnœâ, & tuſſi ſicca. 5°. Inappetentiâ cum ſatietate à modico paſtu & preſſionis ſenſu in ſtomacho ac dyſpnœâ. 6°. Color faciei pallidus, cachecticus, auriginoſus. 7°. Urina aurantii coloris, craſſa cum ſedimento mucoſo. 8°. Succeſſu temporis œdematia pedum, macies partium ſuperiorum, aſcites, amphimerina hectica.

Præceſſerunt ſæpiùs intermittentes febres diuturnæ, hæmorrhagiarum ſuppreſſio, topicæ contuſiones, vita deſes, victus ex cibis craſſis.

In curatione ſi temperamentum ſiccum, bilioſum, parciùs utendum martialibus, indulgendum juſculis & apozematis cum herbis & radicibus leviter aperientibus, ſero lactis cum aſellis, tartaro chalybeato, &c. Si temperamentum ſit frigidum, pituitoſum, aquæ thermales, juſcula martialia, radices aperientes majores, præmiſſis & interpoſitis catharticis conveniunt.

3. *Hepatalgia infarctus. Obſtruction du foye. Tumor hepatis* ſimplex Sennerti *cap. 5. Infarctus hepatis* Junckeri *tabul.* 39. *Intemperies hepatis* Sennerti *lib.* 3. *pag.* 6. *Riedtkuchen* Sileſiæ.

Omnia prioris ſymptomata ſed remiſſiora; regio

hypochondrii dextri minus firma, nulla œdematia, nec hectica; de cætero angustia præcordiorum cum dyspnœâ, dolor gravans & obtusus, æstus volaticus faciei, cum rubore fugaci & calore in volis manuum, sitis vaga, os siccum & amarum, tussis sicca, saliva viscosa, inappetentia, cardialgia, lassitudo & gravitas artuum, dolor à tactu crescit, alvus sæpè astricta.

Ille morbus vel est cum hepatis *inflatione* seu expansione quod junioribus accidit, ubi tumor hypochondrii visibilis est, vel est cum hepatis *constrictione* spasmodicâ, adeòque renitentiâ ad sclerisma accedente, nulla utrobique tumoris circumscriptio, uterque status minus est periculosus & pervicax quàm hepatalgia schirrosa; phlebotomia initio conducit, juscula ex cichoraceis, martialibus juvant, necnon apozemata, serum lactis martialibus & millepedibus onustum, quandoque acidulæ martiales, extus emplastra emollientia, resolventia; quæ tamen dolorem non augeant, ne suppurationem moveant.

Si hepatis *intemperies sit calida* quod cognoscitur ex caliditate ejus, seu ex eo quod morbi calidi, cibi calefacientes præcesserint, ætas sit juvenilis, animus pathematis vividis potissimum iræ deditus, quodque potissimum à medicamentis calefacientibus lædatur æger, quod adsit carnis aversatio, dejectio biliosa, vomitus biliosus, urina flava, pyrexia, calor in volis manuum, color citrinus faciei, corporis macies, siccitas, linguæ asperitas.

In hoc casu adhibenda refrigerantia hepatica, ut cichorium, taraxacum, fragaria, acetosa, fraga, cerasa, cucurbitacea, serum lactis, acidulæ, emulsiones, cibi refrigerantes, aër frigi-

dulus, abstinentia à pathematis exercitiisque validis conveniunt.

Si hepatis *intemperies sit frigida*, ut aiebant Veteres, seu si solida sint inertia, fluida, mucosa, viscosa, vappida, quod conjectamus ex ætate provectiori, abusu frigidorum extùs intusve usurpatorum, phlebotomiis repetitis, pulsu parvo, raro, frigiditate seu juvamine à calidis & siccis, excretis pituitosis, urinâ vix coloratâ, faciei pallore, dispositione ad œdematiam, &c.

In hoc casu usurpantur quæ sanguini fluxilitatem conciliant & motum ejus intendunt, attenuando, calefaciendo, roborando, resolvendo. Huc pertinent radices fœniculi, asparagi, apii, pimpinella alba, agrimonia, absinthium, lupulus, chamædrys, fumaria; cortices citri, cinnamomum; martialia, stomachica amara, vinum rubrum, aquæ thermales, &c.

4. *Hepatalgia intercus.* Vide Bartholinum.

Ea est quæ ex abscessu inter musculos abdominis Hypochondrii dependet; præcessit inflammatio, de qua vide *Hepatitidem intercutem*, quæ facilè ex vulgari distinguitur ob tumorem & dolorem à cutis tactu exacerbantem. Curatur ut abscessus quicumque arte Chirurgicâ.

5. *Hepatalgia æruginosa. Colica spasmodica Angelimontanorum* Scheuchzeri *Iter Alpinum* 1. *pag.* 12. an Rachialgia metallica?

Dolor coli ac tenuium intestinorum contumax, somnum arcens, delirium quandoque afferens; vomitiones crebræ, biliosæ, inappetentia, alvus obstructa, flatulentia, ardor præcordiorum infra & supra cartilaginem xyphoideam, urentes & furentes dolores artuum superiorum & deinde inferiorum, paresis brachiorum, respiratio

asthmatica, sensus ponderis pectori incumbentis. Hæc patiebantur Benedictini qui usi fuerant pro lacte, butyro, vino continendis, vasis æneis, æruginosis. Cadavera ostenderunt hepar folliculis concretis farctum, corpuscula pisiformia, subviridia, intestinis inhærentia, in pericardio serum viride.

6. *Hepatalgia Sarcomatosa.* Mangeti *Bibliothec. med. pract. libr.* 8. *pag.* 784. 785. *&c. Excroissance du foye.*

Fuldenreichius in viro cui hypochondrium dextrum dolore gravativo & tumore afficiebatur cum inappetentia, vomitione biliosâ, polydipsiâ, invenit post mortem hepatis molem portentosam, librarum scilicet quatuordecim, præter carnosam excrescentiam caput infantis æquantem, in mesenterio: in altero ægro similia symptomata, sed ex umbilico sæpè materies serosa & alba fluebat. Hepar grande, induratum & triginta ulcuscula habens inventum est. In filiâ simili morbo affectâ hepar insolitæ molis erat, pallidumque & totam abdominis cavitatem replebat.

7. *Hepatalgia Apostematosa.* Bartholin. *centur. Abcès au foye.*

Dolor ab abscessu hepatis stipatur febre, horrore, tumore, uti hepatalgia Petitiana, seu à cystide felleâ turgidâ, sed 1°. dolor in apostematosâ crescit cum pus efformari incipit, sedatur verò cum turgescit cystis. 2°. Dolor apostematosæ est pulsatilis, non verò dolor à bile collectâ. 3°. Dolor apostematosæ diutiùs perseverat, vires magis dejicit. 4°. In suppuratione hepatis pulsus est minor, phryciasis diuturnior & sudore terminatur. In Petitianâ cystidis turgescen-

tia, pulsus fortior, phryciasis brevior, sudor nullus. 5°. Cystidis felleæ turgescentia extus apparet sub specie tumoris saccati, firmi, æqualis, circumscripti: abscessus verò magis diffusus est. 6°. Abscessus in epigastrii regione vel hypochondrio dextro ubivis reperitur, non cystidis felleæ tumor. 7°. Fluctuatio abscessûs in ejus medio tantum, marginibus adhuc resistentibus observatur, locus fluctuationis ampliatur crescente suppuratione.

Curatur incisione quâ pus extraducitur, injectione detersivâ & balsamicâ. Vide curationem à D. Chicoyneau & Soulier *in Act. Acad. Paris.* feliciter absolutam, necnon consule Acta Acad. Chirurgicæ *tom.* 1. à D. Petit, Amiand, &c. Vide observationem apud Heurnium *ad aphorism.* 45. *sect.* 7. & plures *in bibliothecâ med. libr.* 8. *p.* 783.

Adolescens auriginosus qui pluries sanguinem ex umbilico fuderat, gerebat in hepate abscessum qui puris loco repletus erat materie ovorum intritorum luteorum persimili, ut memini me vidisse Alesiæ.

Legi de hoc morbo meretur dissertatio Cajetani Tacconii *de Raris hepatis morbis* Bononiæ 1740.

8. *Hepatalgia petitiana.* D. Petit. *act. Acad. Chirurg. tom.* 1.

Est dolor & tumor in regione vesiculæ felleæ cum horrore, febre, sensu fluctuationis, circumscriptione à vesiculâ felleâ bile turgidâ & distensâ, qui morbus difficulter distinguitur ab Hepatalgiâ apostematosâ nisi per signa sequentia, cum illius signis collata; scilicet; 1°. dolor crescente tumore decrescit; 2°. non est pulsatilis sed distensivus; 3°. vires minùs prosternuntur

&

& dolor minus eſt diuturnus quàm cùm datur abſceſſus. 4°. Horror citiùs terminatur, pulſus eſt major & nullus ſudor horrores ſequitur. 5°. Tumor eſt æqualis, firmus initio, circumſcriptus. 6°. Tumor eſt conſtanter infra cartilagines coſtarum dextri lateris è regione veſiculæ felleæ. 7°. Ille tumor fluctuationem in toto ſuo volumine refert, margines in apoſtematoſo renituntur.

Curatur inciſione, modò tamen peritonæo adhæreat veſicula fellea & bilis in cavum abdominis non fluat, unde brevi mors accerſeretur; cognoſcitur verò ea adhærentia ex eo quod, 1°. tumor loco ſuo non poteſt dimoveri; 2°. ex mollitie & rubedine tegumentorum; 3°. frequenti recurſu inflammationis in tegumentis.

XXIV. Splenalgia. *Douleur de la rate. Dolor lateris* Sennerti *lib.* 3. *cap.* 10. *part.* 4.

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt dolor pertinax in regione lienis, ſine pyrexiâ acutâ; ægri *ſplenetici* vel *lienoſi* dicuntur.

1. *Splenalgia infarctus. Obſtruction de la rate. Obſtructio lienis* Sennerti *cap.* 3. *lib.* 3. *part.* 4. In principio ſolum gravitas in ſiniſtro hypochondrio percipitur, poſtea dolor aliquis acutus præſertim in curſu & ambulatione concitatiori, dein color nativus faciei in lividum mutatur, corporis gravitas ſeu laſſitudo adeſt, dyſpnœa ab exercitio, interdum tuſſis ſicca, quandoque cordis palpitatio, ſcabies, hypochondriaſis, boulimia, &c. ſuperveniunt, & ægritudo pertinaciſſima eſt.

Curatio eadem ac obstructionis hepatis. Laudantur in his morbis lamii albi pulvis ad drachmam quovis manè, radicis filicis decoctum, limatura ferri ad grana aliquot diù usurpata; terra foliata tartari ad grana decem bis in die per mensem & ultra. Pauci sunt quartanâ recidivâ diù afflicti, qui hanc splenalgiam non patiantur, & vulgò longo kinkinæ usui morbus hic tribuitur, quod vix credo.

2. *Splenalgia schirrosa. Skirre à la rate.*

Cognoscitur ex tumore duro lienis figuram & sedem obtinens cum sensu gravitatis; in infarctu verò tumor hypochondrii quidem adest, sed nullatenus figuram lienis referens, nec durus, nec circumscriptus, cum dolore acutiori qui efformato schirro sæpiùs abit in gravativum. Hic tumor mirè quandoque diffunditur, rarò cartilagineâ crustâ tegitur, quartanam sequitur, & in ascitem non rarò ducit. Splenetici colorem plumbeum, maciem etiam patiuntur, accedit dyspnœa, sensus ponderis jugulum deorsum trahentis ad sinistram, pressio stomachi à pastu, demùm œdematia pedum, quandoqne ulcera tibiarum.

Sanguis maximè retardatur in liene; si enim sectio transversa hujus visceris sit centies major sectione transversâ arteriæ splenicæ, toties ferè tardiùs sanguis movetur in liene quàm in illâ arteriâ. Memini me vidisse è liene cadaveris, cujus aortæ adaptaveram tubum aquâ plenum, effluxisse per horam tantam humoris nigri copiam, ut ab eo lienem unquam elui posse desperarem. Vidit in hoc morbo Diemerbroeckius ejici per alvum tres atramenti matulas, & licet vena splenica in venam portarum ducat sanguinem, non in intestinale colum,

attamen certus ſum retrogredi poſſe hunc ſanguinem & ingurgitare venas meſaraicas dùm ejus circuitus per hepar arcetur, ut ſibi viam cudat in inteſtinali tubâ, aut per vaſa brevia intra ſtomachum. Refluxum ſanguinis à venis in ramos earum in vivis multæ obſervationes mihi patefecerunt, & leges circulationis non repugnant, quippe ipſæ eædem ſunt ac leges hydrodynamicæ, quæ ſimilem regreſſum ſæpiùs exigunt. Ex hoc regreſſu fit *hepatirrhæa nigra* vulgò morbus niger Hippocratis, ſeu dyſenteria hepatera, quæ lienoſos juvat non raro.

De curâ & hiſtoriâ hujus morbi conſulatur Mangeti *Bibliotheca med. practica lib.* 10.

3. *Splenalgia ſuppuratoria* Cornelii Stalpat. *obſ. rarior. centur.* 1. apud Mangeti *Bibliotec. med. pract.*

Vidit ille Auctor lienem velut ſaccum membranaceum pure turgidum, quo rupto ægra obiit.

4. *Splenalgia ſarcomatoſa. Rate de groſſeur énorme. Lien ingens* Blancardi *anat. pract.*

Is vidit lienem ſex libras ponderantem humore nigro piceo repletum; duplo majorem refert Helviggius apud Riverium. Vide multa exempla apud Bartholinum, Borrichium, Blaſium, Fabricium, Veſalium, Schenckium, &c.

Morbos affines videſis in ultimâ claſſe inter phiſconias, quæ tumore abdominis pariter ſtipantur.

XXV. Nephralgia Zwingeri. *Colique renale. Dolor Nephriticus* Sennerti, *lib.* 3. *pag.* 7.

Morbus eſt cujus præcipuum ſymptoma eſt

dolor fixus in regione renum & ureterum fine pyrexiâ acutâ, unde à Nephritide difcrepat.

Colica Nephritica vulgo dicitur; fed colica à colo inteftino dicta nomen eft quod perperam doloribus aliarum partium quàm inteftinorum tribuitur ob æquivocationem reftringendum: unde merito Zwingerus in peculiari differtatione *Nephralgiæ* genus conftituit.

1. *Nephralgia calculofa* Zwingeri, *differtatio 12a*. Baglivi *pag. 419. Calculus renum* Sennerti. *Calcul des reins.*

Ea eft quæ à majufculo calculo renibus, vel ureteribus impacto pendere cenfetur; quæque cognofcitur, 1°. ex dolore & cruciatu acerbiffimo in alterutrâ regione lumbari, rarò in utrâque, eoque fixo & ftabili; 2°. qui tamen juxta ductum ureteris in abdomine obliquè verfus veficam extenditur; 3°. qui in viris teftis ejufdem lateris tractionem dolorificam, in feminis cruris ftuporem, doloremque comitem habet, fi intenfus fit; 4°. necnon in vigore doloris naufeam & vomitionem frequentem infert; 5°. decubitu in latus dolens mitefcit; in oppofitum verò exacerbatur; 6°. cum urinis variantibus, initio aquofis, paucis, dein turbidis copiofis, fæpè ardentibus ac cruentis.

Ulteriùs cognofcitur ex hæreditariâ difpofitione, ex eo quod à vectione in curru, rhedâ dolor recurrat, cùm nephralgia hæmorrhoidalis à quiete & decubitu in lecto potiùs exafperetur.

In lumbagine dolor maximè perfentitur, cùm truncus priùs flexus erigitur; in colicâ dolor per abdomen divagatur, & primis clyfmatis, aut alvinis dejectionibus fedatur, quod in nephralgiâ non accidit. Arenularum mictio non pertinet ad hancce fpeciem, nec muci copiofi excretio cum

urinis hujus signum est, cum potiùs in calculosis, modò vesica à calculo sit expers, urina soleat esse velut lixivium pellucidum.

A Nephritide calculosâ differt nephralgia per pyrexiæ defectum aut gradu tantùm. Calculus renum sæpè nullam sensationem molestam infert, nisi commoveatur à victu calidiori, à pathemate vivido, ab exercitio valido, à vecturâ supra pavimentum lapideum.

Dolorem illum sublevant, 1°. phlebotomiæ; 2°. quies; 3°. potus diluens mucilaginosus ex seminibus lini, petalis malvæ, violæ, limonatâ; 4°. narcotica; 5°. olea lenia amygdalarum, lini, &c. 6°. balnea; 7°. diæta tenuis refrigerans. Cavendum ab aquis mineralibus affatim haustis, à diureticis calidis urinam uberius in renes advocantibus; inde enim calculus commovetur, & nephritis excitatur.

Nephrotomia impossibilis censetur, adeòque ad curam radicalem tantum facere possunt lithontriptica, quorum usitatiora sunt, 1°. aqua calcis ostreorum hausta, juxta methodum Roberti Whitt, cujus satis laudabiles effectus observavi; sed hæc per menses & annos continuanda. 2°. Sapo albus pilularum formâ quotidiè ad semiunciam, qui dolorem non raro sedat, & calculum lentè dissolvit. 3°. Leve infusum arbuti uvæ ursi, vulgò *Buxerolæ*, quod calculos granulatos friabiles in minora fragmenta, glutine dissoluto, disrumpit; sed sine cautelâ dysuriam creat, & licet maximam lutulentæ urinæ copiam evacuet, ut infusum parietariæ, vix calculi molem minuit, ut expertus sum.

2. *Nephralgia arenosa* Sepulchret. *observ.* 21. 22. *&c. ad* 27. vulgò *la Gravelle.*

Eſt ſpecies ſenibus tantùm familiaris, quæ rarò renes, ſæpiùs ureteres & urethram afficit; in quâ ſedato dolore, lapilluli ſeminibus lentis, ſed aſperis ſimiles, rubri, duriſſimi minguntur identidem; nulli verò ſunt magni calculi; illi verò lapilli rarò hærent in renibus, ureteribuſve, vix ab ullo lithontriptico cognito diſſolvuntur, & ad uſque extremum ſenium vitam ægri miſeram faciunt. De his vide *Dyſuriam.*

3. *Nephralgia arthritica* Muſgrave *de arthritide, cap. 9. & cap. 17. pag. 154.* Sydenham. *pag. 485.*

Eſt ea ſpecies quæ fit à materie arthriticâ, non renes ſed membranas, perioſtæumque vertebrarum lumbarium vellicante, qui dolor mentitur nephralgiam calculoſam; ſed diſtinguitur ab aliis ſpeciebus ex eo quod podagricos tunc afficiat, cùm dolores extremorum ſilent, & reſtituto dolore in articulis, evaneſcit. Arthritici præterea ſunt obnoxii veræ nephralgiæ calculoſæ, & calculus in illis eſt tophaceus, cretæ ſimilis, friabilis, qui faciliùs cæteris diſſolvi ſe patitur. Aquæ de Banieres hîc cenſentur aptæ.

4. *Nephralgia rheumatica. Lumbago rheumatica* Sydenhami *de Rheumatiſmo, cap. 5.*

Eſt immanis dolor idemque fixus circa lumborum regionem, ipſumque aliquando ad os ſacrum ſe demittens; paroxyſmum nephreticum mentitur, niſi quod æger non vomituriat: nam præter dolorem atrociſſimum, & vix ferendum circa ipſos renes aliquando & ureteres per omnem eorum ductum ad veſicam uſque, eodem licet mitiori tentatur, qui & ipſi Sydenhamo olim impoſuit, tanquam à materiâ aliquâ ſabuloſâ in iis partibus hærente penderet, cùm reverà materiæ rheumatiſmi peccanti & inflammatæ ortum

ſuum debeat, quæ quidem partes illas jam ſolas urit, intacto reliquo corpore.

Immanis hic dolor niſi abigatur, eodem modo quo rheumatiſmus vulgaris, pariter etiam perdurat, pari ſævitiâ excrucians, adeo ut miſer æger nequeat procumbere; ſed vel lecto exiliat, vel ſuper eodem erectus ſedeat, corpore interim perpetuâ agitatione nunc verſus anteriora, nunc poſteriora inclinato, reductoque. *Hæc Sydenhamus.*

Evidens eſt ex his verbis non lumbaginem, ſed nephralgiam his ſymptomatis repræſentari; nec enim morborum genera à ſede nobis ſæpiùs ignotâ determinantur. De cætero repetitæ phlebotomiæ, & diæta tenuis, potuſque diluens hic omninò requiruntur, ut in rheumatiſmo.

5. *Nephralgia hyſterica* Sydenhami *de Colicâ biliosâ, cap. 7. pag. 132. & diſſert. epiſtol. pag. 430.*

Eſt ea ſpecies quæ hyſtericas invadit quandoque, unde vomitio immanis cum dolore lumborum per ureteris ductum ſe extendens, & calculum renum mentiens, uno eodemque tenore diutiſſimè miſeras affligens, ita ut quandoque eas è medio tollat.

Hic morbus ſubitò invadit, ſubitoque etiam recedit more ſymptomatum hyſtericorum; augetur à repetitis clyſmatis, maximè verò à lithontripticis, & diureticis calidis. Tollitur verò narcoticis. Vide *Dyſuriam hyſtericam.*

6. *Nephralgia hæmorrhoidalis* Nenteri. *Nephritis ſpuria*, rectiùs *Nephralgia plethorica.*

Eſt ea ſpecies quæ à ſanguine copioſiùs in renes affluente dependet, quod cognoſcitur, 1°. ex ſuppreſſione fluxûs catamenialis, hæmorrhoidalis, phlebotomiæ, aut ſcarificationis conſuetæ. 2°. Quæ iis temporibus accidit quibus maximè illi

fluxus accidissent pro more solito. 3°. Quæ his fluxibus spontè restitutis spontè cessat. 4°. Quæ demùm signa plethoræ conjuncta habet. 5°. Nauseâ & vomitione sæpiùs caret. 6°. Dolores sunt magis externi, & ad lumbaginem accedunt. 7°. Crescit à decubitu in lecto, victu calidiori; constipatione alvi stipatur.

Juvant phlebotomiæ, alvum emollientia, fluxus sanguinis ex utero, ano; nitrosa, diluentia, &c.

7. *Nephralgia purulenta* Bonet. *Sepulchret. observ.* 23. ubi quatuordecim hujus speciei historiæ proponuntur.

Urina deponit materiem albam fluidam, veluti lacteam, adest gravitas continua in lumbo alterutro, cruris stupor, lenta pyrexia, insignis corporis macies, nullus pyrexiæ paroxysmus; præcessere nephritis, vel nephralgia, hæmaturia, pituitosæ vomitiones. *Vide* Biblioth. Med. Pract. *tom.* 4. *pag.* 993. Ephem. Natur. Cur. *Decad.* 1. *ann.* 1679. *observ.* 182.

Vide Chiliarchæ Townshend celebrem historiam apud Cheynæum, *the English Malady*.

8. *Nephralgia, à Pancreate* Manget. *Bibliothec. Med. Pract. de Nephritide, pag.* 545.

Chirurgus quidam sævis lumborum & dorsi doloribus excruciatus arenulas rubras cum urinis excernens, comitante vomitu gravissimo demùm obiit.

In cadavere erat pancreas tumidum, cancrosum, quo diaphragma perforatum, & vertebræ duæ exesæ fuerunt. Cancer hic nigricans ambos quoque renes corrupit, nigros & putridos effecit; nec in illis arenulæ, aut calculus inventus est. Hæc Hertodius.

9. *Nephralgia verminosa* Zodiaci Medico-Gallici, Riverii *observ. 40. pag. 103. centur. 4.*

Juvenis quidam renum dolore excarnificatus, demùm excrevit cum urinis vermes plurimos nigros, magnitudine, & longitudine acus communis, cornutos & friabiles, quorum duos Pachecus misit ad Riverium.

10. *Nephralgia mesenterica* Georg. Merchlini Norimbergensis, *Ephem. Natur. Curios. Decad. 1. ann. 1677. observ. 50.*

Dolor vehemens ad latus dextrum lumborum, & ad femur cum impotentiâ progrediendi; urina mutata, sæpiùs turbida & albescens, vomitio quotidiana, nauseæ continuæ, somnus nullus, extrema frigida; post mortem renes sine ullâ noxâ, sed in mesenterio abscessus pure & calculis tribus turgidus, & in pancreate calculus adhuc major nigricans.

11. *Nephralgia monstrosa* Collect. Academic. *tom. 3. pag. 169. obs. 227.* ex Ephem. Nat. Cur. Cabroll. observ.

Est Nephralgia atrox cum hæmaturiâ, in quâ ægra cum urinis excernebat vermiformia frusta renum, & ren inventus est post mortem portentosæ molis ponderans uncias septemdecim, simulque exulceratus.

12. *Nephralgia à carie* Vandermonde, *Journal de Médec. tom. 9. pag. 516.* à D. Hazon.

13. *Nephralgia Febricosa* Morton. *Pyretol. Hyster. 28. pag. 101.*

Est species dirissima quæ urinâ rubrâ, dolore atroci renum, vomitione, algore extremorum, lypothymiâ ægros in summum vitæ discrimen inducit, quæque optimis remediis vulgaribus ipsique laudano resistit; ea ab intermittentis fe-

bris larvatæ veneno dependens non tutiùs curatur quàm ope kinkinæ, ut omnes alii morbi febricosi.

14. *Nephralgia Miliaris* Hamiltoni *de febre miliari.*

Est symptoma præcedens eruptionem miliarem cum crampis, odore perspirationis acido, &c.

15. *Nephralgia schirrosa* Sachs *miscell. curios. A lienis luxatione* Sepulchret. *observ.* 30.

Nephralgia scorbutica Eugaleni est potius lumbago, nec ullam nephralgiam observavit Lindius in scorbuto in quo lumbago haud infrequens est.

Sympathicas nephralgias quæ scilicet pendere putantur à vitiis in partibus à rene remotis, quæ solæ post mortem affectæ visæ sunt, missas facio, tum quia rariores, tum quia gratis tribuuntur vitiis partium remotarum, ut cordis, pulmonum, fortè siquidem pendebant à vitio renum quod post obitum evanescebat, v. g. à phlogosi, spasmo, &c. horum enim in cadavere nulla signa supersunt.

Quoad Nephralgias mesentericas, pancreaticas, nemo jure ex hoc genere expunxerit, cum nomen genericum morbi non designet necessariò partem affectam, sed tantùm symptomata quæ ad datam partem referri solent; nihil autem obstat, quominùs hæc symptomata pendeant à vitio partis alterius proximæ nervos ex eodem plexu mutuantis.

16. *Nephralgia gravidarum* Puzos. *pag.* 79. Si dolor sit in lumbis, ad vesicam protendatur, urinæ difficiliùs fluant, cum dysuria vel mingendi cupiditate frequenti, urinis aquosis & paucis, nephralgia adest.

Huic conducunt phlebotomiæ repetitæ, oleum

amygdalarum, clyſmata emollientia, potus laxans, leniens. Procedit in gravidis à preſſione veſicæ, ureteribuſque illatâ, ab infarctu renum ob urinas craſſas, lacteas, ob diſtractionem nervorum; clyſmata philonii romani drachmas duas vel tres recipientia, dolorem ſedant.

XXVI. Dyſtocia. *Accouchement laborieux.* Partus difficilis, à *Dys* difficilè, & *tokos* partus.

Eſt dolorifica, laborioſa ultra modum fetûs excluſio, ſimulque muci, lymphæ amnii & dein ſanguinis effluxus.

Cauſa eſt reſiſtentia ex parte fetûs aut viarum major quàm ut conatibus matris intra breve tempus vinci queat, ergo dyſtociæ principia ſunt ex parte fetûs major reſiſtentia ob molem majorem, ſitum incommodum, mortem, aut ſummam ejus debilitatem; ex parte matris anguſtia viarum, earum ſiccitas, & conatuum tum debilitas tum irregularitas.

Partus facilis accidit 1°. Circa finem noni menſis ſolaris. 2°. Præcedunt inſolitæ lumbagines. 3°. Tumor abdominis deorſum labitur verſus hypogaſtrium. 4°. Leucorrhœa mucoſa ex glandulis Nabothi per tres, quatuorve dies. 5°. Orificium uteri incipit hiare paululum.

Signa præſentis vel imminentis partûs ſunt 6°. Dolores lumborum fortiores, periodis ſucceſſivè brevioribus recurrentes, in quorum dolorum intervallis puerpera ad ſomnolentiam uſque non raro quieſcit. 7°. Pulſus frequentior, fortior ſolitò evadit. 8°. Facies coloratior, calidior, ob reſpirationis, dùm dolores vigent,

cohibitionem. 9°. Genitalia tument in labiis. 10°. Sæpè vomitio minimè noxia, accedit. 11°. Repetitis conatibus supervenit tremor minimè frigidus crurum & tibiarum proximiùs imminente partu. 12°. Simul cruentum quid ex utero stillat. 13°. Tunc orificium uteri magis hiat & repletur vesica ovali, quæ quovis tormine magis tensa apparet, capite interim magis ac magis intra illam membranam extrorsum accedente. 14°. Crescentibus & densioribus torminibus crepant illæ membranæ fetum obvolventes, & aquæ amnio contentæ cum impetu ad libram unam circiter profunduntur. 15°. Denique simul, vel cito post violento conatu fetus capite primo & facie pronâ, & paulo post vel simul placenta, excluduntur cum residuâ amnii aquâ. 16. Tuncque uberior sanguis simul effluit, abdomen deprimitur, puerpera quiescit, & dolorum prægressorum brevi obliviscitur.

Cura. Torminibus partûs accedentibus, cùm scilicet quovis tormine os uteri dilatatur, membranæque protuberant, puerperæ, nisi alvus libera sit, clysma ex oleo, aquâ & catholicone infundendum est; si plethorica fuerit, vena secanda: in sedili commodo, in quo resupinari queat, collocanda; genua firmanda, mappâ utrinque extensâ lumbi sunt sustinendi; de cætero crocotæ, tunicæ laxandæ, seu abdomen, & pectus ab omni pressione liberentur; ovum sorbile, crustulum cum vino sorbendum, sitis syrupo limonum cum aquâ temperanda, levis identidem deambulatio suadenda, obstetrix perita os uteri exploret, & si trans membranas caput dignoscat, ne festinet, sed partum præstoletur, puerperam in veris torminibus adju-

vet : si verò trans membranas oblongas caput fetûs non percipiatur, Chirurgum aut Medicum in arte obstetriciâ peritum statim advocet.

Dystociæ ex parte Matris.

1. *Dystocia à debilitate* Mauriceau *cap.* 10. *libr.* 2.

Mater vel habitualiter est infirma, vel actu debiliores edit conatus. Habitualiter infirma est vel à constitutione nativâ, vel ob morbos prægressos ; vel ob structuram vitiosam, ut si sit gibba, elumbis, clauda, maximè si organa respirationis sint debilia, ut in asthmate, phtisi ; cognoscitur actu debilis ex pulsu parvo, faciei pallore, extremorum frigiditate, animi dejectione ; tunc autem vino & cardiacis ac consummatis, aromaticis refocillanda est.

Si gibba, elumbis, clauda, asthmatica, auxilio obstetricii viri est adjuvanda ; si pusillanimis est, hilari vultu, promissis, exemplis ad bonum animum adhortanda : si verò ideò conatus sufficientes non exerat, quia delirio, vel sopore est detenta, nec proinde stimulos uteri sentit, phlebotomiâ, clysmatis acribus aut appositis huic morbo remediis sensus est revocandus : obstetrix verò successivâ digitorum in uterum immissione & assiduâ ejus orificii diductione partum sollicitare debet usquequo manu immissâ fetum, areptis pedibus, extrahere valeat.

Si menorrhagiâ, aut si epilepsiâ, ecclampsiâve laboret, Chirurgi operâ fetus quantociùs educatur. Vide *menorrhagiam gravidarum*.

2. *Dystocia à colicâ* Mauriceau *cap.* 10. *lib.* 2.

Quantum ad partum necessaria sunt tormina uterina, tantum noxia est colica, quæ nedum respondeat utero, ejusque orificium diducat, ipsum orificium potiùs arctat, & aliorsùm dirigitur, ut ad diarrhœam excitandam. Clysmata verò emollientia, laxantia quæ colicam sæpiùs compescunt, tormina partûs excitare solent, adeòque duplici titulo indicantur; suadentur etiam in colicâ linteorum calidorum applicatio, usus olei amygdalarum, & pulsu vigente phlebotomia.

3. *Dystocia à pathemate* Mauriceau *cap.* 10. *pag.* 258. *lib.* 2.

Gravidæ vehementibus animi pathematis sunt obnoxiæ, quibus nihil est perniciosius in parturitione, tum quia vires ad hoc opus utiles exsolvuntur, ut à metu, mœrore, pudore, pusillanimitate, tum quia divertuntur, ut ab indignatione, irâ similibusque: in his verò sola Medici & obstetricis facundia præstat, quippe animus prostratus promissis, verbis hilaribus, exemplis consolantibus erigendus est, vel narrationibus, gestis, fabulis appositis ab ideâ molestâ avocandus spe pulchræ prolis sexûs quem cupit, promptæ liberationis.

4. *Dystocia ab angustiâ* Mauriceau *Cap.* 10. *libr.* 2.

Vias angustant simulque conatibus inutilibus ansam præbent excrementa alvina, quæ proinde clysmatis laxantibus sunt expugnanda, antequam fetus intra orificium uteri delabatur; tunc enim clysma nec immitti, nec prodesse posset; urina copiosior in vesicâ latens debet per catheterem educi, si clysma, ambulatio, aliaque auxilia non suffecerint. Primiparæ juniores,

ficciores debent longè ante partum & inftante partu butyro infulfo, pomatis emollientibus, vaginam & os uteri fibi inungere, maximè verò fi longè ante partum, aquæ, amnio rupto, elapfæ fint. Si tumores fyphilitici vaginam angustant, quantociùs & primis etiam graviditatis menfibus, fine præmiffis tunc temporis balneis quæ gravidæ non ferunt, litus mercurialis ad hos refolvendos cautè tamen eft ufurpandus, ut fucceffit Barbeyracio.

Demùm fi os uteri non fufficienter hiet utcumque conatus matris vegeti fint & debito tempore duraverint, illius oris margo eft non ungue, fed convenienti inftrumento fecante fcindendus, vitando partem fuperiorem.

Si membrana fetum obvolvens extra vulvam propendeat, durior fit, non crepet, atque fimul fetus fufficienter extrorsùm protrufus, orificiumque uteri ita diductum ut fpes fit fore ut fetus exclufioni nihil obftiturum fit, fub his conditionibus tantum ungue, vel alio modo illa chorii membrana difrumpenda eft.

Seniores & primiparæ difficiliùs pariunt ob rigiditatem partium, offium immobilitatem.

Si anguftia fit immedicabilis, ad operationem cæfaream deveniendum, aut matri, fetuique moriendum eft.

Dyftociæ culpâ fetûs.

5. *Dyftocia à mole fetûs* Mauriceau, *ch.* 29. *&* 25. *liv.* 2.

Moles major eft vel in toto, vel in parte, fæpiùs verò in parte, ut cùm hydrocephalo, afcite, aut hydrothorace fetus laborat, nec non

cùm monstrosè adhæret alteri fetui; si explorato utero per manum immissam judicet obstetricans impossibilem fore partum, nisi Chirurgiæ auxilium intercedat; quoniam à partu pendet vita matris & fetûs, nec utraque servari possit, & mors fetûs hydropis aliunde expectanda sit, necessum est fetum aliunde minimè evasurum matri immolare, ut saltem matris vitæ consulatur; ergo cultro hamato solerter ope manûs sinistræ in uterum immissæ directo & dextrâ impulso incidatur caput hydrocephalicum, abdomen ascititicum ad aquarum effusionem, quo facto fetus facilè retrahetur. Cùm verò molis & figuræ monstrosæ est fetus, eodem cultro ad juncturas incidantur sigillatim artus, & sic per partes extrahantur, cavendo maximè ne cultri apex extrorsùm vergens uterum lædat.

Si moles creverit à numero fetuum, difficiliùs est manum in uterum immittere, interea eligantur ambo ejusdem fetûs pedes, qui collati aut manu ad usque inguina extensâ, cognoscetur, & sic ab illo liberetur mater incipiendo à magis obvio; dein verò caveat ne placentam educat antequam alter fetus exierit, ne scilicet durante hocce labore sanguis ex placentæ solutæ radicibus ubertim effluat, quippe sæpè accidit, ut una placenta duobus fetubus sit communis. Frustrà autem ad alterius fetus exclusionem naturæ conatus præstolareris, cùm mater novo hocce labore deterreatur, adeòque ni vegeta sit & animosa mater, fetus manu Chirurgi extrahendus est modo quo poterit commodissimo, & promptissimo.

Si fetus sit rectè constitutus, sed respectu viarum uteri crassior, tunc eum enecare nefas judico, & ad cæsaream operationem, quæ fetum,

fetum, matremque servare potest, confugiendum est.

6. *Dystocia à fetu mortuo* Junckeri, *Tabul. Medic. 112. Chirurg. 102.* Ill. Mauriceau, *lib. 2. cap. 30. 12. 14.*

Conjectamus fetum mortuum 1°. si gravida vulnerata. 2°. Si gravi menorrhagia laboret. 3°. Si fetus nondum maturus. 4°. Si ante quatuor, pluresve dies aquæ amnii elapsæ sint. 5°. Si mammæ flaccidæ. 6°. Si facies matris plumbea. 7°. Si oculi intro pressi, aspectu languido, si fœteat anhelitus, si totus uterus attollatur per intervalla.

Asserimus fetum mortuum 1°. si à multis diebus non moveatur. 2°. Si multi ex utero humores fœtidi cadaverosi exstillent. 3°. Si dolorem magnum & pondus in utero sentiat mater. 4°. Si fetus velut mola à gravitate solâ volutetur quoversus mater inclinat. 5°. Si matri syncopes, vel convulsiones frequentes accidant. 6°. Si dudum ex utero funiculus umbilicalis aut placenta exierit. 7°. Si manu in uterum immissâ fetus sentiatur frigidus, nullus in fontanellâ, in funiculo, in carpo pulsus; si caput molle, suturis hians, ossibus ejus decussatis. Fetus autem mortuus, si aquæ elapsæ sint, magis putrescit intra biduum, quàm putresceret intra quatriduum, vel extra uterum, vel intra amnium integrum.

Cura. Expectandi conatus ad partum; medicamina fetum expellentia noxia sunt, aut inutilia, teste Mauriceau; embryulcia seu fetûs extractio, eaque matura locum habet; & quoniam laboriosa est etiam si fetus optimum situm servet, ad hamulos non deveniendum nisi plura simul signa mortis fetûs concurrant; cùm certò mortuus est fetus, cavendum, si pedibus trahatur, ne caput ab hume-

ris avulſum in utero reſtitet; ſi caput offerat; ſæpiùs hamulo caput extrahendum eſt, imò ad inſtrumentum *tire-tête*, dictum, quandoque confugiendum eſt, artus diſciſſi ſeorſim eximendi.

7. *Dyſtocia à fetûs ſitu. Accouchement contre nature.* Mauriceau, *chap. 13. ad 27.*

Multiplex eſt vitioſus infantis ſitus. 1°. Si *pedibus* primùm naſcatur, uno vel duplici exertis. Is ſitus periculoſus, ſed minùs cæteris.

2°. Si *nates* primùm prodeant, infantes ſub ipſo partu non raro moriuntur.

3°. Si *manus* præcedit, ſitus eſt periculoſiſſimus. In omnibus illis circumſtantiis 1°. ambo pedes quærendi ſunt, & manu Chirurgi apprehenſi foras deducendi. 2°. Ita invertendus eſt fetus, ut ejus facies gravidæ coccygem reſpiciat, ne mentum ejus oſſibus pubis incuneetur. 3°. Cùm ad pectus deventum eſt, obſtetricans debet digitis diductum tenere os uteri, & puerpera fortiter conniti, ut caput anguſtiam pertranſeat, ne conſtricto circa collum fetûs utero capitis excluſio impoſſibilis evadat. 4°. Sed antea manus utraque fetûs deorſum eſt adducenda.

8. *Dyſtocia à ſecundinis elapſis.* Mauriceau, *ch. 26. & 27. lib. 2.*

Si *funiculus umbilicalis* primùm prodeat, eo in ore uteri conſtricto præpeditur circulatio à matre in fetum, & fetus intra breve tempus, ut ſemihoram, ociùs, ſeriùſve moritur.

Si *placenta* primùm extra uterum prodeat, non ſolum fetus multùm periclitatur, ſed etiam mater ob hæmorrhagiam uterinam ſummo in periculo verſatur.

In ambobus caſibus quantociùs Medico-Chirurgus debet fetum utcumque benè collocatum in-

vertere, pedes apprehendere, & antequam funem umbilicalem ligare aggrediatur, gravidam liberare, quo facto cessat hæmorrhagia matris, & illicò baptisatus fetus, calidè fotus, refocillatur halitu vini calidi, in quo cinnamomum, aut quid simile, ebullierit.

9. *Dystocia à molâ*, Mauriceau, *ch. 31. libr. 2.* Heister. *Chirurg. cap. 156.* Juncker.

Mola quæ *falsum germen* dicitur; si bimestris vel trimestris sit, est moles carnoso-lymphatica, sæpè hydatidosa, in quam mutata est placenta; cùm fetus in ipso amnio contentus, non explicatus fuit. Cognoscitur 1°. ex signis graviditatis usque ad quartum vel quintum mensem. 2°. Ex eo quod hoc elapso tempore nullus verus motus aut totalis aut partialis percipiatur in utero, nisi adsit spasmus ipsius uteri. 3°. Massa gravitans pondere suo delabitur quoversus inclinat abdomen mulieris. 4°. Multò majora sunt gravidæ molam quàm fetum gestantis incommoda, ut lassitudines femorum & tibiarum, mingendi difficultas, gravitas in pelvi. 5°. Mammæ minus turgent, veroque lacte non scatent. 6°. Abdomen à molâ æqualiter intumescit, à fetu versùs umbilicum magis prominet, mola absque socio fetu, & solitaria gignitur, sæpiùs circa secundum, tertiumve mensem ab utero spontè excluditur prægressis partûs doloribus.

Sunt quæ utero adhærent firmiùs cæteris; sunt quæ in annos plures utero latent.

Molæ exclusio vel medicamentis excitatur, vel arte chirurgicâ; primo modo præmissâ frequenti unctione vaginæ, imò semi-cupio & sectione venæ pedis, purgabitur ægra, & post paucas horas ab assumpto cathartico clysma acre injicietur, ut

tormina partûs excitentur, modo metus menorrhagiæ absit.

His irritis, maximè si mola utero hæreat, simulque os uteri paululum hiet, obstetrix manum insinuabit in uterum, & vel manu, vel hamulo molam extrahet.

XXVII. Hysteralgia. *Mal de mere, fortraiture, colique utérine.* Hystralgia Hasselquist *Iter in Palæstinam. Dolor uteri* Auctorum.

Nomen *Hysteralgiæ* debetur Montalto in Synopsi morborum; oritur ab *hysteros*, uterus, & *algeia*, dolor.

1. *Hysteralgia ab hysteroptosi. Class. I. genus 49. Descente de matrice.*

Est dolor uteri ob ejus prolapsum. Vide *Hysteroptosim*, in Classi I. gen. 49. *Vide* Astruc. *Tom. III. cap. 10.*

Vide curam apud Sydenhamum, *tom. 1. pag. 435.*

2. *Hysteralgia ab hysterocele.* Hippocrat. *de Morbis mulierum, lib. 3. 4. 5.* passim. *Ab Hysteroloxia, Class. I. gen. 55.*

Est ea quam inducit uteri è nativâ sede dimotio, cui morbos plurimos hujus visceris passim tribuit Hippocrates; sed hi perversi uteri situs, utplurimùm graviditatis sunt comites; ast dolores inde exsurgentes ad dystociam attinent, aut graviditatis symptomata, ut graviditatis tubalis, abdominalis, &c. *Vide* Classem ultimam.

3. *Hysteralgia à menostasiâ. Colique des mois. Colicus dolor in purgatione menstrua* River. *cent. 4. obs. 85.*

Est ille dolor in utero, lumbis, femoribus, qui quovis mense à difficili aut retardato catame-

niali fluxu dependet, qui dolor virgines potissimùm sanguineas adoritur, & singulis mensibus per aliquot dies eas divexat, unde etiam convulsiones excitatas vidi. Vulgò verò creditur illos dolores pendere ex distractione vasorum uteri à sanguine viscoso, copioso, aut à vasis angustis, siccis, rigidis, effluxum illum denegantibus; & reapsè raro accidit, ut is affectus mulieres quæ jam peperere, aut pluries catamenia expertæ sunt, afficiat, nisi ob frigus susceptum balneo, vento, potu, fluxus ille difficilior evaserit.

Auxilia in hoc morbo convenientia sunt phlebotomia in ipso dolore, clysmata oleosa, anodyna, potissimùm verò semicupia tepida, infusum croci orientalis, florum calendulæ, cheiri, potus theiformis ex foliis chenopodii Mexicani. Vide plura apud Astrucium *de Morbis mulier. tom. 1.*

4. *Hysteralgia cancrosa. Cancer de la matrice. Cancer uteri* Astrucii *cap. 7. tom. 3.*

Cancer uteri occultus hunc dolorem inducit, ulceratus verò Leucorrhœam excitat dolorificam. Vide *Leucorrhœam.*

Cancer uteri occultus cognoscitur ex dolore circa inguina, abdomen, imum ventrem, ac lumbos, necnon ex tumore duro in regione uteri si contrectetur manibus, qui tumor renitens, inæqualis, lancinantibus doloribus jungitur per intervalla, quem tumorem dolentem præcessit durities skirrosa, simplex, diuturna; hic schirrus dein expansus est in tubercula inæqualia, dura, quæ etiam tactu explorantur, si uteri collum vel vagina afficiantur hoc morbo: tactus autem non secus ac motus corporis hunc dolorem exasperant.

Sublevatur hic dolor diætâ refrigerante ex offis, hordei, orizæ cremoribus, lacte bis vel

ter in die ſumpto, abſtinentiâ à vino, à ſalſis, piperatis, ab uſu veneris; ſedatur potu ex levi decocto radicum althææ, vel infuſo florum malvæ, ſeminum lini, balneis aquoſis, vel ſemicupiis, ſero lactis, juſculis ranarum, pulli, laudano liquido ſolidove quovis veſpere ſumpto. Poſſunt & injectiones demulcentes in vaginam leniter immitti ex lacte, decocto hordei mundati, infuſo florum violarum, malvæ, ſeminibus lini, mucilagine ſeminum pſillii, ſucco ſolani hortenſis, &c.

Vide ulteriùs *Leucorrhœam cancroſam*.

6. *Hyſteralgia ulceroſa. Ulcere de la matrice.* Aſtruc. *de Morbis mulier. Tom. 3. cap. 4.*

Hæc ſpecies ferè ſemper ſtipatur ulcere interno uteri adeòque & effluxu fœtidiſſimo, ſanioſo, cruento ex vaginâ, unde morbus pertinet ad menorrhagiam ulceroſam, aut ad leucorrhœam ulceroſam; de cætero cum præceſſerit metritis, ſeu inflammatio uteri, hyſteralgia hujus morbi ſequela habenda eſt, & eadem auxilia fermè requirit ac hyſteralgia cancroſa; ſæpiùs enim uteri ulcera cancroſa evadunt.

Apoſtema uteri deſignant metritis non reſoluta, febris exacerbans, tumor & dolor obtuſus uteri, ſudores, &c.

6. *Hyſteralgia ſchirroſa. Skirre de la matrice.* Aſtrucii *tom. 3. cap. 5.* Puzos *de uteri ſchirro.*

Cognoſcitur ex moleſtâ ſenſatione ponderis in regione uteri, ex ipſius tumore duro, renitente, tactum tolerante; maximè ſi per vaginam explorari poſſit, aut ſi uterus ſurſum propellatur digito in vaginam immiſſo, & corpore reſupinato, cruribuſque flexis; poteſt tamen confundi ſchirrus ſi totum uterum occupet cum graviditate,

ni signa accuratiùs inquirantur. Aut cum hysterhydrope, cùm schirri moles est, notabilis dolor gravativus deorsum trahit, & ægra vix stare potest, ac imminet hysteroptosis, tumorque delabitur quò versus corpus inclinat; inveteratis schirris superveniunt leucorrhœa, œdematia, febris intermittens, &c. Vide curam apud Auctores.

Conqueritur mulier de gravativo dolore circa podicem, atque distensivo circa uterum, inguina & lumbos. His admonitus Medicus palpo explorans hypogastrium, duritiem in eâ regione percipit, à pressione leviter dolentem, si fortiùs prematur uterus, cedit & rursùs restituitur; si in vaginam digitus immittatur, cervix uteri crassior, brevior, aspera, in ambitu durior, & aliquatenus dolens observatur.

Dolores inguinum & lumborum, stante muliere, graviores sunt; accedit meiendi difficultas, accessus febriles, inappetentia.

Sæpiùs schirrosus evadit uterus, dum catamenia cessant circa quadragesimum quintum ætatis annum, cùm lac suppressum fuit puerperis, cùm ictus uterus passus est, cùm terrore subito fluentia catamenia sistuntur.

Schirrus incipiens vix ulla sui præbet indicia, tunc hysteralgia accedit, cum mole adauctâ molestat.

7. *Hysteralgia pruriginosa. Le Prurit de l'Uterus. Pruritus uteri* Roderici à Castro *libr.* 2. *cap.* 9.

Definitur ab Auctore ardens scalpendi, coeundique tentigo, cum maximo desiderio & dolore, quod sæviorem reddit affectionem; verum hæc libido intensa ad nymphomaniam attinet: Hysteralgia verò pruriginosa est dolor potissimum in vaginâ à materie acri sæpiùs herpeticâ, pustu-

losâ, quæ continuò scalpendi necessitatem inducit, cum rubore, ardore & phlogosi partis affectæ; pendet à materie serosâ, acri, salsuginosâ, quandoque herpetica, quandoque syphilitica, alias cum pustulis, alias sine pustulis.

Curatur refrigerantibus, ut balneis repetitis, præmissis jusculis ex lactucâ, cucurbitâ, seminibus frigidis, quibus venter pulli infarcitur, additis diureticis sanguinem lixiviantibus, ut sysimbrio aquatico, cochleariâ, acetosâ, necnon mucilaginosis, ut ranis, cochleis, floribus malvæ, radice althææ; hæc præmissâ phlebotomiâ & catharsi conveniunt, noctu verò emulsiones, julapia: æstate aquæ acidulæ Vallenses, Alesienses; inter topica folia plantaginis, vitis, rosarum petala, præparata saturnina, &c. primas tenent.

8. *Hysteralgia ab osse.* Edward Hody. *Philosoph. transact. vol. 9. pag. 191.*

Mulier quæ dudum laborabat dolore gravativo in regione uteri, necnon tussi, dyspnœa, difficultate mingendi, dolore inter dejiciendas feces, erat asthmatica à schirro pulmonum, sed præterea in utero inventa est substantia ossea, cujus iconem vide ibidem *tabul. VIII. figur.* 113.

9. *Hysteralgia febricosa* Morton. *Pyretol. pag.* 92. *Febris intermittens dolores partus simulans* histor. 19. 20. &c.

Est dolorum, spasmorum, animi deliquiorum concursus, qualis in parturientibus observatur, sed oriundus à veneno febris intermittentis, adeòque per periodos singulis vel alternis diebus recurrens; in gravidis adsunt lumborum uterique dolores, vomitiones, spasmi, vociferationes, sed ex recursu periodico, ex urinâ lateritiâ, ex pulsu febrili, linguæ sorditie, absentiâ signorum partûs instantis, hæc species dignoscitur.

Curatur hauſtibus febrifugis, præmiſſis phlebotomiâ, catharſi ac narcoticis pro rerum circumſtantiâ.

10. *Hyſteralgia vaporoſa. Colique hyſtérique de l'uterus.*

Sunt dolores uterini à paſſione, ut aiunt, hiſtericâ procedens, quorum duo ſunt potiſſima principia ex Sydenhamo, ſcilicet *menorrhagia* ſeu fluxus immodicus catameniorum, aut lochiorum, à partu laborioſo, necnon qui verſus quadrageſimum tertium ætatis annum antequam catamenia recedant, ſolet accidere, & uteri *procidentia*. Diſtinguitur hæc ſpecies urinæ limpidæ copioſâ mictione, extremorum refrigeratione, animi dejectione, lacrymis & cachinnis ſe excipientibus, aliiſque hyſteriæ characteribus; potiſſimùm verò hic morbus oritur apud puerperas à lochiorum parciori proventu & ſuppreſſione, ubi ſcilicet maturiùs aëri frigido ſe expoſuerint, de quibus omnino legi meretur Diſſertatio Epiſtolaris Sydenhami ad G. Cole ſub finem.

11. *Hyſteralgia ex abſceſſu* La Motte *obſ.* 57. *des Tumeurs.*

Mulier diris doloribus ab oſſe ſacro ad oſſa pubis excruciata, ſedem morbi in vaginæ fundum referebat, tactu exploratis omnibus vicinis partibus, invenit Chirurgus infra os ſacrum & è coccygis latere locum dolentem fluctuantem pollicis latitudine, quo pertuſo patella puris fœtidiſſimi effluxit, & ægra convaluit.

12. *Hyſteralgia Imprægnatarum.*

In felicibus graviditatibus uteri ſenſibilitas & quæ ex ejus extenſione atque catameniorum retentione oriuntur ſymptomata, utplurimùm tri-

bus vel quatuor primis mensibus terminantur; aut maximè minuuntur, hoc signum est bonæ graviditatis, quoniam distentio uteri cum triplam acquisivit diametrum, est ad ejus distensionem; cùm duplam obtinuit, ut sunt diametri; interea tamen capacitas acquisita in primo casu est ad capacitatem in secundo, ut cubi diametrorum, seu ut 27. ad 8. capacitas uteri est ad ejus distensionem in hisce duobus casibus ferè ut 5. ad 2. adeòque crescit in duplo, triplove majori ratione quàm ejus dolores, sicque successu temporis quàm minima fibrarum ejus elongatio sufficit ad magnum volumen utero conciliandum; sensibilitas eò minor etiam evadit quo majus tempus adhibetur ad distentionem eamdem, & quò minor est distensio; assuescit enim his natura & ab assuetis non patitur.

Priora recens imprægnatarum symptomata eò citiùs post conceptionem accidunt, quò citiùs recurrit catameniorum periodus, ea verò symptomata quæ ab uteri sensibilitate, à plethorâ, & à sanguinis spissitudine procedunt, sunt cacositia, malacia, nausea, vomitus pituitosus, ptyalismus viscosus, pyrosis acida, lassitudo, hysterica phœnomena.

His ultra tres vel quatuor menses perstantibus aut etiam gravioribus medetur phlebotomia, alvi libertas clysmatis concilianda, ciborum delectus.

Hysteralgia gravidarum seu circa ultimos graviditatis menses aliam therapeiam exigit.

Distinguitur hysteralgia imprægnatarum à colicâ ex eo quod 1°. Hypogastrio insideat potissimus dolor. 2°. Quod nephralgici dolores accidant, aut lumbaginosi. 3°. Quod vomitio se

comitem addat. 4°. Quod clyſmata licet reddita nullum levamen afferant, diſtentio uteri, nervorum vicinorum preſſio, incuſandæ ſunt; ut in hyſteralgiâ catameniali.

His gravidis ſuccurrunt 1°. Phlebotomia. 2°. Victus legitimus. 3°. Exercitium moderatum. 4°. Alvi libertas.

Gravidæ verſus quartum menſem dolore inguinum divexantur noctu & per intervalla recurrente ac claudicationem inferente, quod ex ligaminum rotundorum diſtractione fit, & ſponte evaneſcit.

13. *Hyſteralgia lactea. Infiltrations laiteuſes* Vandermonde *diar. Medic. Julii anno 1759.* auctore D. Levret.

Puerperæ huic ſunt obnoxiæ à lacte ſuppreſſo, ſuffocato, ab aëre frigido ſuſcepto: rarò nutrices hunc morbum incurrunt.

Initio dolor gravativus in pelvi & in inguinibus, debilitas in femoribus, ligamenta rotunda uteri dolent.

In progreſſu infarctus femoris, cuti concolor, vix dolens, parùm prominens; creſcit tumor femoris, cùm accedit tumor ſimilis in tibia, ſed hujus tumore accedente dolor remittitur; dein pedes intumeſcunt, aſt quâ ratione tument minùs dolent quàm ante tumorem.

Fit ſtatus morbi intra octo decemve dies, & cùm declinatio accedit, intumeſcentia crurum prima recedit, dein tibiæ & ſucceſſivè pedes detumeſcunt, ut *inœdematiæ* reſolutione.

Differt œdematia lactea ab œdematia lymphatica. 1°. Quod lymphatica pellucida ſit, lactea verò opaca. 2°. Quod lymphaticæ ab imis partibus ad ſuperiores procedant, econtra lacteæ à crure

ad tibiam, inde ad pedes se extendant. 3°. Lactea œdematia originem habet juxta uterum, unde ad infimas partes se diffundit.

Curatio. Incipienti morbo sudorifica & levia cathartica ad resolvendum lac in massa sanguinis retentum & nondum alicubi decumbens sunt aptissima remedia : verùm facto lactis decubitu seu partium quarumdam infarctu, sapo cæteris medicaminibus præstat. Cataplasma è plantis emollientibus cum mica panis & sapone œdemati lacteo resolvendo convenit; sapo in clysmate solutus etiam prodest, nec non formâ semicupii in aquâ solutus.

14. *Hysteralgia Lochialis*; *Tranchées naturelles des accouchées*, Puzos *traité des dépôts laiteux*, *pag. 368.*

Post partum naturalem accedunt tormina aliquot dies perseverantia, periodica, in quorum intervallis puerpera perfectè quiescit. Quilibet torminum hysteralgicorum accessus definit per fluxum lochiorum vel cujusdam grumi sanguinis ex utero; uterus qui in dolore tenditur, cessante dolore remollescit; in intervallis, si paulo longiora sunt, sudatiunculam patitur mulier, viget appetentia & pacatè dormit.

Discrepat hæc hysteralgia à metritide lacteâ vel enteritide lacteâ, 1°. Quod tormina hysteralgica frequentiora sint. 2°. Stipata calore urenti, cephalalgiâ, siti, febre, doloribus vagis abdominis & lumborum. 3°. Lochia magis ichorosa sunt seu fluxiliora, serosa, fluunt magis propter irritationem quàm propter uteri constrictionem naturalem. 4°. Lochiorum fluxus, nec symptomata minuunt, nec ægram sublevant. Vide *Metritidem lacteam.*

Pro ſpecifico in hac ſpecie laudat Baglivus tincturam ſuccini extractam cum aquâ cinnamomi, & exiguâ doſi ſyrupi de cinnamomo. Baglivi *pag.* 224.

15. *Hyſteralgia ab Sparganoſi. Dépôt laiteux dans l'hypogaſtre.* Puzos *traité des accouchemens pag.* 356.

Congeſtio lactis in hypogaſtrio cognoſcitur, 1°. Ex eo quod aliquot diebus à partu accidat. 2°. Quod præludant tormina inſolita, vaga, importuna in toto abdomine, ſed ad locum fixum terminata. 3°. Locus ille eſt in alterutro inguine, ſcilicet in textu cellulari peritonæi, ligamentis latis vel in ovario. 4°. Hæc tormina nec uterum indurant, nec lochiorum fluxum excitant, ut tormina naturalia puerperis communia. 5°. Anorexia, agrypnia, febris vel ſynocha, vel intermittens quæ horrores pluries in die repetit. 6°. Circa decimum aut decimum quartum à partu diem tumor tactu deprehendi poteſt. 7°. Si hi tumores negligantur aut malè tractentur abſceſſus his in locis funeſtiſſimi ſuperveniunt.

Dicitur hyſteralgia licet uterus non afficiatur, quia ob torminum cum uterinis ſimilitudinem facilè cùm hyſteralgiâ verâ confunditur, nec eſt genus morbi ad quod initio propiùs accedat, eum autem ab initio noſſe operæ pretium eſt.

Curatur repetitis phlebotomiis, dein juſculis ex cichorio, taraxaco, chærophyllo, naſturtio aquatico, & ſale glauberiano, unde urinæ uber proventus; clyſmata etiam interponantur, dein catharticis terminentur juſcula; identidem verò boli ex pulvere viperino, cinnabari, millepe-

dibus & antimonio diaphoretico præſcribantur.

16. *Hyſteralgia calculoſa.* Puzos *traité des accouchemens pag.* 139. Act. Acad. Chirug. *Tom.* 2. *pag.* 130. *Hyſteralgia calculoſa.* Act. Acad. Chirurg. pag. 130. *Tom.* 2.

Calculi uteri ſunt ſæpius gipſei, leves, aſperi, albi; cognoſcuntur tactu, ſpecillo, excretione, ponderis ſenſu. Accedunt in quibuſdam circumſtantiis dolores gravativi lumborum, femorum, claudicatio à dolore maximè ſi concurrat hyſterocele; *pruritus* ferinus vulvæ & inguinum juxta femora, dolores acuti febriles. Marc. Donat. *hiſt. mirab. l.* 4. *cap.* 30. Schenck. *obſ.* 4.

Hiſteritis cum leucorrhœâ putri, purulenta Act. Lipſiæ Auguſt. 1712. Calculis triginta duobus in utero, vel tubis; calculi illi diaphoretici ſunt ut Bezoarticum.

Leucorrhœa cum doloribus lancinantibus ex ulcere à calculo uterino. Louïs *ibid. pag.* 134. & leucorrhœâ purulentâ, maraſmus.

Diſtocia ſeu dolores ſimiles illis parturientium Paræi *de Generat. l.* 24. *cap.* 9. Hippocrat. *de Epidem. lib.* 5. *Sect.* 2.

Sterilitas ſemper comitatur hyſteralgiam calculoſam.

Dyſuria Blancardi *anat. pract. obſ.* 74. *Philoſ. tranſact.* Hody 1736.

Iſchuria à calculo uterino ſeu ab hyſterolitho. Ephem. Nat. Cur. *Dec.* 1. *ann.* 4. *obſ.* 65.

Hæmorrhois ab hyſterolitho. Duncan. *Pathol. lib.* 2. utero petrificato, uteri petrificatio.

Curatur extractione quam natura vel ars exequi poſſunt, cum hiat orificium uteri aut in vaginam propendet.

Est ea quæ pendet à calculo intra vaginam genito, cùm perforatâ post pastum vesicâ, urina in vaginæ fundo fibris lorisque interclusо suum tartarum deponit, inde dolores, tormina vaginæ & incessus difficultas. Operationem in hoc casu necessariam memorat Puzos. Carnium vegetationem præcavent turundæ altiùs in vaginam adactæ, cùm post partum difficilem imminet colli vesicæ suppuratio.

De hoc morbo etiam videantur Commentar. Academiæ Harlemensis *part.* 3. *pag.* 603.

ORDO QUINTUS.

DOLORES EXTERNI ET ARTUUM.

HUC refero dolores mammarum, trunci, lumborum, crurum, genitalium, &c. qui ad priores ordines non facile amandari possunt.

XXVIII. Mastodynia. *Douleur des mammelles.*

Notabilis & constans sive periodicus sive continuus mammæ alterutrius, vel utriusque dolor, à *mastos* mamma & *odyne* dolor.

1. *Mastodynia phlegmonodes* Rod. à Castro *de mammillarum inflammatione lib.* 1. *cap.* 16.

Dolor est mammarum cum tumore, rubore, dolore pulsatili & renitentiâ, cujus causa est impetus sanguinis per arterias mammarias accedentis solitò major ejusque actio vehementior in vasa sanguifera mammarum: impetus sangui-

nis eſt major, quod cognoſcitur ex pulſu duro; pleno, veloci aut frequenti ſimul, unde vaſorum mammæ diſtentio, rubor, dolor, renitentia.

Actio verò major eſt ob præpeditum ſanguinis tranſitum per vaſa minima, ut cum dolent mammæ thoracibus ferreis, arctioribus balænis cinguliſque compreſſæ, ſanguis enim retrò urgens fortiùs agit in latera vaſorum quàm ſi more ſolito in venas facilè flueret, hic morbus ſæpè preſſionibus externis, ictibus nec non plethoræ, catameniorum ſuppreſſioni ſupervenit.

Curatur 1°. victu tenui ex juſculis, cremoribus, potu diluente, refrigerante, ut ptiſanâ hordei, oryzæ. 2°. Phlebotomiâ repetitâ ex brachio vel è pede, clyſmatis emollientibus, cathartico antiphlogiſtico, cùm ſedata fuit inflammatio. 3°. Topicis initio emollientibus, dein anodynis ac reſolventibus; refrigerant lintea oxycrato frigido madida, vel irrigata decocto foliorum ſeminum lini; reſolvunt levia cataplaſmata ex pulpâ eorumdem, necnon meliloti cum farinâ fabarum, melle, aceto, croco, medullâ bovis, butyro, oleo olivarum, &c.

2. *Maſtodynia puberum* Krameri *Commerc. Norimberg. 1735. hebdom. 30. paragr. 2.*

Omnes pueri ad ætatem 12. vel 14. annorum pervenientes conqueruntur de dolore mammarum cum tumore & pruritu; mammæ, earumque areolæ inflammantur, & dolent, atque non raro vaſa earum lactea excoriantur, & exſudant.

Cura exigit ut exprimatur ſerum albeſcens ibi latens; deinceps verò emplaſtrum apponatur. *Eſſai d'Edimbourg, tom. 7. pag. 122.*

3. *Maſtodynia Pilaris* Roder. à Caſtro, *lib. 4. cap.*

cap. 26. *Lactis concretio*, *Febris lactea* ejusdem; Gallis *le Poil*; Occitanis *Arcoussel*; Græcis *Trombosis*, ac *Trichiasis*; Hispanis *Pelo*.

Fabula est Alfaharavii hunc morbum à pilo à matre deglutito ortum habere. Dolent acerrimè papillæ cum rubore, tensione, lactis paucâ & dolorificâ excretione, glandularum vicinarum mammæ turgescentiâ, necnon exiguarum glandularum areolæ dolore pungenti & nigredine; unde attactus labiorum alumni tolerari non potest; hi exigui acini nigri ab Occitanis *Cats négres* vocantur, & puerperas mirè discruciant; is adde papillarum fissuras cum inflammatione valdè dolentes, quibus accedit ephemera lactea horrore stipata, cum cephalalgiâ, sudore caseum acidum redolente, &c.

Hæc omnia caseationi, vel congrumationi lactis in mammis tribui solent; sed potiùs videtur inflammatio lactea, seu in lacteis vasis & glandulis oborta; an ab infarctu, an ab impetu illius humoris & sanguinis affluentis.

Curatur ut Mastodynia polygala; sed præterea fissuræ, seu rhagades illinuntur oleo ceræ, ovorum, mucilagine seminis cydoniorum, inspergitur pulvis gummi Arabici. Adhibetur cura ephemeræ lacteæ Class. 2ᵃ. & mastodyniæ phlegmonodes.

4. *Mastodynia cancrosa*. *Cancer mammarum* Roder. à Castro, *lib.* 1. *cap.* 22. *Cancer aux mammelles*.

Cognoscitur ex dolore lancinante per intervalla ab axillis, aut viciniâ ad mammæ quoddam punctum desinente, & instar subulæ eam perfodientis cum tumore verrucoso, duro, profundo, initio; dein verò tumor tuberosus, inæqualis, venæ

varicosæ, aliaque symptomata accedunt, de quibus vide *Carcinoma* in Class. Xª.

5. *Mastodynia polygala; Dépôt laiteux aux mammelles* Puzos. *Lactis redundantia* Roder. à Castro, *lib. 4. cap. 25. Sparganosis* Dioscoridis. Lactis abundantia in feminis quæ pepererunt interdùm tanta est, ut mammæ eam sustinere nequeant, ac præ copiâ distendantur, & incredibiles excitent cruciatus; tument, tenduntur, vix attrectari patiuntur ab alumno mammæ sic turgidæ, unde nisi fluat spontè lac ex papillis, id magis ac magis congeritur, & supervenit inflammatio, de quâ supra egimus.

Curatio est difficilior, si lac suum restinguere velit puerpera; facilior, si papillas alumno, vel catellis aut suctrici præbere velit aut possit, quod licet difficile sit & dolorificum, vitari vix potest per aliquot dies, usquequò lactis redundantia imminuta fuerit; interea diætâ tenui cavendum est, ne uberior lacti materies generetur, potu diluenti, diuretico, ut decocto radicum petroselini superfluum lac ad vias urinarias est deducendum, lochiorum fluxus est sustinendus, & fovendus cautissimè; clysmata sunt repetenda, phlebotomia etiam non negligenda; extùs verò linteis calidis, cataplasmatis resolventibus lactis caseatio avertenda, fluxilitas & excretio promovenda. Inter hæc præstant mel illitum, cataplasma ex foliis petroselini, cicutæ, ex quatuor farinis resolventibus; menthæ, salviæ, fœniculi, apii decoctum, ex quo embrocationes parantur, &c.

6. *Mastodynia butyrosa* Vandermonde, *Novembre 1758. pag. 441.* D. Fuun Med. Harlemensis. Quadragenaria mulier post terrorem doloribus in utrâque mammâ vividis diù conflictata fuit;

unicum levamen erat ab admoto igne, & simul frictione mammæ, quæ humorem flavum spissum ex papillis excernebat, quæ operatio multoties in die repetenda erat; sanata est litu ex oleis aromaticis cum spiritu vini, superapposito emplastro basilicone; demùm repetito usu æthiopis mineralis cum gummi tragacanthâ, radice guayaci, in pilulas redacti.

Humor hic flavus spissus butyro similis nomen dedit speciei.

7. *Mastodynia ex terrore* Act. Acad. Harlemensis, *part. 3. pag. 31.*

Mulier ex terrore percellebatur, ita ut vehementes in mammis dolores persentiret, irritis pluribus remediis, calor carbonum ardentium cum lentâ frictione sublevabat dolorem, quâ frictione papillæ quid viscidi stillabant; mammæ vix turgidæ & tumidæ erant; dein spirituosis, & emplastro basilico mammis admoto dolor evanuit.

8. *Mastodynia emphysematosa* Roder. à Castro, *de flatuoso mammarum tumore, lib. 1. cap. 17.*

Pars cum albedine, elasticitate & tensione dolet sine glandularum tumore; pulsata mamma, si fides sit Auctoribus, sonitum edit. Distinguitur à primâ specie per albedinem mammæ; à cancrosâ mastodyniâ per uniformem non tuberosum tumorem; quodque nulla seorsim glandula dura sit, sed tota mamma æqualiter renitatur; dolor ille menstruatione accedente augetur, finitâ sæpiùs recedit.

Curatur remediis catamenia revocantibus, necnon topicis resolventibus, ut decocto foliorum anethi, meliloti, chamæmeli, florum sambuci. *Vide* curam emphysematis I. Class. & pneumatosis X[a]. Class.

9. *Mastodynia apostematosa. Abscessus mammarum.* Roder. à Castro, *lib. 1. cap. 16. pag. 111.* Præcessit inflammatio quæ non resoluta fuit, sed exacerbata sunt pulsatio, dolor, tensio; dein resedit tumor, remollescit, apice albescit, fluctuat, febris remissa, tunc pus in tumore genitum, quod præmissis cataplasmatis maturantibus, emollientibus foras per incisionem debet emitti, atque detersum vulnus ad cicatricem perduci. Vide *Apostema* in Class. I.

XXIX. Rachialgia, *Colique de Poitou. Dolor colicus Pictonum* Citesii; *Pictorum & Figulorum* quibusdam. *Colica Saturnina* Junckeri; *Damnoniensis* Huxhamii; *Entripado* Hispanis; *Plumbariorum* Ramazzini; *Colica figula* D. Dubois *anno* 1751.

Genus novum ab illustrissimo Astrucio constitutum est nomine Rachialgiæ, ab *algeia* dolor, & *Rachis* spina dorsi, quia dolorum principium nervis medullæ spinalis tribuit.

Licet autem theoria Astruciana nondùm satis sit confirmata, non minùs retinendum est nomen generi huic ab aliis distinguendo utile, utpotè proprium.

Character hujus morbi consistit in atrocibus doloribus abdominis ad lumbos & dorsum serpentibus, pressione non crescentibus cum umbilici non raro retractione, alvi constipatione, summâ pertinaciâ, manuum torpore, paralysique; aliàs artuum contracturis chronicis terminantibus.

Convenit cum *hepatalgiâ* calculosâ quod hypogastrium divexet maximè, & ad thoracem ser-

pat, atque chronica fit & paroxyſans; verùm Hepatalgia auriginem inducit ſæpiùs, & hepatis regionem magis afficit; colicæ ſpaſmodicæ valdè affinis eſt, & à multis pro bilioſâ & ſpaſmodicâ habetur.

1. *Rachialgia Pictonum*, *Colique de Poitou. Malum bilioſum* ab anno 1572. ad 1606.

Eſt ea ſpecies quæ à vini, potûſque acido-auſteri fermentati, acidorumque immaturorum nimio uſu pendet.

Morbus Damnonienſis Huxhamii Londin. 1739. *Philoſoph. tranſact. Tom. 9. pag.* 242. A pomaceo, Gallis *Cidre*, endemiam videre Muſgravius & Huxhamius. Vandermonde, *Diar. 1758. pag. 133.*

A vino immaturo, acido apud Pictones frequens fuit olim, obſervante Citeſio.

A vino albo non ſatis fermentato plures Monachos hoc morbo cruciatos Piſo, Sennertus, Citeſius, Crato, Cardanus, Wepferus memorant.

A ſucco citri, à ſpiritu vitrioli, à potu acido, *Ponch* dicto, ortam vidit rachialgiam illuſtr. Tronchinus, qui tertiam Rachialgiæ ſpeciem conſtituit.

Symptomata ſunt angor ſummus, & dolor atrox epigaſtrii, pulſus debilis, inæqualis, ſudor frigidus, lingua ſordida, halitus fœtens, vomitio virideſcens, atra, pituitoſa, acida; dein alvi aſtrictio ſumma, vomitio minor, dolor quaſi nephralgicus in umbilico, lumbis, dorſo cum ſenſu ponderis in perinæo, & urinâ; ſi flueret, craſſâ: abdomen ſpaſmodicè contractum; dein brachia, manuſque motu carent, femora ac crura dolent, artus & inteſtina alternatim cruciantur, paralyſis, puſtulæ rubræ morbum terminant.

Curatio eadem ac ſpeciei ſequentis. Sedato do-

lore prosunt acidulæ Selteranæ, Glauberianæ martiales, & equitatio. Si aurigo superveniat, quod salubre est, signum est Rachialgiæ nuptam esse Hepatalgiam, ob bilis coagulum ab acido.

2. *Rachialgia febricosa. Colica ab intermittenti febre* Burlet. *de Hispanorum morbis 1714. Dolor de tripas y entripado* Hispanis. Tronchin. *Colica Pictonum* à causâ remotâ primâ, *pag.* 45. Riverii *Prax. Med. libr. 10. cap. 1.*

Hæc est species quæ febres intermittentes, remittentesve comitatur, vel presso pede sequitur, si malè curatæ sint; observata Fernelio *Patholog. lib. 6. cap. 10.* Ballonio *cons. 5.* Spigelio *de semitertiana, lib. 4. cap. 13.* Carol. Pisoni *consil. 3. 4. cap. 2.* Epidemica visa ab illustr. Tronchino Amstelodami ann. 1727. Hanc Veteres bili æruginosæ tribuerunt; Neoterici veneno febricoso, potissimum tertianæ & hæmitritæi.

Sensus est ventriculi, tenuiumque intestinorum asperrimus, cum alvi astrictione, multa inflatio accedit per totum abdomen, potissimùm epigastrii, modò cum ructu, modò cum vomitione; dolor hic diuturnus admodùm recidivans, remediis non facile mitescens, in contracturas & paralyses abire solitus. Post epidemicam Rachialgiam Amstelodamensem peste sæviorem, sæpiùs visi sunt miseri superstites veluti larvæ arte quasi progredientes, exsangues, pallidi, manibus incurvis, pendulis, cum voce clangosâ, debili, nec deerant aphoni.

Ad curationem missio sanguinis, fortiaque tum emetica, tum cathartica vitanda; alvus mollienda est fomentis extùs & balneis, intùs blandis alimentis & medicamentis, ut oleosis, mucilaginosis, farinosis; adde laxantia ex mannâ, pulpâ

cassiæ cum oleo amygdalarum, sero lactis tepido, omni trihorio parcâ dosi repetitis. Citesius cathartica cholagoga expertus ad lenissima reversus est. Narcoticis abstinendum. Morbi reliquiæ sero lactis gramineo, cichoraceis, beccabungâ, taraxaco fugandæ, demùm tonus partibus acidulis aquis est restituendus.

3. *Rachialgia metallica; Colique des Peintres, de plomb, des Potiers, des Barbouilleurs, &c. Colica Pictonum à veneno* Ill. Tronchin. *spec.* 2ª. *Colica Pictonum*, vulgò *Saturnina* Junckeri. *Colica Plumbariorum* Ramazzini *de Morb. artific. Dolor cardialgicus spasmodicus à veneno* Frid. Hofman. *Tom. 2. pag.* 257. *Mil-reech* Anglis, id est, *Vapor moletrinæ* Act. Soc. Reg. Lond.

Est ea species, quæ oritur, 1°. à vino acido interventu lithargyrii edulcorato, fraus detegitur ope lixivii alkalini, in quo dissolutio auripigmenti bullierit. 2°. Ab usu interno medicaminum ex plumbo paratorum, ut sacchari saturnini ad extinguendam venerem, ad gonorrhœam sanandam. 3°. Ab usu alimentorum in vasis stanno obductis, cupreis; rubiginosis diù servatorum. 4°. A fumis arsenicalibus quibus nulla metalla carent, cum igne tractantur; unde Metallurgi, & qui calceorum corium cerusâ fusâ dealbant sutores, huic sunt obnoxii. 5°. Qui varia pigmenta liquefaciunt, pulverant, tractant, ore assumunt, ut Pictores. 6°. Figuli qui vasa terrea vitro ex plumbo obducunt. 7°. Ab antimonii crudi repetito usu interno, si fides sit Ill. Tronchino, *pag.* 65. imò ex cinnabari, viridi æris, colore ultramarino, aliisque pigmentis metallicis.

Hujus speciei exempla ubique sunt obvia, Monspelii, Nemausi, Alesiæ nobis observata.

In hac soli artus superiores, inferiores nunquam, paralysi & stupore tentantur, sæpiùs umbilicus retrahitur, feces in scybala indurantur, ægri pallidi, tremuli, debiles fiunt.

Duplex autem est curandi methodus; 1ª. ab Ill. D. Dubois in Nosocomio Charitatis Parisiensis frequentissimè adhibita, & dudum multis successibus firmata; docente illustr. Bouvart, qui ex sexaginta ægris, quinquaginta novem sanari asserit; est methodus Drasticorum

Æger adveniens sumit clysma ex decocto drachmarum duarum sennæ & pulpæ colocynthidis, cui adduntur diaphænici drachmæ sex, benedictæ laxativæ semiuncia, mellis mercurialis unciæ duæ, & sæpè vini emetici unciæ etiam duæ. Post septem horas injicitur alterum clysma ex olei nucum & vini rubri ana unciis sex; die sequenti tartari stibiati magna dosis vulgò ad grana quatuor præscribitur, statim ab actione emetici datur theriacæ recentis semidrachma cum laudani grano; die verò tertiâ repetuntur clysteres; dein purgatur æger ex diaphænici semiuncia, diapruni drachmis duabus, syrupi de rhamno uncia, apozematis sequentis unciis sex.

Apozema fit ex cuscutæ, polypodii & sennæ ana unciâ unâ, seminum anisi, & cremoris tartari ana drachmis duabus, bulliant in aquæ libris duabus ad uncias viginti; vesperè hujus catharsis repetatur narcoticum; sustineantur hæc medicamina ope ptisanæ sudorificæ, ac potûs cardiaci cum lilio Paracelsi, maximè si dolores supersint, aut immineant, vel superveniat paralysis.

Hæc methodus intra septimanam omninò sanat, & si epilepsia, paralysisve nondum accesserint, eos morbos prævertit, si sanatio imperfecta sit,

iteratur partim vel omninò methodus, ipsisque atrocibus abdominis doloribus sævientibus hæc drastica usurpantur. Intra 23. annos D. Burette 1200. ægros hac methodo curavit & omnes exceptis 20. liberavit.

2°. Altera methodus *lenitiva* est, quæ in ipso Nosocomio Charitatis ab Ill. Bordeu, Viennæ ab Ill. De Haen; & Monspelii occasione tamen rarò datâ, ab omnibus Medicis usurpatur. In hac præscribimus oleum amygdalarum ad uncias plures in die, clysmata oleosa, fomenta emollientia, narcotica, levia laxantia, serum lactis & sopito dolore aquas sulphureas tùm thermales, tùm acidulas; ast à phlebotomiâ saltem repetitâ est abstinendum, quam exhorrent qui methodum drasticam sectantur.

Mira certè opinionum de morbi causâ, & methodorum circa therapeiam repugnantia; in aliis morbis saltem acutis quæcumque sit methodus, natura non rarò morbis medetur, ast in hoc morbo solius naturæ vires non sufficiunt, & methodi licet omninò oppositæ morbum tollunt: in hoc certè ovaret magnus Medicinæ adversarius Michael de Montagne, qui in omni morbo methodum Medicis acceptissimæ oppositam æque successuram esse contendebat.

Hujus varietas est

Rachialgia Saturnina. Colique de plomb. Colica Saturnina Ilsemanni. 1752. Zeller. *Docimasia vini lithargyro mangonisati* Tubingæ 1707.

Quotquot hoc vinum biberant constrictionem gulæ & dolorem ventriculi ac præcordiorum patiebantur, quibus accessit colica circa ventriculum & umbilicum, hinc & excrementa in scybala cogebantur; conquerebantur multoties

de flatibus moleſtis qui tamen nec ſurſum nec deorſum efflabantur, acceſſit vehemens mingendi conatus inanis & teneſmus, urina pene tincta erat, ac continuò turbabatur; pulſus erat durus & tardus, æqualis tamen; flaveſcebat album oculorum, genæ ſolæ rubebant, facies cætera virorem judaïcum præ ſe ferebat; ſicceſcebat os, ac vomituriebant, anxii inſigniter toto temporis decurſu erant, quam anxietatem adauxit horrida & inſignis cordis palpitatio.

Potiſſima cura mali recentis & primorum ſymptomatum conſiſtit in vomitoriis, purgantibus, oleoſis, lacte diù continuando, terreis ex bolo armenâ, terrâ ſigillata, oculis cancrorum, balſamo peruviano & vulnerariis.

Lixivium calcis vivæ cum auripigmento ſumatur, ejus guttæ ſex in vini mangoniſati unciâ affundantur, vinum turbabitur, & atramentoſum colorem adipiſcetur.

Vel olei vitrioli guttas decem affunde vini unciis tribus. Vinum lithargyrio mangoniſatum inſtar ſeri lactis albeſcet. Vide Williſium, *pharmac. pag.* 471.

4. *Rachialgia arthritica* Aſtruc. *thes. de Rachialgia pag.* 9. Tronchini *colicæ pictonum ſpecies* 4ª. Zelſt *de podagrâ* 1738.

Ea eſt quæ cum arthriticis paroxyſmis alternat, in quam ſcilicet arthritis ſæpè terminatur, quâ reviviſcente tollitur rachialgia. Hippocrat. *libr.* 6. *epidem.* hanc alternationem dolorum articularium & inteſtinalium obſervavit, deinceps memorarunt Andræas du Laurents, *quæſt. anat. lib.* 4. *quæſt.* 8. Roder. à Fonſeca, Mercurialis, Muſgravius, &c. De Rheumatiſmo verò idem dicendum ac de podagra.

Si æger plethoricus vegetusque sit, phlebotomia præmittatur ; cave ab acribus catharticis, maximè ab emeticis; suris apponantur vesicantia, & plantis pedum cucurbitulæ siccæ, dein emplastrum de Galbano, fomentaque tepida suris & femoribus ut materies arthritica deorsùm vergat ; molli culcitrâ, siccâ, tepidâ, ex floribus chamæmeli & sambuci farctâ foveatur abdomen ; post lene clysma hydrogala, vel lac purum sæpiùs sumatur, exinde salus spectetur ; sedatis doloribus vino generoso vires refocillentur ; equitatione, vestibus hyemalibus corpus firmetur : hæc Tronchinus.

5. *Rachialgia ab adiapneustiâ. Colica Pictonum ab impeditâ perspiratione* Ill. Tronchin. *Spec. 5. Colica Surinamensis* Herbert. apud Tronchin. Forest. *observat. lib. 21. observ. 15. Colique de Surinam.*

Ea est quæ à perspiratione impeditâ, frigoreve suscepto producitur, & in epilepticos insultus, vel in paralysim degenerat. Familiaris est Surinami, ubi licet summus calor interdiu incolas resolvat, noctu venti frigidi incautos & frigoris avidos carpunt. Lenissimis oleosis eccoproticis insistendum, mollia enemata ex infuso florum chamæmeli paranda, opium cum pari camphoræ dosi, si urgeant dolores, adhibendum cum largo potu ex infuso ligni sassafras ; curam absolvunt thermæ sulphureæ.

6. *Rachialgia scorbutica* Illustr. Tronchin. *spec.* 6ª. & Eugalen. *de Scorbuto, artic. 17. 24.* Sed Eugaleni fides meritò multis suspecta est, adeòque solis observationibus Ill. Tronchini innititur. Hæc species à Lindio minimè recensita. Frid. Hofman. colicam scorbuticam memorat ; sed rachialgiam in genere hoc nomine tantum describit, non verò

ſpeciem diſtinctam; Veteres huic morbo nomen colicæ bilioſæ impoſuerant.

In hac ſpecie præter dolores abdominis atroces, dolent brachia, cæterique artus per intervalla, ac demùm ipſi artus reſolvuntur, aut ſpaſmis tentantur, ſi fides Eugaleno; ſed verius eſſe puto quod vidit Illuſtr. Tronchinus, ſcilicet extremos artus potiſſimùm pedes & tibias nigreſcere, indureſcere, inſtar piſcis ſole indurati, ut ipſe vidi; ſudor ſponte prorumpens ſalſus abit etiam in cryſtallos digitis friabiles, ut vidit citatus Auctor in quodam qui ſale marino abuſus fuerat.

Fugienda phlebotomia, alvus blandis oleoſis laxanda, antiſcorbutica adhibenda, aquæ chalybeatæ juvant.

7. *Rachialgia traumatica.* Vid. *Diſſert.* Ill. Aſtrucii, & adjunctam hiſtoriam; item, Diarium Medic. Junii 1760. ubi duæ hujus ſpeciei proſtant obſervationes.

Ea eſt ſcilicet rachialgia, quæ ex ictu ſpinæ dorſali inflicto ortum ducit. Conſtat autem multiplici obſervatione homines ex hoc principio rachialgicos evaſiſſe, ſeu ventre, epigaſtrio deinde, admodum doluiſſe, ac artuum reſolutionem paſſos fuiſſe cum alvi conſtipatione, ſcybalorum induratione, aliiſque rachialgiæ ſymptomatis aptè ab Illuſtriſſ. Aſtrucio explicatis. Contendit ſcilicet Ill. Auctor labem eſſe in medullâ ſpinali compreſſâ, obſtructâ, unde paralyſis artuum ſuccedit; dolent quidem interanea, quia origo nervorum in medullâ afficitur, & ſenſatio ad extremos nervos refertur, ut accidit apud eos qui cum artûs amputationem dudùm paſſi ſunt, interea ob pulſationem arteriæ vicinæ reſectæ, & nervum im-

petentis, dolores manûs aut pedis dudùm ablati persentiunt; non mirum, ait, etiam si cùm acerrimè dolent interanea, abdomen manibus premi potest, ac contrectari sine ulla doloris exacerbatione, si intestina atona & motu peristaltico orbata alvi excretionem remorentur. Hinc & rachialgiæ nomen à Græco, *rachis*, spina dorsi, & *algeia*, dolor. Vide *Quæstionem medicam* Illustr. Astrucii, an morbo *colicæ Pictonum* rectiùs *rachialgiæ* dicto, Venesectio? ann. 1750.

D. Privat, D. Med. Alesiensis meritissimus, curabat puellam, quæ cùm horrendâ gastrodyniâ laborasset, per trihorium subitò incidit in paraplegiam, quâ omnes partes collo subjectæ sensu, motuque orbabantur; inspecto collo observavit ultimam colli vertebram prominentem, ita ut infra illam notabilis foret fovea, unde hujus subluxationem adesse cognovit; puella ultra duos menses supervixit. Gastrodyniam magnus vomendi conatus comitabatur, & hanc luxationem ab hisce validis conatibus ortam fuisse, non inanis fuit suspicio; obortâ paraplegiâ statim cessavit dolor, ut in rachialgiâ solemne est.

8. *Rachialgia osteosarcosis*. Benjamin Gooch's, *Cases of surgery, pag. 178. ann. 1758.*

Est morbus cujus præcipua symptomata sunt dolores totius corporis, præcipuè vertebrarum lumbarium, cum successivâ ossium omnium dissolutione, flexilitate, & corporis decurtatione.

Femina sana hactenùs, ritèque menstruata trigesimo ætatis anno dolores universi corporis cum pyrexiâ experiebatur, dolebant potissimùm extrema corporis, post novem menses crura fracta, flexilia, cum signis scorbuti; per quadriennium subsequens dissolvebantur cætera ossa cum dys-

pnoeâ, gibbositate, dolore ad vertebras, corporisque decurtatione.

In cadavere viscera sana, pulmonibus tantum & corde flaccidis, ossibus omnibus, præter dentes, remollitis; dissolutio in ossibus cylindricis ab internâ parte inceperat, ossa cultro non magis resistebant quàm musculi. Varia medicamina imprimis chalybeata sine fructu adhibita; corpus viginti sex pollicibus decurtatum est.

XXX. Lumbago. *Mal des reins.*

Est genus morbi dolorifici cujus præcipuum symptoma est molestia ad lumbos relata, cum trunci erigendi difficultate.

Ægri dicuntur *lumbaginosi*, *elumbes*, Gallicè *éreintés ou érenés*; morbus Græcis *lordosis*, *osphialgia*, &c. *Asphialsia* Riolani. *Ischias* Archigenis.

Differt à nephralgiâ ex eo quod nausea, ureterum dolor, testium, femorisve stupor, urinæque vitia deficiant; à colicâ quod dolor ad partem posticam corporis referatur, nec ab alvinâ excretione tollatur, aut mitigetur; non raro cum ischiade conjungitur, truncumque sæpè incurvat, unde aliis *curvatura* lumborum vocatur.

1. *Lumbago rheumatica* Sydenhami, *pag. 170.* Juncker. *Tabul. 19.*

Est vehemens lumborum dolor, in quo æger semel flexum truncum erigere non potest, quin lumbos sibi rumpi videatur; qui dolor nec tactu exacerbatur, ut traumaticus, nec calore lecti recrudescit, ut syphiliticus, scorbuticusque, quique crustam albam gelatinosam in sanguine extracto comitem habet. Adde quod artus utplurimùm simili dolore vago affecti sint.

Curatur repetitis phlebotomiis; diæta tenui initio, dein victu emolliente, refrigerante, leviter diaphoretico. Hic morbus musculos extensores dorsi afficit.

2. *Lumbago arthritica. Goute aux lombes. Osphialgia* Hippocratis.

Est ea species quæ arthriticos infestat, quæque procedit ex materiâ tartareâ vertebrarum ligamenta, & periostæum lacessente; ea pressione exacerbatur.

Spinam dorsi, & sæpiùs os sacrum afficit; exigit eadem auxilia quæ arthritis.

3. *Lumbago plethorica* Frid. Hofman. *Tom. II. pag. 297. Lumbago hæmorrhoidalis* Junckeri. *Catamenialis* Hippocratis. *A fluore albo* Frid. Hofmanni.

Est illa species quæ à suppressâ sanguinis solitâ evacuatione dependere putatur, ut à catameniis retentis, hæmorrhoidibus suppressis, à fluore albo represso. Sunt qui contendunt à veneris abstinentiâ similem morbum induci.

4. *Lumbago febrilis* Moroni, *Director.*

Est utplurimùm symptoma morborum febrilium & phlegmasiarum ineuntium, sed fugax, quod tamen morbos quosdam pressiùs sequitur, & distinctiùs designat. Sic variolam in adultis initio comitatur lumbago gravis cum nauseâ; in infantibus cum somnolentiâ.

5. *Lumbago scorbutica* Eugaleni apud Sennertum, *de Scorbuto.* Lind. *de Scorbuto.*

Est dolor lumborum à quocumque exercitio recrudescens, noctu etiam sæviens, in secundâ & tertiâ potissimùm scorbuti periodo accedens, minùs mobilis quàm cæterarum partium, cum urinis paucis turbidis, fœtidisque, sæpè œdemate tibiarum, lassitudine, facie decolore, &c.

Nocent phlebotomiæ, juvant antiſcorbutica, lac, &c. prodeſt, unciam oxymelitis ſcillitici intra diem aſſumere, & partem dolentem fovere lixivio cinerum vulgarium incoctis floribus chamæmeli, ſambuci, abſinthii, rutæ & cortice limonum.

6. *Lumbago pſoadica*, Obſ. Lamothe, Chirurgo Normanno Valognienſi.

Aliquoties is Auctor obſervavit lumbaginem illam ſingularem quæ pendet ab inflammatione & ſuppuratione muſculi *pſoas* dicti. Pſoas major oritur ex lumborum vertebris, & femori inſeritur. Pſoas minor oritur ex latere ſupremæ vertebræ lumborum & oſſi pubis inſeritur. Pſoas major flexor cruris ſæpiùs in hoc morbo afficitur, & inde fit ut ægri nunquam poſſint in hoc morbo femur extendere, quod eſt ſignum hujus ſpeciei pathognomonicum. Lamothe præter remedia generalia ſuadet, ut vulnere abdomini inflicto, culter uſque ad hunc muſculum, prægreſſâ inflammatione abſceſſu tentatum, deducatur; nec ulla alia via tutior videtur ad pus educendum, quo ægri vita ſeriùs ociùs tolletur, ſi in abdomine pus illud lateat.

7. *Lumbago partûs. Douleur d'accouchement.*

Licet ille dolor lumbos graviter afficiat in gravidis, non minus verum eſt quod ad hyſteralgiam attineat, quippe pendet à diſtractione ligamentorum latorum, quæ pelvi utrinque annexa peritonæum lumbis applicatum, valdè diſtrahunt, cùm uterus contrahitur ad fetum foras expellendum; illi verò dolores per intervalla ſucceſſivè frequentiores recurrunt, intervallis lucidis etiam ſomnum quandoque permittentibus, ſimulque in quolibet dolore & conamine comitante orificium

uteri

uteri dilatatur. Hic verò dolor id habet singulare, quod parturiens eo tantum sublevetur, si magnâ vi ejus lumbi comprimantur fasciâ circumductâ lumbis & antrorsum tractâ simulque pugnis versus lumbos fortiter appressis; demùm superveniente genuum tremore, crepat chorium, aqua ubertim ex utero erumpit, fetus prodit in lucem, & dolores illicò tolluntur, nullo alio auxilio cessuri nec impugnandi.

8. *Lumbago à saburra* Baglivi *de fibr. motric. Lib. 1. cap. X. pag. 345.*

Est ea quæ à cacochiliâ in mesenterio, ut ait ille, collectâ, eaque crudâ oritur; hujus & aliarum specierum innumerarum possibilitas, quæ vulgo Medicis sufficit, non mihi satis esse videtur, requiruntur observationes fidæ, quibus earum existentia comprobetur.

9. *Lumbago Miliaris* Allione *de Miliari.*

Hic dolor est sæpè symptoma miliaris eruptionem antecedens, quod combinatum cum crampo, odore acido pyrexiaque potest morbum erupturum patefacere, unde sublevatur lumbago.

10. *Lumbago à nisu. Effort des reins. Reins entr'ouverts.*

Ex venere nimium exercitatâ, maximè si pedibus insistens vir eam sæpiùs exerceat, sævissimæ lumbaginis incurritur periculum cùm atrophiâ semiparalyticâ femorum, unde lecto dein affigitur æger & exsolvitur. Tissot *de manustupratione pag. 222.*

A ponderum gestatione, elevatione vehementes quandoque superveniunt lumbagines; verùm sæpiùs ideò dolent lumbi, quia antea rheumatico infarctu sunt affecti, & perperam his nisibus dolores tribuuntur.

Ab Equitatione ſuccuſſante, inaſſueti lumbaginem incurrunt, quæ ſequenti die ſævit magis quàm primâ: pars dolens à tactu vel preſſione læditur. Illæ omnes lumbagines rarò phlebotomiam exigunt, ut plurimum quiete & calore lecti evaneſcunt: interea fomenta reſolventia & anodyna ex decocto florum meliloti & chamæmeli opem ferunt. Extenſores lumborum ſcilicet ſacrolumbaris longiſſimus dorſi, & ſemiſpinoſus ſunt diſtracti & contuſi in his conatibus; quod ex horum muſculorum ſitu & origine ac inſertione cognoſcitur.

Ballonius & Baglivus quandoque obſervarunt in gravi lumbagine à niſu oriundâ cruorem intra muſculos effuſum, qui fluctuatione ſine præviæ ſuppurationis ſignis cognoſcitur, & lanceolâ adactâ foras educitur.

11. *Lumbago ab anevriſmate* Auberti *in Sepulchreto Tom. 2. pag. 573. obſ. 35.*

Hæc anevriſmata vertebras erodere conſueverunt, & demùm rupta mortem ſubitaneam inferunt. Dolor pulſatilis, qui arteriarum pulſationi reſpondet, ſine inflammatione, hujus ſpeciei ſignum eſt.

12. *Lumbago apoſtematoſa* Riverii *obſervat. 2.* miſſa à Franc. Chomel. eſt illa quæ ab abſceſſu lumborum procedit.

13. *Lumbago Sympathica* Boneti *obſerv.* 41. 42. &c.

Eſt illa ſpecies quæ à viſcere quodam vicino læſo oritur ob nervorum communionem; & quæ talis ante mortem ægrorum viſa eſt Medicis. Tales ſunt ſequentes.

A Meſenterii glandulis induratis Warthon. *adenograph.*

A pancreate tumido, purulento, schirroso, putri.
Ab induratis pyloro, venâ cavâ, pancreate.
A rene schirroso, putrefacto, observ. Sepulchret. 42.
Ab abscessu circa venæ cavæ bifurcationem, obs. 43.
A vermibus intra renes, additamenti obs. 2.

XXXI. *Ischias*, Sciatique. *Dolor ischiaticus* Sennerti. *Ischiagra* Schneideri. *Malum ischiadicum* Nenteri. *Dolor coxendicus* Boneti. *Morbus coxarius* De Haen. *Sciatica* Barbaris.

Morbus est cujus præcipuum symptoma est dolor constans sæpiùs diuturnus coxendicis, sive ossi sacro & ossibus pelvis, sive articulationi femoris cum illis ossibus, sive musculis cruris & tibiarum inhæreat juxta fasciæ latæ extensionem, quod sæpiùs accidit, inde verò progrediendi, imo standi difficultas, claudicatio, &c. Ab hysteralgiâ non raro difficulter distinguitur.

1. *Ischias intermittens* Essai d'Edimbourg, *Tom. VI. artic. 49. pag. 143.*

Est species quæ à febrili fermento intermittentium, ut quotidianæ, tertianæ producitur, & quotâ, tertiâ vel quartâ quaque die horâ datâ accedit, cum febre, deinceps verò recedit cùm sudore.

Puerpera loci paludosi incola, cepit laborare dolore circa os ischium qui ad vastum externum extendebatur, quique singulis diebus determinatâ horâ redibat, cum magnâ pyrexiâ sudore terminandâ, quo peracto benè se habebat & ab omni morbo immunis videbatur.

Sumpto emetico & adhibitis catharticis ad

usum kinkinæ deventum est, additis elixirio vitrioli & antispasmodicis, nec non emplastro vesicatorio cruri apposito, convaluit. Hæc Duncan Baine.

2. *Ischias sanguineum* Bonet. *Sepulchret. obs. 13. A sanguine* Moroni *director.*

Ischias non rarò accidit mulieribus à suppressis catameniis, lochiisve, & viris à sanguine hæmorrhoidali retento, quod principium in omni ischiade incusant Stahliani.

Differt ea species à Rheumaticâ, quia sanguis gelatinâ albâ Rheumaticis familiari non est tectus in patellâ, cum plethora peccat tantùm; curatur verò phlebotomiis & victu tenuiori, ut notat Bonetus.

3. *Ischias Hystericum* Raulin *de Morbis vaporosis cap. 8.* Sydenham. *pag. 132. Tom. I. de colica biliosa.*

Distinguitur ab aliis 1°. Ex cognita hystericâ dispositione ægrotantis. 2°. Ex eo quod fugax sit, subitò accedens & subitò sine causâ evidenti recedens. 3°. Ex teneritudine partis quæ recedente dolore tangi vix patitur.

Panni fumo succini imbuti calidè applicati conducunt, nec non narcotica tincturæ castorei juncta intus sumenda; juvat illico electrisatio.

4. *Ischias Gravidarum* Mauriceau *lib. 1. cap. 17. Douleur des cuisses & des jambes.*

Est dolor crurum & tibiarum cum harum partium œdematiâ, & varicibus, ultimis graviditatis mensibus crescens, stantibus major quàm jacentibus, vesperè quàm mane, ex denegato ob iliacarum venarum pressionem sanguinis reditu.

Varices minimè aperiendæ citra magnam ne-

eessitatem, sed molliter reprimendæ fasciis obliquè circumvolutis; ab ambulatione abstinendum, & sæpiùs decumbendum; vino aromatico fovendæ partes tumidæ. Sæpè illa œdematia ante partum evanescit, & est illis maximè familiaris quæ gemellos gestant. Vide etiam hysteralgiam impraegnatarum, quæ cruris dolorem & stuporem inducit à ligamenti rotundi alterutrius distractione; phlebotomia è brachio & situs conveniens ægræ his morbis opitulantur.

5. *Ischias ab Sparganosi. Dépôt laiteux à la cuisse.* Puzos *Mém. sur les dépôts laiteux, pag.* 350.

Sparganosis ex Dioscoride, est lactis redundantia & inde ejus deviatio in alias partes.

Hic morbus circa decimum quartum à partu diem apud mulieres lacte redundantes quæque lac sugendum non præbent alumnis, indicia sui præbet à dolore inguinis unius lateris juxta tractum vasorum cruralium protensus, cum funiculi horum vasorum intumescentiâ, accedit progrediendi difficultas, dolor ex femore ad poplitem, inde ad suram atque ad pedem serpit: œdematosus verò tumor crescit quandoque ita ut volumen extremitatis inferioris sit duplo majus quàm in statu sano.

Œdema serosum distinguitur à lacteo quod serosum seu vulgare incipiat à pedibus, sensim sursum ascendat sine dolore, ambosque pedes invadat; lacteum alterutri cruri insidet, dein descendit & dolore stipatur initio, gravidasque vel puerperas tantùm afficit.

Hic dolor curatur 1°. Phlebotomiâ unâ, alterâve. 2°. Catharsi. 3°. Calore assiduo partis & corporis. 4°. Topicis resolventibus diu appli-

catis, ut decocto herbarum emollientium & resolventium addito vino albo, aquâ vitæ, sale ammoniaco; embrocationes ex sapone & butyro, oleum amygdalarum amararum cum spiritu vini, balsamum Fioraventi, frictiones siccæ repetitæ &c. adhibentur, & si sanato crure alterum afficiatur, ut sæpius accidit, iterantur eadem auxilia.

6. *Ischias ex abscessu* River. *observ.* 53. *centur.* 2. Fabric. Hildani *observat.* 71. *centur.* 1. Lamotte *observ. Chirurg.* 110. 111. &c. Chifflot *observ.* 47. *fol.* 41.

Abscessus supra articulationem femoris cum ischio, seu natem, post cruciatus annum integrum durantes, cum claudicatione, incisus fuit, magna puris copia effluxit & ægra convaluit intra mensem; altera ibidem doluit per plures menses; admotis cataplasmatis maturantibus, post quinque dies facta fuit incisio, & sanitas subsecuta est puris effluxum. Hanc speciem etiam mihi observare contigit in tribuno militum D. du Billard.

Ischias à carie Benivenii *de abolitis cap.* 79. est prioris sequela.

7. *Ischias syphiliticum* Baglivi *pag.* 206. *lib.* 2. *paragr.* 2. *Ischias Gallica* Moroni *Director.*

Virum gravi ischiade laborantem nuperrimè curabamus, irritisque optimis præsidiis desperabamus de salute recuperandâ, cùm verò per transennam nobis subindicasset se, viginti abhinc annis, bubonibus gallicis male affectum fuisse, statim suspicionem dedit ischiadem à fomite gallico pendere; quapropter præscriptis decocto salsæparillæ, antimonio crudo, cortice nucum, &c. paucis diebus interjectis, à gravi ischiade convaluit

non ſine aſtantium ſtupore ; hæc Baglivi, qui eâ occaſione inſanos dicit Medicos, qui morborum ſpecies flocci habent in praxi, qui v. g. quodvis iſchias eâdem methodo curandum docent.

8. *Iſchias verminoſum* Delii *amœnitat. pag.* 349. Zacuti *prax. pag.* 398.

Puer habitûs corporis ſtrictioris, pallidus, abdomine duriuſculo, de doloribus abdominis ſæpè conqueſtus, & interdum febriens habebatur pro atrophico; is titubabat genubus, pedem dextrum introrſum vertebat ſæpiùs, dolebat femore, præcipuè circa os ileum dextrum: parentes luxationem femoris incuſabant, Chirurgi luxationem conantur curare, his irritis puer claudicare videtur. Illuſtr. Delius pruritum narium, oculos relaxatos, copioſam ſalivam, urinam ſero lactis ſimilem, dolores abdominis reſpiciens, lumbricos in inteſtinis ſuſpicatur, anthelmintica præſcribit, lumbricíſque vivis aliquot excretis, dolor iſchiadicus & omnia ſymptomata ceſſarunt.

Zacutus memorat cuidam ab anno iſchiagram graviſſimam patienti è ſecta venâ pedis, vermem vivum proſiluiſſe teretem palmaris longitudinis, quo excreto dolor evanuit, ſed eſt auctor ſubleſtæ fidei.

9. *Iſchias à ſubluxatione* Petit. *Act. Academ. Scientiar.* 1718.

Diſtorſio vehemens ligamentorum, capſulæ articularis, tendinumve femoris articulationem firmantium à lapſu, niſu, ictu, dolorem vividum, & pertinacem inducit, qui phlebotomiis, quiete, victu mediocri, potu diluente ſedatur. Luxatio quidem integra citra fracturam impoſſibilis fermè eſt; niſi à laxitate tendinum ſen-

ſim oriatur, eaque ex crurum longitudine inæquali cognoſcitur. Vide Heiſteri *Chirurgiam part. 1. libr. 3. cap. 10.*

10. *Iſchias Rheumaticum. Dolor iſchiadicus* Sennerti *Cap. VI.*

Differt ab iſchiade arthritico 1°. Quod non articulo inhæreat, ſed muſculos inter os ſacrum & genu, imò in tibiâ poſitos diſcruciet, latam ſcilicet aponevroſim; quæ illos omnes obvolvit. 2°. Quod his affecti doloribus non patiantur, ut arthritici, dolores pedum & manuum. 3°. Nec ſi dolor ſit externus ullo tumore ſtipetur, ut arthriticus. Ille vero dolor eſt pertinaciſſimus, demùm claudicationem & artûs atrophiam inducens.

Immutanda eſt craſis ſanguinis viſcoſa & acris per juſcula diluentia præmiſſis univerſalibus ut phlebotomiâ & catharſi, dein ſi temperamentum ægri ſit calidum & ſiccum, balnea domeſtica calida, intus ſerum lactis conveniunt, thermæ etiam ſulphureæ proſunt. Si verò æger ſit frigidus & pituitoſus, diſcutientia, attrahentia, ſudorifica proſunt. Sic fomenta ex foliis ſambuci, hederæ calidis aut ex horum decoctis, balneum ex arena marinâ ad ſolem vel ad ignem calefactâ; immerſio in aquas bellilucanas, litus calidus ex ſapone in aquâ vitæ ſoluto, &c. ſæpiùs proſunt. His invitis vidi ſanatum aliquoties iſchias ope electriſationis repetitæ paulo fortioris.

11. *Iſchias arthriticum* Sennerti, *cap. VI. Species 1ª. doloris iſchiadici* de Haen *de dolore coxario, tom. 4. Goute ſciatique. Malum iſchiadicum* Nenteri, *tabul. 32. cap. 5.*

Aggreditur podagricos potiſſimùm annoſos;

offi facro inhæret, quod mitius, vel ipfi articulo femoris, quod pejus. Dolor eft profundus, vehemens, à motu exacerbans, ad pedes ufque extenfus, & in pedibus tumorem rubellum glabrum excitans; per periodos recurrit, non verò conftanter divexat, ut vetus ifchias rheumaticum; fanguineos, gulofos, veneri deditos, lautè viventes fæpiùs aggreditur.

Eadem cura generalis eft quæ podagræ.

XXXII. Proctalgia, *Douleur du fondement. Dolor ani* Tulpii.

Eft dolor podicis, feu extremi recti, & viciniarum ejus, cujus diverfæ fpecies à totidem principiis diverfis pendent.

1. *Proctalgia inflammatoria*; *Inflammation du fondement* Sennert. *de inflammatione ani*, *cap. X.*

Cognofcitur à tumore calido, dolore acuto, qui premendo irritatur, alvus difficulter redditur, & fæpè dies aliquot fubfiftit, accedit febris.

Oritur hoc malum ex equitatione, ictu violento, hæmorrhoidibus reftrictis, acribus applicatis, &c.

Malum hoc curatu eft difficile, & in fiftulas fæpè abit; curatur phlebotomiâ, victu tenui, fomentis initio emollientibus, & anodynis, cataplafmatis ex micâ panis albi cum lacte & croco, foliis folani hortenfis, oleo rofaceo, amygdalino; decocto malvæ, radicis althææ, floribus chamæmeli, meliloti; fi fiat abfceffus, is maturè aperiendus & detergendus, ne pus fiftulam inducat.

2. *Proctalgia cancrofa.*

Eft ea quæ ex ficis, thymis, ulceribus cancrofis, rhagadibus malignis procedit; fici quidem, criftæ,

condilomata benigna, imò syphilitica vix ullum dolorem creant, sed non raro pessimæ indolis sunt, & carcinomatosam indolem acquirunt, unde dolores pungitivi, pruriginosi, lancinantes, cum duritie, asperitate, ichoris acris effluxu, rhagadibus corrosivis, quæ omnia potissimùm molestant in alvi dejectione.

Si hæc mala syphilitica sint, præmissis multis balneis ad hydargyrosim deveniendum est, atque in ejus decursu cristæ, porri, verrucæ, vel cultro auferendæ, vel causticis exedendæ; dein vulnus more consueto deligandum est; sed si carcinoma maximè syphiliticum fuerit, tunc periculosius multò est, & ferè insanabile: illud verò more aliorum corrodendum est; dolor butyro, unguentisque ex lithargyrio, cerussâ paratis deliniendus, non omissis narcoticis.

3. *Proctalgia fistulosa; Fistule à l'anus.*

Fistulam ani præcessere phlegmones, mariscæve suppuratæ, & sunt ulcera sinuosa, oris callosis, quæ cum anum obsident, si cuniculos agant, in rectum, vesicam, vicinasque partes, sanatu difficillimæ sunt.

Dividuntur in completas & incompletas; sanantur operatione chirurgicâ, quæ eum in finem instituitur, ut ulcus callosum in vulnus simplex mutetur. De his vide non veteres Auctores, apud quos curatio harum fistularum impossibilis censebatur, teste Sennerto, sed Chirurgos hujus ævi, ut Heisterum, aliosque.

4. *Proctalgia intertriginosa. Intertrigo ani* Sennert.

Est dolor cum excoriatione & rubore partium, quæ excoriatio si fiat à causis mechanicis, ut equitatione diuturniori, curatur apposito sevo

inunĉto, vulgò candelâ ſebaceâ, adipe, oleo roſaceo, aquâ roſaceâ, &c. ſed ſæpiùs intertrigo infantes divexat recens natos ob acrimoniam urinæ in plicis & rugis harum partium immorantis & excalefactæ, idcircò frequens lotio ex vino & aquâ, munditiès ſedula requiruntur; item nutrices his plicis quotidiè ſerò & manè imponunt pulverem ceruſſæ, pauperes verò pulverem ſalicis carioſæ.

Si intertrigo ſit herpetica, vel ſimplex, vel ſyphilitica, quod malum adultis accidit, alia methodus eſt adhibenda, qualis in Hyſteralgiâ pruriginosâ.

5. *Proctalgia ex rhagadibus* Sennert. *loc. citat. Gerſures du fondement.*

Rhagades ſunt ſciſſuræ marginis ani ſine tumore & pure, quales labris, digitiſque ſæviente brumâ ruſticis potiſſimùm accidunt; hæc ulcera ſicca ſunt; valdè dolentia & importuna, teneſmum excitant, & ob dejiciendi neceſſitatem exacerbantur quotidiè; pendent ab acrimoniâ ſanguinis, quæ ideò primò eſt remediis internis, debitoque victu impugnanda; dein chirurgica auxilia ſunt adhibenda.

6. *Proctalgia Braſilienſis* Zacuti Luſitani, *prax. pag* 396. *Morbus Braſilienſis*, *vermis* dictus; *Bicho* Luſitanis; *Malhundo* Braſilianis; *Worm* Belgis; *Bittos* Angolenſibus, *Hiſtoire des Voyages.*

Symptoma præcipuum hujus morbi eſt dolor ardens podicis initio cum conſtipatione, ſpontaneâ laſſitudine, quibus addunt ſe comites, ſaltem apud Angolenſes, profundus mœror, cephalalgia, tibiarum debilitas cum dolore acuto, oculorum prominentiâ, & quaſi exophtalmiâ. Initio morbi ſufficit non raró podicem eluere, & ſup-

positorio ex limone uti, quandiu potest tolerari; inde enim atrocior evadit podicis dolor, sed sanatur.

Si seriùs adhibeatur hoc suppositorium, ardor & pruritus ani crescit, tumet podex, exulceratur, & multum putridum album mucum, aut pus fundit; tunc verò præter succum limonum, succo nicotianæ tabaci pars abluenda est; folia tabaci aceto irrorata, & sal marinum adspersum feliciter etiam adhibentur, sed cum tanto dolore, ut æger per vim continendus sit; prosunt etiam frequentia clysmata ex decocto rosarum cum ovorum vitellis, prodest litus ex oleo rosaceo & cerussâ; si verò negligantur hæc auxilia, serpit ulcus, sphacelus accedit, & sine febre ac siti, æger, viribus exhaustis, è vitâ discedit.

7. *Proctalgia ab Exaniâ. Chute du fondement.* Vide *Exaniam* class. 1. gen. 47.

Ille affectus frequentiùs aggreditur infantes & pueros diarrhœâ dudum affectos & constitutionis debilis; utile est intestinum prolapsum post quamvis alvi dejectionem blandè reponere, priùsque vino eluere, in hoc vino folia verbasci priùs incocta sint; si verò tensum & dolens sit intestinum, oleo, vel butyro priùs inungendum est, quàm reponi possit.

8. *Proctalgia ex Mariscis* River. *centur. 3. observat. 7. Douleur des hémorrhoïdes.*

Præmissâ phlebotomiâ, æger utatur clysmatis ex oleo tenui syringâ injiciendis; syringæ cannula intestino gallinæ involvatur; æger utatur cremoribus ex secali, emulsionibus hypnoticis.

Succus sempervivi cum ovi vitello mixtus addito opii grano mariscis applicetur; sola folia sedi telephii Linnæi admota maximè prosunt, nec

non collyrium ex albumine ovi cum frusto aluminis inspissato, sed linteis obvoluto.

Cataplasma ex micâ panis cum lacte & croco; verbasco, malvâ, radice althææ, seminibus lini, floribus chamæmeli, foliis hyoscyami, insessus ex horum decocto juvant; prævertuntur mariscæ, si sæpè foveatur podex aquâ frigidâ, tepidâve, & bibendo manè pintam aquæ cum lactis cyatho.

9. *Proctalgia Diarrhoïca.*

Qui diarrhœâ forti laborant potissimùm biliosâ, nec non qui aquis mineralibus catharticis per aliquot dies utuntur; non rarò dolorem vividum in podice experiuntur quasi urentem & pungentem, qui tamen facilè sanatur, sedatâ diarrhœâ aut loto podice ex ipsis aquis acidulis: dolor ille qui à vividis intestinorum distractionibus dependet, non refertur ad intestina quæ obtuso sensu gaudent, sed ad cutim quæ marginem ani constituit, quia cutis acutiori multò sensu pollet; eadem est ratio cur calculosi acutissimum dolorem referant non ad collum vesicæ, ubi est calculus; sed ad extremum balanum, cujus tegumentum valde nervosum est.

10. *Proctalgia Tenesmodes.* Vide tenesmi species varias. De ani dolore videatur Tulp. *observ. lib. 3.* quem vidit dirissimum quarta post dejectionem horâ recurrere, quique sublevatus est tantum hyrudinum applicatione.

XXXIII. Pudendagra. *Douleur des parties génitales.*

Est dolor partium genitalium tùm in viris tùm in feminis. Nomen à Gasparo Torellâ inditum, ut mentulagra à Wendelino Hockio.

1. *Pudendagra à Parorchidio; Douleur des testicules retirés, deplacés.*

Vide Claſſ. 1. genus 59. præſertim 2^am^. & 3^am^. ſpeciem, quarum altera eſt comes nephralgiæ calculoſæ.

2. *Pudendagra ex phymoſi; Douleur du gland provenant du phymoſis, paraphymoſis, &c.*

Vide Claſſis 1^a^. genus 22. ubi diverſa phymoſeos ſpecies, quarum altera vaginalis eſt.

3. *Pudendagra Hernioſa, Douleur de Hernie.*

Eſt dolor oriundus ab herniâ, ut ab enterocele, epiplocele, cyſtocele, quarum aliæ ratione loci ſunt inguinales, aliæ crurales, perinæales, vaginales, hypogaſtricæ.

4. *Pudendagra ulcuſculoſa; Chancres aux genitoires.*

Ulcera ſubrotunda lentis magnitudine in ambitu rubra, in medio griſea, vix ultra epidermidem profunda, ſerpentia, à viru ſyphilitico oriunda, vulvæ & vaginæ in feminis, balano & interiori præputio in viris inſident; illa quidem non admodum dolent, ſed tamen moleſtiam creant, & quod pejus eſt, virus ſyphilitici ſtrages, edituri ſignum præbent funeſtum; his neglectis phymoſis ſupervenit, gonorrhœa præputii cum dyſuriâ, quandoque balani exeſio, ſequuntur. Curantur autem radicitùs per hydrargyroſim aut vicaria hujus remedia.

5. *Pudendagra pruriens; Prurit des parties naturelles. Impetigo ſcroti* Fonſeca *conſil. 68. tom. 2.*

Vide pruritum ſupra & Hyſteralgiam pruriginoſam. Diſtinguenda eſt hæc ſpecies ab eâ quam aſcarides vulvæ excitant, & ab herpete harum partium.

6. *Pudendagra à Gonorrhœâ. Dyſuria venerea*

ficca Aftrucii *lib. 3. cap. 3. de gonorrhœa ficca.*

Eft dolor ardens in tractu urethræ fine puris feminifve ftillicidio notabili, ortum habens à phlogofi eryfipelatofâ urethræ, quam virus fyphiliticum acrius & volatilius in fubjecto magis irritabili induxit, qui fimul dyfuriam acrem quandoque ftranguriofam comitem habet: hic morbus paucis diebus ab impuro coitu fe prodit & curatur 1°. phlebotomiâ; 2°. immiffo fæpiùs balano nudo intra lac tepidum vel decoctum radicis althææ, feminum lini; 3°. vel admoto cerato Galeni, cataplafmate de micâ panis cum lacte & croco; 4°. potu diluente, demulcente, emulfionato leviter narcotico; dolore fedato, ad virus fyphilitici curam progrediendum eft.

7. *Pudendagra arfura* Aftrucii *lib. 1. pag. 49. Incendium virgæ.*

Eft dolor acer cum rubedine eryfipelatofâ balani, quæ olim à concubitu cum leprofâ oriri confueverat, qui dolor eft urens & punctorius, præter quem accedunt puncturæ inter carnem & corium, & corporis excalefactio. In hoc morbo Joanhes Ardern fuadebat potiffimùm injectionem ex lacte, faccharo, oleo & decocto hordei, additâ fi velis emulfione ex amygdalis.

8. *Pudendagra cancrofa; Douleurs des cancers aux parties Genitales. Carcinomata venerea* Aftrucii *de morb. venereis lib. 4. cap. XI. 5. 7. & libr. 3. cap. 6. de bubone carcinomatode.*

Eft dolor à carcinomate pudendorum in viris ac in feminis, eoque occulto, vel ulcerato, five in bubone five in balano, pene, vulvâ, vaginâ, &c. de quorum affectuum fignis, caufis, curâ vide loca citata.

9. *Pudendagra ab ascaridibus* Ill. Delii, *amænitat. Medic. tom.* 1. *pag.* 341. *Collection Académiq. tom.* 3. *pag.* 366. Auctore Benjamino Scharsio.

Est dolor pruriginosus vulvæ & vaginæ ab ascaridibus cum ardore incredibili, & eruptione vermiculorum casei hospitum similibus.

10. *Pudendagra testium.*

Utplurimum testes dolent à tumore phlegmonodeo quem suppressa gonorrhœa excitat, & vocatur vulgo *gonorrhæa in scrotum delapsa*, de quâ videsis Chirurgos de morbis scroti.

CLASSIS

CLASSIS OCTAVÆ SYNOPSIS.

VESANIÆ.

CHARACTER. Eſt morbus animi, error ſcilicet in imaginatione, appetitu, vel judicio, ſeu Hallucinatio, moroſitas aut delirium.

ORDO I. HALLUCINATIONES ſeu errores mentis oriundæ ex vitio organi cujuſdam extra cerebrum, unde imaginatio deceptiva.

I. VERTIGO, (*Vertige*) apparens objectorum vacillatio vel nutatio.

II. *Suffuſio*, (*Berluë*) objectorum, quæ non ſunt imaginaria, viſio.

III. *Diplopia*, (*Bévuë*) hallucinatio quâ idem objectum duplicatum vel multiplicatum apparet.

IV. *Syrigmus*, (*Tintoin*) auditio imaginaria ſoni, cujus nullum eſt extra aures principium.

V. *Hypochondriaſis*, (*Hypochondrie*) morbus diuturnus quo affectus ſe in mortis periculo verſari ex ructu, palpitatione, aliiſve levidenſibus malis, imaginatur.

VI. *Somnambuliſmus*, (*Maladie des noctambules*) hallucinatio quâ ſomniantes è lecto ſurgunt, ſeque diverſis periculis exponunt.

ORDO II. MOROSITATES, (*Bizarreries*) cupiditates aut averſationes depravatæ.

VII. *Pica*, (*Goût dépravé*) alimentorum inaſſuetorum appetitus, cum aſſuetorum averſatione.

VIII. *Bulimia*, (*Faim canine*) appetitus eſculentorum copiæ majoris quàm quæ digeri poſſit.

IX. *Polydipſia*, (*Soif immodérée*) appetitus majoris ſolitò copiæ potulentorum.

X. *Antipathia*, (*Antipathie*) quorumdam objectorum tanta averſatio ut ex eorum viſu, vel olfactu æger gravia ſymptomata patiatur.

XI. *Nostalgia*, (*Maladie du pays*) parentum patriæve tanta cupiditas, ut hac non expletâ æger gravi morbo decumbat.

XII. *Panophobia*, (*Terreur panique*) summus pavor inter dormiendum sine causâ evidenti.

XIII. *Satyriasis*, (*Satyriase*) effrænis, impudensque veneris cupiditas cum libidinosâ penis tentigine.

XIV. *Nymphomania*, (*Fureur utérine*) est effrænis in feminis veneris cupiditas.

XV. *Tarantismus*, (*Tarantisme*) est effrænis choræas agendi, saltandi cupiditas.

XVI. *Hydrophobia*, (*Rage*) est effrænis potulentorum aversatio, sæpiùs à morsu animalis rabidi.

ORDO III. DELIRIA, (*Délires*) insomnia seu errores mentis judicantis, à cerebri vitio oriundi.

XVII. *Paraphrosine*, (*Transport*, *aliénation*) delirium fugax, à veneno, aut altero morbo dependens.

XVIII. *Amentia*, (*Démence*) delirium universale mite, sine furore & audaciâ, cum morbo diuturno.

XIX. *Melancholia*, (*Mélancholie*) delirium particulare mite, cum mœrore, ac morbo diuturno.

XX. *Mania*, (*Folie*) Delirium universale cum furore, vel audaciâ & morbo diuturno.

XXI. *Dæmonomania*, (*Démonomanie*) delirium melancholicum quod vulgo diaboli potentiæ tribuitur.

ORDO IV. ANOMALÆ VESANIÆ, morbi prioribus affines.

XXII. *Amnesia*, (*Oubli*) est omnis memoriæ feriatio.

XXIII. *Agripnia*, (*Insomnie*) est pervigilium continuum, immodicumve.

CLASSIS OCTAVA.

VESANIÆ.

ANima quandiu corpori ſociata eſt, ejus malis compatitur in omni morbo; illa frigore & calore alterno, nec non moleſtiâ debilitatis afficitur in *febribus*; iiſdem miſeriis nec non dolore ſimul in *phlegmaſiis* vexatur; ejus facultas motrix depravatur in *ſpaſmis* & *anhelationibus*, languet in *debilitatibus*, ſenſuſque feriatur in *comatibus* & *dyſæſteſiis*, ut tactus intenditur & moleſtus evadit in *doloribus*. Verùm præter facultatem movendi & ſentiendi, quæ in illis morbis laborant, ſunt aliæ ipſius facultates, quæ ſpecialiter læduntur in veſaniis, quippe facultas objecta abſentia ſibi repræſentandi, ſeu phantaſia, cujus ope ideas boni & mali retinet, revocatve, organorum culpâ quandoque vitiatur; unde error imaginationis, ſeu *hallucinatio*, ut in vertigine & ſyrigmo; facultas ſuperior quæ ex idearum comparatione exſurgit, ſeu judicium etiam ab hallucinatione in errorem deducitur, maximè ſi cerebrum ratiocinii præcipuum organum lædatur, unde *delirium;* demum inclinatio & averſatio ejus circa objecta bona & mala phyſica, corporis noſtri conſervationem, aut ſpeciei propagationem ſpectantia, in errorem pariter trahuntur ex organorum & ipſius cerebri vitio; inde voluntates &

cupiditates depravatæ, quæ *morofitates* genericè vocantur.

Morbos itaque quorum præcipuum fymptoma eft *hallucinatio*, *delirium*, aut *morofitas*, claffico vefaniæ nomine indigitandos volumus: *vefanos* fiquidem à rectâ ratione alienos aut errore gravi, conftantique detentos nuncupamus, atque error conftans animæ in imaginando, judicando, vel appetendo, eft hujus claffis character, qui quidem directè fub fenfus non cadit, aft ita facilè à quovis homine fano cognofcitur, ut in ipfis ovibus fimiles vel his affines morbos agnofcant paftores.

Rectæ hominum actiones funt illæ quæ in bonum quemdam finem confpirant; in homine rectè agente, & mente fanâ prædito, hanc actionum confpirationem cernimus, fi geftuum, localium motuum, cupiditatum, difcurfuum, judiciorum inter fe nexum refpiciamus; nec opus eft ad hallucinationem aut delirium agnofcendum, ut fyllogifmos falfos proferat vefanus; fufficit, ut ex ejus actionibus quibufcumque inter fe & cum communi hominum ratione non cohærentibus, ejus errorem aut alienationem intelligamus.

Facultas cognofcendi fuperior quæ *intellectus* vocatur, homini conceffa eft, ut verum à falfo, bonum & malum reale ab apparenti diftinguere valeat; ut autem facultatibus fuis rectè utatur, is debet libertate fua non abuti, debito fcilicet regimine corporis, organorumque fuorum valetudinem fervare, nec non veri, bonique ftudio attentè incumbere; qui fecùs faciunt, fibi imputent, quod fanitatem mentis cum fanitate corporis amittant, quod erroribus & præjudiciis irretiti falfum pro vero amplectantur, & errent; quodque cupiditatibus aut averfationibus fenfitivis abrepti, ratio-

nique minùs obtemperantes, morositates admittant, seu pro bonis habeant quæ mala sunt, & pro malis aversentur quæ forent sectanda.

Hæc est duplex hallucinationum, deliriorum & morositatum origo. Qui crapulæ indulgent, illi organa sua ita vitiant, ut vertigine, visu duplicato, somnolentiâ, paraphrosyne afficiantur, hinc verò intellectûs depravatio, amnesia, amentia, mania ex corporis vitio, quod suâ culpâ contraxerunt; verùm ipsamet voluptatis ex vino perceptæ assidua contemplatio facit, ut vinosus hoc bonum physicum attendat, bona cætera prætermittat, maximè verò intellectualia, adeòque ut pergræcationi tanquam bono reali, & omnium maximo inhiet. Hinc error qui cæteras animæ facultates, ut judicium, voluntatem transversum rapit, & sic abusus libertatis, vitia corporis vitiis ipsius animæ cumulat, & in diversas vesanias hominem deducit.

Hinc sequitur eos homines, qui cupiditatibus suis libentiùs indulgent, & intellectum minùs excolunt, ut Americani præ Europæis, rustici præ litteratis, mulieres præ viris, ganeones præ Philosophis, hisce mentis erroribus & voluntatis depravationibus esse magis obnoxios.

Inter eos verò qui rationi obsecundant, suisque pathematis frænandis & regendis incumbunt, illi morbis animi sunt magis expositi; qui etiam studio acriùs incumbunt, qui labores animi suis viribus majores subeunt; non secùs enim ac cantores morbis pectoris, ganeones morbis genitalium; ita qui tùm imaginationem, tùm judicium, tùm alias animæ facultates, ultra modum exerunt, morbis animi sæpiùs afficiuntur.

Hoc tamen non impedit quominus ex recto

harum functionum usu, & moderato exercitio omnes animæ facultates roborentur, non secùs ac qui modicè choræam ducere assuevit, qui modicè lyram pulsare assuetus est, is faciliùs, aptiùs & expeditiùs eos motus exsequitur, constantiùsque quàm qui in his minimè exercitatus, & rudis est.

Vesaniæ à duplici conditione, tùm animi, tùm corporis pendent, scilicet vel à nimiâ sensibilitate, vividitateque, vel à segnitie & tarditate idearum, phantasmatum, judiciorum, appetituum; utrumque autem vitium pendet à principiis moralibus, aut à principiis physicis.

Quoniam verò inter principia moralia libertatis abusus primas tenet, ejusque rectus usus ad sanitatem animi ac corporis recuperandam omninò necessarius est in multis casibus, non mirum est si vesaniæ ita rebelles & pertinaces sint, raròque & difficulter sanentur, quippe ægri quod in se ipsis est nequaquam agere suscipiunt, quia ægritudinem suam ignorant, aut cognitam amant.

Morbos animæ curare non est stupidi & imperiti, sed solertis & ingeniosi Medici, in psychologicis & moralibus æque ac in physicis versati, qui apprimè distinguat quandonam irritabilitas generis nervosi, seu nimia sensibilitas; quandonam verò atonia & torpor in causâ est.

Imprimis eligendus Medicus fiduciam ægri jam adeptus, ubi valet illud effatum; *præstat Medicum esse ægri amicum quàm ignotum;* secus æger suspiciosus, indomitus, ferox, ipsius consiliis exasperabitur, ejusque auxilia recusabit.

Vesani sæpè ingenii acumine pollent, ut hystericæ & hypochondriaci, nec crassæ minervæ dictis aurem præbent, vulgaremque ac utplurimùm falsam medicastrorum theoriam vix sibi co-

hærentem riſu excipient, ad populum phaleras dimittent. Quis enim niſi ſtolidus probaret eorum Medicorum opinionem quæ omnes morbos ſaburræ ſtomachi, vel humorum ſpiſſitudini & acrimoniæ tribuit?

Philoſophus ſit qui morbis animi mederi contendit; cùm enim origo horum morborum ſit præconcepta idea boni cujuſdam circa quod errat ægrotans, illud vehementer appetens quod bonum ſibi videtur, periti Medici officium eſt, ut ipſi ratiocinando probet illud quod tantopere appetit bonum eſſe apparens, & malum reale, ſicque eum ab errore abſtrahat.

Sed ſumma etiam in Medico requiritur animi lenitas & flexibilitas, quâ diverſitati animorum ſeſe accommodet, eorumque fiduciam captet; nam nihil eſt difficilius, moroſiuſque veſanis, & in omni ferè morbo plures aliàs maximè rationales, jam moroſi evadunt; tempus opportunum ad conſilia & monita, nec non ad remedia offerenda eſt cautè eligendum; ægris mœſtis, diffidentibus, deſperatis, Medicus hilarem & ſerenum vultum præbeat; meditabundum & triſtem ne invites ad riſum & jocos, indignabitur æger moleſtum interpellatorem; ut ejus formidinem pellat, errorem corrigat, mœrorem diluat, amicè & familiariter, ut ait Kloeckhoffius, at lentè & diſtinctè, graviterque argumenta ſua proponat pauca, clariſſima, citiſſima, quibus communis omnibus ratio ſtatim aſſentiri queat; ſi vel quidquam obſcuri, falſive detexerit æger, actum eſſe ſolet de toto molimine.

Maxima præterea in Medico requiritur patientia, ne ſuos conatus utcumque induſtrios, dùm multoties eluſos videt, de perficiendâ curâ deſ-

peret, & totum opus derelinquat, ne ægri morosi fastidia & repulsas tolerare recuset.

Maximi momenti est principium erroris è tenebris eruere; non rarò hoc celat cautissimè vesanus, quem pudet fateri se gravem contumeliam passum, aut bonorum, honorisve jacturam experiri; atqui tamen si ignoretur origo vesaniæ, ipsi mederi impossibile est. Mulier quædam quæ conjugem suum miserè amabat, & ab ipso se pariter amatam esse hactenus crediderat, cum spe suâ se delusam percepisset, & maritum perfidum esse cognovisset, animo suo mori firmiter decrevit, nec cuiquam suum aperuit propositum; interea vetabat religio, horror suicidii, parentum & natorum amor, quominus subitò sibi faceret satis; demùm post multas inducias vitam sibi subitò eripuit. Si verò maritus hoc infortunium vitare potuisset, nihil erat aptius quàm ipsius ægræ lateri continuò hærere, eam in itinere quodam grato comitem sibi adjungere, sicque mœrorem & zelotipiam idearum diversitate, & fidei suæ argumentis diluere: accersitus Medicus varia præscripsit medicamina, quæ morbi principium non attigere, & infelix ægra horrendâ catastrophe vitæ suæ finem imposuit. Nichols.

Quanto in errore versabantur veteres Medici, qui in vesaniâ ferè quâcumque atram bilem pro morbi fomite incusabant, eamque acribus helleboratisque catharticis evacuare contendebant. Medicamina nunc acria, si atonia fuerit, nunc lenientia, si erethismus adsit, conveniunt; verùm cæteris longè præstantiora sunt utplurimùm auxilia moralia. Plura de morbis illis curandis vide in eximio, nuperoque tractatu Corn. Kloeckhoffii *de morbis animi ab infirmato tenore medullæ cerebri*, cujus verba mea facere, dato loco, non dubitabo.

ORDO PRIMUS.

HALLUCINATIONES.

SUNT illi morbi, quorum præcipuum symptoma est imaginatio depravata, erronea. Hallucinantur illi qui vigilantes somniant, id est, apud quos sensationes pro imaginationibus, & imaginationes, seu phantasmata pro sensationibus habentur, ut rectè monet ill. Delius. Dum mens rectè se habet, ideæ aliæ sensuum ministerio offeruntur, scilicet objecta colorata, sonora, sapida percipimus præsentia, & in organis nostris impressiones suas actu exercentia, simulque ope reminiscentiæ ideas universales prædicatorum illis objectis convenientium repræsentare nobis potest phantasia; unde fit ut celeri subjecti & prædicati combinatione cognoscamus tale prædicatum tali subjecto congruere; v. g. saccharum esse dulce, absynthium esse amarum; cum itaque saccharum ore detinemus, oritur perceptio dulcedinis quam sensationem esse cognoscimus; cum econtra nullo saccharo in ore detento, hujus ideam nobis repræsentamus, exurgit phantasma, seu perceptio imaginaria sacchari, quod ab ore cognoscimus abesse; tum quia non percepimus motus prævios ad illud in os ingerendum necessarios, tum quia perceptio imaginaria multò debilior est sensatione; hactenus error nullus, tùm in sentiendo, tùm in imaginando; verùm si, ut accidit in somno, sensationes obscurissimæ evadant, ita ut objecta præsentia non appercipiamus, simulque anima objectis externis minimè

distracta, & tota perceptionibus imaginariis attenta sit, illa percipiet motus quos in organis fluidi nervei fluxus & refluxus, arteriarum, & sanguinis motus excitant, qui inter vigilandum debilius nos afficiunt quàm ut percipi possint, utpote qui multò fortioribus impressionibus obscurantur; tunc anima ideas æque vividas percipiet, ac si forent sensationes, cùm tamen imaginationes sint, adeòque objecta illa præsentia reputabit quæ sunt absentia; inde error qui hallucinatio est; nam anima more somniantium præsentium externorum impressiones non sentiet, & internorum impressiones referet ad objecta quibus repræsentandis sunt destinata, quæque proinde præsentia esse reputabit, licet sint absentia. Sic infans dormiens saccharum se degustare somniabit, si in ejus linguæ papillis aliqualis motus à salivâ, sanguine, fluidove nerveo exsurgat, qui affinis sit cum speciali sacchari impressione; & cum simplex idea menti refricata, omnes cum illâ sociari solitas refricet per legem imaginationis (Tom. 1. pag. 469. paragr. 28.) ex perceptâ solummodò ideâ dulcedinis, vel viscositatis, vel friabilitatis sacchari, cæteras omnes sacchari qualitates, ut albedinem, in aquâ solubilitatem, jucunditatem, percepturus est, quod est percipere in concreto, non verò in abstracto, seu percipere objectum undique determinatum; hinc non mirum si illa imaginatio pro sensatione habeatur.

Anima vigilans similem errorem vitat; quippe ope tactûs, visûs, auditûs, memoriæ, reflexionisque ea distinguit omnes circumstantias, quarum concursu de objecti præsentiâ, vel absentiâ, adeòque de sensatione & de imaginatione rectè

judicat; errores enim guſtûs corrigit viſus, prævertit auditus, emendatve altera facultas; ſed in ſomno deſunt illa adminicula; unde errores illi in dormientibus ita familiares ſunt: in vigilantibus etiam obrepunt illi errores, ſive impreſſiones in organo factæ ab arteriis, ſanguine, ſuccisve aliis, ita ſint actuoſæ, ut ſenſationibus ferè æquales ſint. Hinc in febribus ob pulſationem vehementem vaſorum cerebri, aurium & oculorum, naſcuntur tinnitus, marmaryges, ſimiliaque phantaſmata, quæ nos vehementiſſimè commovent.

Error etiam facilè admittitur, ſi menti inhæreat fixa quædam idea, quæ maximam attentionis partem abſumat; unde anima ad alias ideas trutinandas, recipiendas minus ſit apta; inde ſit ut qui veneri continuò inhiat, voluptuoſiſque phantaſmatis continuò delectatur, non ſolùm in ſomnis ex levi ſeminis titillatione imaginationes venereas, & inde ſequentes libidinoſos motus experiatur; verùm etiam inter vigilandum à ſimilibus phantaſmatis detentus & turbatus, momentoſis negotiis, philoſophiciſque ſtudiis proſequendis impar ſit, & veluti de rebus venereis continuò deliret.

Hallucinatio itaque pendet à duplici principio, ſcilicet 1°. à fortiori, vividiorique fluidi nervei refluxu ſpontaneo, ſeu ſine objecti externi præſentiâ, ſed ob motum in organi fibris, arteriis, fluidiſve excitatum à cauſâ intrinſecâ. Sic agitatâ retinâ marmaryges, vellicato nervo acouſtico ſoni imaginarii percipiuntur. Incuſanda itaque & fibrarum nervearum ſenſibilitas major, ſeu fluidi nervei nimia mobilitas, necnon motuum ſanguinis intenſitas, aut humorum major activitas. 2°.

A defectu attentionis ad omnes circumstantias quæ errorem fugaret; illa autem attentio ad omnes circumstantias deficit, sive organa sensuum feriuntur, ut in somno, in anæsthesiis, paralysibus quorumdam organorum, sive anima pathemathe quodam detenta cupiditati, aut aversationi cuidam tota inhærens, cæteras ideas attendere, & accuratè perpendere nolit, aut nequeat.

Ex hac verò theoria, praxis hallucinationum deducitur; etenim ad eas curandas. 1°. Organi affecti vitiosus status corrigendus est, sic ablatâ maculâ corneæ, ablato retinæ infarctu, visûs errores qui ex his pendebant, corriguntur: imminuto sanguinis fervore & impetu somnia terrifica, quæ à plethorâ aut calore oriebantur, evanescunt: alia verò auxilia sunt moralia, & repetuntur à recto libertatis & aliarum facultatum usu; sic physici ut errorem in suis indaginibus vitent, summâ attentione, acri studio, meditationeque utuntur, optima instrumenta ad visum auditumque acuendum adhibent, mensuras accuratas sedulo capiunt, & sic errores sæpiùs vitant, quàm stolidi, rustici, aut qui cupiditatibus suis, voluptatibusque sensuum mancipati, suas facultates excolere negligunt.

I. Vertigo. Græcis *Dinos*, *Scotodinos*, *Scotoma*. Gallis *vertige*, *tournoyement de tête*.

Est hallucinatio quâ objecta licet quiescentia è loco moveri vel in gyrum versari nobis videntur.

Causa vertiginis est eadem impressio facta in

retinâ quam reapsè inducerent objecta si visa imaginem suam in diversis retinæ punctis successivè depingerent. Non autem in omni vertigine repræsentantur menti objecta visûs seu quatenus colorata & collustrata, quippe oculis clausis vertigo etiam datur, & tunc objecta tactûs quorum colorem non percipimus, videntur è loco moveri licet quiescant. Sic in lecto jacens vertiginosus lectulum suum retrorsum, sinistrorsum, vel dextrorsum præceps ruere vel inclinare imaginatur, & ne cadat ipse metuit. Est ergo vertigo tactûs, ut vertigo visûs, atque utraque fit per eadem organa, cùm nervi visorii simul tactûs sensationem referre queant, cùm non repræsentant abjecta visûs.

Principia vertiginis sunt ea quæ valent successivè agere in diversa retinæ loca non secùs ac agerent radii ex objecto circumgyrante vel moto prodeuntes in retinam immissi: nam ideò non sumus vertiginosi cum objectum transiens à dextris ad sinistras suam imaginem depingit in retinâ continuò loco motam, aut cum oculo gyrante lustramus objectum quiescens, cujus imago percurrit oculum, quia novimus saltem confusè nostrum oculum, vel illud objectum moveri, sed si ignoremus nostrum oculum moveri, & credamus objectum v. g. murum esse immobilem, tunc motum illius objecti percipientes illud moveri imaginamur, in quo hallucinamur, non deliramus tamen; quia errorem nostrum statim corrigimus ope judicii & aliorum sensuum; interea in paroxysmo ita hallucinamur, ut casum illicò seu lapsum & domûs & nostri corporis ab altero vix separabilem metuamus quandoque ad tremorem & palpitationem usque.

Immoto bulbo oculi & muro videbitur objectum moveri. 1°. Si lens cryſtallina, cujus motus non appercipimus, dextrorsùm vel ſiniſtrorsùm inclinet; quod accidit, ſi fibræ coronæ ciliaris, quæ in ſtatu ſano hinc & inde ſunt æquilibres, ſpaſmo quodam contrahantur, ut accidit in vertigine hyſtericâ & hypochondriacâ. 2°. Si globuli cruoris, qui percurrunt reticularia vaſa retinæ, inſolito modo moveantur; motus progreſſivus cruoris in illis vaſis eſt ita aſſuetus, ut à nobis non percipiatur, ut non percipimus pulſus arteriarum labyrinthi, nec molitor motus ſuæ moletrinæ; ſed ſi motu retrogrado ſanguis arterias illas percurrat, tunc inaſſueta illa actio in retinam novam in nobis ſenſationem excitabit.

Sanguinis motum retrogradum dari in vaſculis minimis arterioſis à leviſſimâ mutatione morbifica, obſervant omnes qui circulationem ſanguinis ope microſcopii in ranæ pedibus, meſenterio, caudâ piſcis, &c. obſervant. Ipſe centies hunc motum ſanguinis retrogradum obſervavi, & aliis videndum præbui; vidit deinceps ſæpiùs Ill. Hallerus. *Vide* ejus commentaria *de motu ſanguinis ſect. 4. exper. 64. ad 82.* Lauſanæ 1756.

Ita liberè promovetur ſanguis ex truncis arteriarum in extremos ramulos ut levi enato in venulis obice ſanguis ille in arteriolas & ex illis in truncos regrediatur per aliquot temporis ſecunda, rurſus progrediatur in venas, rurſùſque retrogrado motu in arterias influat. Ille verò obex eſt vel craſſities ſanguinis, vel ejus plethora, vel frigus, vel ligatura, vel ſpaſmus viam coarctans in minimis vaſculis, hinc toti-

dem vertiginis principia. Cùm autem oculis apertis & sub luce hic retrogradus motus accidit, successivè diversa retinæ loca afficiuntur non secus ac si objecta præsentia loco moverentur, & tunc datur vertigo visûs, quia refertur ad objecta visibilia: si verò oculis clausis aut in tenebris similis motus retrogradus detur in retinâ, tunc non videre, sed sentire tantum, seu tactu quodam confuso percipere horum objectorum vicinorum motum existimamus. Sic cœcus in suo sedili quiescens existimat sedile retrorsum inverti, vel ad latus alterutrum inclinare & delabi, quia impressio in retina facta, licet non visibilis, eadem est ac si reapse labasceret sedile, nec ullum objectum visibile, sed tantum tactile perciperetur.

In retinâ vero ille motus retrogradus est magis sensibilis quàm in ullo alio organo, quia retina est tota nervea adeòque valdè sensibilis. Secundò quia cùm venulis careat, ut patet ex theoriâ suffusionis reticularis, illa minimè est assueta motori retrogrado cuicumque, cùm aliæ partes nervosæ quæ habent venulas arteriolis contiguas motui retogrado sanguinis per venulas suas sint assuefactæ. Docet experientia impressiones ab objecto visibili factas in retina aliquot secunda perseverare etiam remoto objecto, ut patet ex zona flammea quam cernimus, cum titio accensus præ oculis in circulum versatur; ergo si corpus nostrum in gyrum agatur circa suum axim, cum semel steterit, vertigine corripiemur fugaci, quippe impressio objectorum circumgyrantium aliquandiu post in retina remanebit.

Idem accidit cum ex altâ parte flumen præ-

terfluens attentè intuiti ſumus, vel rotam velociter circumactam, vel alterum motum, maximè ſi terrorem vel metum incutiat, clauſis etenim ſubitò oculis aut aliò directis adhucdum moveri objecta judicamus, quæ quieſcunt: terror autem extrema vaſa, membranaſque conſtringens motum retrogradum ſanguinis excitat in retinâ ut in aliis organis, unde hallucinatio ſuſtinetur.

Similis motus retrogradus in auribus tinnitum vel ſibilum excitat, unde non mirum vertiginoſis aures ſæpiùs tinnire, cum ab eodem principio in auribus ac in retinâ ſæpè ſanguis retrogradiatur.

Qui verò tribuunt vertiginem majoribus arteriolarum retinæ oſcillationibus, illi ignorare videntur quod illæ oſcillationes, & turgeſcentiæ excitent tantummodo ſuffuſionem reticularem, qualem experimento ſingulari excitare valemus. Vide *ſuffuſionem*.

Hallucinatur vertiginoſus non verò delirat: delirium enim eſt error conſtans qui à facultatibus animæ ſuperſtitibus corrigi non poteſt, quique pendet à vitio ſenſorii communis, ut in maniâ, melancholiâ. Hallucinatio eſt error fugax quæ pendet à ſolo vitio organorum externorum, quique ab ipſo judicio & reflexione ſalvis facilè corrigitur, ut qui globulum digito indice & medio ſuperimpoſitis palpando duplicem globulum ſe tractare ſtatim putat, aut qui flexo ope digiti oculo duplicem facem accenſam putat, cùm unica eſt.

Licet ſit vertigo tactûs, ut vertigo visûs, ultimæ ætiologiam tradidiſſe ſufficiet, cùm quæ de poſteriori dixerimus, mutatis organis, de priore facilè intelligenda ſint.

Vertigo

Vertigo visûs est illa in qua reapse objecta tanquam circumgyrantia in oculis depinguntur, licet sint immota, aut motum ab eo diversum obtineant.

Objecta moveri videntur, vel quia reapsè moventur, vel quia illis immotis, oculi nostri aut quædam eorum partes nobis insciis moventur eo modo qui ad successivam objectorum in oculi partibus diversis delineationem requiritur.

Cùm autem situs imaginis in retinâ sit è directo objecti, quæ sunt in latere dextro pinguntur ad sinistram retinæ, quæ sunt in summâ pinguntur in imâ oculi parte, & reciprocè. Ergo si eadem fiat impressio successiva in oculo à dextris ad sinistras, quæ ab objecto circumgyrante, seu ad eamdem à nostris oculis distantiam moto accidit, objectum à sinistris ad dextras circumagi videbitur.

Et si imago objecti juxta axim oculi moti successivè clarior, distinctior, & major appareat, objectum ad nos accedere, secùs verò à nobis recedere videbitur.

Insultus verò vertiginis fugax est, licet quandoque repetitus & interpolatus, vix ultra temporis minutum unquam quisque insultus perseverat, sæpiùs intra minuti trientem, imò quadrantem desinit.

Polus opticus est pars oculi pupillæ è directo opposita : ille polus opticus non multum distat ab insertione nervi optici, qui versus canthum nasalem est ; in meditullio ipso nervi optici est arteria centralis dicta, quæ nullam venam comitem habet, quæque in retinam ramulos suos è centro ad circumferentiam tan-

quam radios dimittit; venulæ verò aliam viam persequi videntur.

Si oculis parietem album proximum respicientibus, lucem retrò accedentem, solarem non tamen directam, sed reflexam accipiat paries, observator videt in muro reticulum obscurum, quâvis arteriarum pulsatione apparentem, mox evanescentem.

Cùm verò venulæ sint arteriolis majores, si nullum reticulum supersit, cùm arteriæ sunt in systole, nullas venulas saltem arteriis dilatatis æquales retinæ assidere verosimile est; ergo nullum est in retinâ, vel magis dissitum est reticulum venosum.

Juxta quamcumque plagam lumen oculos prætergrediatur, hujus imago sequitur lineam curvam quæ à circumferentiâ incipiens versus polum opticum accedit.

Lens crystallina polo antico corporis vitrei affixa limbo suo adhæret membranæ vitreæ; circa hunc limbum radiatim dispositæ sunt fibræ nigricantes alternatim breviores & longiores, quæ *coronam* dictam *ciliarem* constituunt, quæque videntur à ligamento ciliari procedere & in limbum crystallini terminari; si paulisper contrahantur illæ fibræ, nihil faciliùs videtur quàm quod lentem crystallinam ex eodem latere paululum deprimant, & ex opposito attollant.

Si lens vitrea cameræ obscuræ foramini opposita transmittat imaginem objecti immobilis, eamque depingat in pariete opposito, docet experientia quod si immoto objecto lens vitrea sola inflectatur, imago locum mutat seu movetur; ergo si lens crystallina per coronæ ciliaris

tractionem inflectatur, imago objectorum movebitur, seu objecta loco moveri videbuntur, licet objecta immota sint.

Si globus ipse oculi circa suum nervum opticum huc vel illuc inclinet, nec hujus motus anima sit conscia; evidens est quod objectorum licet quiescentium locus apparens mutandus sit, seu objecta circumgyrari videantur. Si verò anima hujus motus, qui per musculos rectos aut obliquos perficitur, sit conscia, tunc nulla subsecutura sit hallucinatio.

Illæ tres hypotheses phænomeno vertiginis explicando sufficere videntur pro diversis circumstantiis, eo tamen discrimine quod si bulbus oculi loco moveatur, quoniam ille motus millies in die secutus est imperium animæ, millies in die connexus est cum conscientiâ illius imperii, adeòque vix fieri potest quin hanc connexionem appercipiamus; sed si appercipiamus hunc motum dependere ab animæ imperio, nulla vertigo secutura est; ergo ab hoc principio vertigo dependere non potest.

Motus quidem crystallini minimè pendet ab imperio animæ, & omninò inassuetus est, nec coram speculo in nobis ipsis, nec in aliorum oculis percipi potest; si itaque accidat, anima ejus non erit conscia, adeoque inde allucinatio vertiginem constituens oriri poterit.

Verùm eam non esse vertiginis omnis causam ex eo sequitur quod vertigini tactûs explicandæ non sufficiat, cùm supponat oculos apertos & in luce constitutos, vertigo verò tactûs etiam oculis clausis & in tenebris nocturnis accidat.

Superest itaque prima theoria quæ utrique

vertigini explicandæ sufficere videtur, quæque proinde fusiùs est examinanda.

Si ranæ vivæ membranam quibus ejus digiti connectuntur microscopio solari subjiciamus, videbimus rivulos sanguinis & lymphæ, quorum alii à corde recedunt, & arteriosi sunt, alii ad hoc accedunt & venosi dicuntur, vasa verò ipsa minimè appercipimus. Ast ubi animal vel conatu exagitatur, vel pungitur, vel quomodocumque perturbatur, nihil est frequentius quàm quod videamus motum sanguinis progressivum in retrogradum mutari, ita ut globuli sanguinis ex venulis in arterias refluant, & per aliquod temporis spatium v. g. semiminutum per arterias versus cor retrocedant, pristinum iter mox recuperaturi, aut inter aliquot oscillationes in hoc alterno progressu, & retrogressu hæsitaturi; hoc phœnomenum ante viginti annos philiatris sæpiùs ostendi.

Illud autem quod in minimis vasis cylindricis familiare est, in majoribus difficiliùs accidit, quippe in majoribus arteriis vis sanguinem à corde ad extrema protrudens eo major est quò cordi proximiora & majora vasa sunt, & non nisi vi majusculâ ipsi æquali adhibitâ potest sanguis refluere; in minimis verò vasculis sanguis subsequens non agit in antecedentem, sed communi eâque exiguâ velocitate ambo procedunt, ita ut illi rivuli velut aquæ gutta in tubo vitreo horizontali posita, ad progrediendum & retrogradiendum æqualiter proni videantur.

In novâ pulsûs theoriâ probavimus pulsationem vasorum pendere ex eo quod sanguis subsequens cum majori velocitate progredi conetur

quàm antecedens, ſicque in antecedentem, & proinde in parietes eum continentes agit, atque ratione contrariorum, ubi nulla eſt pulſatio, conſequens eſt ſanguinis ſubſequentis in antecedentem nullam eſſe actionem, in extremis autem arteriolis microſcopium nullam pulſationem oſtendit.

Hinc ſequitur quod reticulum, quod in retinâ formant vaſa in experimento ſuperiùs allato ſenſibilia, non depingitur in arteriolis ultimis; quippe cum vaſa hoc reticulum depingentia pulſant, niſi tamen alia ſit circulatio in ranis, piſcibus & meſenterio catellorum in quibus eadem obſervantur, alia verò in oculis hominum, quod vix ullus admittat phyſiologus.

Nihil itaque veroſimilius eſt quàm quod in eiſdem circumſtantiis in quibus ſanguis per arteriolas minimas animalium prædictorum retrograditur, ſanguis etiam arteriolas retinæ humanæ præteriens refluat.

1. *Vertigo plethorica* Junckeri; *idiopathica* Pitcarnii.

Ea eſt quæ ſanguinis nimiæ copiæ tribuenda videtur & per plethoram intelligi poteſt; à plethorâ ſcilicet ob molem movendam majorem & affrictus adauctos ſanguinem in ultimis vaſis retardari pronum eſt; ſed ut ſanguis in minimis vaſis retardatur, vis quâ progreditur tantumdem imminuitur, atque vi truſivâ ejus imminutâ facilè ſanguis à minimâ vi huc vel illuc movetur, atque refluere poteſt; ergo à plethorâ intelligitur poſſibilitas vertiginis.

Cognoſcitur vertigo plethorica à prægreſſis, comitantibus, à juvantibus & lædentibus.

Prægreſſa, ut ingurgitatio avida, copioſa

esculentorum eupeptorum, cum fame, vis digestiva fortior.

Comitantia, pulsus plenus, facies turgidula, rubra, segnities, lassitudo, catameniorum, hæmorrhoidum, perspirationis suppressio, venarum cutanearum tumescentia.

Juvantia, vertiginosi illi manè post inediam, vel exercitium melius habent, eruptis catameniis, hæmorrhagiis narium, perspiratione, clysmatis, meliùs habent, èc ontra ab epulis, à somnolentiâ, ignaviâ, post pastum pejus habent.

Si plethora sit magna, & cerebri debilitas, ex vertigine forti succedere potest apoplexia, epilepsia vel alius gravis affectus, in quo casu medicamenta negligenda non sunt; in fugaci verò vertigine diæta tenuis sufficit.

Curatio. 1°. Imminuenda est plethora. 2°. Sanguis à capite est divertendus. 3°. Vasorum oculi robur est denique adaugendum.

Imminuitur plethora 1°. victu parciori, eoque fluxiliori, quippe plethoram viscositas sanguinis facilè comitatur; 2°. auxiliis catamenia, hæmorrhoides revocantibus, phlebotomiâ ex brachio, clysmatis, imo catharticis, sed phlebotomia directè subitoque idem præstat.

2°. Derivatur sanguis ad partes inferiores situ erecto, capite elatiori, non horizontali, collaris solutione, seu plenariâ colli & thoracis, cingulorumque abdominis libertate, clysmatis, phlebotomiâ è talo, lavipedio, frictione extremorum, catharticis.

3°. Roborantur vasa oculi medicamentis tonicis, cephalicis specificis; huc spectant potus theiformes ex infuso florum salviæ, lilii convallium, tiliæ, ex decocto schinæ, pauco vino &

aquâ ferratâ, potu caffeæ tenuioris; medicamina sint stercus pavonis siccum ad scrupulum, Pitcarnio laudatum, succinum ad grana decem vel ejus tinctura, sal &c. & quæ ab omnibus celebrantur, kinkina ad ℥ß. bis in die, syrupus martialis vel limatura ferri parva dosi diu usurpanda.

Cavendum in plethoricâ vertigine ab aquis acidulis intus sumptis, & suspectæ etiam thermales potandæ; vitanda insolatio, lucubratio, magna lux, animi contentio, capitis pertinax inflexio sursum deorsumve, lectio assidua; iteratæ purgationes nocent in plethoricâ, magis verò in hysterica.

2. *Vertigo stomachica* Aretæi. *Sympathica* Pitcarnii. *Ab ebrietate, ingluvie* Riverii.

Ea est quam præcedunt apepsiæ, nausea, cardialgiæ, crapulæ, vomitus, oris pravus sapor, odor, pondus epigastrii, tuburcinatio, quæque à cruditatibus primarum viarum sanguinis massam inspissantibus pendere censetur, ast non ideo stomachica censenda est vertigo, quam nausea non præcedit, sed subsequitur; omnis enim gravis capitis affectus, ut fractura cranii, cephalalgia non rarò vomitionem excitat, etiam si stomachus priùs benè se habeat. Illa species est frequentissima omnium, si Willisio credamus, & comes est assidua initio morborum acutorum, ut synochi, cum cephalalgiâ gravativâ.

Curatio exigit 1°. ut phlebotomia præmittatur, nisi æger frigeat, pulsus exilis sit, temperamentum pituitosum, subjectum senex, debile &c. 2°. ut præmisso clystere, si alvus stricta sit, vomitio cieatur ope tartari vel vini emetici magnâ aquæ tepidæ copiâ diluti, & partitis dosibus sumpti; sic pro adulto, uncia vini eme-

tici in tribus aquæ cyathis quovis horæ quadrante assumendis sufficit. 3°. Sequenti die catharticum est præscribendum satis efficax additis v. g. tabellarum diacarthami drachmis aliquot in potione communi. 4°. Dein stomachus usu caffeæ, cinnamomi, corticis Winterani, kinkinæ, vino rubro, opiatâ Salomonis, roboretur. 5°. In paroxysmo spiritus salis ammoniaci, aqua tutiæ, acetum naribus offerantur, extrema fricentur, pennâ fauces irritentur, aquâ tepidâ ad vomitum pronus excitetur. 6°. Demùm stomachicis martialia, kinkina, antiepileptica addentur; inter ea laudatur à multis radix doronici pardelianches Linnæi, ad scrupulum, quæ majori dosi suspecta, nisi tantum in loculo gestetur, ut funambuli consueverunt.

3. *Vertigo Hysterica* Etmuller. *pag. 36.* vel *Hypochondriaca*; *vertige vaporeux.*

Est species quam magnæ nervorum sensibilitati aut irritabilitati tribuunt Neoterici, vaporibus Veteres, spasmodicis motibus Bagliviani, sanguinis siccitati, nervorumque tensioni plurimi.

Hæc species studiosos, meditabundos, melancholicos, ingenio acuto præditos pertinaciter divexat, austro flante potissimùm hystericas, hypochondriacas, epilepticas infestat, à metu, curis, terrore facilè nascitur, remediis evacuantibus repetitis, stimulantibus gravibus exasperatur, anodynis leviter narcoticis, laxantibus, emollientibus cicuratur; summo terrore & angore ea animum percellit.

Curatio. Strictior diæta non imperanda est, somnus, quies concilianda est, studia, contentiones animi, curæ vitandæ sunt, inedia in pichrocholis fugienda; ubi principium morbi non satis

eſt cognitum, ad ſpecifica & hyſteriæ convenientia remedia confugiendum eſt, temperamentum occultè conſulendum; ſic in mulieribus hyſtericis frigidis, pituitoſis, adipoſis pulvis caſcarillæ, cortex Winteranus, caſtoreum, guttæ minerales anodynæ conveniunt cum kinkina & martialibus, floribus calendulæ, pulvis temperans Stahlii; in ſiccis, macilentis, calidis potiones & pulveres cum nitro, julapia acidulata, ſerum lactis; paucæ guttæ laudani monente Pitcarnio; ab emeticis purgantibus, repetitis catharticis eodem docente abſtinendum; ſæpè morbus eſt contemnendus & eò gravior evadit quò plura medicamina adhibentur: externa non nocent, ut ſpiritus vini camphoratus; aqua Reginæ Hungariæ, Carmelitarum, cum ſpiritu cornu cervi cervici vel temporibus admoveantur, hauſtus vini poſt paſtum uſurpetur.

Acidulas ferrugineas potandas ſuadet Heiſterus; balnea & juſcula leviter aperientia tutiora videntur.

4. *Vertigo fugax* Sennert. *Vertigo accidentalis*. Ea eſt quam motu verticoſo corporis noſtri vel aſpectu corporis in motum acti ex alto potiſſimum viſi, maximè ſi metus ſit, excitamus; illa vertigo paucis ſecundis temporis ceſſat: an verò præter durationem impreſſionis factæ in retinâ motus centrifugus impreſſus ſanguini retinæ ex eo latere verſus quod gyramus excitat ſanguinis regreſſum ex arteriolis in ſuos truncos? hoc ſuadere videtur obſervatio eorum qui oculis clauſis gyrantes vertiginem incurrunt; quorſum verò ex hoc verticoſo motu ſequatur vomitio? an ex illa ſuccuſſione alimenta in ventriculo verſata ventriculum irritant? an inde vomitus marinus in procellis creſcit?

5. *Vertigo ab ictu* J. Sculteti *Armamentar.* Ictus capite exceptus, concussio à lapsu vertiginem excitant, ob constrictam à dolore & spasmo subsequente coronam ciliarem, unde refluit sanguis in arteriolam centralem nervi optici.

Curatur phlebotomiâ repetitâ, & si fractura adfuerit, eadem auxilia quæ in apoplexia traumatica conveniunt.

6. *Vertigo à venenis.* A *lolio* & ab *opio*, ut docent Ephemerides Natur. Curiosorum. *Vide* tabulam illustr. Bychneri. A fumo *lithantracis* & *calcis*, necnon vapore minerarum. *Vide* Ramazzini *de morbis inauratorum*, *calcariorum*, *&c.* A *vino*, seu vertigo ebriorum. A *cerevisiâ.* *Vide* Sennert. *de vertigine.* Ex *tabaco.* *Vide* Ephemerides Natur. Curiosorum.

II. Suffusio, *la Berluë.*

Suffusio Latinis, *Hipochyma* Græcis; *la Berluë* Gallis, genus est morbi imaginarii, cujus præcipuum symptoma est hallucinatio visûs circa objecta, ita ut suffusi ea videre sibi videantur quæ non sunt, ut muscas, colores, scintillas, quarum imaginum prototypus extra oculos non existit.

Differt à vertigine, quod *suffusio* repræsentet substantias aut corpora quæ non sunt : *vertigo* verò modificationem corporum, scilicet motum, ita ut in suffusione corpora quæ non sunt, & in vertigine corporum præsentium motum qui non existit imaginemur.

Imaginatio est facultas percipiendi absentia; error est imaginationis, si ea quæ non agunt in sensus, actu præsentia existimemus : hoc accidit

in ſuffuſione, quâ fit ut videre nobis videamur ſcintillas, telas, muſcas, fulgura, ut actu præſentia, licet abſentia.

Error verò qui circa viſibilia verſatur, *opticus* vulgò cognominatur, iſque vel originem ducit à judicio temerario & præcipiti, ſine vitio cerebri, vel oculi, talis error ad Logicos attinet. Multiplices verò ſunt hujuſmodi errores; ſic ferè omnes exiſtimant, dum navis à terrâ recedit, terram ipſam recedere; in rhedâ agros vicinos retrogradi, qui error vertiginoſus etiam circa motum ſolis omnes exceptis Aſtronomis occupat. Sunt etiam errores ſuffuſioni affines milleni; ſic baculum aquâ ſemimerſum fractum putamus, turrim eminùs aſpectam non cylindricam, ſed planam, ſolem lunâ non majorem, & utriuſque ſuperficiem planam; plebs in ipſis faciei humanæ varias partes videre ſe putat; ſed hæc à vitio corporeo non pendent, unde ad forum medicum minùs attinent.

Errores verò optici morboſi, vel à vitio cerebri, vel à vitio oculorum potiſſimum oriri cenſentur; qui à vitio cerebri circa viſibilia verſantur, ſunt ſuffuſiones, vel vertigines gravioribus multis ſymptomatis ſtipatæ, ut ſopore, convulſione, delirio, & ad alia genera referendæ ſunt, ut phrenitidem, maniam, paraphroſynem, melancholiam. Verùm ſi error opticus à vitio oculorum oriundus ſit præcipuum ſymptoma, tunc genus proprium conſtituit, ut vertiginem, vel ſuffuſionem.

Error ab organi externi, non verò cerebri vitio oriundus vocatur apud Platerum *hallucinatio*, ut à delirio diſtinguatur, cujus principium eſt in ipſo cerebro; adde quod hallucinationem

citò & facilè corrigamus aliorum sensuum auxilio, ut ope tactûs, auditûs; delirium verò eo modo non facilè tollatur, quia functiones mentis ad eam correctionem necessariæ impediuntur à vitio ipsius cerebri, harumce functionum præcipui instrumenti : sic vulgo consentiunt Medici vertiginosos & suffusos minimè delirare, qui tantùm hallucinantur; ast delirant melancholici, maniaci, phrenetici, &c. Errare est acquiescere judicio falso, quale est judicium suffusi, qui percipiendo imaginem muscæ, inde præcipitanter infert adesse muscam; judicium verò falsum est quoties prædicatum non determinabile est per notionem subjecti; cùm verò perceptio est confusa, ut in suffusione, non datur vera notio quæ distinctam ideam involvit; ergo ex umbrâ fuscâ, vel nigrâ per errorem muscæ præsentia infertur. Hunc verò errorem facilè corrigit suffusus, cum manum prætendens in loco ubi musca percipitur, nec quidquam tangens, sic ratiocinatur intuitivè : *Contradictorium est esse muscam ubi ejus imaginem percipimus, & tangi non posse, sed contradictoriorum alterutrum est impossibile; possibile verò est imaginem muscæ in oculo impressam huc ab animâ referri, quæ tangi non potest*, & sic ab errore suo liberatur suffusus.

Mirum certè est, cùm objecta tantum percipiamus interventu imaginis in retinâ depictæ, eam imaginem minimè à nobis percipi, sed ad objecta quæ videmus hanc sensationem referri; hinc consuetudine ducti, ubi datur in retinâ imago objecti, licet confusissima, inferimus dari extra oculum objectum huic imagini respondens, & si quid in ea deficiat, imaginatio cætera supplet. Sic ex imagine meram umbram determinatam cir-

cularem referente imaginamur adesse muscam, vespam, vel crabronem, adeòque huic maculæ obscuræ imaginatio alas, pedes, proboscidem, aliasque insecti partes addit. Hæc enim est lex imaginationis, ut quoties idea simplex menti obversatur, toties accedant ideæ, quæ priorem concomitari consueverunt, ut idea loci, temporis ab imaginatione additur omni narrationi indeterminatæ; verbo imaginatio objecta universalia non amplectitur, sed tantùm individua, seu undequaque determinata.

Objectum quod imaginatione percipimus tanquam præsens, vocatur *phantasma* à phantasia, seu imaginatione; diversa sunt phantasmata in diversis suffusionis speciebus; præcipuas hic delineabimus.

1. *Suffusio myodes.*

Orchides quarum flori insidere videntur muscæ, vespæ, crabrones, similiaque insecta volitantia, à Botanicis *myodes*, seu muscis similes cognominantur; ea suffusionis species simile quoddam insectum in aëre præ oculis volitans repræsentat; ast si oculus fixus chartam inspiciat, citò percipimus hanc muscam fixam esse, nec moveri, nisi moveatur oculus. Calculus dioptricus suadere videtur maximam distantiam ad quam hoc phantasma refertur, decem vel duodecim pollices circiter non excedere; notum est autem apud opticos objectum non videri in loco ubi est, sed tantùm in foco virtuali, unde radii in oculum perveniunt, aut pervenire censentur.

Optimi quoad visûs aciem, organique pelluciditatem, & figuram oculi, huic morbo sunt obnoxii; verum presbitæ & myopes ab hoc non sunt immunes. Error fuit opticus veterum Medi-

corum asserere in oculo suffuso se percipere quid opaci tanquam cataractæ rudimentum, quod huic phantasmati principium præberet: error verò ille ex præconceptâ theoriâ oriebatur; hinc factum est quod suffusionem tanquam symptoma, vel socium, vel prodromum cataractæ plures etiam hodiè habeant, licet experientiæ sæpiùs repugnet.

» Interfui aliquando (ait P. Dechales, *Opticæ* » *libr. 1. cap. de suffusione, pag.* 402.) Medico» rum satis peritorum consultationi circa mor» bum quem aliquis ex nostris patiebatur: cùm » autem ex suis tantùm principiis loquerentur, » nec opticas rationes advocarent, mirum quan» tùm in re alioquin facili hallucinabantur; con» querebatur ægrotans quod ferè continuò sibi » obversari videretur aliquam notam obscuram » instar muscæ alicujus volitantis, & omni ob» jecto insidentis; nihil verò aliud molesti sibi » contingere asserebat. Re diù inter eos agitatâ, » talis fuit sententia: hujusmodi notam esse rudi» mentum aliquod cataractæ, quæ pupillæ insi» deret; imò aliquis eorum perspicacior inspec» tis diligentiùs ad lucem oculis, se in medio » pupillæ eam notam videre asserebat; ridebam » ego tacitus, nec multùm eos hallucinari dole» bam, cùm ex hoc illorum errore nihil mali » ægroto contingere præviderem. «

Hypothesis horum Medicorum, quales etiamnum hodiè non desunt, admittebat concretionem quamdam opacam in humore aqueo, (Nuperi verò potiùs in crystallino,) quod tamen pupillâ minùs sit, secus occultaret omnia objecta. Verùm illa molecula opaca primo intuitu Medicorum facilè cognosceretur, cùm tamen oculi suffusorum sint maximè pellucidi; secundò hujus-

modi concretio inter cryſtallinum & corneam latens minimè repræſentaret umbram quamdam determinatis limitibus circumſcriptam & opacam; quippè cùm nulla ſit pars corneæ & pupillæ, quæ ex omnibus circumſtantibus objectis non recipiat radios, ſimilis concretio quæ totam pupillam non obturat, minimè poteſt impedire quin omnia objecta circumſtantia videantur, ſeu nullam objecti cujuſvis partem poteſt occultare, nec proinde notam opacam determinatam referre; atque id tantum efficere poteſt, ut paulò minùs clara, ſeu illuminata ſint omnia objecta, cum ex ſingulis aliquam partem radiorum intercipiat.

Illi certè Medici magis errant quàm plebs quæ hujus morbi cauſam eſſe putat, quod *æger felis cujuſdam morti adſtiterit*, cùm error eorum faciliùs demonſtrari poſſit, quàm plebis opinio refutari; ſed quoniam inutilis eſt demonſtratio adverſus eos qui vim ſyllogiſmi demonſtrativi non ſentiunt, quive & Logicam & Matheſim contemnunt, ſatius eſt ad experimenta provocare; itaque illi vel in oculo artificiali, vel in teleſcopio vitrum objectivum atramento partim offuſcent, vel corpuſculis opacis tegant; dein per tubum cœlum aſpiciant, ac attoniti percipient ſe non minus cœlum in toto ſuo ambitu videre, quàm ſi nihil foret interpoſitum,, nec ullas maculas; aut umbras videre.

Alterum faciliùs experimentum inſtituant, caput ſcilicet aciculæ corneæ admoveant; quò propiùs eſt oculo, eò melius; illud aciculæ caput nullum objectum occultabit, nil umbroſi aut opaci ante oculum cernet qui id experietur.

Si tamen caput aciculæ ad plures lineas removeat, tunc illud & pellucidum ut nebulam videbit, & illud mole maximè auctum apparebit.

Iterùm illud caput aciculæ removeatur ultra pollicem, & tunc radiis ab eo reflexis & coloratis videbitur, cujus tantùm umbra priùs conſpiciebatur: confuſa tamen erit viſio uſquequò quatuor circiter pollicibus à corneâ diſſitum fuerit, quia in minori diſtantiâ radii in oculum procedentes, & ter refracti minimè poſſunt, ut par eſt, in retinâ adunari, ſed à cryſtallino divergentes, aut ad ſummum paralleli ad retinam tendunt, cùm ad viſionem diſtinctam neceſſum ſit, ut ponè cryſtallinum radii convergant, & focum ſuum in retinâ habeant.

Si calculus dioptricus inſtituatur circa concretum quoddam opaciſſimum in ipſius corneæ ſubſtantiâ hærens, ut leucoma, quæraturque num oculus illud ſit percepturus, vel umbram diſtinguere poſſit, invenietur radios in retinam denique pertingentes ferè diſpergi tanquam à centro convexitatis poſticæ cryſtallini, adeòque nullam hujus concretionis delineari penè imaginem, nec umbram; ultimus focus eſt ſcilicet in centro ipſius cryſtallini, vel o. 8. lin. ab ejus ſuperficie poſticâ diſtat.

Neceſſum eſt itaque ùt ponè medietatem cryſtallini poſitum ſit illud quod radios intercipit, & quò propiùs erit retinæ, ut in vitreo & retinâ ipſâ, eò fortiùs expreſſa erit illa muſca imaginaria; radii ſcilicet qui incidunt in corneam ex omni hemiſpherii puncto, quod ſtupendum eſt, in ſingula corneæ & pupillæ puncta perveniunt; ſed cum coni lucis inde procedentes invertantur, quilibet conus à puncto dato hemiſpherii procedens ſenſim ſeparatur ab aliis magis ac magis, ita ut ad retinam perventus apex ab aliis omnibus conis diſtinctus ſit omninò; adeòque

ſi

si quoddam sit in retinâ punctum, guttulâ v. g. cruoris, tectum, adeòque radiis lucis extrinsecus adventuris impervium, illud retinæ punctum non poterit recipere conum lucis, cujus apex ibi est, & basis in tota corneæ superficie, nec proinde partem objecti cujus radii conum prioris inversum constituunt.

Sit guttula cruoris effusa in textu retinæ, illa cum opaca sit, intercipiet radios ab extra venientes è loco determinato, & ille locus obscurior, vel nigricans videbitur, eritque diameter illius umbræ 8. 7. vicibus major: docet autem dioptrica quod maxima distantia ab oculo ad quam refertur illa imago, futura sit 122. lineis, seu 10. pollicibus æqualis.

Cùm autem magnitudo apparens ejusdem objecti crescat prout longiùs ab oculo protenditur imago, sequitur suffusos eò minorem muscam visuros esse, quo propiori objecto insidebit; ita ut si librum legant, quò magis ad oculos eum admovebunt, eò minor ipsis apparitura sit musca libro insidens, cùm econtra objecta extra oculum posita eò majora videantur, quò propius oculis admoventur.

Verùm illa musca nec noctu, nec in mediocri luce apparebit; cùm enim ideò videatur, quia vicina retinæ loca luce afficiuntur, quæ hujus umbram limitat, si illius guttæ sanguinis umbra non limitetur, seu si omnia vicina loca æqualiter obscurentur, nulla musca videbitur; ergo tunc musca debet ægris potissimùm observari, cùm cœlum, vel objecta magis illuminata respiciunt.

Ut in levi echimosi intra paucos dies cruor effusus calore loci resolvitur, & à vasis vicinis demum resorbetur, atque quâ ratione attenuan-

tur globuli, eâdem colorem mutent, ita ut ex nigredine ſequatur lividitas, dein flavedo, adeòque opacitas in dies minor ac minor evadat; ita & illæ muſcæ de die in diem ſæpè evadunt minus opacæ, dein in medio pellucidæ ac denique evaneſcunt.

Si tamen concrementum majus fuerit, ut apud Boerhaavium, qui illicò vidit umbram nigram pugni magnitudine, non omnino reſolvi poterit totum concrementum, unde umbra imminuetur quidem, ſed nucleus induratus perſeverabit.

Verùm poſt aliquot annos anima huic viſioni aſſuefacta vix afficietur, niſi principium renovatum fuerit, & denique licet primum mali principium perſtet, muſca omninò evaneſcet, quod ſequenti experimento elucidabitur.

Notum eſt ex anatomiâ nervum opticum à latere interno ſeu naſali globo oculi inſeri, minimè verò in polo optico; notum eſt ibi coarctari nervi medullam ita ut ejus diameter ſit circiter ſemi-lineæ, quod ſpatium ſubrotundum vocatur *foramen choroideæ*, juxta eos qui choroideam eſſe immediatum viſus organum exiſtimant, ut Mariottus, Le Cat, D. Bernoulli, in hoc puncto debet deficere viſio; notum eſt pariter arteriolam centralem dictam ex axi nervi optici intra oculum ſerpere, ibique pone retinam ramos innumeros, minimos diſpergere: cùm autem truncus illius arteriæ centralis non ſit viſûs organum, radii in illum incidentes nullum objectum debent repræſentare, adeòque idem effectus eventurus ſit, ac ex foramine choroideæ provenire putat Mariottus. Talis autem eſt effectus.

Applicetur parieti albo ad oculi altitudinem frustulum chartæ nigræ pollicis magnitudine, & in eadem altitudine, sed ad octodecim pollicum distantiam altera charta circularis decem pollicum in diametro cærulea; hoc facto claudatur oculus sinister, si charta cærulea sit à dextris & recedat oculus ad tres pedes à chartâ nigrâ, dùm dexter oculus fixè eam intuetur; tunc oculus qui recedendo utramque Chartam nigram scilicet & cæruleam videbat, jam cæruleam minimè visurus est, sed hujus loco parietem album videbit. Hoc experimentum D. *Gauteron*, dein D. *Bernoulli* & *Le Cat* diversis modis tractarunt, & extenderunt, sed ad idem omnia recidunt.

Cùm eò devenit oculus, ut conus lucis à chartâ cæruleâ procedens & inversus in oculo incidat in foramen choroideæ, vel in arteriam centralem nervi optici, evanescit charta cærulea: verumtamen hujus loco nulla videtur umbra, nec alterutro oculo aperto & fixo ullam umbram in muro albo percipimus; quia huic umbræ assueti sumus ab ortu, & quæ assueta sunt non percipimus, sic non percipimus pulsationes arteriarum in auribus nisi multùm crescant, nec pondus proprii corporis nisi debiliores evadamus, & hujus umbræ loco videmus album parietem, cujus ratio à sequenti experimento innotescet.

Sint duo corpora conjuncta unum album, alterum nigrum, si è longinquo uno oculo cernantur, licet æqualia sint, album majus videbitur, & si corpus opacum ad nigrum accedat, tunc album recedere videbitur. *Vide* De Chales *Optic. pp. 37. 1. 1.*

Æger suffusus utatur perspicillo maximè convexo *Lunette à Cataracte* vel microscopio (*loupe*, *biloupe*) & tunc temporis evanescet musca, quia radii fortiores facti, utpote uniti trans guttulam sanguinis in retinam agunt, adeoque nulla umbra percipietur.

Curatio à veteribus tradita inanis est, imò noxia; suadebant scilicet Veteres diversa collyria vel innocua ut sanguinem columbinum, vinum calidum vaporem aquæ vitæ oculis excipiendum, vel acria ut infusum fœniculi, ruthæ, succum chelidonii, euphrasiæ, fel diversorum animalium, ut resolveretur concretio quam ex errore theorico in corneâ aqueove humore supponebant; in primo casu inanis, in altero noxia erat curatio, nec medicamina ad principium morbi poterant pertingere.

Si sanguis in retinâ effundatur, illud accidit utplurimùm ex eo quod maximo solis ardore, per iter æstivum sub sole retina lædatur, ut accidit Boerhaavio; vel ex eo quod sanguis fortiùs per febrem ad extrema vasa impellatur, ut accidit phreneticis, dùm natura narium hæmorrhagiam frustra molitur; vel ex eo quod plethoricus sit æger ob suppressas hæmorrhoides, catamenia; maximè si lucubrationibus, microscopiorum aut telescopiorum usù, retina fuerit debilitata & veluti inflammata, ut accidit sæpiùs Astronomis, qui vitro diaphano non obscurato aut colorato ecclipses observant. In hisce casibus 1°. Vena brachii, pedis, aut juguli est aperienda, & phlebotomia repetenda. 2°. Si à solis fervore oriatur malum, oculus serò & manè pluries aquâ frigidâ est irrorandus, balneandus, ut successit Boerhaavio; balneis

etiam sæpiùs utendum, si à lectione nocturnâ ortum ducat malum, ut sensibilitas retinæ quæ in hoc affectu maxima esse solet, compescatur. 3°. Si plethora concurrat, utatur victu moderato, auxiliis catamenia, hæmorrhoides revocantibus. In phrenitide per hæmorrhagiam narium maximè liberantur ægri ab hisce phantasmatis.

2. *Suffusio Reticularis.*

In ea specie ægri præ oculis umbras tenues & ramosas invicem reticuli instar connexas videre sibi videntur, easque aranearum telæ, lanæ carptæ & similibus objectis comparant.

Hujus verò theoria non magis inclarescere potest quàm experimento sequenti, quod quisque capere potest. Sit cubiculum angustum, magnam quidem lucem reflexam, non verò solis lucem directam accipiens; sedeat quis in hoc ante murum album luce maximè collustratum, atque hunc murum fixè à distantiâ unius pedis circiter aspiciat, simulque anhelitum per vices cohibeat; is, ni fallor, percipiet in muro fenestræ opposito, quem quominus respicit, reticulum umbrosum, quod per intervalla accedit & recedit; obscuratur scilicet eo ipso tempore quo arteriæ pulsant, claritatem verò recuperat dum arteriæ contrahuntur, verum observabit ulteriùs filamenta hujus retis esse duarum linearum circiter diametro, eorumque margines minus obscuros axi.

Ex hoc experimento ritè pensitato, sequitur filamenta hujus reticuli esse in retinâ, arteriolas, nullas verò venulas apparere, licet venulæ sint arteriis multò crassiores, adeòque verosimile est nullas esse venulas in retinâ, cum

nulla sint filamenta quæ non pulsent; sequitur etiam obscurari reticulum dùm arteriæ pulsant; claritatem recuperare dùm non pulsant, licet plenæ adhucdum sint sanguine, & modò non turgidæ, denique arteriolas dùm non pulsant minimè percipi, seu umbram earum supra retinam esse inconspicuam licet realem-

Ex hoc experimento & ex theoriâ suffusionis myodis facilè eruitur causa hujus phantasmatis; sanguine turgescunt arteriæ capitis dum respirationem cohibemus, & arteriolæ retinæ febrillis nerveis intertextæ lumen in illas casurum intercipiunt, hinc umbra veluti reticulata; arteriæ enim illæ reticulum in retinâ efformant, imò in ovinâ retinâ, annulos coronæ ciliari veluti concentricos sequuntur; illarum imago est 77. vicibus amplior ipso objecto; ergo si duas lineas in diametro obtineant filamenta imaginis, arteriolarum diameter est circiter nona pars lineæ.

Experimentum mihi succedit quia retinam valdè sensibilem habeo, ut omnes ferè, quibus hæc suffusio atque myodes solent accidere, atque ideò videntur in hisce circumstantiis illa phantasmata, quia magnâ luce collustratus est paries, unde clariùs affecta retina clariùs percipit differentiam inter loca umbrosa & collustrata, unde non mirum si extra has circumstantias œtoptæ hac suffusione careant. Inde etiam fit ut suffusi ea filamenta non percipiant nisi in meridianâ luce, & dùm cœlum, vel objecta alba intuentur.

A vero longè aberrant illi qui filamenta in crystallino aut in corneâ & aqueo humore supponunt, quique consequenter scribunt in hujus

morbi historiâ hæc filamenta locum mutare etiam si oculus sit immobilis, ut ipse existimavit Lahirius, hoc enim accidit in alterâ varietate quæ sedem habet omninò diversam, scilicet in suffusione scintillante.

Suffusio reticulata vel est fugax vel permanens : fugax ab arteriolarum retinæ infarctu procedit ; permanens ab errore loci seu deviatione sanguinis in vasa retinæ lymphatica seu serosa procedere videtur ; nec existimandum est infarctum mere lymphaticum huic phantasmati producendo sufficere, cùm ipsæmet arteriolæ apud sanos in systole nullam umbram depingant.

Curatio verò videtur eadem esse ac suffusionis myodis ; revellendus scilicet cruor à superioribus ; summa retinæ sensibilitas est minuenda ; juvant phlebotomiæ, victus mollis & humectans, clysmata, balnea repetita, abstinentia à lucubrationibus, ab usu microscopiorum, à visione assiduâ rerum minutarum, & maximè lucis ; unde sibi caveant aurifabri, phrygiones, cœlatores, vitriarii, &c. atque scriptores, amanuenses, studiosi utantur perspicillis foci longissimi vulgò *conserves*, vel etiam vitris planis colore subcæruleo, subviridi aut flavescente tinctis, quæ magnæ lucis splendorem mitigent, atque inter legendum & scribendum lucem à latere tantum excipiant, aut umbellâ moderentur, ut retinæ sensibilitas minuatur.

3. *Suffusio scintillans. Marmaryge* Hippocratis ; *Marmaryges* quibusdam ; *splendores* & *fulgura* Latinis. *Berluë étincelante ou rayonante.*

Hujus speciei tres vel plures varietates sunt ; sed aliæ fugaces aut aliorum generum comites quæque proinde speciem suffusionis non cons-

stituunt; alia est constans & præcipuum symptoma, quæ propriè suffusio scintillans est.

Inter fugaces est *Suffusio radians*, quæ sede, symptomatis & curâ discrepat ab aliis; in hac scilicet cum objectum quoddam radiosum, ut lampadem cernimus, prælongi radii lucidi ex ipso objecto alii sursum, alii deorsum, protendi videntur; sæpiùs objectum multiplicatur, & simul amplum, subrotundum atque radiolis minoribus circumdatum videtur. Illud symptoma accidit omnibus sanis, si facem multis hexapedis dissitam noctu palpebris conniventibus respiciant, atque si caput deorsum inclinent, evanescunt radii inferiores; si sursum erigant, superiores; si oculos omninò aperiant, omnes è conspectu avolant.

Ut eorum ratio intelligatur, observandum est 1°. Corneam humore lacrymali continuò madere, quem suppeditat partim glandula lacrymalis, partim verò humoris aquei per poros corneæ transudatio jugis; 2°. conniventibus palpebris lacrymalem humorem fluere inter palpebrarum limbum declivem non arctè corneæ applicatum, sed hiantem spatiolo triangulari & corneam; 3°. aqua illa ibi palpebris adhærens in tumorem assurgit, cujus pars jam ipsam corneam pellucidam tegit cum palpebræ connivent; ergo radii à face promanantes & in illam aquæ superficiem convexam illapsi refractionem patiuntur, quâ non ad axim opticum, sed versus superiora retinæ tendunt, si de palpebrâ superiori quæstio sit; versus imum, si de inferiori agatur; ergo imago flammæ quæ in polo optico pingitur est diversa ab imagine horum radiorum, quorum illi in summo, alii in imo retinæ depinguntur, sed ambo ipsi flammæ cohærent in corneâ & in

retinâ; demisso capite vel protensâ manu intercipiuntur radii qui in palpebram superiorem tendunt; ergo radii qui sunt in summo retinæ depicti, repræsentant radios inferiores facis; & vicissim erecto & retrorsùm flexo capite radii inferiorem palpebram pertingentes non admittuntur in oculum, & evanescit eorum imago, quæ flammæ superiora petebat; diductis palpebris monticulus aqueus refringens nullus est, nulli proinde facis radii supra dicti.

Interea in hac facis magnâ distantiâ omnes homines hujus respectu sunt veluti myopes, nam radii ferè paralleli ex hac in oculos irruunt, adeòque juxta leges dioptricæ citiùs post crystallinum coeunt; ergo si aliunde oculus myops fuerit, imago facis magis ac magis confusa futura est, ut patet ex theoriâ amblyopiæ dissitorum, seu myopiæ, atque ex ea theoriâ intelligitur cur flamma dissita, quæ pyramidalis est, videatur circularis & simul multò amplior quàm proxima radiolisque circumdata, cùm conus lucis ab eâ in oculum pertingens & inversus pone crystallinum iterum decussatis radiis non punctum, sed maculam in retinâ depingat.

Ea autem suffusio radians est symptoma epiphoræ, ophtalmiæ humidæ & amblyopiæ, quæ magnam retinæ sensibilitatem comitatur, seu lacrymosæ, quippè cùm in his affectibus lacrymæ continuò exundent, non solum illi radii sursum deorsumque protendi videntur ad conspectum facis, stellæ, &c. sed etiam cujusvis objecti imago interdiu obnubilatur & turbatur à refractionibus quas monticuli aquei per corneam & cilia enati excitant, ut quisque inter lacrymandum expertus est. Quorsùm verò faces

multiplices videantur, hoc inquiremus dùm de suffusione multiplicante agendum erit.

Curatio verò petenda est à curatione epiphoræ & ophtalmiæ humidæ, quæ sunt præcipua symptomata, suffusio enim radians absterfis lacrymis evanescit.

Altera *Suffusio* fugax est *coruscans* vel fulgurans, quæ vel à principio externo dependet, ut ab ictu in oculum, vel ab interno, ut à cephalalgiâ, vertigine, phrenitide, epilepsiâ &c.

Notum est omnibus quod si digito oculus è latere prematur, etiam in tenebris, ex alterâ oculi parte lux vivida videatur, eaque uniformis, semicircularis, quæ cum pressione recedit; si verò alapâ percutiatur oculus, tum lux splendidior irradians in toto oculo fulgeat; quod nares fortiter emungendo, aut etiam sternutando similis coruscatio observetur.

Quæ ipse in memetipso pluries observavi accuratiùs referam; quoties incessit me cephalalgia ab austrinâ aëris constitutione vel à plethorâ dependens, eam per aliquot minuta prævideo, quippè marmaryges hanc prænuntiant, video scilicet per horæ minuta septem vel octo, etiam oculis clausis, lineas lucidas quasi igneas, sed angulis acutis intersectas, inflexas, plureſque simul sibi parallelas, quæ simul semicirculum constituunt; quod singulare est in illis lineis, est motus tremulus continuus quo agitantur, qui motus est multò frequentior arteriarum pulsatione, nunc verò illi arcus scintillant, nunc alii; circulus ab illis effectus est paulò major toto oculi ambitu, & hoc phantasmate evanescente capitis gravitas accedit.

Ut hujus phœnomeni rationem intelligamus,

observandum puto 1°. dari in oculo copiam filamentorum nerveorum, quæ respectu ad molem partis est ferè decies major quàm in ullo alio organo, etiamsi solum nervum opticum attendam, & plura nervorum paria ad illum accedentia omittam; 2°. verisimillimum est fluidum nerveum esse vaporem fluido electrico imprægnatum, adeoque intra oculum plus esse fluidi electrici quàm in aliâ corporis parte oculo æquali; 3°. fluidum electricum in oculis potissimùm coruscare etiam sine affrictu prævio apud animalia valdè electrica, quales sunt feles dùm ipsorum pili non nisi hieme & ex affrictu fulgurant vel scintillant; unde credibile est ipsos oculos in obscurissimâ nocte lucem objectis videndis præbere; ast apud nos illud fluidum minùs activum est, nec sine affrictu aut percussione quadam coruscat; nec in vitro, sulphure, aliisque corporibus electricis id accidit. Nota tamen hanc vim electricam felis, observante D. Dufay, cum vitâ animalis evanescere, ut evanescit oculorum splendor; 4°. omnia filamenta nervea retinæ, cùm ad *orbiculum ciliarem* devenerunt, efformant ex Winslouvii sententiâ tunicam quæ antrorsùm vitreum amplectitur, & cum tunicâ alterâ crystallinum involvente, ac fibris ciliaribus *coronam* ciliarem efformant. Illa verò corona ciliaris terminatur circa annulum similem à Petito detectum, cellulosum, vacuum, intestinulo valvulis distincto similem, quo circumdatur crystallinus, qui annulus vocatur *Canalis Torosus* vulgò *Petitianus* ab inventore, gallicè *canal godroné*; is facilè insufflatione detegitur, nec communicat cum capsulâ crystallini quæ similiter insufflatione detegi potest; 5°. illius canalis Torosi usus nullus

alius videtur esse quàm ut fibras ciliares superimpositas attollat in semi-circulum, eo fine ut commodiùs possint, si contrahantur, extrorsum adducere crystallinum, ut ad visionem distinctam sæpiùs necessarium est; quippe si oculus esset idem in vivis ac in cadaveribus quoad distantiam crystallini à retinâ & corneâ, impossibile foret ullum objectum, vel proximum, vel remotum, videri distinctè, sine interventu perspicilli convexi, ut ex dioptricis probari potest.

Verisimile est itaque, quoties quidpiam intueri aut distinctè videre volumus, toties turgescere canalem Petitianum; à quo verò turgescere potest canalis, in quo nihil post mortem reperitur, in quem milleni tubi nervei desinere videntur, iique fluido electrico turgidi, nisi repleatur illo fluido nerveo electrico.

Si nullus esset in aure internâ aër, nullus sonus audiretur, cùm ad sonum necessaria sit aëris vibratio, & sonus diversæ frequentiæ vibrationum, diversos tonos constituat; ita verisimile est nullam lucem, nullumque colorem ab oculis videri posse, nisi foret in oculis materia lucis, quæ confusa splendet & albicat, in radios verò diversæ refrangibilitatis secreta colores constituit. Verùm ut materia soni sine vibratione nullum sonum edit, ita nec materia lucis sine vibratione splendescet, & ut quilibet tonus à determinato vibrationum intra datum tempus numero, ita quilibet color à determinato vibrationum numero pendet, ut putant Illustr. de Mairan, Euler, &c.

Si auctoritate thesis nostra comprobanda foret, præstò essent Auctores non modò Poetæ, quibus *lumina* pro oculis continuò usurpantur, sed gravissimi Philosophi; sic ex Aristotele est *lumen oculi*

quasi portitor, qui species ab extimo lumine ad intimum animæ traducit; ex Platone, *postea quam in vultu luciferos oculos insculpsere* (Dii) *lumen illis igneum accendere.* Galenus, *de usu partium*, dicit *se scripsisse Librum de spiritu visivo, quod æthereum esse & lucidum putat.* Oculos re vera lucem ex se in mediâ nocte emittentes habuere plurimi non ignoti homines, ut Caius Marius, Augustus Octavius, Tiberius, Albani omnes ex Plinio, Asclepiadorus teste Photio; ast Cælius Rodiginus, Cardanus, Julius Cæsar Scaliger, Fromondus, Theodorus Beza, de se ipsis testantur, se nocturnis tenebris libros perlegisse ad lucem ab oculis emissitiam; unus sit pro omnibus testis Illustriss. D. de Mairan.

Apud ægros verò nihil est vulgatius quàm oculorum splendores; multi homines somno & nocte sopiti, si insperatò excitati oculos diducant, manifestum intuebuntur splendorem; de se testatur Th. Bartholinus; de ægro à se observato Galenus. Ast in vividis pathematis luxisse oculos, ut ab astantibus splendor cerneretur, testatur Liber Estheris de Assuero furore percito. In irâ juxta Ovidium, *Oculis quoque pupula duplex fulminat, & geminum lumen ab orbe redit;* in Juliano Imperatore decertante, *Micantia sidereis ignibus lumina* notat Mamertinus. Felibus æstro venereo percitis clariùs ardent oculi; mense scilicet Februario, quo electricitas fortiùs viget.

Ut itaque ad propositum redeamus, verisimillimum est non ex simplici fibrarum nervearum oculi vibratione pendere coruscationem; cùm ad vibrandum nihil sit ineptius ipsis fibris nerveis, nihil est mollius & flaccidius retinâ quæ pulposa est & flaccida; quid igitur lucem emittere potest,

nisi impetus fluidi electrici in canalem Petitianum per vim intrusi, quod accidit in tussi, epilepsiâ, sternutatione, furore, nec non ejus concussio & frictio, ut in alapâ, oculi pressione.

Unde verò figura circularis hujus luminis qualem descripsi, & qualem notat Cælius Aurelianus de epilepsiâ, dùm ait, *circulos igneis circumferri oculis sentiunt ægrotantes*; de quibus epilepticis ait Hippocrates in Coacis, *quibus convulsis oculi intensè relucent, nec apud se ipsos sunt, & diutiùs ægrotant*; non video quorsum circularis illa radiorum convolutio posset excitari, nisi ab ipso canali Petitiano valvulis intersecto, hujus luminis delineationem satis aptè referente. Motus verò tremulus arcuum luminosorum videtur arguere similem motum in crystallino, vel fibris musculosis coronæ ciliaris crystallinum moventibus; cilia, palpebræ hisce velocissimis motibus tremulis in nystagmo sunt obnoxiæ, qui motus in uveâ *hippus* à Mauchartio vocatur.

Denique vera *suffusio scintillans*, quæ permanens est, sic se habet; æger in magnâ luce constitutus, utplurimum presbyta, vel oculis nitidissimis gaudens, continuò præ oculis observari sibi putat puncta lucida, quæ non huc & illuc volitant, nec à commoto capite agitantur, ut putat Lahirius, & ejus in hoc Exscriptor Boerhaavius; sed constanter si oculus immobilis remaneat, deorsum lentissimè delabi videntur; adeòque veluti pluvia aurea præ oculis eaque densa cernitur; quæ verticaliter semper descendit in quâcumque capitis positurâ, sive erectâ, sive lateraliter inclinatâ; hoc in me ipso expertus per annos, observavi in aliis potissimùm illis qui studio nocturno indulserant, & in ægrotante qui de eo symptomate ad

melancholiam ferè per multos annos sollicitus erat.

Si fides sit Auctoribus, iidem ferè homines vident strias lucidas, sinuosas, quandoque ramosas, in medio lucentes, in marginibus umbrosas, quas cæteri pro suffusione reticulatâ vagâ habent; sed diversa res est, cùm in reticulatâ non locum mutent filamenta, & in axi obscuriora sint quàm in margine, contra quàm in hac suffusionis specie à Lahirio memoratâ.

Re diù perpensâ nulla alia hujus speciei theoria mihi congrua videtur, quàm theoria D. Desmours, eximii ophtalmiatri, quæ sic se habet: 1°. Ex poris corneæ à Winslouvio notatis, aqua oculi continuò renovanda, continuò exstillat extrorsum corneam lubricatura, in ipsis recens mortuis magna elasticitas globi expressionem illam continuat, unde nitorem corneæ tollit humor in pelliculam coactus, quo non resarcito brevi remollescit globus antea firmissimus. 2°. Illæ guttulæ minimæ scaturientes in superficie corneæ paululum protuberant, adeòque hanc superficiem veluti totidem lentes sphæricæ exasperant. 3°. Idem itaque debet exoriri effectus si retina sit valdè sensibilis, ac si vitrum tumoribus minimis exasperatum (vulgò *godroné*) oculis obversaretur, scilicet punctula totidem lucida, vel magis diaphana debent observari quot guttulæ hemisphericæ. 4°. Verùm hæ guttulæ continuò per corneæ convexitatem deorsum labuntur, & sic pluvia lucida vel scintillans delabi videtur, cùm hujus imago successivè percurrat retinam ab imo ad summum; hæc sunt phœnomena à me observata.

Si guttulæ sint uberiores, rivulosque constituant, illos in ramos dividi facile est; illi verò

rivuli ramosi eumdem effectum præstabunt, ac vitra præ oculis posita filamentis densioribus deturpata, Astronomis & Opticis invisa, lux scilicet in axi refracta major erit, in marginibus erunt tenebræ; ergò reticulum continuò in retinâ depingetur hujusmodi, ut in axi filamenta luceant obscuris lineis terminata, atque horum filamentorum situm, ordinemque facilè mutari consequens est, quod in suffusione reticulatâ non accidit.

Non possum assentiri Lahirio & Boerhaavio, qui hujus morbi principium in humore aqueo reperiunt; nec intelligitur in eâ sententiâ, cur pluvia aurea vel lucida continuò delabatur in quocumque capitis situ. Curatio verò in eo tota versari videtur ut nimia retinæ sensibilitas, sine quâ ea phantasmata nulla sunt, simulque animæ melancholica attentio hoc symptoma exaggerans, tollantur.

4. *Suffusio colorans.*

Ea est quæ objecta alienis coloribus infuscat, excluso albo & nigro, qui propriè coloribus non accensentur. Colores verò sunt septem; rubrum, aurantium, flavum, viride, cæruleum, indicum & violaceum. Ruber color inhæret radiis minimè, violaceum maximè refrangibilibus; moleculæ ætheris vel lucis rubrum constituentes sunt omnium crassissimæ, violaceum facientes minimæ; omnes summâ, imò perfectâ elasticitate præditæ, infinitè parvæ ac sphæricæ; numerus vibrationum dato tempore absolvendarum est in illis diametro reciprocus; hinc tonus, proindeque color, cuique proprius & inhærens. Atque ut tonus determinatus ex aëre externo in internum auris transmittitur, propter consonantiam molecularum ejusdem ordinis, ita color determinatus in lucem oculo contentam propagatur, atque per nervea filamenta

filamenta ad animæ ſedem tranſmittitur. De his legi meretur magni Euleri Diſſert. in Act. Acad. Berolin. 1754.

Ut percuſſâ fidium chordâ poſtquam ſonus principalis imminutus eſt, audiuntur à Muſicis toni ejus harmonici tertia, quinta, &c ita ſi vivido lumine perſtringatur oculus, ut à ſolis directo aſpectu, ſubſequuntur ſucceſſivè colores in lumine contenti, priùſque confuſi, ſcilicet ruber, luteus, viridis, cæruleus, violaceus, unde quoquò convertat oculos homo magnas maculas ſubrotundas cernit in parietibus & chartis albis.

Verùm ſi corpora quæ inſpiciuntur jam colore quodam infecta ſint, ex diverſa colorum combinatione novi colores exſurgunt, ſic in hoc experimento ſi color cæruleus in corpus luteum incidat, viridis erit macula, ſi in rubrum, purpurea, &c.

Corporum quorumcumque, modò priſmaticis, puriſve coloribus tincta non ſint, ſi trans vitrum priſmaticum triangulare, vel limbum lentis vitreæ acutum inſpiciantur, margines inde cærulei, indè verò rubri apparent, ut docet experimentum vulgatiſſimum. Idem præſtat in oculis cryſtallina lens, ſi ejus limbus, pupillâ nimis dilatatâ, lucem refringat. Idem experiuntur Aſtronomi tùm quando lentem ocularem in debitâ ab objectivâ diſtantiâ non collocant, tùm maximè, cùm apertura diaphragmatis, ſeu annuli chartacei quo vitri objectivi limbus tegitur, nimis eſt patula.

Si in lentem cujus convexitates ſint ſphæricæ, lumen incidat, quoniam radii rubri ſunt minùs refringibiles una 77. parte quàm violacei, focus non eſt punctum unicum, ſed axis juxta quem radii violacei propiùs, rubri verò remotiùs uniuntur; adeòque ſi ſphæricæ ſint cryſtallini convexi-

tates, colores in oculo ſeparati viſionem turbarent, ut in tubis aſtronomicis; ſed huic incommodo triplici modo obviam ivit ſupremi Numinis ſapientia; primò quidem convexitatem corneæ & cryſtallini non ſphæricam, ſed hyperbolicam fecit, quod peritiſſimi hominum in vitris poliendis, ac fingendis adhucdum præſtare non potuerunt; ea autem eſt hyperbolicorum vitrorum proprietas, ut radios in puncto uniant. Secundò pupillam ita aptè concinnavit, ut apertura diaphragmatis hujus excludat radios à limbo cryſtallini juxta proportionem quam demùm invenit Aſtronomorum ſagacitas. 3°. Lentem cryſtallinam aqueo humore, aut vitreo, ejuſdem cum aquâ denſitatis involvit, & denique ſummus Newtonus vi ſui ingenii, ac nuperrimè D. Eulerus hoc artificium ad colores ab imagine adigendos eſſe utiliſſimum cognovere. Vide *Act. Berolin.* 1747.

Nullum eſt itaque tam ſublime ſummorum hujus ævi Philoſophorum & artificum inventum, quod in humanæ machinæ fabricâ ſummi Numinis ſapientia ante ſæcula non occupaverit, & quò doctior ac peritior homo fuerit, eò ſublimiora & veriora ſcientiarum Mathematicarum & Artium principia in operibus Dei demirabitur.

Guttula cruoris retinæ inſidens & nigricans omnem lucem intercipiet, unde phantaſma obſcurum vel nigrum; verùm ſi dilutus cruor radios rubros tranſmittat, tunc maculam rubram videbit æger, ut omnia trans vitrum inſpecta rubra ſunt.

Lumen candelæ ſebaceæ flaveſcit, unde objecta alba ad illud lumen flava apparent, & cærulea virideſcunt, luteaque pro albis habentur.

Qui ad solem diutiùs libros legunt, illi characteres intensâ rubedine tinctos brevi vident: si nivem in umbra arborum aspiciant dum sol nitet, nix apparet cærulea.

Qui aurigine habent infectos oculos non ideò vident objecta lutea, sed minùs collustrata, quia non subitò intensus ille color oculos inficit, & dein omnia objecta diluto illo colore sensim tincta æqualem corporis nativi imminutionem patiuntur, atque ob assuetudinem sensim inductam nativi coloris, si non gradum, saltem ordinem servare videntur; si subitò flavescerent oculi, subitò omnia flava viderentur objecta, sed brevi temporis intervallo hoc phantasma evanesceret ob assuetudinem.

Observavit Valsalva hominem qui continuò præ oculis palatia pulchrè decorata & colorata sibi obversari videbat; verisimile est illi fuisse combinatam suffusionem reticulatam cum colorante, seu pupillam respectu crystallini fuisse nimis apertam, unde oculi ejus veluti prismata triangularia omnibus objectis iridis cœlestis colores inspergebant.

5. *Suffusio Metamorphosis.*

Metamorphosis est figurarum mutatio, figura est limes extensi; limites extensorum mutantur, si situs, proportio, numerus, magnitudo partium mutetur additione, detractione, translatione, &c. Videamus itaque potissimum mutationes quas imagines objectorum patiuntur in magnitudine, situ, &c. ut intelligatur quomodo fiat metamorphosis illa, quæ species singularis suffusionis est.

Objectorum magnitudo apparens est 1°. ut angulus visorius tùm interceptus à radiis objecti

extrema radentibus & in oculum concurrentibus, si visio fiat unico oculo; tùm ut angulus ab axibus opticis objecti extrema radentibus efformatus; similis enim est in oculo angulus imaginem mensurans, cujus magnitudini respondet apparens objecti magnitudo. 2°. Quò objectum est magis dissitum, eò majus judicatur sub eodem visorio angulo; unde judicium de distantiâ objecti mutat magnitudinem apparentem. Mutatur magnitudo apparens objectorum tùm in visu distincto tùm in confuso seu amblyopiâ; in visu quidem distincto, si utamur vitro concavo aut biconcavo, objecta minora simul & distinctiora apparent; sed etiam sine perspicillis concavis, si pupilla angustetur nobis non jubentibus, objecta minora videntur. Sic à subitaneo frigore omnia objecta imminuta se vidisse refert *Le Cat* nativæ magnitudinis probè memor; utplurimùm tamen hanc imminutionem, cùm in omnibus simul objectis accidat, non percipimus.

Contrariorum ratione si cornea fiat magis convexa, etsi pupilla citra animæ imperium diducatur, objecta majora videntur.

In amblyopiâ nihil est frequentiùs quàm augeri objectorum magnitudinem; cum enim myopes videant objecta interventu imaginis confusæ, sed multò amplioris quam apud ætoptas seu aquilinos oculos, conus opticus inter crystallinum & retinam terminatus rursùs dilatatur cùm retinam attingit, illi objecta ampliora cernunt; sic si myops facem accensam è longinquo respiciat, is videt flammam circularem & valdè extensam. Idem autem accidit presbytis apud quos conus opticus ultra retinam per-

tingit, adeòque amplâ maculâ retinam inficit; ſic acicula prope oculum collocata, reſpectu cujus diſtantiæ omnes homines ſunt presbytæ, quadruplo craſſior videtur quàm reapſe eſt, quia pone illam radii inflexionem à Newtono detectam patiuntur, & ſic angulus à radiis inflexis interceptus major eſt.

Homines qui fixè intuentur objectum proximum confusè vident ſimul objecta remota & reciprocè; ſi aciem oculorum in remotum dirigant, confusè propiora cernunt: ergo preſbytæ evadunt vel myopes horum reſpectu, ſimulque variam in iiſdem objectis magnitudinem percipiunt. Sic ſi filo ferreo ante pupillam poſito diſtans campanile intueamur, filum ferreum diaphanum & craſſiſſimum videtur; ſi deinceps ad filum dirigamus oculorum aciem, campanile videtur minus quàm antea.

Si in hoc experimento filum ferreum horizontaliter ſitum coram oculo moveatur, campanile & montes remotiores videntur exultare & ſubſidere viciſſim, radiis per inflexionem ita mutatis ac cùm per lentem refringuntur. Sic cùm trans vitra feneſtræ tuberoſa, nodoſa prætereuntes cernimus, in illis motus circulares & figuras anomalas miramur.

Si itaque alterutrum lentis cryſtallinæ vel corneæ latus ſimili vitio laboret, eadem metamorphoſis oculis obverſaretur. Novi myopem qui quoties montes in horizonte poſitos intuetur, in certâ poſiturâ montes dextri lateris præruptos & deficientes cernit; in eo verò ſingularis mihi evenit obſervatio, ſcilicet ejus oculi fundum introſpicere datum eſt, non ſecus ac in fele aquis immerſâ, habebat ſcilicet à D. Le fevre

Medico Uzetiensi arcanum quoddam, cujus semigrano corneæ imposito, statim pupilla mirum in modum dilatata lucem in oculum admittebat & ex ejus fundo reflecti sinebat, nihil morbosi in retinâ observavi, adeòque mihi venit in mentem illud phœnomenon in omnibus hominibus evenire posse, maximè myopibus ut in experimento Mariotti accidit: non ita facile est intellectu cur illa hysterica Marcelli Donati, cui in dextro oculo sæpè dolenti lumen resplendebat, sinistro omnia objecta non nisi dimidiata apparebant. Vide Bartholin. *de luce animal. pag. 41.*

In hac suffusione objecta mutantur per emarginationem, vel substractionem, in alterâ per additionem; sic si respiciatur pruna ardens in cineribus, vel carbo nigricans in medio igne, & digitus accedat ad conum opticum ab ipso objecto procedentem, illius objecti latus videtur extendi, aut elongari versus digitum. Hinc explicari potest observatio Valsalvæ, qui refert homini librum legenti, licet characteres æquales forent, alios aliis constanter majores apparuisse.

Denique situs objectorum mutatus apparet in experimento sequenti, ex quo signum diagnosticum tum myopiæ, tum presbytiæ erui potest. Candelæ accensæ aliquot hexapedas dissitæ respiciantur, flamma ea non pyramidalis, sed circularis & ampla videtur; si verò digitus sensim ad radios in oculum incidentes à dextris admoveatur, tunc vel latus dextrum flammæ emarginari videtur, vel sinistrum; si dextrum objectum in situ inverso apparet, & homo myops, si sinistrum, homo presbyta est. *Vide* Lahirium *de diversis visûs accidentibus* in Act. Acad. Paris. Le Cat, *traité de la vuë, &c.*

6. *Suffusio dimidians objecta* Abrah. Vater, *Dissertat. de visûs vitiis 1723.* Wittembergæ. Tres casus hujus morbi memorat, & theoriam à compressione cerebri, ac nervorum opticorum decussatione supposità deducit.

7. *Suffusio nutans.*

Illustr. Medicus Narbonensis octogenarius per aliquot dies laborabat suffusione, quâ omnia objecta inflexa, flexuosa, & in alterutrum latus nutantia ipsi apparebant; ita ut homines obvii ipsi viderentur trunco cruribusque tortuosi, simulque in alterutrum latus inclinantes, & ad lapsum proni, quos idcirco primâ vice monebat, aut sustentare conabatur; evanuit hic affectus, remansit verò visus solitò obscurior.

III. Diplopia, *Bévuë; Suffusio multiplicans; Visus duplicatus* Auctorum, *Double Vuë.*

Est hallucinatio quâ idem objectum geminum, multiplicatum, vel multoties repetitum apparet.

Illud symptoma ferè semper fugax est, atque vel liberè illud patimur, ut in experimentis, idque vel unico oculo, vel binis aspicientes. Experimenta verò magnam hujus theoriæ lucem feneratura adducam.

Si digito oculum è latere premamus, dùm quoddam objectum intuemur, illud geminum illico videtur. Si unico oculo, sed palpebris ferè clausis, maximè oculis humidis objectum quoddam exiguum in tenebris præfulgens & dissitum, ut facem, intueamur, tum ætoptæ, tum imprimis myopes, illud multoties geminatum videbimus.

Similiter si chartam lusoriam aciculâ bis per-

foremus, ita ut foraminula non magis distent à se quàm pupillæ diametro, atque chartâ oculo uni admotâ, altero clauso, vel flammam candelæ, vel punctum nigrum in pariete albo apprimè collustrato respiciamus, statim foramina centies majora videbuntur quàm reapsè sunt, & quasi nebulosa, seseque mutuò intersecantia, tum in segmine communi lucidiori, & medio videbimus punctum nigrum geminum, unum altero nigrius; removeatur charta usquequò punctum unicum, aut flamma unica percipiatur, quod in presbytis quibusdam vix unquam accidit, ea distantia, si Lahirio credamus, est extensio visûs distincti, ea est præcisè juxta ipsum distantia, cui debet esse æqualis semidiameter convexitatis perspicillorum presbytæ experienti convenientium, & convexitatis perspicillorum myopi dato eligendorum.

Si verò ulteriùs charta removeatur, iterum objectum geminum apparet; imò si tria sint foraminula, triplicatum; atque ambæ notæ nigræ à se mutuò tantò magis recedunt, quò charta ab oculò magis distat.

Quamdiu objectum non est in distantia visûs distincti, imagines binæ cuilibet foramini respondentes, & in oculum illapsæ non uniuntur in retinâ, sed distinctis in locis; adeòque polum opticum pro centro non habent, unde duplex videtur imago. Quippè longo usu edocti sumus per sensum confusum, esse unicum objectum etiam ambobus oculis inspectum, duplicemque imaginem depingere, quod, cùm intuemur in polo optico, delineatur. Polus opticus est spatium circulare in fundo oculi, cujus centrum occupat axis opticus; quoties verò objectum quoddam ambobus oculis

intuemur, toties, nisi sit vitium in organis, ita convertimus oculos, ut axis uterque oculi concurrat in eodem objecti puncto, & longo usu didicimus, tactu potissimùm nos dirigente, duplicem imaginem respondere unico objecto, unde quoties in polum opticum incidit imago, toties unicum judicamus objectum; sed si duplex imago incidat in eumdem oculum, & non concurrat in polo optico, tunc videre nobis videmur objectum idem in duobus locis diversis, adeòque geminum nobis illud videtur.

Si lentis vitreæ biconvexæ superficies chartâ opacâ tegatur, relictis duobus foraminibus dissitis, lentemque soli in camerâ obscurâ obvertamus, duplex solis imago ultra lentem fulgebit excepta in unico puncto quod distabit à lente ejus convexitatis semidiametro, id est, in foco lentis in quo imagines combinatæ unicum objectum repræsentabunt; idem accidit in oculo qui pro lente sphæricâ potest haberi.

Si itaque palpebris conniventibus ciliorum interstitia veluti totidem foramina luci pervia relinquant, & homo myops vel presbyta fuerit, vel objectum lucidum ultra citrave visionis distinctæ distantiam positum; nil mirum, si objectum ter, quater, quinquies repetitum videatur. Sic P. De Chales qui myops erat, cùm hominis faciem respiciebat, sibi videre videbatur quinque, vel sex ejusdem vultûs umbras, vel larvas horizontaliter positas.

Si simul lacrymis, aut lippitudine obducantur cilia, ibique efformentur totidem lentes aqueæ vel convexæ, vel concavæ, minus mirum erit, si per totidem lentes objecta multiplicentur, ut lippis accidit; vitra inæqualis superficiei à perspi-

cillorum fabris dicuntur visum illudere, suffundere, vulgò *berluër*, quia objecta multiplicant & immutant.

Suffusio multiplicans cum myode in experimento sequenti à P. De Chales proposito combinatur; sint candelæ plurimæ ad minimum viginti passibus distantes ab oculo, caput aciculæ oculo admoveatur, & attentè cernatur, negligenter verò candelæ accensæ; macula nigricans in singulis candelis videbitur; sed si candelas attentè intueamur, macula nigricans evanescet, nec aciculæ caput videbitur, nisi velut nebula diaphana.

Visio quæ binis oculis fit, si æque vigeant amborum oculorum acies, est unâ decimâ tertiâ parte clarior, quàm quæ unico, juxta Jurini experimentum; ast non minùs diplopiæ obnoxia est. Longo usu didicimus clariorem esse visionem, quæ fit ambobus simul oculis, modò axes optici in objecto concurrant; planum ambabus pupillis parallelum, in quo concurrunt axes optici, vocatur *planum horopteris*, quasi visum terminans; inscii, velut inviti & non attendentes, dirigimus axes illos ad horopterem, id est, ita convertimus utrumque oculum, ut linea pupillæ & crystallini centra conjungens in utroque oculo ad idem punctum pertingat: in hoc casu imago in utroque oculo depicta est circularis, cujus centrum est polus opticus, seu extremum axis optici; in his circumstantiis utpotè usitatissimis objectum unicum judicamus, licet imago duplex sit; verùm si distorto, ope digiti, vel ab alterâ causâ, alterutro oculo, axes optici non concurrant in objecti centro, tunc imago objecti non potest incidere in polum opticum utriusque oculi, & objectum in duplici loco collocatum nobis vi-

detur, indeque geminum. Sic si idem sonus non eodem instanti, sed diversis temporibus ad aurem perveniat, ut echo, duplicem sonum esse judicamus. Oculus dexter cum sinistro non conspirat, vel quia alteruter strabismo laborat, seu non obsecundat nutui voluntatis, vel quia non jubetur agere, quia cum visu multò breviori, aut debiliori donetur, inutilis est ad dissitorum objectorum intuitum; inde verò fit, ut unico oculo utamur ad intuendum; unus itaque oculus fit otiosus, & quoquo versus vergat indifferenter; inde strabismus, non verò semper diplopia.

Si non possit ex libertate animæ oculus cum altero consentire, seu ad idem objectum dirigi, illud fit vel quia musculus alteruter, ut abductor, nimis resistit, vel antagonista, ut adductor fortiùs agit; unde oculus æger cum sano conspirare non potest, & tunc objecti imago in illius polum opticum incidere non potest, proindeque imago dextri oculi refertur ad unum locum, sinistri verò ad alium, unde geminum judicatur objectum. Idem potest accidere absque musculorum vitio, si scilicet crystallinus cum pupillæ plano parallelismum solitum non servet, ut si à fibris coronæ ciliaris dextrorsum & sinistrorsum distorqueatur; tunc enim axis ejus similiter distorquetur, nec potest cum alterius axi conspirare.

Si sint duæ candelæ multas hexapedas ab oculo distantes & horopteris plano parallelæ; in mediâ verò inter illos & oculos distantiâ intercipiatur earum visio per magnam chartaceam tabulam, in cujus tamen medio sit foramen exiguum unicum, radii per illud foramen ad utrumque oculum ex hisce candelis possunt accedere; dirigatur amborum oculorum acies in candelas, vi-

debis duas candelas, & duo foramina, licet unicum sit, quia imago candelarum in polum opticum, imago foraminis extra polum incidit; jam verò solum foramen fixè intuere, unicum foramen videbitur, quia ambæ candelarum imagines hic coalescunt, ita ut si vitrum cæruleum coram unâ, luteum coram alterâ candelâ ponatur, in foramine radii utriusque uniti viridem flammam expressuri sint.

Si anima itaque negligenter objectum quoddam lucidum intueatur, nec ad illud dirigat axes opticos, tunc illius imago in diversas utriusque oculi partes illabitur, unde duplicatus visus, quod accidit ebriis, quorum axes optici in vino natant & titubant; vidi etiam diplopiam in muliere quæ hyosciami folia manducaverat, necnon in Anglo cæterum sano, sed melancholico, apud quem hæc hallucinatio aliquot dies perseveravit, nec principium verum morbi detegere potui; nullum verò remedium suasi; quippè aliunde præsagiebam fore ut hic error intra breve tempus evanesceret, ut fieri assolet in morbis acutis caput impetentibus; ineunte variolâ, phrenitide hoc symptoma rarum non est, ob spasmos quibus vel corona ciliaris, vel oculorum musculi distrahuntur. Hæc suffusio fugax est, & ea quæ strabonibus initio accidit, spontè curatur, quia anima errorem visûs aliorum sensuum & judicii interventu corrigit. Qui plura desiderat, legat eruditam Dissertat. J. Klauholdii *de visu duplicato*, Argentorati 1746.

Diplopiæ varietates sunt sequentes.

1. *Diplopia pyrectica.*

Est symptoma febres & pyrexias acutas quandoque comitans in impetu morbi, quoties potissimùm delirium, phrenitidemve inducit; tunc

enim axes optici irregulariter mutantur, nec ad idem objectum convergunt; imò adeò subitò divergunt & moventur, ut æger quandoque ubi unus est Medicus, plures sibi videre videatur; in eo casu phlebotomiæ & sedantia quæ delirium tollunt, tollunt & diplopiam; inter sedantia sal sedativum Hombergii cæteris præstat in hoc casu.

2. *Diplopia ab spasmo* abductoris musculi in oculo sinistro Willis. *de animâ brutorum*, *cap.* 15.

3. *Diplopia à paralysi* musculorum unius oculi Plater. *observat. lib.* 1°. *pag.* 132.

4. *Diplopia ab anchiloblepharo* Langii *epistol.* 7ª. *libr.* 1.

5. *Diplopia à catarrho* Foresti *libr.* 2. *obs.* 39. Aquilonii *opticæ pag.* 346.

6. *Diplopia à debilitate* Boneti *Sepulchret. observ.* 22. *casu* 43. 44. in morti vicinis & convalescentibus.

7. *Diplopia remotorum* Aquilon. *opticæ*, *pag.* 346. Dissita duplicia videntur, non proxima.

8. *Diplopia à contusione* Thummig. *Act. Suecic.* 1721. *pag.* 230.

9. *Diplopia à terrore* Abr. Vater. *dissert. de visûs vitiis* 1723.

IV. Syrigmus, *Tintouin*; *Strepitus*, *Fluctuatio*; *Sonitus aurium.*

Est error imaginationis sonos, qui extra aurem non sunt, sibi repræsentantis, seu hallucinatio ex imaginatione sonorum, quorum principium est in ipsis organis acousticis.

Variat ratione soni & toni; *Bombus* dicitur, si percussiones, vel ictus interpolatos repræsentet; *Tinnitus*, si tintinnabuli pressè repetitos sonos acutos

referat; *Otonechos*, si dùm loquimur sonus acutus continuus fit; *Susurrus*, si murmur, gravisque sonus pressè repetitus audiatur, ut rotæ, fluminis; vel fortis, ut tonitru, &c. unde videtur nullum ex hisce nominibus generi designando convenire.

Character est sonus importunus & imaginarius, vibrationibus aëris externi non respondens.

Cognoscitur ex eo quod mutato situ capitis, obturatis etiam auribus, silentibus vicinis objectis, idem sit.

Causa est motus vibratorius fluido nerveo acousticorum organorum impressus à principio interno, non ab impressione externâ dependens; ejus itaque sedes in cerebro ad originem nervi acoustici in osse petroso, in labyrintho, tympano, vel canali auditorio; alius est fugax, nullius momenti nisi ad theoriam; alius constans & incommodus, ex quo auditus perturbatur; qui essentialis, vel accidentalis.

Inassueta & impressionibus externis non respondens fluidi nervei acoustici agitatio pendet vel à motu expansivo, aut agitativo aëris interni tympani, labyrinthi, aut à vasorum sanguiferorum turgidorum pulsatione, ut in bombo, vel à fluminibus arteriolarum non pulsantium exundatis, aut à retrogressu sanguinis & lymphæ intra vasa labyrinthi, aut ab spasmodico motu catenæ ossiculorum, aut ab infarctu corticis cerebri juxta originem nervi acoustici, aut à pulsatione dissonâ meatus auditorii cum catenulâ ossium, juxta Sauveuriana principia.

Concurrunt sensibilitas facultatis, & nervorum, ut in hystericis in quibus sensus est acribeia.

1. *Syrigmus à debilitate.*

1°. A fame seu inanitione.

2°. A convalescentia in morbis, Riverii.

3°. A veneris abusu.

4°. A Leipothymiâ.

Hujus causa est motus retrogradus sanguinis in vasculis labyrinthi; cum enim cor debiliùs impellit sanguinem, minus resistit sanguis contractioni elasticæ vasorum à quâ columella sanguinis versus partem minus resistentem mittitur.

Adde quod spasmi carnium hinc inde sæpè oboriantur in debilibus maximè hystericis & hypochondriacis, in quibus regressus ille excitatur; nec deest similis spasmus etiam in Leipothymiâ, ut in verecundiâ.

Curatur illa species analepticis, tonicis, pulvere de gutteta, demum roborantibus.

2. *Syrigmus criticus.*

In acutis bombus insalubris, & sonitus aurium lethalis.

Si in febre ardente sonitus aurium cum visûs caligine, & narium gravitate fuerit, delirium portendit, *Prorheticor.* alioquin hæmorrhagiam prænunciat ex *Coacis.*

Quibus sanguis è naribus fluxurus est, aures tinniunt, is tinnitus perfectâ crisi finitur. Riverius.

3. *Syrigmus Plethoricus* Frid. Hofmanni.

Est vel levis vel gravis, fugax vel continuus. Fovetur 1°. A victu lauto opiparo. 2°. A vita simul deside, somnolentâ. 3°. Excitatur à capitis inclinatione, situ declivi. 4°. Suppressioni hæmorrhoidum, catameniorum supervenit cum facie floridâ. 5°. Concurrit maximè cum anarrhopiâ sanguinis.

Causa hujus speciei est rivulus sanguinis fortiùs premens periostæum labyrinthi. Si manus

applicetur tubis anthliarum aquam in altum ducentium, fremitus continuus persentitur, & cùm velociùs fortiusve agitatur machina à flumine altiori, fortior est ille fremitus; talis est syrigmus qui à plethorâ pendet.

4. *Syrigmus sibilus*; *Sifflement d'oreilles*.

Sibilamus quando ope linguæ in exiguam rimulam contractæ, vel ope labiorum in exiguum foramen effictorum, aër vel expiratur, vel inspiratur cum velocitate; tunc enim exigua glottis labialis, vel lingualis efformata in vibrationes tantò frequentiores agitur, quò peripheriam minorem illa glottis obtinet. Sibilus est itaque sonus acutus continuus, sed exilis in aure, qui à transitu aëris per exiguum foramen procedere potest.

Tuba Eustachii obturata à mutuâ suorum labiorum adhæsione resistit pressioni aëris externi, quando aër internus debitâ elasticitate præditus renititur; verùm si aër internus absumatur ut fieri assolet, tunc pressione externi diducitur illa exigua glottis, & rivulus aëris cum sibilo in tympanum influit: si verò aër internus expandatur, aëris externi pressio vincitur, & reciprocè ex effluxu interni fit sibilus qui resonat in aure, ut resonat in ore sibilus glottidis labialis sive aër inspiretur, sive exspiretur.

Post unum alterumve minutum sat aëris externi influit, aut interni effluit, ut nativum restituatur æquilibrium, unde cessat sibilus, quem vulgus tribuit maledicæ alterius loquelæ, seu quod alteri male audiamus, *l'oreille me sifle*.

Errant ergo Neoterici qui Veterum vapores ab omni syrigmo excludunt, & pulsationem arteriarum in omnibus incusant.

5. *Syrigmus susurrus*; *fluctuatio* quibusdam; *Brouissement d'oreille ou bruissement*. Est

Eſt ſonus ita frequenter repetitus, ut rotæ vel curriculi ſtrepitum referat, nec ictus numerari poſſint.

Ille affectus eſt ſæpè diuturnus, ſibilus verò fugax, aſt duplicis eſt ordinis; vel enim eſt *exacerbans* per intervalla pulſationi cordis ſynchronus; vel eſt *continuus*, utriuſque verò non idem videtur eſſe principium.

Suſurrus uterque differt à ſibilo quod ſit ſonus gravis, ſibilus verò acutus, exacerbans; differt à bombo quod bombus ſit intermittens ictibus diſtinctis, ſuſurrus verò ſenſim decreſcat inter quamlibet pulſationem, nec ullum ſit intervallum à ſuſurro liberum.

Suſurri exacerbantis cauſa videtur affrictus, undæ ſanguinis majoris intra vaſa labyrinthi projectæ, quæ injectio ſanguinis ideo cordis ſingulis ictibus reſpondet, aſt ictum ut impulſionem vividam non repræſentat, quia in canalem oſſeum inflexum non incurrit, ſed in mollem arteriolam lymphæ tantum vehendæ deſtinatam & jam à rivulo cruoris dilatatam, unde inaſſueta perioſtæi ſuperincumbentis, & acutè ſentientis diſtractio, quæ rivuli murmur aut undas repetitas exprimit, cum verò unda ſanguinis initio diaſtoles projecti ſit fortior, & ſenſim ad uſque finem ſyſtoles decreſcat, ſuſurrus à prætereuntibus globulis excitatus per intervalla pulſationum cordis creſcit & decreſcit.

In ſtatu ſano vel aſſuetæ vaſculorum ſanguiferorum undæ non percipiuntur, vel rivulus cruoris non tranſit niſi per vaſa patula ſanguifera, in ſuſurro verò lymphatica diducit, vel ſanguifera ſolitò fortiùs titillat: cur verò in febre quâcumque non detur ſuſurrus eadem eſt ratio, cur in

febre quavis non incalefcant aures, ut in leipothymiâ; vel genæ, ut in verecundiâ; vel penis, ut in libidine. De anarrhopiâ fluidorum aliàs agemus.

Sufurri verò continui feu ita frequenter pulfantis ut ictus numerari non poffint, diverfiffima eft ratio; vel enim pendet à principio externo, ut infecto, verme in meatu auditorio, ofcitatione, aquâ illapfâ, aure digito, manu, conchâ, obturatâ; vel à principio interno, fcilicet à fero, pure, muco intra tympanum, vel intra labyrinthum: quomodo verò ea fufurrum illum gravis toni & continuum inducant obfcuriffima eft ratio nifi à diffonantiâ & pulfatione Sauveurianâ procedat.

Dùm nocte pacatiffimâ in lectulo aufcultamus attentiffimè, fonum quemdam acutum quafi grilli tenuiffimi percipimus, qui vigilantibus non percipitur; ut cum extra populofam urbem recedimus femileucâ, murmur hujus urbis fentimus quod in media urbe non percipimus.

Continuò fcilicet vigilantibus vibratur catena officulorum tympani, quæ vibratio cum meatu auditorio harmonica eft, & non auditur affuetis.

Si duo tubi organi ecclefiaftici confoni fonum quemdam lenem edant, jam verò alterutrius tonus imminuatur vigefimâ aut vigefimâ quintâ parte, quod fit conftricto vel partim obturato ejus extremo, imò manu ejus orificio appofitâ, tunc auditur alter fonus fortior pulfatorius, feu intermittens quem mufici vocant *battement*. Si tubus fit quinque pedes longus, is centum vibrationes edit in fecundo; alter vigefimâ quintâ parte longior non nifi nonaginta & fex edit, ergo quilibet vigefimus quintus fonus utriuf-

que occurrit quater in secundo: unde pulsationes quatuor singulis secundis, quæ proinde numerari possunt, & fortiores sunt sono priori; ex his sequitur

Si tonus nativus, catenulæ ossiculorum paululum minuatur, tono meatûs eodem permanente, vel reciprocè, debet supervenire pulsatilis sonus, qui quater, quinquies, sexies, &c. in secundo repetitus videbitur continuus, aut ita frequens ut pulsationes vix numerari queant; talis est sonitus aurium ex experimentis sequentibus.

Si oscitamus, condylus maxillæ premit meatum auditorium, ejusque tonum minuit; si aqua infundatur intra aurem, ejus tonus acuitur, ut accidit scypho vitreo, si digitus intra meatum insertus fixus & immotus teneatur, aut manus applicetur auriculæ, idem accidit; nec hoc pendet à pulsatione arteriarum, nec à calore digiti, nec à perspiratione, aut aëre rarefacto; testa conchilii, baculus, aqua, &c. idem præstant. In his omnibus casibus paulisper mutatur tonus nativus meatûs auditorii, adeòque dissonat cum catenulâ ossium, unde sonitus fortior, & inassuetus, qui proinde auditur.

Idem pari ratione accidit, si quavis de causâ vel catenulæ tonus augeatur, ut à colapho, ictu, phlogosi, magnâ attentione noctu præstitâ, vel si ejus tonus à pure, lymphâ, muco remittatur; unde dissonantia cum meatu. Consonare organa exigua cum meatu brevi docebimus dùm agetur de theoriâ vocis; sic perforato palato vox priùs suavis evadit dissona cum glottide, ut norunt omnes.

Si longitudo tubi organi in experimento Sau-

veuriano ſit ad alterius tubi longitudinem ut 1: ad 6. ad 4. &c. ſexta, quarta quæque pulſatio concurret, ſed cum centum ſint pulſationes in ſecundo, erunt viginti quinque concurſus in ſecundo, qui ſonum uniformem, minimè verò ſuſurrantem edent, in hoc enim conſiſtit diſſonantia, quod ſoni tam rarò concurrant intra ſecundum temporis, ut fermè poſſint numerari; unde liquet cur dixerim ſuſurrum pendere ab organorum auris diſſonantiâ, quod certè nemo in acouſticis rudis intelligere valet.

6. *Syrigmus Cephalalgicus; Paracuſis* Græcis; *Obauditio* Latinis; ab infarctu vaſorum cum vel ſine febre.

Eſt ille qui in gravitate aut dolore interno capitis cum obſcuritate auditûs, gravi ſuſurro vel ſonitu accidit, quandoque accedente vertigine, unde metus debilis cophoſeos, epilepſiæ aut apoplexiæ, aut criſis per parotides, hæmorrhagiam: gravis eſt congeſtio, fluxiove in cerebri vaſis, ſi gravis ſit morbus, levior & fugax, ut in vomitione, inſolatione.

7. *Syrigmus à Ventriculo* Frid. Hofmanni. *Ab Hypochondriaſi* ejuſdem.

Obſcura eſt illa ſpecies, quam putat Hofmannus procedere ex ventriculo flatibus diſtenſo, aortam premente & anarrhopiam excitante, vel ab ſpaſmis anarrhopiam inducentibus.

In hac lenia cathartica, dein ſtomachica, ſi Bombus ab anevriſmate pendeat, ut obſervat Duverney, à levi exercitio intendetur pulſatio.

8. *Syrigmus catarrhalis; à cauſâ frigidâ, à frigiditate, à perſpiratione ſuppreſſâ.*

Si aqua in auriculam illapſa ſit, pedi uni inſiſtens ſaltet ex ſuaſu Tralliani.

Si à frigore suscepto, conveniunt suffitus aromatici ex absinthio, verbenâ vel ex baccis lauri, olibani, succini, vapor alkali volatilis cum bombace; fel, essentia castorei, aqua Reginæ Hungariæ, moschus, vel gossipium moschatum, oleum rutæ, aqua fraxini, vinum album, succus cæpæ, porri cum aqua vitæ, &c. juvant.

A Platero laudatur potus sudorificus, &c. sternutatoria, &c. Aquarum Belliluci usum suadet in hac specie Deidierius; frequens capitis pectinatio, imò capillitii viscosi derasio, dein usus scopulæ ad detergendum, pileoli aromatici, &c. electricitas.

9. *Syrigmus ab oxycæâ.*

Ab exquisitiori organi sensu, à subtilitate auditûs, ab organi siccitate, tensione, agrypniâ, &c.

Ab ictu, colapho, unde phlogosis, otalgia.

In otalgiâ phlebotomia, resolventia, lac, oleum conveniunt, hæc species fugax est.

In exquisitiori sensu sæpè syrigmus inveterascit, per annos perseverat, & vix unquam sanatur, maximè, si concurrat anarrhopia sanguinis spasmodica, hysterica, hypochondriaca, in quo casu balnea, narcotica, victus emolliens suadentur, ut in agrypniâ hystericâ.

Syrigmus accidit etiam ab obstructâ tubâ Eustachianâ ob aërem internum absumptum, myringa introrsum ab aëre externo premitur, unde mutatur tonus catenulæ aurium, & cum solvitur obex tubæ, aërque impeditur, subitò extrorsum redit myringa cum strepitu quasi ruptæ vesiculæ, & murmur evanescit.

Curatio Syrigmi.

Omnium sapientissimè scripsit Galenus de so-

nitu in auribus, cum notavit neutrius affectionis scilicet nec suffusionis imaginariæ in oculis, nec syrigmi certam cognitionem causæ initio affectûs haberi posse, non convenit tamen citra cognitionem hujus curationem auspicari, at ex principiis procatarcticis, siquis horum vires norit, conjectare potest an ex frigiditate, an ex ardore, an ex exquisitâ audiendi subtilitate fiat sonitus; potissimùm à juvantibus & lædentibus species dignoscitur.

De cætero quæcumque à duobus annorum millibus de hoc scripta sunt medicamina *auricularia* dicta, à Galeno sunt tradita, qui ea mutuatur ex Archigene, Apollonio vel Andromacho. In hoc morbo, ut in aliis multis, quorum theoria obscurissima est, qui solertiùs conjectat, feliciùs curat; qui de theoriâ sua non dubitat, lectores decipit.

Medicamenta auricularia sunt 1°. resolventia acria, ut succus elaterii, cæpæ, allii, porri, decoctum veratri, hellebori nigri.

2°. Mitiora ut decoctum absinthii, mirrhæ, cum nitro, vel natro, cumino, atramentum scriptorium, succus raphani, aloë, mel.

3°. Vel aromatica, nervina, tonica ut nardus, castoreum, cuminum, hyssopum, oleum chamæmeli.

4°. Vel lenientia, oleosa, imò narcotica, ut oleum rosaceum, laurinum, amygdalinum, adeps anserinus, lac muliebre, succus mandragoræ, papaveris, cicutæ. *Riverius* aromaticis & lenientibus ferè usus est, cæteri auctores acria stimulantia auri infundenda proponunt; haud dubiè falsâ theoria ducti, vapores crassos esse attenuandos rati; à Pharmacis verò auriculari-

bus ſonitum quandoque oriri notat Galenus. Cave itaque, ſi non profis, ſaltem non noceas. Trallianus, Aetius tantummodo Galenum exſcripſere.

1°. *Syrigmus Bombus. Sonitus à plethorâ* Frid. Hofmanni.

Si pendet à plethorâ tantùm, tunc auditur cum accedit agrypnia, adeòque facultas audiendi exquiſita creſcit à decubitu, quia ſanguis horizontaliter projectus ſpatium duplo majus percurrit eodem tempore, quàm qui verticaliter aſcendit, ergò quadruplo fortiùs impetit canalem oſſeum carotidis pone aurem inſculpti.

Si pendet à febrili morbo, ſæpiùs præceſſit tenſio membranarum cerebri, capitis dolor, agrypnia, impetus ſanguinis eſt quoquoverſum major, aſt actio in arterias carotides fortior prout infarctus vaſorum capitis majorem ipſi opponit reſiſtentiam; nam actio eſt ut quadratum velocitatis reſpectivæ ſeu differentiæ inter velocitatem virtualem, & velocitatem actualem; creſcit hic bombus aut ſuſurrus in paroxyſmis, creſcit in criſi, tunc autem exſpectatio ſuadetur à Galeno: hæmorrhagia narium hunc ſolvit. Si criſis ſit parotidis expanſio, ut vidit Tulpius, cataplaſmatis emollientibus, ea eſt adjuvanda: in paroxyſmis phlebotomiis è pede impetus refrænandus, caput pauliſper attollendum.

Si morbus ſit inflammatorius capitis, auris, ut in phrenitide, otalgiâ, eædem indicationes vigent, oleum amygdalarum, lac, laridum inſultum in aure adhibenda, pediluvia, phlebotomiæ, fomenta laxantia indicantur. Vide *oxy-*

coiam. Hæmorrhagiam prænunciat tinnitus cum ſuffuſione, narium gravitate, cephalalgiâ, obauditione, baricæâ, delirii prodromis.

V. Hyponchondriaſis.

Hypochondriaciſmus Huxham; *Ipochondria* Cochi; *Hypochondriaca paſſio* Latinis; Arabibus *Mirachia*; Gallis *Hipochondrie*; *Morbus Hypochondriacus* Fracaſſini *libr. de Morbo Hypochondr.* Ægri *hypochondriaques, vaporeux, malades imaginaires. Melancholia hypochondriaca* Moron. *Director.*

Morbus eſt chronicus quo affectus ſe in mortis periculo verſari ex cordis palpitatione, ructu, borborygmis aut aliis levidenſibus & ſine evidenti principio mutabilibus malis, imaginatur.

Hypochondriacos cognoſcimus ex eo quod mala multigena nullo evidenti principio invicem connexa, ſolo ſæpè ægri relatu cognoſcenda, cum ſcrupuloſâ minutiarum attentione, ipſiſque artis terminis, nobis enarrent, quod quæ alii ſpernerent incommoda, ipſi verbis exaggerent, millenis & ſæpè mutatis remediis impugnent, Medicos ſuis querelis alios mox & alios defatigent, de eventu ſolliciti & peſſime ominantes licet voraces, vegeti & functionibus omnibus utplurimum, excepto circa ſuum morbum judicio, benè ſe habentes.

Hallucinatio mentis in eis verſatur circa ſanitatem propriam, quam multò magis perditam reputant quàm reipſa eſt, quamque continuâ ad corporis ſtatum attentione mœſtâ ſcili-

cet & fortiori, reapse labefactant, maximè ex eo quod Medicis suis diffidentes remedia proprio marte vel inconcinnè adhibeant, sæpiùs suo morbo contraria, ut repetita cathartica, frequentes phlebotomias, clysmata quotidiana, dùm gulæ imperare nesciunt, aut digestionem mœrore, pravâque alimentorum qualitate vitiant.

Hinc flatus, ructus, borborygmi, hypochondriorum dolores, nauseæ, vomitiones acidæ, acres, biliosæ, atrabilariæ, alvi constipatio, somni turbulenti; hinc macies, cutis squallor, color fuscus, &c.

Diuturna molestaque in nervoso ac membranoso systemate, oscillatorii motûs perturbatio & dissonantia videtur Fracassino hujus generis causa & essentia. Hallucinatio nobis videtur repetenda ex nimiâ mentis attentione ad corporis valetudinem, tum ob nimiam philautiam, vitæque & voluptatis amorem, tum ob nimiam systematis membranosi sensibilitatem huic philautiæ conjunctam.

Nervos vibratorio motu gaudere est hypothesis; eorum nativa laxitas & elasticitatis omnis defectus has vibrationes & consonantias esse fictitias evincunt: in rheumatismo, arthritide, tritæophiâ, &c. vibrantur & dissonant vasa; membranæ sine hypochondriasi, in epilepsiâ, eadem sæpè sunt cætera hypochondriaseos symptomata sine ullo habituali mortis metu, sine sensibilitate, deest sola illa animæ fortior attentio ad valetudinem, quæ initio libera est, successu verò temporis coacta & veluti necessaria evadit, ut omnia pathemata quibus indulgemus.

Hæc ægritudo periculi expers est, nisi successu

temporis alias graviores accersat, aut cum illis sit complicata; ideò autem est contumax, quia unde maximum exspectandum est præsidium, mens ipsa laborat, & errore suo morbum facit ac fovet; ægri scilicet indocilitas, diffidentia, continua sollicitudo, non solum digestiones lædunt, sed impediunt quominus levidensia mala quæ huic errori ansam præbent, sanentur appositis diuque continuatis remediis, quorum alia animam spectant, alia corpus.

Therapeia ex parte corporis exigit 1°. victum humidum, cibos facilis digestionis horis determinatis, parcâ dosi sumptos, diù præsertim masticatos, potu aquæ, vel vini aquati copioso dilutos; 2°. somnum multum vitando vespertinis horis lectiones, negotia, nuncios quæ animam à somno avertunt; exercitium prodest jejuno ventriculo sumptum, ut deambulatio, rusticatio, venatio, potissimùm peregrinatio, quatenus digestioni favent; 3°. humectantia, laxantia in genere conveniunt ad sensibilitatem nervorum minuendam, & aliqualem fluidorum demulcendam acrimoniam: nihil est vulgatius in hoc morbo quàm præscribere vere & autumno lac, præmissis jusculis refrigerantibus & catharsi leni, æstate aquas minerales leviores, ut Euzetenses, Alesienses; serum lactis & balnea, noctu emulsiones cum narcoticis.

Ex parte animæ duplici modo possumus attentionem ab objecto hallucinationis removere, & 1°. quidem sermonibus philosophicis; quippè cum plures sint ingeniosi & litterati hypochondriaci quàm stolidi & rustici, fieri potest ut rationum momenta sentiant; cum autem nimia philautia, vitæque & sanitatis nimius amor reli-

giosæ opponatur patientiæ, ac philosophicæ Stoïcorum apatheiæ, hypochondriaci admonendi sunt virum fortem dedecere hanc levium malorum intolerantiam, atque continuam de hisce querelam. Si enim satis persuasi forent neminem ex omni parte beatum esse in hac vitâ, nisi qui tædia & labores, tùm animi, tùm corporis eodem animo patitur, ac natus paternâ manu castigatus, illi leves sanitatis alterationes non tanti facerent. 2°. Expedit ut aliis fortioribus ideis excitatis, idea morbi ex eorum animâ deleatur; plures visi sunt, qui superveniente lite, aut gravi negotio, morbi sui obliti sunt, & qui ejus oblivisci potest, salvus est. In hunc finem nihil convenientius est equitatione per loca amæna, tempestate serenâ, aut quod eodem recidit, peregrinatione, navigatione, rusticatione; ast equitatio præstat cæteris; omni enim instanti continuò novis & variis objectis visus, auditusque percellitur, ita ut ferè impossibile sit animam ab attentione funestâ non averti, & aliis cogitationibus non assuescere, in quo magna pars curationis consistit.

Quò homo debilior est corpore, eò sæpè debilior est animo, seu minus fortis & audax ad adversa viriliter sustinenda; ea verò fortitudo animi quæ deficit in hypochondriacis, augetur per amicorum colloquia, Medici eos alloquentis securitate & promissis; ast utplurimùm validis medicaminibus corpus enervatur, catharticis repetitis, phlebotomiis importunis debilitatur, unde vis animi perit, & recrudescit hypochondriasis; nihil magis facit ad lætitiam excitandam quàm sufficiens perspiratio, observante Sanctorio; adeòque ejus præcepta diætetica & gymnastica ad eam

promovendam hic valent maximè, inter quæ iterùm equitatio cæteris præstat.

1. *Hypochondriasis biliosa* Fracassini, seu calida & sicca, 1ª. species.

Species omnium rarissima, quæ temperamento bilioso jungitur. Vide signa & principia hujus temperamenti in Physiologiâ. Æger sæpiùs conqueritur de cephalalgiâ gravativâ, vertigine, syrigmo, dyspnœâ, palpitatione, doloribus artuum, nephralgiâ, cardialgiâ, biliosâ colicâ, gastrodyniâ, oris amarore, alvi constipatione; tristitia & morositas ad audaciam usque increscunt, intolerantia est petulans; jungitur citiùs macies, pulsus velox, calor, siccitas.

Cura. Nocent in hac specie calida & exsiccantia, ut rheum, aloë, amara, martialia. Juvant juscula refrigerantia ex pullo, lactucâ, endivia, ranis, emulsiones, balnea, aquæ minerales leviores, potus aqueus, nec vitandæ sunt initio & in paroxysmis phlebotomiæ.

2. *Hypochondriasis sanguinea* Fracassini, calida & humida, spec. 2ª.

Illa est species quæ plethoræ signa conjuncta habet, ut capitis gravitatem, dyspnœam, à levi motu lassitudinem, desuetas narium hæmorrhagias, suppressa catamenia, mariscas parce fluentes, tumidas, famem vegetam, victum opiparum, colorem faciei floridum, &c. rara est hæc etiam species.

Plethora secum sanguinis spissitudinem importat, utplurimùm vitam sedentariam, mollem sequitur. Indicantur itaque 1°. sanguinis missiones repetitæ initio, quibus agrypniæ, dolores capitis, artuumque subleventur, quæ non adeò in hoc casu pertimescendæ ac in hysteriâ pituitosâ & vetustâ

meritò pertimescit Sydenhamus; hyrudines etiam pro re natâ mariscis turgidis applicandæ. 2°. Laxantia tùm formâ potûs, tùm formâ clysmatum optimè quadrant, tùm ad emolliendum & humectandum; peccat enim calore & siccitate corpus, alvo laxatâ caput meliùs se habet; potu theiformi subaromatico ex foliis melissæ, menthæ, caprariæ, theæ, fluida diluuntur, urinæ fluunt, sanguis edulcoratur, præmissisque lenibus catharticis ex mannâ, tamarindis, infuso levi sennæ, juscula ex pullo, pediluvia in paroxysmis, ac sedantia prosunt; ast opiata cum camphorâ & nitro jungenda.

In inveterato morbo cascarilla & chinæ radix periodicos insultus avertunt.

Hypochondriaci, si frequentibus balneis corpora reddantur perspirabilia, & victu humido utantur, sani fiunt. Sanctor.

Si obstructa sint viscera, adhibeantur pillulæ ex sapone, rheo, & tartaro vitriolato, cum pauxillo essentiæ juniperi, & syrupo aperitivo.

Pulveres absorbentes Wedelii cum succino cinnabari, & nitro laudantur, optimè spasmos compescunt.

Liquor mineralis anodynus Hofmanni roborat & sedat.

3. *Hypochondriasis melancholica* Fracassini, seu frigida & sicca, cap. 3. pag. 329.

Solida sunt rigida, vasa minima angustiora, pinguedo deficit, siccum est corpus, sanguis crassus, alvus sicca, digestiones flatuosæ, nephralgiæ, colicæ, ructus accedunt, hepar difficilè permeatur, mens anxia, morosa, tristis, mores severi, ingenium acre, ætas virilis; species hæc frequentissima.

In hac ſpecie præter phlebotomiam parcam ſuadet corporis inunctiones, fomenta emollientia, balnea tepida, oleum amygdalarum alvo lubricandæ aptum ad uncias tres quâvis die, in decocto chamæmeli, vel in juſculo, dein catharticum lene ex caſſiâ cum rheo, alternis diebus ad tres vel plures vices, tinctura rhei, cum ſale tartari, in decocto fumariæ, agrimoniæ, & ſi ſint obſtructiones, in decocto foliorum ſaponariæ, chelidoniæ; vaſis deobſtructis ad ſedantia, paregorica deveniendum, pillulæ de cynogloſſo cum nitro & camphorâ, nitrum cum cinnabari & ſuccino, pulvis Hanoverianus Marchionis in aquis tiliæ, pæoniæ, calendulæ, ceraſorum nigrorum, &c.

Lac cum decocto chinæ, cochleariæ, fumariæ mixtum & ebullitum, hujuſve loco juſcula ex pullo, ranis, cancris, hordeo, orizâ repetenda ſunt.

Raſuræ cornu cervi unciæ quatuor, cum aquæ libris viginti poſt digeſtionem ebulliant per ſex horas, adde carnem duarum teſtudinum & gallinæ junioris, coquantur, dein expreſſâ colatura cum lactis libris octo, aquæ naphæ unciâ una, florum boraginis, bugloſſi, foliorum cochleariæ, naſturtii aquatici ana manipulos ſemis deſtillentur in balneo mariæ; doſis unc. x. ſervetur reliquum ad uſum.

Diæta aut ſemidiæta lactea etiam maximè congruit; aloetica, martialia, aquæ acidulæ fortiores, pillulæ Beccherianæ, Stahlianæ minus conveniunt.

4. *Hypochondriaſis pituitoſa* Fracaſſini *cap. 4. pag. 338.*

Eos aggreditur qui frigidi ſunt & humidi.

In illis solida mollia minus elastica, sanguis effetus, bilis iners, circulatio tardior, pathemata languida, pulsus mollis, calor minor, pallor, somnusque major, minor audacia, major debilitas corporis & animæ.

Si verò ob ærumnas, lites, dedecus, anima debilior evadat, minùs constans & facilè dejiciatur, inde mœror, languor, tristitia, quæ digestiones pessumdant; inde cruditas, vasorum infarctus, flatus, aliaque symptomata hypochondriaca.

Hæc species exigit præmittenda cathartica amara, stomachica, ut rheum, aloëm, sennam; respuit phlebotomiam, exigit tonica ex marte, rheo, cinnamomo, macis; clysmata carminativa ex camæmeli, menthæ, anethi, carvi, fœniculi decocto; pillulas Quercetani, Hermanni.

Curantur etiam illi hypochondriaci itinere; navigatione, venatione, musicis concentibus, potissimum equitatione; huc conferunt aquæ sulphureæ de Bagnauls, St. Laurens, Cauterets, quæ tonum fibris & fluiditatem lymphæ conciliant; huc pertinet processus ad hysteriam à Sydenhamo commendatus suppressis lacticiniis & balneis.

5. *Hypochondriasis Hysterica* Fracassin. *pag. 351. part. 3. Hypochondriasis Muliebris* ejusdem.

Cognoscitur ex signis conjunctis hypochondriaseos & hysteriæ, scilicet quod à levibus pathematis, ut terrore, repulsâ, tædio ortum ducat, maximè apud mulieres puerperio, diarrhœis, phlebotomiis debilitatas, quod in paroxysmis spasmi cutanei, palpitationes, carus hystericus, asphixia hysterica, dyspnœa, an-

gina, dysphagia, colica hysterica, gastrodynia; globus abdominalis, urinæ limpidæ, copiosæ, oscitationes, risus & fletus sine causâ evidenti accedant & recedant. In therapeiâ distinguendi sunt morbi hysterici breves, vel acuti, de quibus jam egimus, ab hysteriâ habituali, in quâ non actu datur ullum symptoma grave.

In statu habituali respicienda sunt catamenia; si enim parciùs aut nullatenus mensibus prægressis fluxerint, ille fluxus restituendus est, aut supplendus phlebotomiâ; in hunc finem in calidis aquæ acidulæ, equitatio, aqua ferrata, usus croci; in frigidis limaturâ martis; juscula aperientia cum rheo, limaturâ martis, radicibus aperientibus sunt advocanda.

Menstruis benè procedentibus serum lactis, balnea, aquæ acidulæ, juscula emollientia, exercitium suadenda.

Si verò acuti morbi accedant; vide illas species in suo genere.

6. *Hypochondriasis phthisica* Fracassini *pag.* 3. *cap.* 3.

Hujus combinationis duo exempla refert auctor; phthisis verò hypochondriasi accedens ea est quæ ab hæmoptisi ortum ducit; signa obscura non sunt: Remedia verò edulcorantia; diluentia, lacticinia cum equitatione ægrum sublevare possunt; non sanare.

7. *Hypochondriasis asthmatica* Fracassini *part.* 3. *cap.* 4.

Hanc speciem comitatur asthma vel convulsivum vel humidum vel mixtum.

Cum asthma convulsivum est, suadentur phlebotomiæ in paroxysmo, hyrudines ano applicandæ, unctiones pectoris, pediluvia;

extra

extra paroxyſmum balneum pro remedio ſingulari habetur, oleum amygdalarum vel ſeminum peponis, ſerum lactis, paregorica frequentia, lac aſininum.

In aſthmate humorali abſtinendum à balneis, phlebotomiâ, aliiſque laxantibus; reſolventibus inſiſtendum, ut croco, camphoræ, ſuffumigiis ex ſaccharo, olibano cum pauxillo cinnabaris, vaporibus humectantibus ex decocto verbaſci, althææ, nymphææ inſpirandis, intùs cathartica lenia, ut mannà in decocto tuſſilaginis, eryſimi, ſyrupus violarum, dein inciſiva bechica, ut extractum enulæ, ſcabioſæ, ireos, ſperma ceti, crocus, flores ſulphuris, benzoinum, ſal volatile ſuccini, cornu cervi; imò ſi viſcoſa ſint ſputa, gummi ammoniacum in aceto ſcillitico, fuligo præparata, olibanum.

8. *Hypochondriaſis calculoſa* Fracaſſini *part. 3. cap. 5.*

Nephralgia calculoſa accedit ſymptomatis Hypochondriaſeos, ut gaſtrodyniæ, hypochondriorum tenſioni, borborygmis, alvi conſtipationi, urinis tenuibus, ructibus acidis.

Curatur oleo amygdalarum, balneo aquæ dulcis, phlebotomiis & leni cathartico præmiſſis extra paroxyſmum, potu diluente, aquis acidulis; dein inter ſpecifica adhibetur raſura ſaponis cum tartaro vitriolato, terebinthinæ ope in pilulas redactâ, ſuperbibendo decoctum ſaxifragæ, tridactylitis & millefolii.

9. *Hypochondriaſis tympanitica* Fracaſſini *part. 3. cap. 6.*

Ut plurimùm inteſtinorum cavum flatus replet; alia verò tympanitis eſt indolens, alia doloribus atrocibus ſtipata; rursùs hypochondriaſis quam

comitatur est pituitosa, vel est biliosa, aut melancholica.

Ubi tympanitis est dolorifica, oleum seminum lini melius est oleo amygdalarum, paregorica parca dosi sunt adhibenda, stomachica & discutientia intus sunt necessaria, quæ aromatica, spirituosa & volatilia sint; postea aquæ martiales sulphureæ & in pituitoso temperamento chalybeata & corroborantia; extùs verò fomenta ex vino, radice bryoniæ, ireos, floribus chamæmeli, seminibus carvi, anisi; cerata resolventia, fasciæ ventrem comprimentes, clysteres carminativi cùm melle solutivo, philonio romano.

At cùm dolores absunt, cathartica ex mannâ, sennâ, tartaro prosunt superbibendo aquas tetutianas: pilulæ aloeticæ, rheum, mercurius dulcis, diagridium, pilulæ beccherianæ conveniunt, dein tinctura rhei, extractum baccarum juniperi, decoctiones calami aromatici, infusa menthæ, pulegii, corticis aurantiorum.

VI. Somnambulismus, *Maladie des somnambules*; *Noctambulatio*, *Noctisurgium*; Græcis *Noctegersia*, *Hypnobateses* & *Nyctobasis*. Ægri *Noctambuli*, *Somnambulones*; Græcis *Nyctobatæ* & *Hypnobatæ*.

Est dormientium ea hallucinatio quâ se vigilare putant, omnia vigilantium munia exsequuntur & se diversis periculis exponunt.

Somnus sanus est ille status in quo omnes tùm sensationes tum imaginationes silent, & feriantur, omnesque motus liberi suspenduntur; in

somnio verò sano sola viget imaginatio, omnes sensationes sunt obscurissimæ, & motus omnes, ut in somno, exceptis vitalibus, feriantur; demùm in *vigiliâ* & sensatio & imaginatio, ut motus liberi exercentur.

Hinc patet quid sit *somnambulismus*, somnium scilicet in quo omnis sensatio feriatur, sed imaginatio vividissima est, unde motus artuum arbitrarii exercentur, ut in vigiliâ.

Differt itaque somnambulismus à vigiliâ per sensuum omnium feriationem; somnambulo scilicet nec videt, nec audit, nec gustat, nulla eorum quæ præsentia sunt appercipit, de cætero easdem ac vigilans actiones exercet.

Daturne in encephalo centrum quoddam ad quod omnes nervi sensiferi pertingant, quodque sit infarctum ita ut nulla sensatio fieri possit? verùm nervi motui artuum destinati sunt simul omnes sensiferi; quo pacto itaque fieri potest ut idonei sint ad motum, dùm ad sensum inepti sunt? an anima attentionem suam retrahit ab organis sensiferis, ut oculis, auribus, cute, &c. & tota attendit ad motus fibrarum medullarium cerebri, qui imaginationes excitant? nonne similiter in apoplexiâ & caro retrahit suam attentionem ab organis sensiferis, sed eo discrimine quod nil agat in artubus apud apoplectas, agat verò per musculos artuum in somnambulis? æger ab utriusque morbi insultu rediens anteactorum omninò inscius est. Sic apoplecta, syncopticus, somnambulo, epilepticus post insultum æque ignorat quæ in se peracta sunt, ac si non extitisset toto illo suæ vitæ spatiolo, aut ad summum obscurissimam quorumdam ideam servat, ut à somnio, si insultus levissimus fuerit.

Si ſenſationes obſcuriſſimæ ſint in noctambulonibus, reciprocè imaginatio vividiſſima eſt, unde fit ut multò ingenioſiùs & ſagaciùs munia ſua perpetrent quàm vigilantes; dormiendo ſcilicet ſcholaſtici noctambulones & themata ſua accuratiùs, & carmina ſua rectiùs componunt; murorum ſtructores excelſa tectorum tutiùs obambulant quàm qui vigilant, aſt non ſine periculo in his circumſtantiis à ſomnio ſuo excitantur; difficulter autem excitantur; ſopor enim ſomnambulonum multò altior eſt ſomno ſanorum, licet levior ſopore catalepticorum.

1. *Somnambuliſmus vulgaris.*

Eſt illa ſpecies in quâ homo ſopore excitabili detinetur, unde differt à cataleptico ſomnambuliſmo.

Duo verò ſunt hujus gradus, levior ſcilicet eſt ille quo detenti è lecto non exeunt, ſed ſe movent & loquuntur, inter quos ſunt qui enſem diſtringunt & vibrant, ſclopetum explodunt quaſi hoſtes aut latrones impugnandos haberent, non ſine magno & ſui & vicinorum periculo.

Alii verò è lecto exiliunt, ſe veſtibus induunt; lampadem accendunt, claves inquirunt, fores reſerant, vinum è dolio extrahunt, aut quid ſimile patrant, quin evigilent; alii feneſtræ inſident & calcare equum, cui ſe impoſitos putant, exagitant; ſunt qui flumen tranant; alii ea omnia oculis apertis faciunt, nec tamen expergeſiunt. Illi verò ſe diverſis periculis exponunt, maximè ſi imprudenter & inopportunè excitentur. Infortuniorum exempla vide apud Fabricium Hildanum, *centur.* 2. *obſerv.* 84. & 85.

Inſultum determinant ebrietas, cœna largior,

cibi flatulenti, duri, tegumentorum copia, decubitus supinus capite depresso, usus opii, semen cannabis, studium post cœnam, somnus initus ante digestionem peractam.

Ex his intelligitur quibus cautelis præcaveri possit insultus ; verùm si affectus sit hæreditarius, aut ab ortu congenitus, difficile est eum eradicare. Profuit in sene somnambulone repetita electrisatio, referente illustr. Masseyo ; prodest etiam cupam aquâ plenam lecto admovere ita ut è lecto surgens balneo frigido excitetur ; prodest etiam si amicus noctambulum se fingat & verum noctambulum verberibus prosequatur, interea cancellis fenestræ claudendæ sunt, ne se præcipitem det æger, ut sæpè accidit.

De hoc morbo vide *dissertat.* Zwingeri ; *Observations curieuses du* P. Bougeant, *tom. 3. pag. 256. Thesim* D. Gastaldy, &c.

2. *Somnambulismus catalepticus. Catalepsis delirans* act. Acad. Upsaliensis *anno 1742. pag. 41.* & act. Acad. Paris. 1742.

Est species quæ paroxysmo catalepseos incipit & altero terminatur. Vide *catalepsim.*

ORDO SECUNDUS.

MOROSITATES.

MOROSITAS est voluntatis aut noluntatis depravatio. Morosus, Gallicè *Bizarre*, *capricieux*, *volontaire*, est ille qui sine ratione quodpiam constanter appetit quod ipsi bonum reale non est, aut aversatur quod malum

apparens est tantummodo, licet realiter bonum sit.

Bonum dicitur quod nos statumve nostrum perfectiores reddit, *malum* verò quod imperfectiores: perfectus est homo cujus omnes actiones & dispositiones tendunt directè ad unum optimum finem, seu ad eum propter quem à summo numine creatus est. Media verò ad eum finem obtinendum apta sunt totidem fines priori subordinati ad quos tendere debent ejus actiones & dispositiones; qui enim vult finem, media ad ipsum ducentia velit oportet. Finis ultimus est haud dubiè felicitas æterna, fines verò intermedii sunt bona animi, bona corporis & bona fortunæ, ex quorum concursu felicitas temporalis etiam obtinetur.

Quidquid agimus, illud finis alicujus gratiâ suscipimus, & quod nos ad agendum determinat *motivum* est sive rationale sive erroneum: ratio exigit ut bonum majus minori anteponamus, qui itaque minus majori, breve diuturno, fugax constanti bono anteponit, is motivo minùs recto, adeòque erroneo duci se patitur; atqui qui motivo erroneo ductus vehementius quid cupit aut aversatur, is morosus est; quippe minus bonum majori, aut quod eodem recidit, quidpiam quod malum est bono anteponit; seu malum reale pro bono judicat. Hippocrates in aphorismis vulgo bonum reputat quod à majori malo nos liberat licet ingratum sit, sic amputatio brachii in se quid malum est, & dolorificum; si verò brachium sphacelosum sit, & ejus amputatio ad vitam servandam sit necessaria, ea pro bonâ meritò habetur. Suavitas quam à saccharo degustato percipimus quid bonum est; verùm si inde

progerminent vermes morbo gravi ansam daturi, sacchari esus malus habendus est, cùm suavitas constans quæ à sanitate exspectatur, sit quid melius suavitate fugaci ex esu sacchari percipiendâ.

Ideò itaque erramus in appetitu, seu morosi sumus, quod de objecti cujusdam bonitate aut pravitate perversè judicamus, quod v. g. bonum minus majori anteponimus, ut sensibile intellectuali, fugax constanti. Id verò procedit ex eo quod objectum non satis cognoscamus & nosmetipsos ignoremus; id enim bonum solum modò censendum est, quod nos perfectiores aut minus imperfectos reddit, ergò quid nobis deficiat priùs cognoscendum est quàm eorum, quorum indigemus, cognitionem adipiscamur, seu id solum appetere decet quod respectu nostri & in datis circumstantiis bonum est, licet in aliis circumstantiis fortè nocivum esset. Sic medicamentum emeticum quod sano noceret, in quibusdam morbis & circumstantiis ejus morbi optimum est; & ejus aversatio erronea censenda est ac morosa, cùm verosimile est, quod ab ejus omissione vitæ periculum immineat, & ab assumptione sanitas restituatur.

Bona *sensibilia* sunt voluptates ex sensationibus perceptæ, ut voluptas quæ à fame, siti, libidine expletâ exsurgit; illæ nobis sunt concessæ, ut ad individui sustentationem & prolis generationem dato tempore invitemur; qui verò eam voluptatem pro fine sibi proponit, quæ tantum est medium ad bonum majus assequendum, ille voluptuosus, helluo, vinolentus aut libidinosus habendus est; sed illi errores quatenus sanitati directè non nocent, sunt tantùm errores *morales*,

non verò morositates, quæ Medicorum curam expostulant, licet pluribus morbis ansam præbeant.

Ut hallucinationum, ita & morositatum duplex est principium, alterum corporeum quoddam vitium, alterum verò animæ ipsius error; sic libidinis morbosæ, seu satyriaseos principium est seminis acrimonia, fibrarum nervearum sensibilitas major; ast seminis acrimonia ipsa potest pendere ab usu condimentorum gulæ placentium, liquorum ardentium, ac sensibilitas genitalium nimia potest intendi à lascivis ideis & phantasmatis sæpiùs animæ oblatis & volutatis; ergo à causis *materialibus* & à *moralibus* non rarò pendent hi morbi; proindeque auxilia utriusque generis ad hos curandos sunt adhibenda, errantque Medici qui auxilia moralia ita contemnunt, ut nullam in institutionibus artis eorum mentionem faciant. Errat maximè Boerhaavius, & Materialistis favere videtur, cum in definitione morbi nullam animæ mentionem eâ ratione injicit, *quia corporis statum determinatum idem*, ait ille, *animæ status individuè comitatur*; unde sequeretur nullum esse animæ imperium in pathemata, nullamque moralium auxiliorum in arte medicâ utilitatem; quod certè quotidianæ experientiæ refragatur, cùm ex ipso Boerhaavio, Aphor. 104. *quædam auxilia ex mente repetenda sint, ut quæ magnos affectus ratiocinio, excitamento contrarii affectus, vel divertendo sopiunt*, & hac arte nimium sanguinis impetum retundunt. Status itaque corporis ab animâ mutatur, nedum status animæ corporis conditionem semper & individuè comitetur.

Morositates aliæ sunt pathematis vividis, aliæ verò tristibus, languidis potissimum stipatæ. Pathemata *vivida*, ut ira, gaudium, cupiditas, pen-

dent utplurimùm à fibrarum nervearum robore, tenſione, elaſticitate nimiâ, fluidique nervei actività; pathemata *languida*, ut metus, animi deliquium, tædium, inappetentia, frigiditas, qualia obſervantur in noſtalgiâ, picâ, moroſi, amneſiâ, videntur pendere ab imminuto tenore medullæ cerebri & fibrarum nervearum, inde in organâ diſtributarum, fluidorumque vappiditate, inertiâ.

Ad utrum ex hiſce principiis moroſitas pertineat, docent prægreſſa; etenim ſi morbum præiverint curæ mordaces, vigiliæ, lucubrationes, victus opiparus, uſus ſpirituoſorum, aromatum, condimentorum, veriſimile eſt fibras, ſiccitate, elaſticitate, ſenſibilitate peccare; ſenſibilitas cum mollitie & tenuitate fibrarum ponit earum *teneritudinem*, qualis in infantibus puellis, hyſtericiſque obſervatur; hinc animi mobilitas, inconſtantia, judicii levitas; ad delirium, metum, deſperationem proclivitas. Medicus blandiens, crepundias offerens, ſpem promiſſis erigens, cardiacis debiles, caſtoreo hyſtericas, vino convaleſcentes reficit.

Senſibilitas nimia fibrarum cum harum firmitate & robore *irritabilitatem* conſtituit, qualem in maniacis, irâ percitis, ferocibus, ruſticis, phreneticis obſervamus. Plethora commota, febris acuta, vini uſus, dolor ſummus, commotiones animi tunc excitant, quas phlebotomiâ, victu molli, refrigerante, ſomno, quiete, tenebris ſilentio, narcoticis, extra febrem balneis; fomentis pacare opus eſt. Quanta ſit illa irritabilitas in hydrophobis, in cephaleâ diſcruciatis? In otalgiâ, vel levis ſuſurrus; in arthritide inceſſus ſupra pavimentum; in ophtalmiâ minimus lucis radius dolores, gemitus, anxietates ægri ingeminant.

Anima debilitatis suæ conscia timori, pusillanimitati, deliquio, mœrori se totam tradit; infirmatum tenorem medullæ cerebri incusant Auctores quidam in omnibus animi morbis, ut Kloeckhoffius. Ast meritò quidem in ipsis affectibus, maximè cùm videamus hanc pusillanimitatem, mobilitatem animi, pronitatem in risus & mox in lacrymas, deliramenta, imaginationis ludibria supervenire, puerperis largas hæmorrhagias passis, mulieribus morbo chronico, catharticorum repetito usu debilitatis, viris delicatulis quos ærumnæ, studia acriora, vita sedentaria, prodiga seminis ejectio, ptyalismus ab hydrargyrosi, &c. infirmarunt.

Illis conveniunt analeptica, quæ jacturas reparent, victus ex eupeptis, usus vini, quies summa animi cum exercitio moderato corporis, in locis amœnis, animum divertentibus ab objecto mœroris, abstinentia ab omni medicamine evacuante, usu prudenti opii.

In curâ ægritudinum animi, quæ ferè semper cujusdam boni sensitivi cupiditate foventur, aut mali sensitivi aversationem habent comitem, hoc tenendum Medico, penes nos esse, nisi affectus sit vehemens, illas cupiditates moderari, mentem ad alia bona revocando, ideas novas prioribus oppositas excitando; sic videmus bona physica minori in pretio esse apud eos qui bona intellectualia, ut virtutem, pietatem, scientiam sectantur; Medicus ergo cupiditatum & voluptatum sensitivarum contemptum inspiret ægris; earum noxam, instabilitatem, effectus sanitati etiam funestos enumeret; si verò hac arte dolorem, mœrorem ægri non minuat, ad alterius boni cupiditatem ægrum incitet; sic erotomaniâ affec-

tum amicorum consortio, conviviis, ludis, theatro, venationis, musices illecebris à priori curâ dimoveat.

» Ægro corporeis voluptatibus merso in memo-
» riam revocare decet, hominem natum esse qui
» summæ voluptati consequendæ studeat, quæ
» complectatur usum bonorum omnium singularium
» quorum quisque capax est; inter ea locum longè
» principem tueri bona menti magis propria.

Apprimè tamen attendendum est, alios hujusce classis morbos à pravâ organorum dispositione pendere, quæ medicaminibus tantum potest restitui, ut pica ab acido in stomacho latitante, nymphomania ab acrimoniâ seminis; alios verò quos causæ morales producunt, ut pica, quæ ad pallorem pulchritudinis causâ conciliandum excitatur, nymphomania, quæ imaginationis libidinosæ & voluntatis ad voluptatem pronæ effectus est; harum verò causarum combinatio in eodem morbo frequentissima est; unde & physica & moralia remedia simul indicantur.

VII. Pica.

Appétit dépravé, *goût bizarre*. *Picaceus appetitus* Roderici à Castro, *libr.* 3. *Picatio* Barbaris. *Cizza*, *pitta*, *malacia* ac *chittesis* Græcis. *Appétit bizarre*.

Pica est alimentorum consuetorum aversatio, cum inassuetorum, sanisque insalubrium appetitu.

Duplex itaque symptoma picam constituit; primum vocatur propriè *cacositia*, & *apositia*, Latinis *cibi fastidium*, quod si solum sit, & seorsim ab inassuetorum appetitu, vix genus diversum à

nauseâ est, aut ad *anorexiam* proximè accedit; verùm sæpiùs conjungitur cum absurdorum appetitu; qui enim assueta alimenta aversatur, is ferè necessario ad inassueta recurrit; dico inassueta, alia enim sunt insalubria sanis, ut calx, carbones, acetum, araneæ, pediculi; alia licet minimè sanis insalubria, ita copiosè, intempestivè & ardenter appetuntur, quod apud gravidas accidit, ut si his frui non possint, gravissimè angantur, fetus earum nævis singularibus notentur, observante Hippocrate. Novi mulierem quæ ardentissimè appetit, dùm gravida est, panem crassum nigricantem; alteram quæ noctu surgit, ut decem haleces crudos voret; dantur quæ per novem menses tantùm limonibus victitarunt; mitto loqui de iis quæ carnem humanam è vivo homine dentibus avulserunt; nec defuerunt etiam scatophagi, teste puellâ, (de quâ Zacutus Lusitanus, *centur. 304. libr. 3.*) quæ oleto denegato, anxietate quâdam vexabatur, & cor sibi lancinare sentiebat. *Vide* etiam exemplum in Ettmullero, de *Picâ*, seu *Malaciâ*, *pag. 88.*

Ideò aversamur quædam alimenta, vel quia degustata malè sapiunt, vel quia sumpta stomacho displicent; malè sapiunt, quia perversa est salivæ crasis, quâcum miscentur alimentorum moleculæ, antequam papillas linguæ feriant; ex hac verò miscelâ exsurgit sapor ingratus; verùm idem accidit eadem de ratione in stomacho, in quo licet non detur gustus, datur tamen tactus, aut sensus obscurus, qui molestè fert actionem alimentorum simili salivâ, aut succo vitiatorum. Hinc aversatio in organo digestionis, ut in organo gustûs; tunc autem homo alimenta vulgaria respuens quærit inassueta, & aliquali instinctu

fertur in ſalem, humum, haleces, ſuccum limonum, &c. uſquequò gratum cibum, aut potum invenerit. Vidi mulierem gravidam, quæ per menſem integrum animo ſuo revolvebat quid appeteret, & noſſe non poterat; appetebat autem anxiè quid ſibi omninò ignotum; datur itaque certè individui licet ignoti cupiditas, quidquid vulgare adagium contradicat; ſic canes ignotum ſibi gramen primâ vice appetunt, & detectum avidè vorant; ſic recens nati lac ignotum appetunt, ut puberes venerem.

Potiſſimæ ſpecies picæ mihi videntur ſequentes.

1. *Pica infantilis; Pica des enfans.*

Nihil eſt vulgatius quàm infantes trimi, quadrimi, cacochymi, potiſſimùm apud plebeios, qui humum, & murorum mortarium pugillatim & clam devorant per menſes & annos; non ſecùs ac aves pulveratrices, ut gallinæ in ſterquiliniis lapillos, arenulas eligunt, quibus indigent ad trituram alimentorum in ſtomacho cartilagineo juvandam; illi verò infantes debili ſunt ſtomacho, & ad aceſcentem ſaburram prono; nativo itaque quodam inſtinctu ducuntur ad abſorbentia terrea, quæ hunc acorem corrigant aſſumenda, ita ut natura in hoc ſibi remedium quærat, ut quærit apud canes in gramine eum in finem vorando, ut vomitu rejectum viſcoſam ſui ſtomachi ſaburram everrat.

Quoniam verò ea medicina naturalis inſufficiens eſt, ars medica ſuppetias ipſi ferre debet, adeòque cathartica, amara, tonica, ut rheum, aloë, vel ſenna in infuſo amaro, antiacido, ut abſinthii, centaurii minoris, chamædryos debent præſcribi; dein ſtomachica vitium ſalivæ & ſucci gaſtrici corrigentia præſcribuntur, ut pulvis cachecticus

Hartmanni ex oculis cancrorum, limatura ferri, pulvere cinnamomi, ſaccharo, &c. Huc pertinet Pica à ſcabie retropulſa. Ettmuller. *Colleg. conſultat. caſ. 3.*

2. *Pica Chloroſiantium ; Pâles couleurs.*

Eſt illa quæ puellis puberibus non menſtruatis, aut malè menſtruatis cum pallore, animi ſæpè mœrore, ſolitudinis amore ſupervenit. Excrementitius ille cruor ſuperfluus non retinetur in corpore, quin inde circulatio tardior evadat, quin ſerum ſuperfluum pravam craſim ſæpiùs pituitoſam & viſcoſam imprimat ſalivæ & ſuccis digeſtivis ab eo mutuatis; inde inſipida eſt ſaliva, iners, fatua, linguam non titillans, inde inappetentia, alimentorum conſuetorum averſatio, & condimentorum neceſſitas, uti cogimur ſale, aceto, ſucco limonum condire, quæ ſunt viſcoſa, adipoſa, inſipida ad hoc ut guſtui arrideant; ita chloroſiantes condimenta appetunt alimentorum inſtar, eaque avidè vorant, ſive liquida, ut acetum, oleum, muriam, liquores ſpirituoſos; ſive ſolida, ut piper, ſal, haleces, &c. hiſque mirificè delectantur; prima poſſet dici *pica abſorbentium*, iſta verò *pica condimentorum.*

Docet autem experientia quod reſtituto martialium ope catameniorum fluxu, & roborato ſtomacho, ac ſolidorum aliorum tono, vitioſa hæc ſaliva & ſaburra non amplius generetur, genitâque per catharſim expurgatâ, utplurimùm hic morbus ſanetur.

Ad melancholiam verò dimittimus moroſitates illarum, quæ non alimentis, ſed ſingularibus viſûs, odoratûs objectis delectantur, ut numerandis vitrorum quadratis, tabulatorum tigillis, ſcalæ gradibus, odorando pulveri, qui verrendo cubicula ſpargitur.

A veneno fcabiei repulfæ, hiftoria Etmulleri; à veneno etiam plicæ, feu trichomatis induci picam Stabelii obfervationes docent; à primo verò inducitur prima fpecies; à fecundo quænam inducatur ignoro.

3. *Pica Malacia; Envie de femme groffe.* Malacia, Latinis mollities, effeminatio, eft habitus fuis cupiditatibus indulgendi etiam ratione refragante; *Malacos* Græci vocabant, quos Galli *Enfants gâtés* nuncupant, quod de utroque fexu, & quavis ætate dicimus, quoties ob molliorem vitiofamque educationem, pueri fuis voluntatibus præfractè adhærent, nec rationi aures præbent.

Itaque picæ illa fpecies quæ malacia eft, propriè ab illo animi vitio procedit; à prioribus ratione originis difcrepat, & licet gravidis mulieribus familiaris fit, non minùs fexûs virilis, & potiffimum ætas puerilis hac pluries afficiuntur.

Illæ cupiditates non folum circa alimenta abfurda, aut inaffueta verfantur, fed etiam circa alia quævis objecta. Puer Monfpelienfis malaciâ corruptus, languidus, gemebundus, omnem cibum recufabat, & tantummodo vicini cujufdam pfittacum noctu dieque fibi dari cupiebat prece & pretio; mater gnati vitam ab hujus pfittaci efu pendere exiftimans, pfittacum fibi comparat, occidit, & affatum filiolo chariffimo offert; ifte verò vehementius ejulans clamat fe velle pfittaci cantum audire; talis eft malacia; talis erat morbus ejus feminæ quæ piftoris humerum manducare ita vehementer ardebat, ut quovis pretio maritus coactus fuerit ab illo piftore obtinere, ut conjux duobus morfibus fibi fatisfaceret; & ægritudini fuæ alias infanabili hoc remedium apta-

ret. Plura exempla apud Sennertum ſunt obvia. Quare verò gravidæ hac malaciâ ſæpè detinentur, duæ poſſunt afferri rationes; prima eſt vitium ſalivæ tùm à ſeminis virilis aurâ infectæ, tùm à ſuppreſſis catameniis, ut in chloroſi, vitiatæ; altera ratio eſt moralis; recens nuptæ molliùs à parentibus educatæ, mariti & non rarò totius familiæ prolem avidiſſimè exſpectantis, blandimentis ita vitiantur, ut quidvis ſibi licitum eſſe perſuaſum habeant, & ob averſationem ciborum aſſuetorum à primâ cauſâ ortam, continuò animum ad alia inquirenda verſent, cupitiſque utut abſurdis præfractè potiri velint; tanta autem eſt hæc cupiditas, ut in proverbium abierit *nihil gravidæ denegandum eſſe*, ex repulſâ fetum ejus objecti cupiti notas geſtaturum; atque hoc mirum eſt quod ab alimentis illis inaſſuetis, aliàs ſæpè noxiis vix unquam illæ lædantur; malacia verò non ſolum primis quatuor menſibus graviditatis, ſed non rarò ad finem ejus extenditur, totoque illo tempore viſcoſum mucum, inſipidum, aut nauſeoſum manè & jejuno ventriculo quaſi tuſſiendo eructant ex faucibus & ſtomacho, ſalivam mucoſam ſaporis fatui, eamque copioſam excernunt, animo debiles, delicatulæ, faſtidioſæ, molles ſunt; ad hoc genus morbi juxta Cœlium Aurelianum attinet etiam horrenda cupiditas, quam maltachiſmum vocat.

Pica gravidarum differt ab aliis, 1°. quod gravidæ edulia inaſſueta, ſed non abſurda vorent; 2°. quod nunc iſtud, nunc illud appetant; 3°. quod ab his vix unquam lædantur.

4. *Pica antiſcorbuticorum.*

Sunt plures qui medicamina ſibi convenientia appetunt, quos Medici inter picantes numerant; eorum

eorum verò plurimi appetunt alimenta antiſcorbutica, acrimoniæ ſanguinis ad putre & alkalinum vergentis antidota, fervori ſanguinis extinguendo apta. Sic novi puellam quæ edentula erat à vitio ſcorbutico, quæque per ſex menſes & ultra pomis tantum clam veſcebatur, quo certè cibo vix quidpiam aptiùs ad ſcorbutum ſanandum. Novi nobilem feminam quæ hemiplegiâ imperfectâ ſcorbuticâ laborans toto anno invitis remediis à Medico præſcriptis pejus habebat; autumno verò rure degens pyra immatura à Medico prohibita in cibum frequenter adhibens, robur & ſenſum partium recuperabat: ſcorbutus autem adeò obſcurus erat, ut ipſum Medicus ordinarius non ſuſpicaretur; aſt deinde filii duo & maritus ſcorbuto perierunt. In hunc cenſum revoco bene multos qui ſimili acrimoniâ ex fervore ſanguinis affecti limones, aurantia vorant, acetum affatim bibunt, ſimiliaque quibus olim Medici conſuetorum inappetentiam, pallorem, obſtructiones tribuebant; cùm meo judicio ea eſculenta & potulenta ægritudinis latentis ſunt medicamina, quorum tamen uſus arte medicâ meliùs quàm à naturâ dirigi poteſt. In morbis chronicis pauci ſunt qui ſpem ſanitatis recuperandæ non foveant ſumptis vere cerafis, vel autumno manducatis uvis; nec diffitendum eſt quin hæc ſint ipſis non rarò ſaluberrima medicamina.

5. *Pica voluntaria ; Envies bizarres.*

Ea eſt quæ ab amicarum conſilio contrahitur; puellæ ſi quidem plebeiæ & ruſticæ non paucæ ab amicis quandoque ſuadentur nihil eſſe aptius ad album & decorum colorem ſibi concilian dum quàm carbonibus, pulvere, muriâ, aliiſque abſurdis uti, unde ſtomachus labefactatur, obſtruc-

tiones generantur, catamenia ſupprimuntur, & aſſuetudo ſenſim invaleſcit, quâ talia etiam ſordidiora deinceps vorare coguntur. Puella mihi faſſa eſt ſe olim delectatam eſſe latrinarum cruſtâ muris adhærente. Zacutus noverat puellam quæ per inſcitiam cum oleti ſui pauxillum deguſtaſſet, ſenſim magnæ copiæ aſſueverat, ita ut jam totâ vitâ eſſet ſuaviſſimum alimentum, quo non poterat ſine ægritudine carere; altera ſalis libras duas multoties intra diem ingerebat, unde inciderat in diarrhœam bilioſam, à quâ picâ, à parentibus objurgata, & ſumpto lacte caprino chalibeato, convaluit. Zacut. Luſitan. *centur.* 3ª. *obſerv.* 104. & 116. Notum eſt Hottentotos totâ die in vorandis propriis pediculis occupari; hic uſus apud eam gentem invaluit, ut apud alios locuſtis veſci, de quo affectu videatur *Malis* in Claſſe X. & hiſtoria itinerum de Hottentotis & Acridophagis.

Maxima pars Auctorum tribuit picam vitio humorum ventriculi, vel ſalivæ; aſt haud dubium eſt quin etiam error judicii & voluntatis primariò incuſandus ſit, non verò in omni ſpecie, ſicut contendit Diemerbroeckius *Anat. lib.* 1. *cap.* 6.

Stratagemate utendum eſt ad curandam picam, ſcilicet miſcenda cum iis quæ appetunt medicamina amara, aut emetica, aut cathartica, quæ picantes ab horum eſu deterreant.

6. *Pica ſimulata.*

Vidi duos circulatores qui ut fucum facerent plebi, queſtûs ſui gratiâ, ſpluries in die ſeptem, vel octo lapillos nucis ferè magnitudine, alter totidem, & præterea notabilem copiam ſaxi cochlitis, quo urbs Monſpelii ſtructa eſt, vorabant; ipſe commoto alterius abdomine calculos illos exploravi, an vomitu eos rejiceret non po-

tui certo comperire ; videbantur tamen calculi in inteſtinis, & ultimus lithophagus pro homine fero, ſeu ſylveſtre prædicabatur, ac lapidibus & aquâ vitæ tantùm victitans ; ſed quid non mortalia pectora cogit lucri utcumque exigui cupido ! Dantur etiam vitrivori, cultrivori, ſeu qui ſcyphos vitreos, cultellos, &c. vorant non ſine periculo, ut admirationem aſtantium excitent.

VIII. Bulimia. *Faim canine.*

Ineptè, ut advertit Doctus Menjotius, vertitur hoc verbum per *faimem bovillam*, quo magna fames propriè Græcis ſignificatur, *Boulimiaſis*, *Boulimos* & *Xinorexia* Græcis ; *Phagædena* Cælii Aureliani, non Galeni ; *Lycoroxis* quibuſdam ; *Boliſmus* Gordonii ; *Fames canina*, *lupina*, *bovina* Scholaſticis. Ægri vocantur *Famelici.*

Bulimia eſt fames nimia reſpectu virium digeſtivarum ſtomachi, ſeu appetitûs majoris alimentorum copiæ quàm quæ digeri poſſit.

In fame ſanâ eam copiam alimentorum ſumimus, quæ in paſtuum intervallis digeruntur ; in anorexiâ vel minima fit ciborum etiam delectus, ſeu guſtus conſulitur attentè antequam cibus ingeratur, & hic ciborum delectus *appetitum* gallicè dictum à fame diſtinguit ; in Boulimiâ nullatenus conſulto appetitu, vel breviſſimis vel ſolitis intervallis plura appetuntur, & ingeruntur, quàm quæ digeri queant.

Quantitas alimentorum quæ quotidie potu aut cibo ingeritur eſt circiter vigeſima quinta pars ponderis hominis, ſi ſanitate fruatur ; hujus dimidia pars urinæ, altera perſpirationis viâ exhalat excepta vigeſimâ parte aſſumpti quæ

ſub formâ ſecum amandatur. Hyeme non major eſt quantitas aſſumptorum quàm æſtate; ſed major eſt tantum ratio ſolidi ad liquidum aſſumptum. Monſpelii adoleſcentes circiter 72. uncias ſcilicet 46. in prandio 26. in cœnâ aſſumunt: ratio media eſculenti ad potulentum eſt 1. ad 2.

1. *Bulimia canina*; *faim canine. Cynorexis* Græcis.

Eſt ea ſpecies in quâ magna alimentorum copia appetitur, ingeritur, & indigeſta vomitione rejicitur.

Pendet ab ſpeciali acrimoniâ ſuccorum digeſtivorum & irritabilitate ſtomachi, unde ſenſatio moleſta, quæ cibis ſedatur pauliſper, unde fames, ſed illi ſucci digeſtivi nec ad molem aſſumptorum diſſolvendam pares ſunt, nec ſtomachus nimis irritabilis ſufficienti tempore aſſumpta retinet, unde vomitio indigeſtorum.

Vigente hyeme in locis nive conſperſis hic morbus ſæpiùs accidit, maximè ſi victus ex cibis acribus concurrat; morbus hic, ſi quartanæ, aſciti, aliiſque morbis chronicis ſuperveniat, funeſtus eſt.

Curatur per medicamina ſedantia & acrimoniam corrigentia; cathartica & emetica facilè dyſenteriam aut choleram excitant, niſi ſint mitiſſima, & non nauſeoſa; anteponantur itaque aquæ acidulæ, tamarindi, caſſia. Corrigentia ſunt vel abſorbentia, ut creta, oculi cancrorum, corallia, fortè etiam alkalina, ut oleum tartari aquâ multâ temperatum, maximè ſi ad acidum vergant rejecta; vel ſunt oleoſa pinguia, ut butyrum, ſerum lactis, lac ipſum,

oleum recens amygdalarum : demùm narcotica irritabilitatem ſtomachi ſopiunt, ut vinum meracum, theriaca, crocus, laudanum, & ſi fas eſt, Geſnero innuente, utendum leviſſimo infuſo ſeminum Belladonæ in vino. Pilulæ ex aloë optimè ſucceſſerunt Foreſto ; ambra Griſea ad grana quinque vel ſex, Riverio laudatur.

Boulimia morbus eſt chronicus lienteriam, atrophiam, aſcitem demùm inducens.

2. *Boulimia Cardialgica* ; *faimvalle* Hippiatrorum. *Boulimus* Etmulleri. *Fames bovilla* Scholarum.

Eſt ſpecies boulimiæ quæ potiſſimùm cardialgiam, imò frequentes ſyncopes inducit, in quâ ægri paucis alimentis ſunt contenti, ſed ea utcumque pauca non digerunt, & continuis lipothymiis vexantur ; prægrandis appetentia, quia intenſa eſt cupiditas ciborum ; interea pauco alimento ſatiabilis in cibi faſtidium & leipothymiam brevi deſinens ; ſic definitur à Menjotio *diſſert. de Bulimo*.

Aggreditur eos qui per nivoſa loca iter faciunt, ut Bruti ac Cyri militibus accidit. Definitur ab Avicennâ fames membrorum cum ſatietate ventriculi ; pendet ſcilicet ab inanitione corporis, & ut aiunt, venarum ſuctione ; interea dùm ventriculus male ſe habet, illicò ſatiatur, nec ingeſta valet digerere. Juxta Hofmannum eſt perpetua leipothymia ortum habens ex magnâ fame, ſeu ex magnâ ciborum indigentiâ, conſentitque Galenus.

In hac boulimiâ ſtomachus irritabilis eſt, dolet & facile convellitur, unde celer aſſumptorum immutatorum egeſtio, ſeu lienteria huic ſæpè ſe comitem addit ; hinc quidam ſchola-

ſtici lupinam famem vocarunt ſeu Lycorexim, ſed fruſtra diſtinctam ſpeciem faciunt.

In boulimiâ iſtâ analeptica, cardiaca & antiſpaſmodica indicantur; cardiaca quidem dùm urget animi deliquium, in quo caſu vinum offæ mixtum laudatur, nec non theriaca: pro analepticis juſcula ex pullo, orizâ, cum capite papaveris; panatellæ tenues ex micâ panis & carne pulli, jus vituli cum micâ panis, piſces, gelatinæ, amygdalarum lac; teſtudinum juſcula Hecqueto arrident, deinde verò lacticinia, denique laudanum. Multi mirantur, pauci intelligunt cur Hippocrates phlebotomias repetiit in hoc morbo, donec æger atrophus, & famelicus exanguis fieret; an Gaſtritis imminebat?

3. *Boulimia Verminoſa* Tralliani. *Morbus Epidemicus Saraguſæ fames dictus* Foreſti *libr. 21. obſerv. 28.*

Hæc ſpecies fovetur à lumbricis, tæniâ, aliiſve inſectis in ventriculo hoſpitantibus, cibum quidem paucum ſuffurantibus, ſed pabulo ſuo ventriculum irritantibus, inde oris fœtor ſingularis, febricula, nauſea, dolores vagi punctorii in abdomine, rubores fugaces faciei, cardialgia ex reptatu lumbricorum in œſophagum ad nares uſque, diarrhœa, ſtridor dentium, ſopor, ejulatus, &c.

Vide hiſtorias in Zacuto Luſitano *libr. 2. Medicin. princip.* Schenckii *libr. 3. obſerv. 27.*

Infiniti Saragoſſæ moriebantur hoc morbo, cùm demùm ope boli armenæ vermes copioſi ejecti ſunt, & ſalus reſtituta eſt. Numquid abſorbens illud acido dulce vermium pabulum correxit? Alii curati ſunt amaris, aloeticis,

quidam ſyſimbrio aquatico, cujus ope tæniam rejecerunt.

4. *Boulimia Eſurigo; Voracité.*

Eſt ſpecies famis intenſæ, quæ vix eſt morbus. Ægri duplum, imò triplum conſuetæ ciborum copiæ ſumunt & digerunt; quod accidit gravidis, vegetis, & guloſis, nec non adoleſcentibus exercitatis, ut venatoribus, militibus fame exinanitis. Mihi ab hemitritæo olim revaleſcenti per menſem accidit illa boulimia, quâ ex macie ſummâ citò in corpulentiam mutabatur meus habitus, interea dùm perſpiratio mea odorem moſchi intolerabilem referebat. Hoc morbo diù vexabatur Rondeletius condimentis nimis uſus. Laborabat etiam miles, cui ad anorexiam curandam abſinthium præſcripſerat Riverius. De uſu kinkinæ in Tertianâ famelicâ vide Ramazzinum *conſtit. ann. 1690.* n°. *10.*

5. *Boulimia addephagia* Nenteri *tabul. 174. cap. 8.*

Eſt fames ſumma & voracitas infantum circa quartum annum & ultra cum atrophiâ, ſæpè diarrhœâ, pallore, abdominis intumeſcentiâ ſeu phiſconiâ, virium imbecillitate, carnium flacciditate; quæ quidem verminoſis affectibus ſæpè ſtipatur, alias verò ſine illis eos infeſtat, & niſi regimini debito adſtringantur, in diverſos morbos conjicit.

Ea addephagia Rachitidem etiam comitatur. Vide curam phiſconiæ infantum & rachitidis, quæ repetenda ab uſu martialium, rhei, cinnamomi, chinæ, &c.

6. *Boulimia Convulſorum* Muller. *de morbo ſpaſmodico diſputat.* Halleri *tom. 1. pag. 79.*

Non solum in convulsione epidemica Brandeburgensi anni 1741. in statu morbi aderat fames canina intensa tanta ut in ipso convulsionum paroxysmo ægri digitorum ministerio destituti esculenta in stragulis posita inclinato corpore labris & ore brutorum instar avide deglutirent; sed etiam in epidemia convulsiva à Willisio & in altera à Buddæo enarrata, imò in Ecclampsia typhode quam Sennertus refert ad annum 1597. quæque cum prioribus & Suecana convulsione idem morbus esse videtur; in harum altera lumbrici quidem vomitu rejecti sunt; verum restat inquirendum num ab alio principio hæc boulimia repetenda sit, an fuerit effectus tribuendus secali rubiginoso? Illa boulimia referente Sennert. lupina erat, seu cum diarrhœa.

IX. Polydipsia; *Soif excessive.*

Est potulentorum appetitus immodicus. *Sitis morbosa* Boneti *Sepulchret. Tom.* 2.

Procedit à sensatione siccitatis aut salsedinis & fervoris in ore, ad quam sublevandam potulentis indiget natura. Interea prava bibendi consuetudo potissimum extra mensas, huic symptomati ansam præbet, qui mos pueris & puellis sæpè familiaris dum cubitum eunt, ipsis multa incommoda procreat, digestionique potissimùm officit, unde pallor, chlorosis.

Polydipsia raró morbus est, sæpiùs tantum morborum aliorum est symptoma secundarium seu minùs præcipuum, unde varietates sequentes desumuntur.

Polydipsia febrilis; *soif des fébricitans*. *Sitis febrilis* Boerhaavii *Aphor*. 613.

Sitis intensitas sub pari sensibilitate est in ratione siccitatis, fervoris, & salsedinis, salivæ; verùm in febribus potissimùm acutis biliosisque, ut in tritæophiâ ardenti, in tertianâ duplici, ubi maxima perspiratio, catharticorum usus, diarrhœa biliosa, aqueum laticem sanguinis absumpsere, est magna salivæ siccitas; ob tritum continuum vasorum, & extricationem partium ignearum & alkalescentiam cruoris est magnus fervor in paroxysmis; denique ob principiorum salinorum vehiculo destitutorum concentrationem, eorumque copiam sensim in febre crescentem, ut probant Langrishii experimenta, est maxima salsedo; non mirùm ergo si febres acutas ea polydipsia comitetur, bibendique necessitas urgeat ad sanguinem diluendum, fervorem temperandum, acrimoniam demulcendam.

Si subitò sine ratione evidenti cesset sitis in illis morbis, signum est sentiendi facultatem feriari, quod à paraphrosyne, comate, aut debilitate summa potest oriri, sed vulgò à paraphrosyne febrili oritur. Si sensim sine nullo delirii signo, cum pulsûs minori frequentiâ sedetur sitis, signum est paroxysmum febris fervoremque mitigari, & ex cruore jam resoluto serosum laticem, ex glandulis oris salivam, segregari.

Remedia sunt 1°. Quæ siccitatem tollunt, adeòque salivæ, sanguinisque viscositatem diluendo minuunt, ubi calida præstant frigidis salivam coagulantibus; huc aqua formâ potûs, vaporis, fomenti, gargarismatis, epithematis, &c.

maximè verò aqua in qua vegetabile quoddam ſaponaceum nitroſum decoctum vel infuſum fuerit, ut decoctum hordei, avenæ. 2°. Quæ fervorem extinguunt, ut acida, vegetabilia, qualia acetoſa, oxalis, ribes, limones, aurantia, granata, poma, ceraſa, ex quibus ſyrupi, aquæ, gelatinæ parantur, nec non foſſilia, ut nitrum, ſal prunellæ, acidum ſalis, ſulphuris ad gratam aciditatem, in magnâ aquæ copiâ. 3°. Quæ acrimoniam demulcent, ut emulſa, farinoſa, decoctum hordei, cremor orizæ, emulſiones ex ſeminibus cucurbitarum, lactucæ, papaveris, ſerum lactis.

Si ſumma debilitas concurrat cum ſiti, conveniunt vinum, acetum, cereviſia, aqua vitæ & ſimilia; quoniam verò ſitis imperat potum hic neceſſarium, ea non eſt narcoticis ſupprimenda; ubi verò tuſſis adeſt, licet acuta ſit febris, ut in pleuritide, ſitis exigua eſt vel nulla, non minus potûs diluentis ſumma eſt neceſſitas.

Polydipſia Hydropica.

Ea eſt quæ aſcitem, phlegmatiam, hydrothoracem; nec non quæ diabetem, hydropemve ad matulam comitatur, quæque procedit ex aqueo latice ſanguinis amiſſo, vel in cavum quoddam derivato, vel ſudoris lotiive formâ excreto.

In hiſce morbis ſitis intenſitas ſequitur ſalivæ ſiccitatem, ejuſque acrimoniam; acrimonia verò ſiccitati reſpondet, quippe principia ſalina ſero deſtituta concentratiora, adeòque fortiora evadunt.

In ſiti aſciticorum compeſcendâ cavendum eſt ne copioſo potu aqueo, inerti, ſolidorum la-

xitas & extravaſalis ſeri copia creſcant, adeòque vel illa ſitis viriliter toleranda, aut fruſtranda eſt. Sitim fruſtrantur, & temperant fruſtula fructuum acidorum linguæ impoſita, gelatinæ ſeu rob ceraſorum, cydoniorum, groſſulariæ, limonum, ſyrupi de agreſtâ, de limonibus, globus plumbeus ore detentus, ptiſanæ leviter aperientes ex radice graminis, acetoſæ, fragariæ.

In ſiti à diabete, dyſuriâ, ſerum lactis acidulatum, lac cum aquâ calcis mixtum, indicatur.

Polydipſia Fluxuum.

Fluxus in quibus polydipſia frequentior & intenſior eſt, ſunt dyſenteria, diabetes, diarrhœa bilioſa, ptyaliſmus, ephidroſis immodica, &c.

Dyſuria à veſicantibus excitat polydipſiam. Nil tam citò poſt adhibita veſicantia ſupervenit quàm ſitis cum linguæ ariditate, quæ quandoque tanta eſt præſertim in ægris adulti temperamenti & mente non alienatâ, ut quibuslibet remediis temperari vix poſſet, præterquam continuò aquæ gargariſmo; durat hæc ſitis ita vehementer per triduum circiter, prout ſcilicet ſeriùs aut citiùs, parciùs aut uberiùs acres cantharidum ſales è maſſa ſanguinis fuerint ſeparati; deinde ſenſim remittit; eamque appellare ſolet *ſitim veſicantium* Baglivi *de incommodis ab uſu veſicantium cap.* 2.

In Iſchuriâ ob miſcellam urinæ cum ſanguine ſupervenit ſitis inexplebilis cum ardore ſummo, linguæ ſiccitate, unde loquela impedita, deinde paraphroſyne cum tremore ſitim extinguit & mors in promptu eſt: ſedatur hæc ſitis

potu nitrato & medicamentis ischuriam tollentibus, ut balneis, semicupiis, fomentis.

X. Antipathia; *Antipathie*.

Est quorumdam objectorum tanta aversatio, sæpiùs nativa, ut ex eorum gustatu, odoratu, visu, tactu, vel auditu homo gravissimas leipothymias, vomitiones, spasmos, similiaque symptomata patiatur.

Harum aversationum vel motiva quædam cognoscuntur, vel nulla; prioribus accenseri possunt aversationes rerum quæ perniciem afferre possunt, vel quæ sensibus injucunda vulgò sunt. Sic horror cadaverum, operationum chirurgicarum, suppliciorum reis inflictorum, sanguinis effusi ex naturali commiseratione oritur. Sic horror gladii nudi quo Jacobus primus Anglorum Rex laborabat, tonitruum qui diarrhœam & lipothymias multis incutit, procellarum, serpentum, aranearum, oritur à metu nimio quidem, sed tamen excusabili, rerum verè noxiarum, aut quæ vulgò noxiæ censentur.

Antipathia etiam casei, anguillarum, panis, vini, fragorum, ovorum apud eos qui quondam ab eorum usu malè habuerunt v. g. qui lac nutricis caseosum, congrumatum cum suo gravi damno quondam hauserunt, qui ab his cibis inopportunè aut copiosè assumptis aut vitiosè præparatis læsi fuerunt: hæc, inquam, aversatio utcumque nimia, ex confusâ anteactorum memoriâ & metu similium damnorum intelligi potest.

Verum sunt aliæ antipathiæ quæ non nisi

ex ſingulari, ut aiunt, hominis idioſyncraſiâ ſolent deduci; ſeu, ut clariùs loquar, quarum nullum motivum, niſi divinatione quadam cognoſcitur, ut antipathia felium, murium, roſarum, ranarum, &c. an effluvia ex his manantia cum humoribus hominis ea exhorreſcentis combinata quidpiam tertium conſtituunt, quod ipſis nocivum & venenatum eſt, uti mercurius cum acido marino chimicè junctus conſtituit ſublimatum corroſivum? an aniles fabulæ mentem infantis præocuparunt circa horum objectorum nocumenta, ut accidit multis circa ſagas, larvas, lemures, objecta merè imaginaria, & circa venenum veſpertilionum, ſerpentum vulgarium, ſcarabæorum, &c. quæ omni noxâ carent?

Antipathia humana Zwingeri *diſſertat.* 1ª.

Licet ſint antipathiæ odorum, colorum, ſonorum, ſaporum, &c. quarum plurima exempla congeſſit Ill. Auctor in hac diſſertatione, parvi refert eas ſigillatim diſtinguere, cùm ſimul concurrant, & qui v. g. caſei ſaporem odit, ejus viſum non toleret & odorem utcumque latentem incredibili narium ſagacitate detegat & abhorreat.

Ex his antipathiis vita hominum ſæpè miſera milleniſque incommodis obnoxia evadit, adeoque illæ prævertendæ ſunt; & ſi fieri poſſit, ſanandæ.

In pueruli ætate hæ antipathiæ ſæpiùs oriuntur, & creſcente ratione plures evaneſcunt. Puer qui caſeum impensè oderat, ita ut ex paucis ejus granis cibo alteri jucundo permixtis & deglutitis ferè in convulſionem incideret, deinde ætate maturior ſenſim huic non ſine ſummâ

animi contentione deguſtando aſſuevit ; & hodiè illum avidè deglutit.

In ſexu femineo horror tonitruum, operationum chirurgicarum, quorundam medicaminum difficillimè ſuperatur, quia præjudicia ab animis nullâ philoſophiâ imbutis vix eluuntur; ſed ſi maturè phyſices ſtudio incumbamus; ſi rationem excolamus, facile intelligemus non magis à fulminibus quàm ab aliis periculis vulgò prætervifis, ut à domuum ruinis, timendum eſſe. Si operationum chirurgicarum in quibuſdam caſibus utilitatem, imò neceſſitatem cognoſcamus, ab illarum aſpectu minùs turbabimur. Si ſerpentes, ſalamandras, bufones manibus tractare audeamus, illa paſſere minus eſſe noxia experiemur, & ſic ridiculo illo terrore liberabimur.

XI. Noſtalgia. *Maladie du pays. Pothopatridalgia* Zwingeri, *Diſſertat.* 3. *Noſtomania* ejuſdem. *Heim-Wehe* Helvetis. *Noſtraſſia* quorumdam. *Philopatridomania* Harderi. Dicitur à Græco *Noſtein*, redire, & *Algeia*, mœror.

Eſt genus moroſitatis quo peregrini ad parentes & patriam ſuam reverti tam intensè cupiunt, ut reditu denegato, mœrore, agrypniâ, anorexiâ, aliiſque gravibus ſymptomatis divexentur.

Noſtalgia ſimplex eſt vel complicata, utraque aggreditur juvenes mollius in parentum ſinu educatos, qui primâ vice peregrinantes, vel adverſam fortunam, vel morbum incurrunt, & amicis orbati patriæ ſuæ delicias mente revolvunt, ea-

rumque desiderio tantò majori tenentur quò pejùs habent, ut si à sociis pro rudibus habiti illis ludibrio sint, si ob linguæ, morumque differentiam, soli vivere cogantur, hinc alto mœrore detenti omnem societatem fugiunt, nemini suæ ægritudinis causam declarant, anorexiâ, pervigilio, astheniâ, aliisque gravibus symptomatis extenuantur.

1. *Nostalgia simplex.*

Est illa quæ nullo morbo gravi accedit, licet symptomata diversa secum adducat, scilicet mœstitiam, solitudinis amorem, taciturnitatem, cibi & potûs aversationem, virium prostrationem, febriculam vespertinam. In Nosocomio Monspeliensi pluries observata est in corpore Nostalgicorum una aut altera macula livescens. Vidi puerulum mendicorum filium, cujus proinde patria erant tantum trivia & viæ publicæ, qui parentibus suis orbus hoc morbo laborabat. Rarissimè philiatri Monspelienses hunc morbum experiuntur, quia in numerosâ amicorum societate, facilè parentum suorum obliviscuntur, quandiù voluptatibus sectandis eis copia sufficit. Apud milites Helvetos cùm à patriâ excesserunt, frequens est hic morbus, & olim eâ de causâ plurimi castra deserebant; erat autem cantilena Helvetiæ delicias revocans, quæ ipsos in hunc affectum deducebat, quam deinceps repetere sub capitis pœnâ prohibitum est. Hanc vide apud Zwingerum.

Curatio ex auxiliis moralibus solum est repetenda, ut ex amicorum consuetudine, ludis, theatris, comessationibus, sufficienti nummorum copiâ; sed si paulò gravior sit morbus & illis remediis resistat, unicum auxilium est re-

ditus in patriam; licet enim ægri proſtrati, debiles vix è lecto ſurgere poſſint, cùm certa ſpes eſt ſe in patriam reverſuros eſſe, mox meliùs habent, vires reſumunt, & in ipſo itinere ſæpè ſanantur: pauperculi verò quos è noſocomiis educere & apud ſe recipere non poſſunt parentes, aut qui parentibus orbi ſunt, ferè omnes hoc morbo moriuntur, atque auxilia chirurgica & pharmaceutica ſaltem inutilia ſunt, evacuantia verò omnia ipſis noxia.

2. *Noſtalgia complicata.*

Eſt illa quæ ſynochum, tertianam, tritæophiam, vel aliam febrem comitem habet, in cujus quidem curatione ſumma virium conſervandarum debet haberi cura. Si quis ex febrium paroxyſmis nauſeâ, vomitu, anorexiâ, concluderet ſaburram continuò præſentem, & è primis viis eliminandam, is potius animam foras ejiceret quàm totam quam fingit ſibi ſaburram. Ad kinkina confugiendum eſt, emulſiones cum ſufficienti narcotici doſi veſpere ſunt exhibendæ, & non ſolum proxima ſpes redeundi in patriam ipſis facienda eſt, verùm etiam utcumque æger ſit debilis, & febri correptus, vel rhedâ, vel lecticâ ad parentes ſuos eſt dimittendus, quippe hic ſolus itinerationis apparatus proximus plus valet ad morbum abigendum quàm omnia remedia vulgaria; ſunt etiam qui perſpectâ libertate patriam ſuam repetendi, ex hoc ſolo illicò convaleſcunt, & noſtalgiâ liberantur, licet patriam ſuam non repetant, ſaltem ægri ferè in medio itinere vires, & paulo poſt ſanitatem recuperant.

XII. Pa-

XII. Panophobia. *Terreur panique. Pavor nocturnus* & *pavor in ſomno* Sennerti *cap. 8. de morbis Infantium; Conturbatio, conſternatio, panicophobos* Herodoti *libr. 7. Thorybos* & *phobos* Hippocrat. *Aphor. 24. lib. 3. Panophobia Infantum; Frayeur nocturne.*

Hic morbus eſt infantibus lactentibus familiaris, dùm ſomno ſepulti febricitant, ſudant, gemunt, aut evigilando clamant, tremebundi, perterriti, & ferè convulſi ob phantaſmatum terrificorum aut ſpectrorum in ſomno viſorum imaginationem.

Hic morbus, ſi gravior evadat, ecclampſiam aut epilepſiam poteſt inducere. Accidit etiam juvenibus pueris, qui aniles ſervarum fabellas de larvis & lemuribus noctu vagantibus avidè exceperunt, quique deinceps vel dormiendo, vel in tenebris ſoli has ideas refricando ſummo terrore percelluntur.

In lactentibus hic morbus ferè ſemper pendet à ſaburrâ ventriculi, ſeu à lacte vitioſo copioſiùs aſſumpto, & ideò præſcribuntur levia cathartica, ut oleum amygdalarum, ſyrupus de roſis ſolutivus, vel etiam opus eſt ut ipſa nutrix alumni loco purgetur: verùm crediderim id ſæpiùs evenire à ſtragulis denſioribus aut ab aëre calidiori circa cunas undique clauſo & non renovato, quo quidem nihil eſt aptiùs ad febriculam excitandam & ſanguinem verſus caput determinandum; memini me nunquam ſomniis iiſque terrificis magis divexari ſolitum

fuisse quàm cùm stragulis aggravabar, aut cum subito nocte tempestas serena & aquilonaris mutabatur in calidam, humidamque, austro flante.

1. *Panophobia Verminosa* Benivenii.

Est pavor infantum nocturnus à vermibus oriundus; materies verminosa sanguinem inspissat, quo, si in cerebri vasis hæserit, insomnia possunt excitari; maximè verò terrifica phantasmata à reptatu vermium intra œsophagum ascendentium ac quasi præfocantium determinari possunt, unde præter cathartica & absorbentia debent anthelmintica præscribi.

2. *Panophobia hysterica; Terreur panique de vapeur.*

Nihil est vulgatius hoc symptomate apud hystericas, & hypochondriacos, si baculus delabatur, si fores ex improviso pulsentur, si suspenso pede quis earum cubiculum ingrediatur, illicò terrore, palpitatione cordis, pallore, lipothymiâ corripiuntur: à fortiori verò non solum si tonitrua explodantur, si coruscent in cœlo fulgura, sed si offerat se visui aranea, vespertilio, scarabæus, scorpius, illæ præ metu fere animo linquuntur. Duo sunt itaque horum terrorum principia; 1°. ea nervorum sensibilitas & teneritudo quæ à levissimâ impressione lædatur, qualis est in otalgiâ sensibilitas nervi acoustici, ita ut vel minimo sono dolor auris intendatur, vel in retinâ inflammatâ quam lux minima instar fulguris irritat. Secundum principium est philautia exquisita seu vitæ & voluptatis amor nimius, ita ut vel minimam læsionem perpeti nesciant, vitæ voluptatibus affluenti assuefactæ & molliùs quàm par est educatæ. Hanc sensibilitatem adaugent debilitas

corporis à morbis prægressis, à sanguifluxibus potissimùm, ærumnæ, sollicitudines, animi contentiones; auxilia verò sunt eadem ac hysteriæ.

3. *Panophobia phrontis* Hippocrat. *La Maladie appellée Souci* ou *Terreur panique.* Le Clerc, *histoire de la Médec.* pag. 176.

Ægri inquieti sunt admodum, cœtus & lucem fugiunt, obscuritatem amant, cuncta verentur, tumet his extrorsum diaphragma, timent vel levissimum sui corporis attactum & dolent; insomnia terribilia patiuntur, præcordiis quasi infixam spinam sentiunt & identidem vel mortuos, vel objecta terrefacientia sibi videre videntur. Hæc species hypochondriaca vel hysterica videtur.

XIII. Satyriasis, *Satyriase; Satyriasmus* P. Æginetæ; *Priapismus* vulgi.

Est morbus viris proprius, cujus præcipuum symptoma est effrænis impudensque veneris cupiditas cum libidinosâ penis tentigine.

Differt à priapismo, si Aretæo fidem adhibeamus, quod satyriasis sit morbus acutus, intra septem dies ægros è medio tollens, & libidinis voluptate stipetur erectio; verùm dantur species chronicæ ab illâ multùm diversæ, quæ non nisi initio libidinis sensum inferunt, deinceps verò molestissimæ evadunt, adeòque ad priapismum proximè accedunt, de his judicent qui plures observationes habuerint.

1. *Satyriasis acuta* Aretæi *cap. 12. lib. 2.*

Satyri Baccho sacri erecto pene figurantur. Est autem morbus qui laborantis penem excitat, erigitque, atque ob Dei figuræ similitudinem

Satyriasis nuncupatur ; est autem inexplebilis coeundi appetitus ; verùm neque , si ad veneris opus accedant , quidquam juvantur , neque multo , assiduoque concubitu sedatur arrectio. Convulsiones autem omnium nervorum fiunt , & tendinum distensio & inguinum , partisque ejus quæ inter inguina & semen est (*pleiada* Græcis dictæ) genitalium præterea inflammatio & dolor , in facie calor inest , & sudor roscidus , porrò ipsi ægri sese incurvant & comprimunt ; quiescunt tristes utpotè calamitatem suam gravatim ferentes , quod si hominis verecundiam id malum superet , turpiter admodùm linguâ intemperantes efficiuntur , intemperantes quoque in alvo (flatibus) exonerandâ , in venerem lascivientes , menteque indecenter titubantes , nam se continere nequeunt , siti laborant , pituitam largiter evomunt , quoniam labris spuma insidet , ut hircis libidinosis , quin etiam haud absimilis odor est ; lotium post longam retentionem effunditur album , crassum , geniturae simile : alvus resolvitur , costæ & axillæ spontè pruriunt , ac titillantur , convelluntur ; à cibis abhorrent ; sed cùm eos assumunt , rapaciter assumunt , conturbantur : sin ad interitum ægritudo spectat , inflantur , venterque in tumorem effertur , tendines & lacerti omnes contenduntur , ægrè admodùm corpus movetur , membra contrahuntur , arteriæ parvo motu , debili , inordinatoque agitantur ; hæc omnia quandoque discutiuntur , si alvus conturbata multas pituitosas , biliosasque humiditates ejecerit , easdem quoque vomitus non absque discrimine effuderit , nempè medela non vacat discrimine ; ea per somnum profundum longissimumque præstatur ,

ſiquidem refrigeratio & reſolutio, ſtuporque nervorum multus ſomnus eſt, ſtupor verò ac refrigeratio ſatyriaſi medetur.

Id morbi genus vere atque æſtate potiſſimum ſævire conſuevit; inter ætates verò adoleſcentia & juventus ei maximè patet, præcipueque illi omnes quorum natura in venerem prona eſt.

Acutiſſimum id malum triſte fœdumque eſt; nam plerumque in ſeptimâ die ægrum conſumit. Hactenus Aretæus.

2. *Satyriaſis chronica* Cheynæi *de natura fibræ pag. 71.*

Differt à priori quod contumax ſit, ac diuturna menſes plures imo annos perſeverans, & quod ſenes à venere alienos aggrediatur. Rarus quidem morbus eſt, ait Cheynæus, de quo vix quidquam meminit ſe legiſſe, & quo laborantes tres tantùm ægros vidit; qui morbus non junioribus & libidinoſis, ut prima ſpecies, accidit, ſed infirmis, debilibus & laxæ fibræ hominibus, tardè & imperfectè alimenta concoquentibus, hypochondriacis, flatulentis, animoque dejectis: raro interdiu, ſed nocte præcipuè ſtatim atque ſtragulis incaluerunt, invadens, quo tempore vehementem penis inflationem & tenſionem ſentiebant, quaſi ſi quis eum manu vi avellere conaretur; nec libidinis tamen æſtro ciebantur, intenſiſſimo dolore omnem laſcivæ cupidinis ſenſum excludente, cujus ſpecies eorum animis odioſa, nedum grata obverſabatur.

Unicum iis doloris levamen erat lecto exilire frigidoque ſe objicere aëri, unde ſtatim ſubſidebat inflatio; inde ſomni interruptio, appetitus ciborum digeſtioque languidior, unde intra paucas hebdomades illi ſpectris potiùs quàm

hominibus similes, somni capiendi causâ, quidvis facere aut perferre parati sunt, interea opiata & omnia calefacientia morbum augent.

Curatio ab emeticis lenioribus inchoabatur, dein lactis, sulphuris, æthiopis mineralis & cinnabaris antimonii longo sex mensium usu cum florum benzoini, & salis cornu cervini parcâ dosi; victus erat tenuis per longum tempus, tres scilicet vel quatuor carnis unciæ & vinum bristoliensi mixtum ac pauxillum singulis diebus concedebantur; postremo kinkinæ, corticis aurantiorum, & vitrioli martis aliquot grana præscribebantur cum modico exercitio, & frequenti in frigidam immersione, horum usu intra biennium duo priores ægri sanati sunt, alter remedia recusans diutiùs ægrotavit, per intervalla à victu pleniori facile in satyriasim relabens.

Nemausi monachus ætate provectus & castus hoc morbo diutissimè laboravit, curvato corpore incedens & tristis, nec à peritissimis medicis levamen notabile experiebatur.

3. *Satyriasis venerea* Cheynæi *de fibræ naturâ pag. 71.*

Intelligit Auctor symptoma gonorrhœæ virulentæ quod per se morbum non constituit, & curatur phlebotomiâ, potu emulsionato, narcoticis, ptisanis lenientibus, mucilaginosis, fomentis emollientibus, nitro, semicupiis, &c.

4. *Satyriasis hydrophobica.*

Est & aliud symptoma multò gravioris morbi, scilicet hydrophobiæ observatum à D. Rivalier Medico Lausanensi apud Boneti Sepulchretum, & Græcis etiam cognitum.

XIV. Nymphomania; *Fureur utérine*; *Andromania*, *Nymphocluia*, *Ginaicomania*, *Entelipathia* paucis; *Hysteromania* Boecleri *dissert.* 8. *Metromania* Sorani & Ill. Astrucii, *de morbis mulierum*; *Theligonia* Ill. Linnæi *de Tænia*. *Melancholia uterina* Nenteri; *Furor uterinus* & *tentigo* Latinis. *Nymphotomia* & *symptoma turpitudinis* Mercati.

Est hujus generis character in feminis effræne veneris desiderium.

Ratione audaciæ & impudentiæ differt ab Erotomaniâ seu melancholiâ amatoriâ; an ratione sexûs, adeòque organorum diversorum, genus diversum sit à satyriasi, judicent alii.

Metromania est vox æquivoca & musomaniæ synonymica, unde minùs arridet. *Nymphomania*, quasi mania clitoridis, vox est usitatissima apud eos qui nomina consarcinata, seu è plurimis distinctis verbis composita repudiant, quale est *furor uterinus*.

Hujus morbi gradus sunt diversi pro diversis generibus à Sennerto habiti.

1. *Nymphomania salacitas* Sennerti *de virginum morbis*.

Huic expositæ sunt virgines cum pubertatis ætatem attigere, temperamento calido præditæ, lectionibus lascivis, cantilenis fescenninis, adolescentum illecebris captæ, potissimum quæ sub severioris matris legibus aut cœnobiorum claustris diutiùs vixere, quæ turpi mastupratione incendicula veneris excitavere, in illis autem cupi-

ditas à festivâ alacritate, amasiorum provocatione incipit, denegata verò venere, deposito pudore, verba lasciva blanditiis erga viros admiscent, aut limis oculis, gestibus sollicitant procos, interea domi mœrent, gemunt, anorexiâ, agrypniâ vexantur, marcescunt; idem accidit junioribus viduis maritum impotentem aut frigidum expertis, nec puerperii labores passis.

Quæ verò pudori litant, maximè quæ virtutem & religionem cordi habent, illæ ob acrimoniam seminis & sanguinis ac organorum genitalium sensibilitatem simili sed tacitâ veneris cupiditate incenduntur & eò ardentiùs ac miserabiliùs flagrant, quò ardorem suum tegunt accuratiùs, inde mœror, agrypnia, anorexia, macies, pollutiones frequentes, quæ aversas à levibus culpis animas multùm cruciant, novi puellam hujuscemodi quæ ad sui confessarii senis & putidi pedes prostrata & acerrimè suam calamitatem deplorans, interea hisce invitis seminis profluviis erat obnoxia, à duobus annis his miseriis cruciata & castimoniam mentis intemeratam servans : immane erat veneris desiderium sensitivum cui constanter reluctabat voluntas.

Certum est matrimonium esse præstantissimum in salacitate remedium, frustraque non rarò auxilia medica adhiberi, ut phlebotomias repetitas, refrigerantia, potum humectantem, lenia cathartica, balnea, serum lactis, antivenerea ut nymphæam, portulacam, emulsiones, &c. hæc, ait Zacutus, etsi proficua, profuere nihil, & virgo his malis vexata demùm in puteum se præcipitare cogitabat, cùm demùm maritus cui

nupſit juvenis, robuſtus, & officio ſuo ſtrenuè defungens ac cui tanquam ſanguiſuga illa adhærebat, optimam ipſi medelam attulit, brevi enim ea puella effloruit, revixit & priſtinæ ſanitati reſtituta fuit. Zacutus Luſitanus *de furore uterino obſerv. 84. libr. 2.*

2. *Nymphomania furibunda*; *Fureur utérine.*

Eſt alter gradus hujus morbi in quo omni depoſito pudore, nymphomaniacæ notos, ignotoſque ad venerem ſollicitant, pudenda etiam denudant, & ex denegato coitu dictis aut pugnis recuſantes male habent; quæ priùs erant caſtæ & decenter educatæ jam obſcæna verba proferunt, obvio cuique ſui copiam faciunt, atque laſſatæ potiùs quàm ſatiatæ recedunt; illis non raró ob attactus impuros clitoris multum excreſcit, & irritatur, quod in regionibus calidis ſolemne eſt; frequens eſt ſeminis ejectio, vulva intumeſcit, & hiat, ardor eſt in abdomine, urina pauca & rubra : atque ſi hæc calamitas caſtis & monialibus accidat, tunc ob præfocatum mœrorem & occultatam diutiùs mali cauſam ægrotant miſerrimè, vel aut tarantiſmum & dœmonomaniam ſimulant, aut inſaniunt eo fine ut rus foras è cœnobio dimittantur, milleniſque in eo caſu utuntur ſtratagematis, aut demùm ſe laqueo ſuſpendunt.

Similem morbum in feminâ viro utente obſervavit Matthæus de Gradibus *conſil. 80.* quæ ſtatim atque à viro conceperat, libera erat ab illo furore, aſt verò ſi intra unum aut alterum annum non conciperet, furioſa evadebat, ex appetitu veneris cum ventris ſonitu, delirio, tremore, &c.

Hunc verò morbum deliriis non accenſeo;

quia delirium non eſt præcipuum ſymptoma; ſed veneris effrænis cupiditas.

Cadavera oſtendere clitoridem tumidam, ovaria ſolitò majora, tubas Fallopii clauſas.

Præter remedia antiaphrodiſiaca laudatur à multis uſus cicutæ; verum quod genus plantæ hoc nomine intelligatur dubium eſt. Vide infra *Paraphroſynem à conio.*

3. *Nymphomania fervor uteri* Sennerti *de furore uterino.*

Eſt alius affectus prioribus cognatus, quem *matricis fervorem* Antiqui appellarunt, quando nimirum univerſa uteri ſubſtantia incaleſcit, cum dolore, lumborum gravitate, horripilatione, faſtidio, urinæ ac fecum ſuppreſſione, & femina coitum vehementer appetit, ſed ob dolorem venere uti pertimeſcit.

Differt ſiquidem hic affectus à prioribus, quod nec à ſeminis acrimoniâ, nec à libidine morali procedat appetitus venereus; ſed tantum à phlogoſi, aut fervore uteri ejus ſenſibilitatem adaugente.

In hoc quidem caſu præter phlebotomias, victum refrigerantem & humectantem, potus nitroſi, emulſiones, balnea, injectiones emollientes in vaginam, fomenta, ſimiliaque proficua ſunt.

4. *Nymphomania pruriginoſa; le Prurit de l'uterus; Pruritus uteri* Sennerti *lib*r. 4. *part.* 2. *ſect.* 1. *cap.* 2.

Non ſemper uteri, ſeu potiùs vulvæ pruritus veneris appetitum effrænem conciliat; adeòque ille pruritus eſt à nymphomaniâ ipſâ diverſiſſimus; verùm quandoque hujus libidinoſæ cupiditatis principium eſt, potiſſimùm cùm clitoridem obſidet materies herpetica acris, mordax, in

feminâ aliunde ad venerem pronâ; cùm autem hæc cupiditas nec à feminis acrimoniâ, nec à depravatâ voluntate, sed à sede diversâ affectâ dependeat, diversum esse affectum visum est Medicis, ut Sennerto.

Curatio eadem est ac herpetis.

XV. Tarantismus, *le Tarantisme*, *le Janon*; *Il Carnevaletto delle Donne* Baglivi; *Æstro di ballare.*

Est morbus in Apuliâ endemius, cujus præcipuum symptoma est inexplebilis saltandi, aut choræas agendi cupiditas: dicitur Tarantismus à Tarantulâ, & ægri *Tarantati*, quia invaluit opinio hunc morbum à Tarantulæ morsu excitari, quod Baglivus judicat; nuper verò Ill. Serao Academiæ Neapolitanæ à secretis inficiatur.

Romæ capta sunt experimenta cum Tarantulis; horum morsus dolorem excitat, dein tumorem livescentem, paucis post diebus crustâ nigricante obsitum; accedit somnolentia, cardialgia, vel cordis oppressio, & deinde dolores in singulis corporis articulis; sed nunquam saltandi vel necessitas, vel cupiditas demorsos incessit; hos diaphoretica vulgaria sanant.

Tarantismus ante sæculum decimum quintum à nullo Auctore memoratur, licet tarantulæ multò ante forent cognitæ; in Siciliâ, Melitâ, Africâ regionibus Apuliâ calidioribus sunt multæ Tarantulæ, nullus verò Tarantismus, ait Ill. Serao, cui contradicit S^r. Gervasius.

Apuli habitant sub cœlo calido & sicco, sunt ingenio acuto, imaginatione vividâ, temperamento melancholico, amore musices, seu muso-

maniâ inſignes ; Tarantatorum plurimi fatentur ſe à nullâ Tarantulâ demorſos unquam fuiſſe quantum meminerint ; ſolus Baglivus ſcorpio Apulo, cæteri omnes ſoli Tarantulæ hnnc morbum adſcribunt ob præjudicatam opinionem, ut Aſtrologi aſtrorum influxui bella & epidemias tribuunt.

1. *Tarantiſmus Apulus* Baglivi *de Tarantulâ.*

Eſt morbus apud Apulos endemius, quem morſui Tarantulæ ob præjudicatam opinionem tribuunt, cujus præcipuum ſymptoma eſt ſaltandi, aut choræas agendi, & modulamina muſica audiendi effrænis cupiditas.

Occaſionem huic morbo fortè præbuit olim ſucceſſus muſicorum ſonorum ad excutiendam ſomnolentiam quam morſus Tarantulæ excitat ; inde orta apud plebem opinio adhucdum vigens, muſicæ ineſſe eam vim quæ venenum Tarantulæ per ſudores à ſaltu excitatos abigat ; verum & citra tarantulæ morſum, ac ſcorpionis vulnus hic morbus, fervente cœlo, homines ad hanc veſaniam prædiſpoſitos, quâvis datâ occaſione invadit.

Morbus ille chronicus eſt cum paroxyſmis acutis quolibet anno recurrentibus ; paroxyſmus incipit à mœrore, ſolitudinis amore ; quandoque furor, ululatus, veſtium indecora abjectio, in cæno volutatio, quorumdam colorum, ut nigri averſatio, aliorum amor, accedunt ; omnes ab inſtrumentis muſicis pulſatis, potiſſimùm à modulaminibus velocioribus è ſomno & profundâ mœſtitiâ excitati, per triduum & ultra ſaltant ad ſudorem uſque, arborum ramos manu geſtantes & exagitantes, à diſſonantiis, aut ingratis modulaminibus pejus habentes, alta ſuſpiria trahentes ; imò, ſi defuerit illud auxilium, in caro

morientes : ſecus à ſonis harmonicis & ſibi gratis convaleſcentes uſque ad annum ſequentem ; nam eo tempore quo primum affecti ſunt, paroxyſmus revertitur ; quovis anno eumdem morbum experiri ſolent, & ſi non ſaltaverint, toto illo anno aurigine, anorexiâ, febriculâ, anxietate cordis, aliiſque ſymptomatis vexantur.

Varietates hujus morbi, ſi Baglivo fides ſit, ſunt repetendæ à diverſis inſectis, quorum morſui tribuitur hic morbus.

Tarantiſmus à Tarantulâ albâ mitior eſt, ex morſu dolor ventris pungens, diarrhœa, pruritus.

Tarantiſmus à Tarantulâ ſtellatâ pejor ; inde dolor acutior, pruritus, capitis dolor, ſtupor, gravitas, horror totius corporis.

Tarantiſmus à Tarantulâ uveâ peſſimus ; inde ſymptomata ſtellatæ, & præterea tumor ingens, & dolor partis demorſæ, ſpaſmus, ſudor frigidus, aphonia, nauſea, meteoriſmus, &c.

Tarantiſmus à Scorpio Apulo Baglivi.

Demorſi non vitis palmites, ſed enſes nudos geſtare volunt.

Tarantiſmus ſimulatus Baglivi, *cap. 7. il Carnevaletto delle donne.*

Non à ſolo Tarantulæ morſu occaſio præbetur huic morbo, ſed etiam à chloroſi, ut obſervat Baglivus *cap. 7.* Multæ chloroticæ, ait ille, eadem ferè patiuntur ſymptomata, quæ Tarantati, & conſueto more ſingulis annis ſaltando à chloroſi, & hyſteriâ immunes omnino evadunt.

Romæ licet Tarantulæ deficiant, mulieres ac potiſſimùm hyſtericæ & moniales Tarantiſmum non rarò ſimulant, ſive amoris igniculis, ſive jacturâ rei familiaris, ſive aliorum malorum his

propriorum tædio afficiantur; ob assiduum mœrorem in melancholiam & desperationem abeunt, eademque ratione omni musices concentu & choreis delectantur summoperè. Citharistæ verò simulantes à veris Tarantatis dignoscunt, ex eo quod veri Tarantati, vel levissimum citharistæ errorem in modulamine, & dissonantiam acutissimorum instar musicorum percipiunt, non verò qui Tarantismum simulant, aut qui à Tarantulâ demorsi non sunt, ut cum Baglivo loquar; nec enim magis est simulatus qui à chlorosi, hysteriâ, melancholiâ, nymphomaniâ, &c. pendet, quàm cui Tarantulæ morsus occasionem præbuit, si illustr. Serao fidem adhibeamus.

2. *Tarantismus enteneasmus; Chorœa S. Viti* Sennert. *libr. 1. p. 2. cap. 17.* non verò Sydenhami; *Enthusiasmus* Galeni; *Saltus Valentini*, ac *Saltus Viti* Fel. Plater. Ægri *Enterastici* Herodoto.

Est furor saltandi quem divinitùs immissum putant Guillerinus *Histor.* Vincentius Bellovacensis, *lib. 26. cap. 10.* quem narrant anno 1012. sexdecim viris & tribus feminis accidisse ex imprecatione sacerdotis, eo quod in cæmeterio choræam duxissent. Similem morbum causis physicis tribuendum narrat Fel. Plater. *in observat. libr. 1.* de feminâ Basileensi, quæ per mensem ferè sine intermissione saltavit; imò cùm sedere cogeretur, gestu, motuque corporis inquieto corpus veluti saltans agitabat.

In Circulo Sueviæ juxta Ulmam est templum Sancto Vito dicatum; eò multæ concurrunt mulieres circa Festum hujus Sancti quolibet anno mense Maio, ibique saltu cum perturbatione mentis nocte dieque se exercent, donec extaticorum instar corruant, quâ ratione sibi restitutæ sanitati

videntur, & nihil per annum sentiunt; secus membrorum inquietudine, tensivis artuum doloribus, una cum lassitudine spontaneâ, & capitis gravitate torquentur, donec anno sequenti organum musicum quod in eorum gratiam hoc Festo pulsatur, audiant. Hæc testis refert Gregorius Horstius *observ. lib. 2.* Similis est puellarum multarum apud Gebennenses phantasia, aut furor, cùm Divæ Mariæ Festum recurrit, & eas ad aliquod Sacellum unâ aut alterâ leucâ distans cum amasiis & sociis ineundum invitat animi recreandi, ad fidium sonos liberè saltandi, & longè à custodibus genio suo indulgendi pruritus; illa delectamenta sub velo devotionis licita tam ardenter appetunt plures, ut ab iis denegatis ægrotent; expertus loquor, his enim festis interfui.

Paulò gravior erat affectus quem propè Courtray in Flandriâ observavit Nicol. Tulpius (*observ. libr. 1.*) Homo erat verè miser, volaticus & irrequietus, qui noctes ac dies cursitabat, subsultu tam pernici, & agitatione tam perenni, ut sudoribus difflueret, nec nisi inevitabili dormiendi necessitate pressus quiesceret.

Huc referatur inquietudo & æstrum ambulandi ac saltandi, quo plures tum viros, tum feminas exagitatas vidit Willisius, ut graviores molestias & lipothymias alioquin invasuras effugerent. Willis. *de morbis convulsivis, cap. 7.*

Vide quæ de melancholiâ saltante inferius referentur.

3. *Tarantismus musomania.*

Est vesanus musices amor, unde denegatâ hac voluptate mœror, languor, quandoque furor & insania; concessâ verò tranquillitas, lætitia animi, sanitas. Si musices cupiditas effrænis est,

atque ſanitatem lædat, *muſomania* eſt; hic muſices amor omnibus ferè innatus videtur, cùm infantes in cunis vagientes, irrequieti, inſomnes mirificè ab harmonicâ cunarum agitatione ſubleventur; hoc teſtantur de curâ doloris arthritici Bonetus, iſchiadici Athenæus, epilepſiæ Chryſippus, phtiſeos Default, aliique innumeri referunt, circa quod legi meretur egregium opus Lud. Roger, Doct. Monſpel. *de vi ſoni & muſices jatricâ* anno 1758. Ipſe non dudum inviſi adoleſcentem, qui in febre gravi quotidie remittente à cephalalgiâ veſpertinis horis in paroxyſmo revertente non levabatur, niſi ſono tympani bellici, quod ut pulſaretur amicos rogabat, à quo quidem ſono aſtantes ferè capite dolebant; ille tamen adoleſcens minimè muſomaniacus eſt; cum benè valet; ad hanc ſpeciem attinet inſania illa epidemica, ſed fugax Abderitarum, quâ perciti fuere, dùm agebatur Andromeda Euripidis, ex quâ exeuntes velut inſani iambica canebant, vociferabantur, & tripudiabant perſeum imitantes, referente Luciano. Si ſole ſub ardenti, ut in amphiteatris Veterum, Tragædiæ noſtræ *Opera* dictæ luderentur, non minor excitaretur apud nos veſania, nec deſunt hujus corybantiaſmi exempla quotannis dum Saturnalia celebrantur, necnon apud Taraſconenſes, & Aquiſextienſes, cùm dies feſti ipſis ſanctiſſimi revertuntur.

Huc attinet obſervatio muſomaniaci relata in Hiſt. Acad. Pariſinæ anno 1707. pag. 7. Quidam Muſicus hemitritæo detentus, ſeptimâ die delirio correptus fuit, clamans, territus, lacrymans, inſomnis decimâ die, paululùm remittente delirio, quæſivit ut in cubiculo ſuo fieret concentus; acceſſere amici inſtrumenta muſica afferentes, & ad

ad primos ſonos æger exhilaratus, præ gaudio lacrymas fudit, febris expers fuit totò concentûs tempore, quo finito recidit in priorem languorem; iterato remedio par fuit ſucceſſus; imò deficientibus muſicis, cantilena cujuſdam vetulæ ipſum ſublevavit; demùm poſt decem dies repetiti concentus eum ſanavere.

Similis ferè priori eſt obſervatio facta Aleſiæ, & in Actis Academiæ Pariſinæ relata anno 1708. Quidam choroeæ Magiſter gibbus, nomine Maſſon, ſimili morbo acuto laborans cum delirio, ſuaſu D^ni^. de Mandajors, Acad. Reg. Numiſmatum Socii, qui antecedentem hiſtoriam legerat, idem remedium adhibuit; ridebant aſtantes quod fidicen ad ægrum furioſum accerſeretur, & variis ſonis eum obtunderet, cùm æger, contra omnium exſpectationem, tranquillitatem recuperans in lecto corpus erigere, & dulcedine ſoni captus modulamina brachiorum & capitis motû imitari cœpit; poſt horæ quadrantem quo duravit ille concentus, æger antea à ſomno alieniſſimus placidè obdormivit, ſudavit, & ſanus evaſit.

Tarantiſmus Tingitanus; le Janon.

St. Gervais in libro cui titulus eſt *Mémoires hiſtoriques*, refert apud Africanos, Tuneti ſcilicet, endemium eſſe Tarantiſmum ſpontaneum, ſeu à nullius inſecti morſu dependentem, mulieribus potiſſimùm familiarem, quo ad ſaltandum, & choræas agendas impelluntur, & huic morbo nomen eſt *le Janon*; hos quidem motus tanquam convulſivos Auctor reputat; verùm veroſimile eſt, eos eſſe ejuſdem generis, ac quos verè tarantati apud Apulos edere ſolent.

In oppido *Donzere* dicto apud Delphinates idem mos invaluit in curando anthrace, ac olim in

oppido *Roquecourbe* juxta Castres, scilicet inciso tumore, & apposito sale, aceto ac pipere, æger ad saltandum & choræas ducendas per biduum, tintinnabulorum sono, & amicorum exemplo incitatur.

XVI. Hydrophobia; *Hydrophobie*, *Rage.*

Est morbus cujus præcipuum symptoma est incredibilis potulentorum omnium aversatio.

1. *Hydrophobia vulgaris*; *Rabies* Boerhaavii; *Aërophobia*, *Pantophobia* Cælii Aureliani. Ægri *Hydrophobi*, *Pheugydri*, *Aquifugæ*, *Rabiosi*, &c.

Ille morbus Græcis prætervisus, truculentissimus, sæpiùs ex animalis rabidi morsu communicatus, rarò spontè febribus superveniens, unicum utplurimùm lethalem & brevem paroxysmum obtinet, verum ejus venenum diù & circiter quadraginta dies in corpore latitat antequam evolvatur; contagiosus est, salivæ scilicet interventu per morsum, linctum, basia, à corpore in corpus transmittitur à canibus, lupis, felibus antea demorsis, aut spontaneam hydrophobiam patientibus.

Hujus historiam in dissertatione quæ anno 1748. præmium Academiæ Tolosanæ reportavit, fusè tradidi; idcirco hic paucis summa capita attingere sufficiet.

Venenum hydrophobicum duplici materie constat, unâ fixâ, mucosâ, alterâ volatili; utraque in glandulis sebaceis faucium, œsophagique paratur, colligiturque; sive venenum salivam immediatè affecerit, ut accidit celebri Baldo, qui caniculam rabidam osculatus est antequam eam occidendam mitteret, necnon his quos in facie

lupi sauciant; sive venenum aliis partibus infusum fuerit, quod morsu, imò linctu evenit, modo tamen dentium mucus & saliva non detersa omninò fuerit, ut accidit cum trans vestes crassas, lanatas, quisquiam à cane mordetur; saliva venenum infert vulneri utplurimùm crassum, quod ibi loci fovetur, exaltatur, resolvitur per mensem & ultra, vulnere interea cicatricem citò inducente, & præmorso, nisi æger timeat eventum, benè se habente: si verò venenum immediatè salivam infecerit, illud intra paucos dies evolvitur, & hydrophobia accedit, ut accidit illis qui in facie vulnus acceperunt; inde enim lacrymæ, saliva ducuntur citò ad œsophagum. Apud eos verò qui in locis ab œsophago dissitis morsum passi sunt, venenum non evolvitur, nisi post mensem & ultra, rarissimè post annos; tunc verò vulnus antea sanatum dolet, rubet, intumescit, ardent partes demorsæ, linctæ, æger ferè semper oblivioni mandatum infortunium suum in mentem revocat; imò refricatio hujus veneni evolutionem accelerat; inde utplurimùm mœror, tristitia, cibi & potûs negligentia; tunc autem sive timeat, sive non, anginæ quædam species eum divexat, potum utcumque sitiat, deglutire recusat, salivam etiam suam horret incredibili quâdam antipathiâ adversus omnia liquida ori, aut etiam oculis oblata afficitur, cujus rationem ipse non intelligit; nulla hactenus in pulsu mutatio, nullum virium detrimentum; æger si animo miti sit, & ingenuè educatus, maximè verò si infans, placidè potum renuit, lac à nutrice oblatum recusat, frustra bibere conatur, cibi etiam lobulos raptim & cum summâ difficultate devorat, & nemini minitatur: si verò rusticus, aut

minùs mollis indolis, diriora patitur ſymptomata, maximè ſi diram quæ imminet mortem, & quæ de rabidis vulgò feruntur non ignoret, is ſcilicet quâdam obvios omnes mordendi prurigine tenetur; quotquot videt, tot fingit amphoris armatos hoſtes, qui eum ad bibendum cogant: ægri ad aquæ, aut amphoræ nomen exhorreſcunt, ſalivam longè exſpuunt, imò vel minimum flatum aut ventum pertimeſcunt, raro febricitant, rariùs delirant, plurimi devotas preces ad Deum fundunt, ſimulque amicos monent ut ſibi conſulant, ut manibus vincla injiciant, ut à morſu & ſputo ſuo caveant, & intra unum, alterumve diem convulſi, turbati moriuntur.

Paulò poſt obitum ſecta cadavera horrendum fœtent, venter intumeſcit flatu, ichor viridis ſtomachum notat, maculæ atrorubræ œſophago ſunt inuſtæ, cruor fluxilis paucus in venis, viſcera ſicca, arida ſunt, nec mirùm, cum per biduum, triduumve æger omni potu abſtinuerit. Animalium rabidorum carnes comeſtæ, exceptâ fortè gulâ, aliis hydrophobiam intuliſſe non conſtat; jecur ipſum pro hydrophobiæ antidoto multis laudatur; veneni ergo ſedes in œſophago fixa videtur.

Phœnomena intelliguntur, ſi ibi loci ſupponamus humorem calcis vivæ inſtar cum ſalivâ & aquâ aſſumptâ efferveſcere aptum, & cujus energia cauſtica dilutione extricatur; hinc diſphagia atrox, nauſea, gingivarum pruritus, exſpuitio, &c.

Si itaque hydrargyrum affinitate quâ gaudet, adhæreat muco faucium, & illius excretionem promoveat, illud hujuſce veneni in his glandulis præparationem impediet, exaltationem à morâ pendentem arcebit, eliminationem promovebit;

fortè huic adhærendo illud concentrabit, ut acidum marinum ſublimati corroſivi corrigit, involvit in aquilâ albâ.

Multiplici obſervatione à viginti retro annis conſtat homines à rabidis demorſos, maturo & conſtanti hydrargyri uſu ab hydrophobiâ antequam accedat immunes evadere; hoc docent obſervata clariſſ. Default Burdigalenſis, Darluc Forolivienſis, Fratris du Choiſel Jeſuitæ, qui in Pontichery ducentos hac methodo ſervavit; mea demùm pluries à quatuordecim annis repetita; cùm ante hocce inventum neminem verè hoc veneno infectum convaluiſſe vulgò creditur.

Ex diverſis hydrargyri præparatis, formâ turbith, cinnabaris, &c. præſtantiſſima eſt pomata vulgaris Neapolitana, cujus drachma quantociùs vulneri & viciniæ eſt inungenda; imò ſi tempus urgeat primâ vice ſemiuncia, dein ſingulis diebus ægro è balneo exeunti iteranda eſt inunctio unius, alteriuſve tantum drachmæ, quod repetatur per quindecim, vel viginti dies, ita ut æger ad ſummum pauca ſputa, plura quàm pro ſolito more ejiciat; ea verò ſervatis ſervandis, ſub victu refrigerante & humectante, vitando aërem frigidum, diro huic morbo præcavendo ſufficiunt. Plura vide apud Ill. Van Swieten, *Commentar. in Aphor.* Boerhaavii.

Hydrophobia ſpontanea.

Ea eſt quæ citra ullum contagium oritur potiſſimum in hemitritæi ſpecie quâ affectos *phreniticos Brachypotas* Hippocrates nuncupat; paucæ verò ſunt hactenus hujus morbi hiſtoriæ, de quibus videſis *Diarium Medicum* Ill. Vandermonde.

ORDO TERTIUS

DELIRIA.

RAtio est facultas percipiendi nexum veritatum universalium, inde homo dicitur animal rationale, quod cum ætatem sufficientem attigit, capax est hunc veritatum nexum percipiendi, seu quod idem est propositiones generales veras & abstractas ex pluribus individuis concretis observatione compertis valet efformare: *Intellectus* enim quo pollet homo est facultas abstractum in concretis pervidendi, seu ideas generales efformandi, cum bruta nil cernant nisi in individuo seu in concreto, unde veritates universales, quales sunt elementa scientiarum, capere nequeunt.

Ratiocinari est ex duabus propositionibus terminum communem habentibus, tertiam elicere; hoc præstant homines etiam in rebus intellectualibus, ut circa virtutem, vitium, sanitatem, ægritudinem genericè sumptas; bruta verò bonorum vel malorum sensitivorum ideam sensu retinent, & similia in similibus circumstantiis exspectant, quæ exspectatio est quid analogum humanæ rationi, & vulgo *instinctus* dicitur aut *sensus communis*, nam sensus seu facultas percipiendi impressiones objectorum præsentium ferè sufficit cùm memoriâ, ad hanc similium eventuum exspectationem.

Morosi hoc instinctu minimè destituuntur, bona & mala sensitiva non solùm percipiunt,

ſed & quædam præ aliis impensè appetunt, & proſequuntur, atque in hoc errant quod organorum extra cerebrum poſitorum vitio ſeducti, bona hæc ſenſitiva intellectualibus multo majoribus anteponant, ut nymphomaniacæ illecebras veneris caſtimoniæ, famelici alimenta temperantiæ, denique pro bonis ſummis & realibus exigua & apparentia ſumant ac proſequantur; interea ex eo ſolo inter deliros non numerantur, quia animæ ſedes ſcilicet cerebri medulla non vitiata eſt, adeòque ipſis cupiditatibus morboſis reſiſtere poſſunt, ac ratione quâ pollent, ac libertate quâ fruuntur, errorem ſuum corrigere potis ſunt; verum deliri cerebrum habent læſum tùm in toto tùm in parte, nec proinde ipſis poſſibile eſt ſuum errorem agnoſcere, nec agnitum emendare; illi quorum encephalus totus afficitur ferè ut maniaci inconcinnè de pluribus diverſiſſimis objectis judicant & errant; melancholici verò, quorum medulla cerebri in parte tantum vitiata eſt, de uno aut altero delirii ſui objecto peſſimè judicant, in aliis ſæpè rectè cogitantes, ingenioſi & acuti.

Præterea moroſi quidpiam bonum eſſentialiter & conſtanter appetunt, aut malum averſantur quoddam præfractè, & in hoc moroſitas conſiſtit; ſalvum tamen remanet ratiocinium, niſi delirium cum moroſitate complicetur; aſt delirantes etiamſi quædam avidè appetant, aut ſine ratione averſeatur, interea plures circa indifferentia errant, ut qui ſe cereum, figulinum, vitreum caput geſtare, ſe Reges eſſe, aut equos, aut Deos reputant; id de his aliiſve ſubjectis abſurda, minimèque ſibi cohærentia deblaterant, aut multa perpetrant quorum motivum in ſano-

rum mentem nunquam ferè venire potest: sic maniacum vidi, qui per quadraginta dies cibum & potum recusabat, solo tabaci fumo contentus, nec suæ abstinentiæ ullum motivum afferebat; idem filiæ suæ trienni pollicem cultro abscidit, nec eadem die hujus vel meminerat, vel pœnitebat, & sciscitantibus aliena omninò respondebat.

Fingite concentus cujusdam Rectorem & Præsidem, qui non solum diversorum instrumentorum ab aliis pulsatorum sonos percipiat, sed etiam quos ipse in clavicymbalo aut organo ecclesiastico pede, manuve producit, registris, ut aiunt, omnibus eductis; ille si mentis compos, liber, & nullis aliis negotiis distractus sonorum harmoniam, & si quæ sit, minimam dissonantiam facilè percipiet, omnium partium actionem sapienter moderabitur & diriget; talis est anima in statu sano, dùm præest machinæ humanæ rectè constitutæ; verùm si instrumentorum, quibus utuntur socii, chordæ sint malè ad concentum aptatæ, vitiosæ, instrumentaque ipsa malè disposita, sive instrumenti cui præest registra quædam sint clausa, ut si organa auditûs, memoriæ, imaginationis ferientur, aut ipse aliò distractus, impossibile est rectum & jucundum concentum fieri, deficiente præsidis regimine, omnia confundi & perperam misceri necessum est.

Talis est confusio in regimine actionum liberarum apud delirantes, licet plures ex actionibus naturalibus, v. g. vitales pacatè & concinnè exerceri pergant, quæ scilicet non actualem præsidis systematis nervei attentionem exigunt, sed veluti ob longam ejus assuetudinem ab ipso inscio fiunt, ut fidicen inscius capite & pede mensuram denotat, interea dùm modulaminibus diversis excitandis est intentus.

Delirium à Boerhaavio definitur *exortus idearum non respondentium objectis externis, sed internæ cerebri dispositioni;* à Pitcarnio *insomnium vigilantium.* Hallucinatio error eſt qui à vitio cerebri non pendet, ſed à pravâ organorum externorum diſpoſitione, ut in vertigine, ſuffuſione, & error ille differt à moroſitate, ut picâ, ſatyriaſi, quod non notabilem & conſtantem ſecum inducat appetitum vel averſationem: delirium verò pendet à vitioſo cerebri ipſius ſtatu, & non niſi conſequenter ad ejus vitium ipſi hallucinatio aut moroſitas ſæpiùs adjungitur.

In ſtatu ſano animæ, qualem depinximus dùm de concentûs præſide agebamus, omnes actiones & ideæ, indeque pendentes appetitus & motus, determinantur, & à circumſtantiis externis, & à ratione ac memoriâ veritatum, vel præceptorum univerſalium cuſtode; unde fit ut omnia rectè percipiamus, abſentia imaginemur, præteritorum recordemur, futura prævideamus, omnia bona malave ad recti judicii ſtateram libremus, ſicque omnes ideæ & actiones ab his principiis internis & ſimul externis determinentur.

Verbo, datur conſenſus inter externas circumſtantias, & notiones acquiſitas boni & recti; unde determinatur quid in quâvis circumſtantiâ ſentiendum, appetendum, & agendum ſit.

Deeſt ille concentus in omni veſaniâ, nam *hallucinati* imaginantur & percipiunt quæ non ſentiunt; *moroſi* loco voluntatis ab appetitu ſenſitivo diriguntur; *deliri* brutorum inſtinctu, non regimine rationis, ducuntur, & fiunt ſimiles equis & mulis quibus non eſt intellectus, ipſis etiam pejores, ſi ſimul gravibus pathematis aut moroſitatibus agitentur. In amentiâ ferè nulla

ſunt pathemata, nec triſtia, nec hilaria; in melancholicis triſtia ſunt, in maniacis vivida ad audaciam & iracundiam vergentia.

In phrenitide, paraphreneſi & cephalitide pyrexia acuta inflammatoria eſt, unde differunt hi morbi à veſanis quibuſcum ratione delirii conveniunt; in his morbis eſt infarctus vaſorum corticalium & medullarium cerebri aut cerebelli, atque impetus ſanguinis in ea vaſa & inde orta nevrolymphatica excitat medullarium fibrarum pulſationes, diſtenſiones inſolitas, objectis externis non reſpondentes, inde ideæ inconcinnæ, hallucinatio, moroſitas & delirium, quod ſedato ſanguinis impetu, reſoluto vaſorum infarctu, utplurimùm cum ipſâ pyrexiâ intra aliquot dies evaneſcit.

In paraphroſyne etiam fugax eſt utplurimùm delirium, febris cujuſdam ſæpè comes, aut veneni effectus. Verùm in maniâ, melancholiâ & amentiâ, conſtans, diuturnuſque eſt error mentis, nec à fugaci fluidorum vitio, ſæpiùs verò à ſolidorum ipſorum labe dependens, unde medelæ difficultas ſumma: morotrophia his ægris non ſanandis, ſed tantùm ferè cuſtodiendis & nutriendis dicata, hanc difficultatem ſatis teſtantur.

Ratiociniis, monitiſque Philoſophicis hos veſanos aggredi foret operam oleumque perdere, aut ſurdo canere, quos ad medicamina, vel alimenta neceſſaria ſumenda minis & verberibus cogere non rarò opus eſt. Hi ſoli ſunt ægri apud quos morbus non eſt moleſtia, ſeu qui ſuam ægritudinem non ægrè ferunt, nec de eâ conqueruntur: non mirum itaque ſi ad ejus ſanationem concurrere recuſent, forteque Medicis fauſtum eventum ſortitis reſponderet maniacus, ut reſpondit ille, de quo Horatius: *Pol me occidiſtis amici.*

Interea adeò triſtis eſt ac turpis ille morbus, ut, ſi non ægrum, ſaltem parentes, amicos & cives omnes ſibi obſtringat Medicus, qui inſanum ad rationis viam reducit.

XVII. Paraphroſyne.

Delirium Latinis. *Temulentia* Platero. *Mentis alienatio*; Gallis *Délire*, *tranſport au cerveau*, *aliénation d'eſprit*.

Eſt fugax & ſæpè febrile delirium, unde à maniâ, melancholiâ, aliiſque morbis conſtantibus diverſum, nec non à phrenitide, paraphreneſi, ſynocho & typho, quorum ſæpè comes eſt, ut pars à toto diſcrepat.

Oritur utplurimùm ex tali vitio cerebri quod valet certas æſtheterii fibras diſtrahere, ſuccutere, unde determinatæ in mente exurgunt ideæ objectis externis non reſpondentes, ex quibus tamen omnes appetitus & actiones determinantur.

Verè ſomnium eſt vigilantis; ſomno detenti minimè poſſumus phantaſmata quibus detinemur abigere, & errorem corrigere; aſt ſtatim atque evigilamus viſis & auditis objectis ambientibus, atque iis cum objecto ſomnii collatis errorem noſtrum agnoſcimus dùm ſani ſumus. Verùm in paraphroſyne nec omninò evigilamus, ſed tanta eſt impreſſio facta in emporio, ut eam inde exortam ideam minimè abjicere poſſimus, unde eâ ideâ vehementer percuſſi, conſequenter appetamus, averſemur, judicemus, & actiones omnes dirigamus; nemo eſt qui inter ſomniandum terrore v. g. percuſſus, ſi expergefiat, paululum has ideas non rejicere poſſit; verùm ſi ſomno iterùm indulgeat, illa phantaſmata nobis invitis iterùm

menti obversantur ; ita ut pluries hanc luctam inter somnium & libertatem intra horam experiatur. Si itaque febricitans talem in vasis sanguiferis infarctum patiatur, ut certam ideam altè infixam non possit amovere, quæque impressiones forinsecùs advenientes superet, is frustra objecta externa percipiet, ea prætervisurus aut mox in insomnium etiam interdiu relapsurus, atque ille paraphrosyne laborare seu delirare dicitur.

1. *Paraphrosyne temulenta.*

Delirium ex narcoticis, venenis dementantibus. *Temulentia* Plateri.

Est illud delirium quod ex liquoribus fermentatis, ut vino, cerevisiâ, horum spiritibus immodicè haustis, formâ potûs, vaporis, balnei, clysmatis, &c. oritur. Horumce spirituum energiâ fluidum nerveum in cerebro mirè exagitatur, inde millenæ ideæ turmatim exortæ in animâ ; verùm ex illis quædam sunt cuique magis familiares ; quæ proinde nos magis afficiunt & delectant, iis proinde fortiùs adhæremus & acquiescimus, unde cujusque mores & ingenium in temulentiâ declarantur ; iracundus exardescit, amasius suspirat, nullus à circumstantibus objectis quibus vix afficitur ad simulandum determinatur, unde vulgò dicitur : *In vino veritas.*

2. *Paraphrosyne à venenis.*

Datura Methel. Du Guid Edimburgensis, *Diar. Medic.* Novembr. 1757.

Decoctum trium fructuum in lactis pintâ jejunè haustum à robusto sexagenario induxit sequentia symptomata.

Illicò vertigo & vacillatio ut in ebrietate, sensuum omnium obscuratio, nulla nausea, lectum æger petit ; lingua & os aridissima, balbuties ;

immobilis fuit, mussitavit, delirare visus est in gestibus, genubus flexis, brachia tendens, & aliquid inquirens; oculi graves, tristes; dein aphonus, tranquillus, sine pulsu artubus resolutis, per sex, septem horas stupidus, dein furibundus se jactabat in lecto, infinita signa astantibus non intellecta edidit, tranquillus dein ac eodem vespere omninò sanus evasit.

Datura stramonium, seu pericarpiis erectis, in Occitaniâ vulgaris suppeditavit decem ab hinc annis latronibus venenum, quo nefarii per aliquot annos usi sunt; semen scilicet contusum in vino infundebant, sed quâ dosi nescio; majori scilicet qui bibunt venenum, pereunt, & plures sic interemptos vidi vel audivi; minori dosi paratum vinum ore assumptum intra pauca minuta hominem somno tradit, quo tempore à furibus spoliatur, dein intra paucas horas somno excusso, æger vesanus, demens millenis minimè injucundis deliriis agitur, mutus utplurimùm & gestibus appetitus suos demonstrans, sine nauseâ nec cardialgiâ, deinde per multos dies oberrat phantasmatis suis detentus, hilaris, ac demùm ad rationem redit, sed debilis ad progressum & veneri impar; hæc in pluribus vidi, viderunt etiam Senatores Præsidialis Monspeliensis, qui hos nefarios morte damnarunt. Carnifex Aquisextiensis sumpto olim hoc veneno per noctem in cemeterio choræam agebat, & ejusdem urbis canidia morti fuit addicta quod puellas sic dementatas ganeonibus tradidisset. Hoc criminis genus apud Orientales familiare est, docente Acosta. Plura videsis apud Garidellum in Historiâ Plantar. Gallo-Provinciæ.

Hyosciamus niger radice, flore, foliis, similes

effectus inducit. Mulier Monſpelienſis ejuſque maritus radices illas pro radicibus ſcolymi manducaverant ; veſpere poſt quadrantem horæ guttur fuit conſtrictum , vox extincta , dyſuria acceſſit , amauroſis fugax , riſus ineptus , continua loci mutatio per dies duos , dein cephalalgia , debilitas , quæ cuncta emeticis , catharticiſque ceſſere. Vidi ſimiles effectus foliorum in juſculo decoctorum in alterâ muliere.

Coriaria Niſſolii, *Act. Acad.* vulgò *redoul*, cujus baccæ epilepſiam creant , foliis etiam nocet hominibus , & hoc ſingulare obſervavi in muliere Monſpelienſi , quæ decoctum foliorum ejus in juſculo aſſumpſerat , quod ſcilicet ſe in medio aëre conſiſtere fermè putaret, nec lecto inſiſtere ; viſus erat obnubilatus : hæc per biduum.

Solanum hortenſe baccas diverſicolores producit , quarum ſeptem vel octo in offâ comeſtæ , quod ruſtici montium vicinorum ludibrii cauſâ quandoque faciunt , ſimilem paraphroſynem aut temulentiam inducunt. De effectibus atropæ Belladonæ , vide *Carum*.

3. *Paraphroſyne ab opio.* Collect. Acad. *tom. 3. pag. 676.* à Chriſt. Schellamero.

Tribus granis & ſemiſſe , totidemque croci , deglutitis à viro circa noctem mediam , vir 1°. per horæ quadrantem ſomno tumultuoſo , inſomniiſque turbato , irrequieto indulſit ; 2°. evigilavit ore ſicco, & cum loquelæ , articulationiſve impedimento ; 3°. poſt horam caput ſtupefactum & vertiginoſum ; 4°. tunc ſibi videbatur ipſe in aëre ſuſpenſus , & omnia circumrotari ; 5°. progredi coactus titubabat , ægrè procedebat , ſtupor ſenſim decreſcebat , aſt artuum torpor identidem ſubitò augebatur ; 6°. penes ſe non erat omninò ,

& suæ existentiæ vix conscius erat, quæsitis tamen satis aptè respondebat; 7°. post semi-horam sensibus orbatus fuit excepto visu & auditu, sic acetum nullâ acrimoniâ præditum, spiritus volatilis salis armoniaci inodorus, tactus ferè nullus, ipsi videbantur; 8°. manuum tamen suarum genis applicatarum frigus sentiebat, frigebat autem post semi-horam toto corpore maximè extremis artubus, inde stupor musculorum, & progressus impeditus, unde ad hypocaustum excalefactus fuit, & ambulare coactus ne moreretur, sic progrediens obdormiscebat somno obrutus; 9°. horâ tertiâ matutinâ ratio priùs obnubilata emicuit, pulsus priùs vix sensibilis surrexit: tunc somnus ipsi concessus fuit, sed huic indulgens æger turbabatur, sui impos erat statim ab oculis clausis; judicio liberiori facto, ipse somnum à se arcebat, à quo timebat; 10°. horâ quartâ matutinâ, sumpto potu spirituoso vires recuperavit, & in omnibus artubus formicationem brevi sensit, repetitis frictionibus stupor superficiei corporis evanuit, sensusque in eâ restitutus; 11°. finita hac ægritudine æger fassus est suas toto hoc tempore ideas tantum vagas, & cognitionem statûs sui non nisi confusas fuisse, licet præteritorum clara remaneret memoria; 12°. addebat quod oblato sibi lectoque libro lecta non intellexerat, oculosque suos quater majores sibi apparuisse, ita ut metueret ne aspicientibus horrendus videretur, hujus autem narcotici operatio post sex horas omninò evanuit, & valetudo tunc integra restituta fuit.

Ex hac egregiâ observatione multa ad psychologiam perficiendam deduci possunt corollaria. Facultas attendendi ad objectum seu ideas divagantes recolligendi ab opio turbatur, impeditur,

quidam præ aliis ſenſus obſcurantur, memoriâ tamen vigente; tactus videtur eſſe duplex, uno obſcurato quo corpora diſtinguuntur, alter quo percipitur frigus, clarè ſentit: imaginatio qua æger in aëre ſuſpenſus ſibi videtur, ſumptis aliis venenis, ut hyoſciami, imo coriariæ foliis orta, ſingularis eſt.

Ab atropâ Belladonâ. Vide *Obſ.* D. Dumoulin, Medici Cluniacenſis, in Diario Medico Auguſti 1759. *pag.* 119.

Nota. Paraphroſynes diverſi tantum gradus ſunt *delirium*, *furor* & *rabies*.

Delirium eſt primus gradus in quo ægri pacatè & tranquillè verba effutiunt, aut ineptias agunt.

Furor eſt paraphroſyne cum audaciâ, vultu truculento, voce altâ, geſtu expedito, ſæpè minaci.

Rabies eſt paraphroſyne cum inſanâ ſibi aliiſve nocendi, imò vim inferendi, cupiditate, eſt itaque ultimus gradus delirii.

In eâdem morbi ſpecie datur nunc delirium, nunc furor, nunc audacia, ſic in hydrophobiâ caninâ, vidi puellam, quæ pacatiſſima erat ad mortem uſque tantummodò aquam horrens ejuſque averſationem ſuperare omnimodò tentans: vidi puerulum à fele demorſum omninò hydrophobum qui morum ſuavitatem ad mortem uſque ſervavit, adeòque immeritò *hydrophobiæ* à multis ſynonima dicitur *rabies*: cùm dentur & rabioſi non hydrophobi, & hydrophobi minimè rabioſi.

In phrenitide tum legitimâ, tum febrili idem æger nunc pacatè delirat, nunc in paroxyſmo furit, nunc verò ſi irritetur rabidus evadit; malè itaque *phrenitis* per *furorem* vertitur, utcumque furor in phrenitide, ut in maniâ, frequenter accidat.

Rabies itaque non est genus morbi, sed accidens, quod maniacis, hydrophobis, melancholicis, dæmonomaniacis, aliisque supervenire potest.

4. *Paraphrosyne à conio.* Linn. *Conion* Græc. Galen.

Cicuta major C. B. Cicuta Mathioli est *conium* Linnæi; vulgò confunditur cum cicuta aquatica Wepferi. A conio, ait Galenus, illa fit amentia, quæ à Græcis ipsis *conion* appellatur.

Folia illa asinis tantummodò carum procreant; ita ut non tantùm stupidi, sed prorsus mortui videantur, ac rustici illis sæpè pellem detraxerint, qui in medio opere expergefacti sunt, non sine magno excoriantium terrore & spectantium risu.

Ast hominibus radices, testante ipso C. Bauhino, manducatæ post tres vel quatuor horas rationis jacturam faciunt, ita ut ægri, quos viderat, hùc & illùc per domum in tenebris vagarentur, amentiâ & furore ducti: unde adeò capite parietes impetiverant, ut manè occurrentibus vicinis, lividam, cruentam, ac horrendam ostenderent faciem. Idem accidit Monacho, qui hujus folia petroselini vice in jusculo incoxerat, ille per plures menses modò amentiâ, modò furore agebatur; hos omnes sanavit C. Bauhinus, *Comment. in Matthiol. de cicutâ, pag.* 988.

Venenum verò quo Socrates olim extinctus est, creditur esse succus non conii, sed cicutæ Linnæi, quam *sium erucæ folio* Tournefortius nuncupat. Venenum multò periculosius, cùm homines citò perimat; illud verò cùm opio permixtum fuisse, monet Theophrastes; unde mors placida: sic Socratem sumpto toxico oculos

fixos, torporem & gravitatem expertum esse dicitur.

An conium illud extus genitalibus applicatum ad satyriasim sanandam valeat, ut plures de cicutâ allatæ testantur historiæ, ignoramus; certum est hujus extracti usum internum hodiè vulgatissimum illis viribus non esse præditum.

5. *Paraphrosyne magica.* *Delirium magicum* Kempfer. *Amœnit. fasciculo 3. pag. 651.*

Apud Indos frequens est usus electuarii magici ex semine daturæ, opio & polline cannabis præcipuè conflati additis pro lubitu aromatis, quæ ferociam corrigant, & vitales spiritus roborent. De directione Pharmaci ad diversa pro lubitu inducendum phantasmata, multa referuntur admiranda, sed partim incredibilia, partim fabulosa, ut maritum excœcari, dùm adulter ejus torum conscendit. Ast plura vidit ipse Kempferus, ut sequentia. In Malabariâ pro compescendo Idolo cui annonæ charitatem aut tempestatem tribuunt, virgines multæ, pulchræ, comptæ è templo Brachmanum comitatu eductæ in publicum prodeunt; cùm verò ex Bibliis Gentilibus verborum formulam Sacerdos prælegit, puellæ tripudiare, subsultibus crebris, inconditis, & gradatim vehementioribus corpus fatigare, torquere artus & oculos, spumare & horrendas actiones edere; opinante populo illas irâ agitari ab inductis dæmonibus, seu geniis quibus obsidendæ offeruntur; hæc dùm aguntur cymbala, tympanaque lætum resonant, populo voce & suspiriis applaudente; lassatas Brachmanes reducunt in templum, cubare jubent, & propinato pharmaco quod prioris vim retundat elapsâ horulâ menti restitutas ostendunt populo, ut turba Gentilis liberatas à geniis vi-

deat, & idolum (Wiſtnu) credat conciliatum.

Ipſe Kempferus in convivio amicorum bolum electuarii à Benjanis oblati, accepit & alii accepere, hoc hauſto omnes repleti ſunt & perfuſi incredibili gaudio, riſu, cachinnis, amplexibus ſolùm explicando, nocte accedente equos conſcendunt, & tunc ſibi viſi ſunt cum pegaſo volatu per nubes ferri, iridibus circumdari; apud ſe perventi, lupino appetitu oblata voravere, poſtridiè ſaniſſimi mente & corpore fuere.

Betel dicitur medicamentum quoddam maſticatorium in universâ Indiâ uſitatiſſimum, quod à plebe & magnatibus continuò maſticatur; componitur verò ex foliis piperis Bethel Linnæi fructu ſeu nuce *Cycadis* areca dictæ, & calce oſtrearum calcinatarum; hæc in trochiſci formam folio Bethel involvuntur; hoc ſalivam prolicit, labia rubore ſanguineo tingit, gratum halitum ori conciliat, gingivas roborat, & areca licet exiguâ doſi addita, cerebrum leviter inebriando ſpiritus demulcet & exhilarat. Kempferus verò Betelem nunquam potuit mandere, quin anxietates, ſudorem frigidum & vertigines, æque ac à tabaci fumo, experiretur.

Indi etiam tincturâ opii tabacum inficiunt; ut fumus ipſis uſitatiſſimus caput vehementiùs turbet.

6. *Paraphroſyne febrilis* Patholog. Meth. ***Delirium febrile*** Boerhaavii *aphor.*

In febribus acutis potiſſimùm ſynocho, typho, tritæophiâ aliiſque, cùm vis cordis ſit adaucta, ſanguiſque rectâ ferè viâ à cordis ventriculo ſiniſtro impulſus ad carotides immittatur, inde ad cerebri vaſa cum impetu ruat, ea vaſa fortiùs impetit quàm vaſa ejuſdem à corde diſtantiæ

sed frequentioribus & acutioribus angulis inflexa, ut docent leges Hydrodynamicæ à Michelotto traditæ, à nobis verò per experimenta firmatæ (Differt. de Medicam. specific. actione) inde vasorum cerebri infarctus, seu major affrictus sanguinis intra illa vasa fluentis, inde fibrarum cerebri affrictus, & ideæ valide objectis externis minimè correspondentes, nec à voluntate corrigendæ; inde delirium, inde stupor mentis ad necessitates solitas appetendas, inde anorexia, adypsia, asthenia, languor circulationis, secretionum omnium, inde typhi symptomata. Aperto cadavere inveni pluries vasa viæ meningis cruore turgida; ante delirium adest pulsatio temporum, seu impetus vehemens carotidis intra ossa cranii decurrentis, in formam *S* incurvatæ ibique fortiùs impetentis; præcedunt pervigilium, ideæ vividæ, promptæ, pathemata varia, vox insolita, audax, oculi truces, similiaque. Pulsus dein oborto delirio paululum tardior quàm antea, respiratio rara, magna, suspiriosa, quia anima non percipit necessitatem frequenter respirandi, pulsus accelerandi &c. ex delirio sequitur quandoque, aucto infarctu, carus, convulsio, pejoraque symptomata.

Sæpiùs delirium paroxysmos remittentium aut accessus intermittentium comitatur, his cessantibus cessat, secùs in vigore continuarum observatur, & quandoque per longum tempus perseverat.

Ut huic occurratur, si febris sit vehemens, phlebotomiæ ex brachio, pede, collo instituendæ, in hæmorrhoidariis hyrudines mariscis admoventur, catamenia suppressa pediluviis, si fieri potest, revocantur, alvus clysmatis laxa

servatur, juscula tenuiora conceduntur eo fine ut impetus sanguinis in caput factus, retundatur.

7. *Paraphrosyne à Pathemate* Platèr.

Carolus VI. Galliæ Rex insolationem passus, & à quodam ignoto de periculo traditionis monitus, in delirium furiosum adactus fuit, spectra gladiis armata sibi fingens, omnes astantes impetivit, percussit, per triduum mentis impos fuit.

Novi plures homines qui laudano tùm liquido tùm solido assueti cum delusi à me & sumptâ pillulâ succi liquiritiæ laudano tinctæ in locum opii, ut ab eo desuescerent, in delirium incidebant cum pulsu parvo & virium languore. Novi Chirurgum qui assuetus aliquot drachmas opii deglutire, eò paupertatis redactus ut opium emere non posset; delirabat cum furore, & assumpto opio resipiebat.

Qui vino, aquæ vitæ, similibusque assueti sunt, si ab eis interdicantur ob febrem obortam, aut vulnus acceptum, pejus habent, delirant cum pulsu parvo, frequenti, siti, cephalalgiâ; quæ omnia evanescunt, si vinum, aqua vitæ similiaque cupita concedantur: horum exempla lege in Act. Edimburgi Tom. VI. articul. 46. ab Alexandr. Monro, quibus constat libram aquæ vitæ per singulos dies epotatam fuisse non solùm impunè, sed cum successu à vulneratis, qui hoc potu destituti furebant & pejus habebant, hoc assumpto à febre, delirio, aliisque symptomatis immunes evadebant; erant autem illi ægri potatores vini strenuissimi.

8. *Paraphrosyne puerperarum* Morisot Deslandes apud D. Puzos, *Traité des Accouchemens, Préface pag.* 44.

Delirium apud puerperas vel est hystericum

vel apoplexiæ prodromus. Hystericum incipit à cephalalgiâ, sed aliis hysteriæ signis præcipuè habituali mentis ad hysteriam dispositione ut levitate, sensibilitate, vividitate, meticulositate, distinguitur; illud potu antihysterico cardiaco tolli quotidiè videmus.

Verùm delirium obscurum, per intervalla recurrens, licet lochia fluant, si superveniat subitus capitis dolor quasi à mallei ictu, si aurium tinnitus, convulsio faciei accedant, sæpiùs in carum vel apoplexiam lethalem terminatur, maximè si officiosi astantes, abstinentiam & cerebri vacuitatem incusantes, cibum copiosiorem gravidæ obtulerint.

9. *Paraphrosyne ab hyosciamo*. Act. Societ. Londin. 1752. à D. Stedmann.

Sumptis hyosciami nigri foliis decoctis superveniunt vertigo, stuporque velut à temulentiâ; post tres horas delirium febrili simile, pulsus irregularis, color faciei sæpè mutatur, oculi torvi, pedum gravitas.

Liberantur ægri assumpto ipecacuanha cum aquâ calida & oleo, si evomant, secùs verò si sudore diffluant & copiosè mingant; quidam per mensem adhuc laborant astheniâ, gastrodyniâ gravativâ, torminibus ventris, cephalalgiâ, vertigine.

XVIII. Amentia.

Græcis *Paranoia*; Latinis etiam *dementia*, *fatuitas*, *vecordia*; Gallis *Imbécillité*, *bêtise*, *niaiserie*, *démence*. Ægri *amentes*, *dementes*, *imbecilles animo*, *fatui*.

Est ineptitudo ad rectè ratiocinandum, &

judicandum : differt à morosi seu stupiditate mentis, quia amentes objectorum impressiones sentiunt apprimè, non vero stupidi, ast amentes eas non attendunt, non curant, sed quasi omninò indifferentes prætermittunt, harum consequentias flocci faciunt, harum minimè satagunt; infantes minimè dementes sunt, etiam si graves & serias res prætermittant, quippe frivolas & pueriles magni faciunt & crepundias suas attentè ac sollicitè curant; amentes verò omnia perinde negligunt, rident, cantillant, in iisdem circumstantiis in quibus sani de fame, siti, frigore gemebundi conquererentur; minimè iracundi, audaces ut maniaci, nec tristes constanter & meditabundi, ut melancholici.

1. *Amentia senilis, delirium senile*; *Etat d'enfance*; *Radoterie* : Græcis *Paragerao*, deliro : *lerema* & *paralemera*, à *lereo* nugor, ineptio, unde fortè *delirii* etymon.

An propter rigiditatem fibrarum senibus familiarem, illi minus sensibiles sunt objectorum impressionibus, inde res etiam momentosas pro nihilo & nugis habent, nihili satagunt?

2. *Amentia serosa* Fabricii Hildani *centur.* 4. *observ.* X. *de Hydrocephalo.* Wepfer. *exercit. de apoplexia hist.* 4.

Licet hydrocephalus internus & laxitas cerebri morosim & soporosos affectus sæpiùs excitent, non minùs sæpè observatæ sunt copiosæ aquæ in cerebro amentiam cientes, & ex Kerkringio lanium expertum citante, oves fatuæ, quæ nec edendi nec bibendi sentiunt stimulum, post mortem apertæ, nil cerebri habere, sed hujus loco tantùm aquam continere compertæ sunt; & hæc est *fatuitas ovina* Kerkringii *obs. anatom.* 46.

3. *Amentia à Venenis* Raii *histor. Plantar. de stramonio pag.* 707. J. Bauhini *histor. Plantar. de Hyosycamo*, *Croco* Barrere *observ. anatom.* 3. *p.* 54. *edit.* 2. 1753.

Post varia symptomata ab assumptis radicibus seminibusve harumce plantarum ut ab usu opii non rarò ægri amentes evadunt, ut retulimus dum de paraphrosyne; illa verò venena sanguinem dissolvere constat (ex observatis ill. Hambergeri Diss. de Narcoticis) qui sanguis potissimum cerebri vasa ingurgitat.

4. *Amentia à Tumore* Plateri *observ. lib. pag.* 13.

Bonecurtius olim strenuus miles ictum capitis passus post tres annos mente imbecillus evasit, adeò ut nihil secundum rationem ageret, cibum nec peteret, nec per vim intrusum caperet, lectum non nisi coactus adiret, nec nisi interrogatus verba quædam, quæ ad rem minimè pertinebant, proferret. Stillabat è naribus pituita aquea copiosa, ad mensam obdormiscens sedebat. Apertâ calvariâ insignis tumor globosus skirroso-fungosus, porri magnitudine supra callosum cerebri corpus inventus est, aqua etiam in ventriculis cerebri inventa.

5. *Amentia ab hydatidibus* Panaroli *pent.* 1. *obs.* 17.

Utrum à vesicis lymphâ turgidis, utrum à sero ex illis effuso pendeat morbus, dignoscere difficillimum & inutile, cùm nec inde diversa curandi methodus innotescat.

6. *Amentia Microcephala* Willis *pharmac. rationalis.* A solitò minori cerebri capitisque mole parvitatem ingenii, judiciique imminutionem deducunt quidam Philosophi, verum consequentia non videtur legitima, licet verum sit quod apud hominem moles cerebri majorem relationem obtineat ad

molem corporis quàm in ullo alio animali, ut oſtendit in *Act. Societ. Reg. Monſpelienſis* Doctor Arlet. In microcephalis organa omnia imaginationis non eſſe evoluta veroſimile eſt. Exemplum ejuſce amentiæ præbet puellula Noſocomii generalis quæ *ſimia* vocatur ob capitis parvitatem & cum ſimiâ quamdam ſimilitudinem.

7. *Amentia ex ſiccitate* Boneti *Sepulchret. Tom. 1. p.* 260.

Civis Leodienſis poſt paraphroſynem furibundam fatuus & veluti repueraſcens evaſit : illi poſt obitum ſicciſſimum cerebrum atque in ſummâ parte digitis friabile, flavedine citreâ undique tinctum, inventum eſt.

Nota. Tres puellæ quæ hyeme ſæviente iter in rhedâ faciebant, domum reverſæ per quatuordecim dies fatuæ evaſerunt : Bartholinus pelle vervecina calente ſingulis caput obvolvi curavit, eaſque reſtituit.

Quidquid itaque fibrarum medullarium cerebri flexilitatem tollit, ut ſiccando, coagulando, refrigerando, illud ſenſibilitatem exquiſitam adimere videtur, ſimulque rationem; verùm quæ nativam flexilitatem minuunt, ſeu ultra modum relaxant, ſenſibilitatis etiam nativæ multum detrahunt, unde mentis functiones tollunt.

8. *Amentia moroſis*; *Stupidité, bêtiſe. Græcis Anoia*; Latinis *ingenii ſtupor, tarditas, ſtupiditas*; Williſii cap. 13. ægri *blenni, bardi; ſtolidi.*

Eſt facultatis imaginandi, proindeque judicandi debilitas, tarditas, abolitio, ſine delirio, quæ an differat ab amentiâ ſeroſâ dubium eſt, *Vide* Amneſiam.

Magnum autem eſt diſcrimen inter amentes, & ſtupidos : amentes ſatis prompte imaginantur

& memoriâ non carent, sed malè judicant & ineptiendo, pleraque sinistrè aut ridiculè agendo risum astantibus movent: ast stupidi imaginatione & memoriâ carent, nec benè nec celeriter capiunt dicta, non nugando ac gesticulando, sed bardè & insulsè se gerunt, sunt hebetes, obtusi.

XIX. Melancholiâ.

Sic dicta à *Melaina* nigra, & *Chole* bilis. Gallicè *Manie*, *Folie*, *Tic*, non *Melancholie*, quæ mœrorem tantum involvit, non delirium: Hippocrati *aphor.* 21. & 56. *lib.* 6. *Mania* dicitur. Ægri vocantur *melancholici*.

Character. Melancholici dicuntur qui uni potissimum cogitationi constanter affixi circa semetipsos aut statum suum delirant, de cæteris objectis ritè ratiocinantes.

Qui vertigine, tinnitu, suffusione laborant non uni ideæ constanter inhærent, & eorum error non à cerebro, sed à cujusdam sensûs organo dependet, unde à melancholicis differunt.

Qui nostalgiâ, hydrophobiâ afficiuntur, quâdam cupiditate, vel aversatione continuò exagitantur, cùm melancholicis objecti cujusdam amor, vel aversatio non sint essentiales.

Qui addunt melancholiam esse cum mœrore & tristitiâ, illi omnes species suâ definitione non includunt, cum sint veri melancholici morosi dicti qui felices se rêputant: Maniaci verò de plurimis aut omnibus objectis promiscuè delirant, & apud eos non sola imaginatio, sed ipsa ratio vitiatur.

A phrenitide, cephalitide, paraphrosyne differt melancholia, quod est chronica, & apyreta; illi verò morbi acuti ac sæpè febriles; ab hypochondriasi & hysteriâ, quod ab interni cerebri vitio, non partium cæterarum culpâ deducendum sit delirium.

Non perversè ratiocinantur melancholici, sed à principio falso cui constanter inhærent consequentias suas rectè sæpiùs deducunt. Inclytum melancholiæ exemplum præbet fabula romanensis Don Quichotti à Michaele Cervantes ingeniosè scripta. Origo itaque hujus morbi est fortior & constantior attentio ad unam ideam, neglectis inde aut prætervisis cæteris circumstantiis, unde non respondent actiones liberæ hisce circumstantiis, ut in mente sanâ fieri debet, sed huic objecto cujus idea totam mentem detinet.

Galenici humorem atrabilarium, nigrum, fuliginosum; Willisius fluidum nerveum vitriolicum vel acetosum; Mechanici fibram nerveam cerebri nagis tensam incusant, sed hæc omnia sunt gratuita.

1. *Melancholia vulgaris* Michael Engelman *dissert. de melancholiâ* 1754.

Novi Medicum qui sanatus à synocho in eo delirabat quod se veneno affectum esse à pharmacopola crederet.

Parochum, qui divitiis affluens se paupertate pressum existimabat; lecto affixus ut vestibus parceret, omnia sua munia intermittens de cætero rectè ratiocinans.

Novi mulierem quæ à domo sua vel minimum recedere non poterat sine metu inexplicabili.

Fuere qui sibi caput vitreum; alii ex glacie

confectum putabant & consequenter ad hanc opinionem se gerebant. Ludimagistri non pauci à puerorum educandorum curâ dementantur ; viri ingeniosi, Poetæ celebres ut *il Tasso*, artifices præclari inter Pictores, Musicos, &c. huic morbo fuere obnoxii. A zelotypia plures insaniunt, unde species est apud Willisium melancholia zelotypa. Inter errores melancholicos accusandus est qui olim vigebat epidemicè. *Punctum honoris* dictum quo ad singularia certamina provocabatur honoris vindicandi gratiâ, quidam se testam putans timebat ne allideretur à vicinis. *Galenus*. Alter se gallum gallinaceum putans, cantum & alarum plausum galli imitabatur ; *idem*.

Alter timebat ne Atlas gravatus sibi mundi onus imponeret ; *idem*.

Abenzoar narrat quemdam se mortuum esse affirmantem.

Grimmius vidit alterum qui pedes suos stramineos esse credebat. Trallianus mulierem adducit, quæ digito orbem sustinere sibi imaginabatur.

Schad alteram, quæ nihil edere voluit, quia se pauperem putabat ; Nemausi vivit puella, quæ sibi assidere continenter putat centurionem, quem odit, & qui ipsam rapturus est, qui centurio ante decem annos ipsi concubitum proposuerat.

2. *Melancholia amatoria*. *Erotomania* Patholog. Method. *Amor Insanus* Sennerti.

Ea species à satyriasi & nymphomaniâ in eo discrepat, quòd erotomaniaci non impudenter objecti amati amplexus cupiant, sed ècontra illud pro numine venerentur, omnibus ejus nutibus obsequiosi ac quasi devoti, vitam in perfectionum illius admiratione ducant, ejus absentiâ contrif-

tati, præsentia exhilarati, alimenta, somnum, negotia sua parvi faciant; verbo, suam amasiam eodem modò colant quo Dom Quichottus suam Dulcineam. Hoc delirio Aristotelem ipsum affectum esse, & ad thura suæ conjugi offerenda inductum, ferunt. Hoc laborasse ferunt Poetæ celebrem Orphæum, qui ut conjugem suam recuperaret, tartara subire non dubitavit; quò enim non deducit insanus amor? Salomon ad idololatriam usque amore desipuit. Lucretius philtro & amore dementatus, sibi violentas manus intulit. Tasso, alter Italorum Virgilius, Principis mulieris amore captus, per quatuordecim annos desipuit.

Dissimulatus amor cognoscitur ex coloris subitâ mutatione, & pulsûs acceleratione ad conspectum aut nomen objecti amati, quo signo Galenus & Erasistratus hunc morbum celatum dignovere.

Si melancholicus amator cœlebs sit, optimum est remedium hunc cum amasiâ connubio jungi; si verò matrimonio locus esse non possit, auxilia moralia omnium sunt efficacissima, inter quæ 1°. preces & jejunium cæteris omnibus præstant, teste Evangelio; dein 2°. gravium virorum monita, circa hujusce vesaniæ dedecus, funestas sequelas, sanitatis scilicet, fortunæ, temporis, honoris detrimentum. 3°. Longum iter suscipiendum, ut monet in hisce peritus Ovidius; omnia quæ objecti amati memoriam refricant abjicienda. 4°. Otium fugiendum: *qui vis sanari, res age, tutus eris.* 5°. Vitia objecti amati detegenda, exaggeranda:

Exige quòd cantet, si quæ est sine voce puella,
Non didicit chordas tangere, posce lyram
Turgida si plena est, si fusca est, nigra vocetur,
Et potrit disci rustica, si qua proba est.

6°. *Hortor & ut pariter binas habeatis amicas,*
Alterius vires subtrahit alter amor.
Intrat amor mentes usu, dediscitur usu.
Qui poterit sanum fingere, sanus erit.

7°. Fugienda alimenta quæ semen adaugent, ut cocolata, pistaciæ, pinæi, victus lautus, piperata, &c. vinum verò ea dosi quâ curas abigit, prodesse potest.

Huic aliisque animi morbis sanandis ac prævertendis, adeòque felicitati etiam temporali assequendæ nil aptius esse summi numinis amore, argumentis geometricâ soliditate præditis fusè evincit Ill. Cheynæus, *Cap. VI. de animi affectibus*, *n°. 21.* ex hoc amore etenim, pergit ille, ad perfectionum Dei imitationem nos componeremus, & inde odium, malitia, luxus, libido, ignavia, aliaque mentis vitia, morborum corporis fecundi fontes exarescerent.

3. *Melancholia religiosa* Cheynæi, *de sanitate tuendâ, pag. 200. Melancholia superstitiosa* Prosper. Alpin. *de morbis Ægyptiac.* Willis. *cap. 11. pag. 245.* Foresti, *libr. 10. observ. 24.*

Consistit in alto mœrore & immodico judiciorum Dei metu, simulque defectu dulcis illius fiduciæ quam ejus paternæ clementiæ debemus.

Illa utplurimùm melancholia accidit illis qui fractum infortuniis animum aut corporearum voluptatum tædio affectum, voluptatibus quas verè suis cultoribus spondet Religio, recreare cupiunt. Hominis verè pii est Deum præ cæteris omnibus diligere, infortunia tanquam merita pœnitentiæ instar accipere, & viriliter, ut bona, & ad nostram perfectionem à Deo immissa, sustinere, interea de optimi Patris nos tunc castigantis misericordiâ minimè dubitare, eique in læti-

tiâ ſervire. Melancholici econtra veræ religionis ignari, quo ſe vertant neſcii, fluctuant incerti, indociles, ſuperſtitioſi & meticuloſi ſunt nonnunquam, & ad ultimam deſperationem rediguntur; alii ut inter Sanctos à plebe habeantur, ut narrat Alpinus de Ægyptiis, in locis aſperis vivunt, miſerias mundi prædicant, divitias, voluptateſque ſpernunt; cœlibes quidem honeſti, religioſi vivunt, ſed à verâ religione longè abſunt, horum corpora nigra, ſqualida, gracillima, mumiis arefactis ſimilia ſunt; ſuos ſic diabolus habet martyres.

Hanc melancholiam avertunt non qui imaginationem ſpectris, phantaſmatiſque terrefaciunt, ſed qui potiſſimùm optimis veræ religionis documentis mentem imbuunt.

Vidi delirium in muliere piâ de ſuâ ſalute deſperante, quæ eo devenit, ut dimiſſis domeſticis ad trabem cubiculi ſui laqueo ſe ſuſpenderit. Luſitanus verò ſuum ægrum hoc artificio in rectam rationem revocavit. Angelus quidam aut ejus perſonam agens amicus detractis priùs tegulis, læva accenſam facem gerens, dexterâ gladium, melancholicum noctu evigilavit, eique omnium quotquot patraviſſet ſcelerum veniam à Deo datam denuntiavit, unde æger ſecuritati & ſanitati redditus eſt.

4. *Melancholia argantis. Maladie imaginaire. Melancholia ægrorum imaginariorum* Franciſci Chicoineau Archiatrorum Comitis, in Diſſertatione, *an ægrotantes imaginarii ſolâ diverſitate idearum ſanandi ſint?* anno 1713.

Ægri imaginarii, quos bellè deriſit Molerius, ſunt illi qui corpore benè valentes ſe ob momentaneos affectus in mortis periculo verſari conſtan-

ter judicant, unde mœsti, quæruli omnes Medicos suis consultationibus divexant, vel de forte suâ desperantes solitudini se addicunt, ubi indesinenter deflent; vel ad abigendum morbum, pravum quoddam & damnosum vitæ genus eligunt, & gravioribus malis inde se exponunt. Differt ab hypochondriasi hæc melancholia, quòd nullo morbo corporeo laborent melancholici illi, ast multiplici laborant hypochondriaci, ut flatulentiâ, ructibus acidis, spasmis, qui simul hanc melancholiam sibi adjunctam habent, unde vulgò, sed immeritò, confunduntur.

Imaginarii ægroti nunc se tales præbent quales sunt, & cum vultu florido, viribus integris, indefessâ loquacitate, de vertiginosâ & fugaci cephalalgiâ, de fictitiis in capite aut pectore symptomatis tanquam promptam sibi mortem allaturis, de debilitate summâ, fortissimè, eloquentissimè per totam diem conqueruntur, vel si ab eo quem consulit se deridendum fore, expertus metuat æger, ille se firmum intrepidumque mortis contemptorem simulat, atque brevi stylo, vocisque sono familiari, symptomata sua enumerat, ita ut veram esse ægritudinem facilè incautus existimet, sed si facilem aurem præbeat auditor, jam narrator personam fictam diù non sustinet, & ad luctus, mœroremque suum revertitur.

Itaque hoc signo potissimùm imaginarius morbus cognoscitur, quod dùm melancholicus de gravissimis capitis, cerebrique læsionibus conqueritur, ut de turbâ, vertigine, vaporibus, hæc distinctè, eloquenter, nitidè depingat; cùm summam debilitatem se experiri affirmat, illud pectoris, vocisque robur exhibet, illum vultum

&

& colorem præfert, quæ cum ſtatu depicto minimè conſiſtere poſſent.

Sunt qui ut curas abigant, rationem exuere conantur, & idcircò ſe vino, veneri, ignaviæ, ludo, vel alicui vehementi affectui ſe dedunt. Sunt qui moroſi, contentioſi, deſperabundi, millies mutatis & Medicis & remediorum generibus, morbum ſuum obſtinatè ſilent, interrogati renuunt, mortiſque certæ, ut putant, & imminentis formidinem altâ mente recondunt, iique utplurimùm inſanabiles ſunt, & ad maniam vergunt.

Huic morbo divites, otioſi lautè viventes, ingenioſi; rariſſimè verò pauperes, laborioſi, negotioſi, hebetes, obnoxii ſunt; pueri nunquam, raro ſenes; ſæpiùs ætatis conſiſtentis viri ac mulieres.

Prædiſponunt ortus à parentibus hypochondriacis, ſtudia immodica, educatio effeminata.

Excitant verò hunc morbum acres & attentæ meditationes circa ſuam valetudinem, philautia nimia, pulſûs ſui frequens exploratio, levis Anatomiæ & Medicinæ cognitio, medicaminum ab incauto Medico ſuaſorum uſus, quæ omnia ideam morbi imaginarii excitant, revocant, fovent.

Curatio hujus morbi frequentiſſimi & pertinaciſſimi ingenioſum & prudentem exigit Medicum, qui eo tantùm collimet, ut animi attentionem à morbo dimoveat, alióque diſtrahat; verùm difficillimum eſt perſuadere illis ægrotantibus morbum ab imaginatione læſâ, à præjudicatâ opinione pendere: ſæpè Medicus, ut eò deveniat, ægri erroribus aſſentiri ſe fingat, ut fortiùs eos errores impugnet; imò ægrum aſtutè debet ad-

ducere ad ea, quæ ideas novas à morbo longè remotas excitant, adeòque ab omni medicaminum genere eum dimovere: ſuadeantur itaque feſtiva ſpectacula, amicorum colloquia, ludicræ concertationes, exercitia corporis jucunda, ut ambulatio, cantus, concentus Muſici, venatio, ſed potiſſimum peregrinatio facta equitando, vel vectura ex navi, rhedâ, concurrente ſimul ſobrietate: & denique ſi ea omnia inutilia fuerint, utile erit ægro, ſi, gravi quodam ſuperveniente negotio, vitæ, honoris, fortunæ diſcrimine, priorem ideam dimittere cogatur.

5. *Melancholia moria* Nenteri, *Tabul. 171.* Horat. *Epiſt. 2. lib. 2. Moria* Eraſmi, Boileau, *Satyre 4. vers 103.*

Eſt ea ſpecies læta & jucunda, in quâ ſe cæteris hominibus feliciores exiſtimant ægri, alta quæque ſpirant, & ſe Principibus, Regibus, imò Diis pares autumant.

Fuit homo ignobilis argis,
Qui ſe credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus ſeſſor, plauſorque theatro,
Hic ubi cognatorum opibus, curiſque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad ſeſe: Pol me occidiſtis amici,
Non ſervaſtis, ait, cui ſic extorta voluptas.

Hæc facetiùs reddidit Gallicè Deſpreaux, *Satyr.4.*

Alexander adulatorum encomiis deluſus, ſe Deum putaverat; verùm accepto vulnere ex cruoris effuſione ſuum errorem agnovit, quippe Deos, non cruorem, ſed alterum liquidum in venis habere pronunciaverat Homerus.

Scholaris quidam per vicos currens, clamabat ſe Gallorum Regem anno 1503. Qui ſe Jovem exiſtimarent inventi ſunt, ut Salmoneus, curru

ſupra pontem Æneum agitato, tonitrua imitans; Virgil. *Æneid. lib. 6.*

Vide ſimile exemplum à daturâ excitatum, & temulentis familiariſſimum, ubi de Paraphroſyne & Dæmonomaniâ.

6. *Melancholia attonita* Bellini, *de Melancholiâ, pag. 380.*

Vidi in Noſocomio generali veſanum quadragenarium, qui dudùm demens conſtanter tacebat, per multum tempus immobilis & velut ſtupidus per ſeptem dies cibum & potum omnem renuebat, & cùm minis eum coegiſſem ad ſorbendum juſculum, ipſe juſculum aliquandiù in ore vel œſophago detentum, voluntariò rejiciebat. Cadavere aperto inveni omnia exſucca, ſanguinem viſcidum, & cerebrum maximè firmum ac compactum.

In hac ſpecie æger loco non movetur, imò nec ſitu; ſedens nunquam aſſurgit, ſtans nunquam ſedet, jacens vix unquam ſe erigit, nec pedes agit, niſi ab aſtantibus promoveatur, & loco pellatur; hominum frequentiam non fugit, interrogatus non reſpondet, licet dictis animum advertere videatur, monita nihil curat, ac ſi ſurdus eſſet, objectis viſui & tactui non attendit, quaſi cogitabundus & cogitatione aliarum rerum diſtractus dormit, vigilat per intervalla, cibum ori admotum comedit, potum haurit. Rariſſima morbi ſpecies nec à Sennerto viſa, ſed à Jano, Medico Electoris Saxoniæ, ſemel in viro triginta annos nato, obſervata: is judiciorum Dei terrore percuſſus, per quatuor menſes autumno & hyeme hoc morbo laboravit, & demùm ad ſe rediit. Deſcriptio verò optimè quadrat cum deſcriptione meâ mox memoratâ.

7. *Melancholia errabunda* Bellini, Montalti, &c. *Leucomoria* & *passio hydrolcos* Græcis. *Cutubuth* Arabibus. *Chalrab* quibusdam.

In hac æger, ne per horam quiescere nescit, sed cogitur hùc & illùc continuò vagari, nesciens quò vadat; timidior est omnibus melancholicis, hominum frequentiam fugiens, noctivagus, per sepulchreta, per solitudines; nec scit unquam quid fugiat, quid quærat, quid velit. Corpus siccum & aridum, oculi concavi, sine lacrymis, exsucci, sitis assidua, lingua arida, color corporis citrinus, ulcera non rarò in cruribus, quæ non consolidantur.

A tribus annis hoc omninò morbo laborat mulier septuagenaria Monspeliensis epileptica, ex quo ad curandam epilepsiam sumpsit per triduum magnam dosim hepatis lupini exsiccati, illa non quidem hominum consortium fugit, nec ulceribus tibiarum afficitur, sed de cætero omninò quoad colorem, habitum, & quietis intolerantiam, est optimè à Bellino depicta. Inquietudo est, & veluti tædium intolerabile, quo fit ut continuò locum mutet, sui ipsius pertæsa, secum habitare minimè valens, tristissima, siti continua, & oris siccitate divexata, macilenta, de cætero timida, minimè delirans, rariores & multò minores epilepsiæ insultus patiens, sed melancholiâ illâ errabundâ miseriùs multò divexata, quàm quis facilè crediderit; juscula refrigerantia, ptisanæ nitratæ, aliaque in casum fuere adhibita; & miror quòd à tanto malo nondùm erepta fuerit.

Rarissima est etiam hæc species, & à nullo Neoterico observata aut recognita, nisi Ephemer. Natur. Curios. *Decad. 2. ann. 5. append.*

8. *Melancholia saltans* Mezeray, *Histoire de Charles V.*

In Hollandia viguit anno 1373. morbus epidemicus, quem *choræam Sti Joannis* vocaverunt; plebei hoc tentati vestibus abjectis & nudi, floribus coronati, restim ducentes per vicos & templa saltando, cantando, currebant usquequò plures anhelosi humi procumbebant; ita intumescebat illis abdomen, ut plures crepuissent, nisi vinculis coercita foret ea intumescentia. Malum in astantes nimis attentos serpere credebatur, & diaboli operationibus tribuebatur, unde ad exorcismos confugere multi. Huc attinet *Anteneasmus* mirabilis Guillerini, *Specul. historiar.* Huc *Enterastici* Herodoti; *Membrorum saltuosa dispositio* Arabum.

9. *Melancholia hippantropica* Patr. le Comte, *Lettres édifiantes*, &c. Zoantropicæ varietas.

Sinensis quidam persuasus fuerat à Sacerdotibus seu Bonzis, fore ut ejus anima migratura esset post mortem in corpus veredi jussa Imperatoris in Elisios campos translaturi; eum proinde hortabantur ad rectè currendum, abstinendum à morsu, calcitratione, &c. Bonus ille senex turbulentos somnos vix capiebat, cùm se ephippio instructum & fræno, jam ad veredarii flagrum profecturum credebat; ast expergefactus sudore diffluens, num equus esset an homo dubitabat. Conversus in Christianam Religionem, resipuit.

10. *Melancholia Scytharum* Hippocrat. *de aëre, aquis*, &c.

Divitiores apud Scythas erant illi qui equitando mercari soliti erant; cùm autem nullis stapedibus uterentur, crura pendula erant, & genitalia diù compressa, unde ineptitudo ad generationem, quo perspecto contristati se à Diis afflictos hoc morbo reputabant, & in mulieres

conversos; unde muliebria vestimenta induebant, colum ac fusum tractabant, à plebe superstitiosâ simul colebantur, metuente ne quid simile à Diis pateretur; pauperes vero utpotè minimè equitantes, ab hoc morbo erant immunes.

Cura Scythica erat larga, & ad animi deliquium facta missio sanguinis ab arteriâ aut venâ temporali, quâ ulteriùs debilitati pejus habebant.

11. *Melancholia Anglica*, vulgò *Tædium vitæ*. Lege Comœdiam D. Gresset, cui titulus est *Cydney*.

Puellæ Milesiacæ quondam delirio singulari actæ tantâ mortis cupiditate ardebant ut turmatim se laqueo suspenderent, nec motivum quisquam agnoscebat: tandem sapientis civis consilio Senatus Edicto jussit, ut quæ prima suicida reperta foret, ea mortua omninò nuda in mediâ plateâ exponeretur: quo decreto illicò puellarum furori finis factus est. Plutarchus, *des vertueux faits des femmes*, *Tom. I.*

Simili melancholiâ actæ mulieres Lugdunenses referente *Primerosio*, se turmatim aquis immergebant, & iis suffocatæ peribant.

Apud Anglos etiam frequens est suicidium ob tædium vitæ, quo capti languidi, mœsti, omnium remediorum pertæsi, res suas componunt, testamenta scribunt, amicis per epistolas dein transmittendas valedicunt, & deinde laqueo, veneno, vel alio modo vitæ suæ finem imponunt; quod criminis genus admittunt illi qui religionem omnem exuerunt, & ita debili sunt animo, ut ærumnas vitæ humanæ sustinere nequeant: apud Gallos hoc scelus lege prævertitur, quâ sancitum est ut suicidarum cadavera carnificis ductu in crate pœnariâ per vicos & compita trahantur.

Pluribus maniacis melancholicis suicidium familiare est; ast melancholia Anglica in hoc discrepat ab aliis, quòd sine ullo furore, aut gravi ærumnâ, ex solo vitæ tædio tranquillè mori decernant; quod chiliarcha Townshend solo voluntatis imperio coram Medico Cheynæo exsequebatur, post mirum suæ veluti voluntariæ resurrectionis specimen.

12. *Melancholia zoantropia. Lycaon* Aetii. *Galeantropia, lycantropia* Auctorum.

Domus cujusdam religiosæ omnes puellæ singulari laborabant melancholiâ, quâ percitæ quâvis die determinatâ horâ, se feles esse reputabant, & felium vocem imitando concentum efformabant. Refert D. Raulin, *de vaporibus mulierum*. Vide *Singultum epileptico-maniacum* huic morbo affinem.

Lycantropum se vidisse testatur Forestus; plurium historiam refert Schenckius. Galeantropum ipse vidi, qui canis aspectum horrescebat.

Verùm notari meretur artificium quo quidam sanati sunt melancholici, qui scilicet se ranas in ventriculo gestare putabant; assumpto ex jussu Medici emetico sanati sunt, clam immissis ranis in craterem in quem vomitu rejectæ colligebantur materiæ; alii qui in capite cuniculos se habere existimabant, factâ incisione cruciali, & exhibitis cuniculis cruentatis quasi ex vulnere extractis, ab errore suo liberati sunt.

Qui lupo vel cane rabido demorsi sunt, ab hoc delirio non sunt immunes, quo lupum aut canem ululatibus suis imitantur, teste Cælio Aureliano, & aliis; verùm rarum est illud hydrophobiæ symptoma.

Artificio quodam Zacutus Lusitanus sanavit olim melancholicum, qui se perpetuò frigere

arbitrabatur; & vidimus hic Gratianopolitanum, ſimili delirio per annos etiam calidiſſimos detentum; ipſum ſpiritu vini madidâ pelle lanigerâ cooperuit, & accenſo ſpiritu per ſemi-horam calefecit ad combuſtionem uſque Luſitanus, unde lætus & tripudians ſe jam nimis calere exclamavit æger, atque brevi convaluit melancholicus.

Quidam ne omninò caput ſe habere putabat; ad quem ſanandum Philotimus excogitavit pileum plumbeum, à quo gravatus caput ſe habere intelligeret. Aëtius.

Duos lycantropos ſe vidiſſe teſtatur Donatus ab Altomari, qui per avia vagabantur, cadavera humana, aut partes eorum ſecum geſtantes; de cætero luridos, ſiccos, aduſtos, ſitientes eos depingit, ut lucomoriam omninò referant.

13. *Melancholia enthuſiaſtica* Pauli Æginetæ. *Enthuſiaſmus*. Ægri, *numine afflati*.

Quidam verò etiam putant ſe ab aliquibus poteſtatibus majoribus impeti, & futura prædicere, velut numine afflati, quos etiam privatim *numine afflatos* nominat Paulus Ægineta. Paracelſus exiſtimabat ſe in acinacis capulo ſuum azoth, ſeu genium ſuum gerere. Mulieres fatidicæ, quibus ſtipati errabant Gebennenſes fanatici, ſe cœlitùs afflatos putabant, futura prædicere, abſcondita cognoſcere ſe jactitabant; has verò prophetias non priùs edebant quàm epilepſiæ paroxyſmum ſimulatum paſſæ forent; itaque humi proſtratæ, mirum in modum ſe exagitabant, & ad ſe reverſæ futura prædicebant. Mirabilia ſimiliter prædicant de enthuſiaſtis, qui *convulſionarii* hodiè dicuntur. Vide Hecquetum, *de Naturaliſmo convulſionum*.

XIX. Dæmonomania. *Démonomanie, rage.*

Eſt delirium vel ſincerum vel ſimulatum, quo magi, ſagæ, maleficiati, ſæpiùs præſtigiatores ſe tanquam dæmone obſeſſos aut poſſeſſos oſtendunt.

1. *Dæmonomania ſagarum.* Delrio, *Diſquiſit. magicæ.*

Eſt delirium eorum qui ſe arte diabolicâ & pacto cum dæmone convento, quid miri præſtare poſſe exiſtimant, indeque auctoritatem apud idiotas ſibi conciliant.

Tales ſunt illæ vetulæ, quæ faſcino recens nuptos ligare, morbo infantulos tum afficere, tum liberare ſe poſſe imaginantur. Paſtores qui ſe, ſuoſve arietes cum ridiculis cæremoniis dæmoni devovent, ut gregem reſiduum à lupis eripiant, ut monetam volantem ſeu inamiſſibilem obtineant; quæ omnia in faſcinatis & faſcinantibus ſunt vera deliramenta, quibus puerorum & credulorum animos deludunt aniles fabulæ, maximè ſi philtra & venena demonſtrantia concurrant. Certum eſt enim quod oleum ex ſeminibus daturæ elicitum temporibus illitum, vel peſſarium podici noctu inditum, hæc ſomnia prædiſpoſitis excitent. Simili peſſario ex ſeminibus ſtramonii & ſebo paſtor Gallo-Provincialis, referente Gaſſendo, ſe muniebat cubitum iturus qualibet die Sabbati, unde ſomniabat ſe ad impurum dæmonum cætum viâ camini deveniſſe, & ibi hirco præſidi litaſſe: *vide* quæ de paraphroſyne magicâ diximus. Hunc morbum in Pomeraniâ familiarem dicit Hofmannus. Rufus, Auctor ſæculi ſecundi, primus hujus morbi meminit.

Fuere qui se diabolum in visceribus gerere; qui cum eis decumbere, conventicula celebrare adeò sibi persuaserunt, ut in suppliciis contra ipsos olim decerni solitis, id ad ultimum vitæ spiritum affirmaverint. *Vide* Act. Med. Berolin. *Decad.* 1. *volum.* 4. & Ephem. Natur. Curios. passim.

2. *Dæmonomania*, *Wampirismus* Tournefort. *Iter in Indias Orientales.*

Wampiri activì sunt vel passivi. Activi sunt quidam præstigiatores, qui ob fines sibi cognitos cadavera recens sepultorum exhumant, & vulnerant, atque eorum cruorem tertiâ die utplurimùm putrefactum, adeòque fluidissimum effluere sinunt, & vulgò succisse dicuntur: passivi sunt illi, vel vivi vel mortui, in quibus talis scena luditur; horumce præstigiorum rumore commoventur ita populi, ut urbem desertam inde factam viderit Tournefortius. Plura videsis in Wampyrorum historiâ non dudùm evulgatâ.

3. *Dæmonomania simulata. Corybantiasmus* Encyclopediæ, *T.* 3. *Histoire des Diables de Loudun*, 1636. Bayle, *Diction. ad Brossier.*

Constat ex Evangelio olim plures homines, summi Numinis permissu, à diabolo obsessos fuisse, unde Sancta Ecclesia Catholica ad eos liberandos exorcismis uti consuevit; verùm non minùs certum est plures malitiâ aut morositate singulari ad similem obsessionem simulandam frequenter induci, quod apud adolescentulas & vitæ religiosæ addictas sæpiùs observatur: illæ ut quamdam turpitudinem vitæ occultent, istæ ut sanctimoniæ famam sibi concilient, quædam ut aliis impunè noceant, imò ut de se magnum rumorem spargendo credulos ludibrio habeant.

Præstigia quibus utuntur sunt diversissima; ast

sæpiùs futura prædicere, absentia prospicere, linguas ignotas intelligere, morbos anomalos potissimum convulsivos experiri, vires portentosas exerere, ad aquæ lustralis aspersionem, rerum sacrarum aspectum cruciari, ululare. Eò autem assurgit plurimorum vafrities & malitia, ut non solùm plebi, sed etiam & Sacerdotibus & Medicis imponant illæ præstigiatrices, ut ferro & igne probatæ suas fraudes confiteri vix cogantur, adeòque ad eas confundendas necessum est ut à viris acuti ingenii diversis modis summâ cum astutiâ examinentur, circa quæ vide quæ de epilepsiâ simulatâ diximus.

Celebris est historia Ursulinarum Lauduni apud Pictones. Monachi hujus urbis oderant parochum Urbanum Grandier, virum paulò elatioris animi, & dotibus tùm animi, tùm corporis superbientem; illi has religiosas induxerunt, ut assererent se à Granderio fascinatas, & ejus afflatu diabolum suscepisse: quid non religio potuit suadere, maximè si cum amore repulso ad hunc perdendum parochum & Magnatum & Monachorum invidia conspiraverint; eò demùm devenit furor, ut igne damnatus sit parochus, atque cum Sacerdos impius, qui eum ad supplicium deducebat, crucifixum ferreum candentem osculandum huic misero præberet, is renuentis parochi metus pro signis diabolicæ possessionis plebi venditabatur.

Interdùm pro dæmonomaniâ verâ sumitur delirium febrile, cujus erroris exemplum præbuit monialis Parisina candore & pietate insignis mihi cognita; hæc Theologicis Doctrinis imbuta, Latinam Linguam clam addidicerat & nuper à fratre suo eruditissimo elementa Græcæ Linguæ secretò

pariter hauriebat ; hanc invasit synochus , caputque tentavit , unde delirans hæc virgo sermones græcos & latinos miscuit , quos priùs ipsi ignotos existimabant cæteræ moniales ; hinc fascinatam & obsessam judicarunt , usque quo frater ejus rure reversus delirii Græci & Latini rationem reddidit.

Dæmonomania simulata detegitur dolis pro re natâ diversis. Sic Ill. de Haen sanctæ Crucis imaginem involutam dæmonomaniacæ simulanti applicans ad contactum , vel aquam communem, quam lustralem esse fingebat , aspergens , vidit eam decipi & suam fraudem prodere : tunc autem eam nefariam toties aquæ amphoris injectis irrigari jussit , quoties sua præstigia iteraret. Alter verò Medicus in simili casu phlebotomias simul ex pede & brachio ad syncopem usque præscribebat , ut nefariam præstigiatricem plecteret ; alii verberibus dæmonem abigere tentarunt.

Minimè assentimur Friderico Hofmanno , aliisque Medicis Germanis , qui uno ore cum plebe Gallicâ contendunt magos & sagas hodie dari , qui verè diabolo obsessi & possessi & ab illo instigati patrant mirabilia. Dæmonomaniæ sinceræ signa plura tradit Hofmannus ; 1°. non solùm horrendæ vociferationes , gestuum deformationes , admirandæ & insolitæ corporis motiones ; sed 2°. mirificæ convulsiones subitò sine prævio morbo accedentes. 3°. Blasphemia , verbi divini abusus , obscœnitas verborum. 4°. Rerum secretarum & præsertim futurarum notitia & revelatio. 5°. Peregrinarum linguarum scientia. 6°. Robur insolitum. 7°. Singularium rerum ut crinium , silicum &c. vomitio , ex oculis , aure rejectio-

cum horrendis ventris torminibus &c. Dudùm Senatus Gallici qui magos & sagas igne damnabant, hodiè tanquam miseros insanos dimittunt, nisi eorum maleficia, blasphemationes, aliaque malitiæ specimina plectant. Non dubitamus tamen quin olim Deo permittente à Dæmonibus plures obsessi fuerint, verùm cum sancto Athanasio putamus, *ex quo tempore verbum Dei apparuit spectra hujusmodi & ludibria cessavisse.* Et omnes pithonissas, magos, sagas, fascinatos, vel morbo à causis physicis orto laborare, vel esse deceptos aut impostores qui parum cautos suis præstigiis deludunt. Ridemus itaque credulitatem Bodini & dolemus sortem tot millium vesanorum quos sæculis elapsis, referente Nicolao Remigio, Senatus Burdigalensis, Rothomagensis, Tolosanus flammis addixit, qui in morotrophio tantùm erant custodiendi.

4. *Dæmonomania à Vermibus* Cardani.

Plura sunt exempla ægrorum qui pro dæmoniacis habiti lumbricis & teniis tantùm exagitabantur, & trismo, tetano, delirio, aliisque miris symptomatis vexabantur; plebs autem dæmoni, sagarumque fascino tribuit illa symptomata dira, quorum nexum & causam non intelligit, ut convulsiones, clamores, distorsiones, deliria quibus obnoxii sunt verminosi, ea verò omnia catharticis, emeticis & anthelminticis feliciter auferuntur.

5. *Dæmonomania fanatica*, vide Dissertationem sub præsidio D. Rideux Profess. Monspel. ventilatam: *An fanatismo verbera?*

Quot furores, incendia, bella, cædes excitaverit multoties falsus erga Religionem tùm veram, tum falsam zelus, plures testantur historiæ.

Primi fanatici Helvienses solo suo afflatu catapultarum ictus, quibus crudeliter turmatim trucidabantur eludere se posse putabant; miserabile delirii genus.

Fanatismus ad incredibilia facinora millenos nostrâ ætate compulit, & ad patibulum, ignemve deduxit; ita ut pestis nulla majores strages ediderit: lege historiam Fanatismi D. Brueys Monspel. Ideo hæc refero ut omnes persuasum habeant fanatismum inter vesanias & deliramenta esse numerandum.

6. *Dæmonomania Hysterica*. Observatio D. Descottes D. M. à Argenton en Berry 1760. ad me scribentis.

Duæ famulæ viginti annos natæ, amicissimæ, verè hystericæ, antihystericis, ut castoreo, rutâ, nec non terebinthinâ sumptis, ab hysteriâ meliùs habuere. Verum singularia phœnomena per sex menses exhibuerunt, quæ vulgò obsessioni tribuuntur. 1°. Scilicet diversis domibus sejunctæ altera alterius nec non sua accidentia suosque paroxysmos præsagiebat ante quatriduum triduumve.

2°. Diversorum animalium vocem, ut canis, felis, gallinæ satis aptè imitabantur.

3°. Portentosam exhibebant memoriam & ingenium solito vividius, quo nominibus fictis singulos astantes designabant & ludibrio habebant.

4°. In profundum soporem delababantur, è quo nec vellicatæ, punctæ, ustæ excitari poterant.

5°. Verùm spontè excitabantur clamantes se in quâdam parte, ut femore, tibiâ vehementer lædi, perstringi, & pars assignata livida, læsa

unguibus videbatur, quam tamen tetigerat nemo ex astantibus.

6°. Triplici stadio peragebatur paroxismus, in primo mentis compotes peracta in mentem revocantes rubescebant & dolebant; in altero delirabant, convellebantur & quatuor robustis viris vix coerceri poterant, atque ventura quoad paroxismi futuri tempus, durationem aliaque præsagiebant, denique in soporem delapsæ sensuum omnium abolitionem experiebantur, è quo tamen somno hora & minuto quod prædixerant, excitabantur, sæpè è lecto procul exilientes & clamantes, *bone Deus! quis mihi femur vel tibiam crudeliter perstrinxit* &c.

Per sex menses quotidiè hæc ludebatur scena, nec quidquam inde roboris habitûsve detrimenti passæ sunt, hodiè verò adhucdùm languent, & lipothymias, catameniorumque suppressionem patiuntur, meumque consilium expetunt Medici.

Multa sunt in hac historiâ, quæ nimiæ astantium credulitati, & harum sycophantarum præstigiis tribuenda videntur. Interea non minus est mirum quod sine ullo motivo cognito rusticæ talem egerint Comœdiam, si Comœdia fuerit: mirum etiam quod similis imaginationis vis similes effectus in aliis subjectis ediderit, quos vide relatos in catalepsis hystericæ & catalepsis somnambulæ historiâ. Quoad imitationem vocis animalium, hanc olim juxta Alesiam observavit D. Gibert D. M. in melancholico qui horâ primâ pomeridianâ singulis diebus simili paroxismo tentabatur, nec ab hac horâ declinabat vel minimum paroxismus, licet horologia de industria retardarent, aut accelerarent observatores.

Suasi balnea, serum lactis, & in paroxismo syrupum de Karabe, sal sedativum, &c.

7. *Dæmonomania Indica.* Kempfer. *amænit. fasc. 3. pag. 650. Rage de l'Hamuk.*

Viget apud Indos Nigritas abusus opii execrabilis ad efferandum animos ad homicidiorum patrandorum audaciam, dùm vel vitæ suæ, vel injuriarum pertæsi se devovent morti per ultionem & mortes aliorum oppetendæ; eo fine opii bolum deglutiunt, ex quo intentionis idea exasperatur, turbatur ratio, & effrænus redditur animus, adeò ut stricto pugione, instar tygridum rabidarum excurrant in publicum obvios quosvis sive amicos, sive inimicos trucidaturi, donec ipsi ab alio perforati prosternantur. Actus hic vocatur *Hamuck*, apud incolas Javæ & ulterioris Orientis crebro spectabilis. Vocabuli sonum ibi horret quicumque audit; nam qui vident homicidam, illi vocem *Hamuk* summopere exclamant monituri inermes ut fugiant, & vitæ suæ prospiciant, dùm ad extinguendam belluam accurrere debet quisquis armatus, & cordatus est.

8. *Dæmonomania Polonica.* Stabel. *Hist. 4. de plica Polonica.*

Ea est quæ à viru trichomatis repulso ortum ducit, seu à plicâ resectâ, vel ab illâ non evolutâ Femina quinquagenaria plethorica fortissimo corripiebatur furore maniaco, cum summâ agrypniâ, convulsionibus, inconsuetis borborygmis jungebantur blasphemationes, robur insolitum, aliaque stupenda symptomata per annum sine intermissione eam discruciantia & diabolicæ obsessioni adscribi solita.

Remedia antimaniaca frustranea sunt, nec cedit morbus

morbus nisi evolutioni plicæ, quam, post annum in casu citato applicatum capiti lycopodii decoctum, intra aliquot dies excitavit; aliâ vice cum hæcce mulier iterum plicam imprudenter abscidisset, exorta est cephalea cum doloribus rachialgicis & phantasiæ depravatione, rursusque cum plica capitis sese explicuisset ea symptomata descierunt.

XX. Mania.

A Græco *Mainomai* insanio, furo.

Furor & *insania* Latinis. Gallicè *folie* & *manie*, licet ultimo nomine (à *majomai* cupio) inte ligamus etiam vehementem quamdam cupiditatem, ut musomaniam, argyromaniam &c. Ægri *maniaci*, *insani*, Gallicè *fous*, *maniaques*.

Genus est morbi chronici, apyreti, quo non solum ægri circa quævis objecta indiscriminatim delirant ob imaginationis vitium, sed etiam ob ratiocinationis depravationem cum audaciâ & robore, brutorum more se gerunt.

Differt ab amentiâ per audaciam, robur & furorem à levi oblatâ causâ redeuntem; amentes vero sunt mites, pacati, nemini nocent, nisi vehementer incitentur.

Differt à melancholiâ per delirii universalitatem; non enim uni objecto constanter infixi delirant, sed successivè nunc de uno, nunc de alio objecto sunt solliciti, præterea melancholici rectè & acutè ratiocinantur ex præconceptâ opinione, consequentias rationales educunt, ast maniaci perversè etiam judicant. Differunt à dæ-

monomaniacis ut à melancholicis. Hydrophobi ferè omnes judicant, aſtanteſque monent, ut ſibi caveant, dicentes non penes ſe eſſe ut abſtineant à morſu, conſputatione, econtra maniaci pravum nocendi, evadendi deſiderium cautè diſſimulant; paraphroſyne, hydrophobia, phrenitis intra paucos dies terminantur, aſt mania menſes, annoſque perdurat.

Maniaci ſæpiùs omnem cibum obſtinatè recuſant, & tamen robur inſolitum conſervant, vix dormiunt, continuò mente plures ideas revolvunt, muſſitant, clamant, inſidias aſtantibus ſtruunt, obvios quoſque etiam parentes, natos quandoque ſine ullo cognito motivo percutiunt, trucidant, vinciri eos neceſſum eſt ne ſibi vel aliis manus violentas inferant, frigoris & caloris patientiſſimi ſunt, veſtes ſuas dilacerant, mediâ hyeme nudi humi jacent, nec multùm refrigerantur, balnea frigida ſuſtinent, inviti tamen; quidam ingenio acutiſſimo præditi mirè deblaterant, ſæpiùs delirant; plurimi quidem quoddam objectum ſui odii aut amoris ſæpiùs in animo verſant, verùm non illi ita affixi ſunt quin ad alia divagentur; atque millenis vividiſſimis, præcipitibus, confuſis ideis noctu diuque agitantur, mores à maniâ mirè mutantur; mulier antea pia & modeſtiſſima accedente maniâ verba ſcortis & bajulis familiaria impudenter effutit; qui priùs erat mitis & amicus jam torvis oculis, voce ferâ loquitur, & ex horum ſymptomatum ſyndrome, licet à plebe confundi & iiſdem morotrophiis incarcerari ſoleant, diſtinguuntur maniaci & melancholici. Mania continua eſt vel periodica; continua ea eſt quæ nunquam intermittit, licet remittat quandoque, verum illum diſcrimen non

in curandi modum, sed in prognosim influit; quippè continuæ sanandæ multò minor spes est quàm periodicæ maniæ.

Mania periodica est, quæ per intervalla revertitur, illa vel sæviente hyeme quod frequentiùs accidit, vel æstate recurrit; tum continua tum periodica sunt sæpiùs hæreditariæ; dantur etiam regiones in quibus multò frequentiores sunt.

Mania ex quartanâ Sydenhami ad dementiam potiùs attinet quàm ad hoc genus, ni fallor.

1. *Mania à Pathemate.*

Maniaci ut plurimum à magno quodam animi pathemate, ut amore, metu, spe laborare incipiunt. Meadius refert quod in Nosocomio mente captorum Londinensi multò plures inventi sint quos dira auri cupido huc deduxerat, licet jam divites quàm quos paupertas divexarat.

Metus tartari & judiciorum Dei plures ad insaniam ducit, maximè cum à concionibus vehementibus eorum quos *Missionarios* vocant per octiduum, ut fieri solet, mentes commotæ fuerunt. Vidi Religiosam quæ insanivit & demùm se trucidavit, cujus menti infixa erat opinio se à suis sociis propter peccata, quæ admiserat aut admisisse putabat, laqueo suspendendam fore; & mulierem honestam quæ simili metu percussa se suspendit, exanimavit; puellam quæ amasii sui perfidiam non sustinens eodem modo vitam terminavit; virum qui zelotypiâ furens conjugem & se ipsum jugulavit; mulierem præclaram, quæ recens puerpera circa religionis suæ veritatem dubia movens in maniam incidit &

per decennium nuda quadrupedium more in suo cubiculo gradiens Nabuchodonozoris speciem apprime referebat, verùm licet à melancholico delirio ortum habuerit hic morbus, non minùs successu temporis videtur mania alterius generis quàm melancholia ob robur, audaciam & idearum vividarum varietatem.

Maniaci utcumque audaces sint reapse metu maximo quodam ad insaniam ferè omnes ducuntur, & licet à pluribus astantibus se regi minimè patiantur, attamen à quodam minaci bajuvo, vel milite fustem & vincula gerente, ita domantur, ut illi supplices & meticulosi statim obsecundent, quod necessarium est in curâ. Caveant autem sibi custodes, nam maniacus nunquam dormit & custodem si potest, malè habet atque insidiosè impetit, ita ut per longum tempus sapientis personam agat, ut suum finem assequatur. Qui cibos renuunt & continuò vigilant sibi animo, metum inanem infixerunt, ne scilicet ab amicis toxico mixto cum cibis, aut alio modo inter dormiendum trucidentur, sed de sui metûs objecto, de spectro quo terrentur, ne verbum proferunt.

Sanguis maniacorum viscidus seroque exutus; fibræ verò musculares firmæ, rigidæ censentur.

Mania statim atque ægrum alio morbo ut phtisi, ascite laborantem afficit, ab aliis morbis quod mirum dictu, liberat, ut observavit Meadius.

Cura. Nihil magis prodest maniacis sanandis quàm victus mollis refrigerans, humectans, phlebotomiæ largæ & repetitæ ex brachio, pede, jugulo; potus laxans, diluens, frigidus, copiosus; balnea per mensem bis in die repetita in aquâ frigidâ, caput ipsâ irrigando.

Narcotica verò sæpè delirium intendunt. In tenebris detinendus maniacus, atque sufficienter cibandus, vinculis coercendus, cùm verò omnis cura tanquam frustranea omissa est quandoque datâ tempestate ratio revertitur superstite memoriâ factorum, & ad recidivam dispositione; si catamenia vel hæmorrhoides fluere desierint, illi effluxus revocandi, cathartica fortia præmissis diluentibus non sunt omittenda, acida, nitrosa, serum lactis, emulsiones, fructus refrigerantes, clysmata emollientia & similia prosunt.

2. *Mania lactea. Dépôt laiteux sur le cerveau.* Puzos, 3. *Mémoire.*

Est species maniæ qui circa decimum à partu diem cum delirio febrili mulierem aggreditur, dein sensim evanescente febre, perseverat, atque jure tribuenda venit lactis retentioni, ejusque stasi in cerebro.

Rarus est hic morbus & utplurimùm insanabilis, ipsumque initio ab hysteriâ distinguere difficile est, quippe omnes morositates, aversationes absurdæ, à quibus incipit facilè tribuuntur hysteriæ, quam puerperæ plures incurrunt, interea successû temporis ex delirio apyreto constanti, & initio à parciori lactis & lochiorum fluxu, cognoscitur.

3. *Mania ab hemicraniâ.*

Ea est quam dolor constans sinuum frontalium ab insecto in ipsis latente infert; sic Conrard. Schneiderus, *de osse cribiformi*, *pag.* 440. recenset rusticam quæ mente abalienata & maniaca evaserat, quæ rejectâ ex naribus erucâ hispidâ ab hoc morbo convaluit.

Antonius de Pozzis, in Ephem. Nat. Curios.

Decad. 1. *anno* 4. *observ.* 37. refert rusticum qui cùm sub arbore dormiisset, per sex menses maniacus fuit, & erucam nigram, longam, pilosam, à tabaco assumpto per nares excrevit, sicque convaluit.

Cùm æstrum subivit nares boum, aliorumque pecorum, ut in eorum sinubus frontalibus ova sua deponat, non rarò illi in maniam aguntur, imò cervi rangiferini à solo metu circumvolitantis & avidè insequentis æstri furunt, & triginta leucas intra paucas horas excurrunt, observante Ill. Linnæo in Lapponiâ.

In oppidulo *Ganges* dicto, homo quidam dolore capitis dudùm divexatus eò insaniæ devenit, ut sibi caput effringi vellet, atque eum in finem ex altiori fenestrâ se præcipitem dederit, sed frustrà cùm fortè in prætereuntis asini corpus incidisset: quapropter ad aliud tempus ob proximorum jurgia rem distulit, atque altera vice reapse sibi caput effregit, unde, fortè è sinubus copioso pure dimanante, convaluit, ut à fide dignis viris audivi.

ORDO QUARTUS.

VESANIÆ ANOMALÆ,

Seu

Morbi prioribus affines.

PHantasia est facultas objecta absentia sibi repræsentandi; ejus actio vocatur *imaginatio*, ea in somniando ideas claras & vividas excitat, unde æquè percellimur à phantasmatis seu ideis

imaginariis, dùm ſomniamus, ac ab ideis ſenſationum; verùm id non accidit ex claritate & vi abſolutâ phantaſmatum, quippe quæ multò minor eſt quàm vis ſenſationum; ſed ex eo quod anima ab objectis externis non diſtracta, fortiùs ad ea phantaſmata attendat, unde qui imaginari profunde vel attendere volunt interdiù, illi ab aliorum conſortio remoti longè ab ſtrepitu in loco obſcuro meditantur: anima eò fortiùs percellitur ab ideâ quò paucioribus ideis ſimul diſtrahitur, ſeu quò majorem ſuæ attentionis partem illi tribuit, & quo fortior eſt impreſſio eam excitans.

Docet autem experientia ideam longâ attentione, fortique meditatione clariorem fieri, quæ neglecta obſcura foret: ſic memoriâ, ſtudio, & repetitione ejuſdem ideæ roboratur, maximè ſi conjungantur ideæ cum loco, litteris, aliiſque ſignis ad memoriam acquirendam facientibus.

Lex eſt imaginationis, ſi qua ſimul percepimus, & unius perceptio denuò producatur. Imaginatio producit etiam perceptionem alterius. Wolf. *Pſycolog. Emp.* 116.

Memoria eſt facultas idea reproducendi, & reproductas recognoſcendi. Wolf. Ea verò tribuitur flexilitati fibrarum medullarium cerebri, quæ inſtar chartæ pergamenæ plicas & impreſſiones retinet; verùm ea theoria eſt merè fictitia, & ſatius eſt in his tenebris nullam theoriam, quàm falſam amplexari.

Ad ratiocinandum proindeque ad judicandum neceſſaria eſt imaginatio & memoria. Si quis albedinis ideam abſtractam, adeòque imaginariam non retineat, is utrum hæc charta quam cernit alba ſit, vel alterius coloris judicare non valet; inde fit ut qui imaginatione carent, ut ſtupidi,

somnolenti, illi nec discurrere valeant, nec qui memoriâ destituuntur, valent ratiocinari saltem circa objecta quorum ideas non possunt in mentem revocare; his de causis evidens est cur inter morbos hujusce classis oblivio & amentia referantur; cùm hæc vitia secum inferant judicii depravationem, aut speciem erroris quæ lethargicis valdè familiaris est; quod scilicet nesciant quid dicant, quid appetant; quia eorum obliti sunt, quæ petiere antequam responsum accipere possint: sive sensationes à fibrarum nervearum vibrationibus repetas, quod falsum videtur, sive à fluidi nervei electrici refluxu, requiritur ex parte machinæ fibrarum cerebri libertas, flexilitas, cui collapsus, laxitas, obstructioque opponuntur, & ex parte fluidorum mobilitas, fluxilitas, tenuitas, puritas, unde videre est cur à venenis, vaporibus narcoticis, cerebri vulneribus, obstructionibus, aliisque vitiis, imaginatio, memoria, acumen, ingenium, libertas aliæque animæ facultates lædantur.

XXI. Amnesia. *L'oubli*. *Oblivio morbosa* Auctorum. *Latyphrosyne* Græcis.

Est morbus qui tollit facultatem ideas in mente reproductas recognoscendi, seu memoriæ est abolitio aut imminutio. Ideò recognoscimus ideas quæ in animâ reproducuntur, quæque ideò illam olim vel antea affecerunt, quia satis vividæ sunt & sociis claris stipatæ; si verò obscuræ sint, tum ideæ principes, tum earum sociæ aut solum alterutræ, tunc illas recognoscere non possumus: ideam autem quam antea habuimus iterum

habere, hoc ad memoriam non sufficit, necessum est ut cognoscamus nos eam antea habuisse; sic siquis dum legit Ciceronis librum non recognoscit se eum olim legisse, ille hujus antiquæ lectionis recordari non dicitur. Quoniam omnis idea imaginaria supponit prægressam ideam sensitivam seu sensu acceptam, & non sentimus nisi individua, seu concreta pluribus simul ideis sociis stipata; idea imaginaria socias secum olim perceptas in mentem revocat, nisi obscuriores evaserint, ergo obscuratio idearum est quod oblivionem producit; obscurantur ideæ à gravibus animi pathematis totam animi attentionem alio divertentibus, à somno & sopore morboso, à paralysi organorum ex quibus ideæ illæ natæ sunt, à morbo quovis soporoso, ut caro, apoplexia, epilepsiâ nec non à syncope; qui enim ex his morbis resurgunt, ignorant omninò quid paroxysmi tempore peractum fuerit, & se ne quidem cogitasse, aut quasi non extitisse asseverant.

In curandâ amnesiâ attendendum an juvenis an senex sit homo; in senibus medicamenta spirituosa, cephalica, calidiora conveniunt: in juvenibus, diluentia, analeptica magis prosunt, & memoriæ læsio à veneris abusu sæpè dependet.

1. *Amnesia à Venere.* Etmuller. *de memoria læsâ.* Salmuth *centur. 1. observ. 6.*

Res est consideratione digna quod usus veneris nimius memoriam maximè debilitet & quod aphrodysiaca, aromatica, spirituosa, satyracea ad memoriam roborandam conducant, si tamen cum horum usu veneri litemus, memoria in totum abit: si verò veneri parcamus, inde confirmatur.

Usus ambræ, adeòque cocolatæ optimè prodest ad amnesiam curandam, ut & aqua magnanimitatis, quam ingrediuntur formicæ; item confectio alkermes & anacardina, licet hæc ultima suspecta sit. Apud senes usus theæ in hoc morbo valdè laudatur; hæc autem omnia medicamina vi quadam inebriante pollent, ambra scilicet, anacardia & thea Sinensis recens.

2. *Amnesia senilis.* Etmuller. *ibid.*

Non omnes senes obliviosi evadunt, sed maximè illi quorum vita anteacta multis curis aut studiis subtilioribus non fuit defatigata, qui scilicet lautè & ignaviter vixerunt in desidiâ & voluptatibus; Docti verò & negotiosi utplurimum judicium & memoriam diutiùs servant.

Præter usum theæ commendantur in hoc morbo folia betonicæ, salviæ, lavandulæ, roris marini, rosarum petala; nux moschata, piper, galanga, cyperus, castoreum, thus &c. infusa in spiritu vini quo humectantur nares, tempora, &c. ninsing & gensing specifica censentur intùs ad scrupulum.

3. *Amnesia traumatica* Schenckii, *observ.* Horstici, *lib.* 2. *obs.* 7. Hildan. *centur.* 3. *obs.* 1.

Ea est quæ à capitis percussione, vulnere aut ictu quovis ortum ducit; ea initio phlebotomias & auxilia alia contusis convenientia exigit. Extus resolventia spirituosa, balsamum commendatoris, aquam vulnerariam &c. hæc species sæpè sanabilis est.

4. *Amnesia plethorica; à suppressis hæmorhoidibus* Zacuti Lusitani *lib.* 1. *observ.* 47. *prax. admirab.*

A *lochiis suppressis* Salmuth. *cent.* 1. *obs.* 72.

Auxilia à principiis illis satis indicantur. Horstius vidit hanc speciem cum stultitiâ successisse illis, qui post longam inediam comedere inceperunt.

A febre acutâ Schenckii *obſ.*

5. *Amneſia à pathemate* Schenckii, *obſerv.* & Ephem. Natur. Curioſ.

Ex metu & terrore ſubitis quandoque memoria abolita eſt, nec non ex vehementi triſtitiâ.

6. *Amneſia cephalalgica* Act. Acad. Par. 1711. Ex diuturno capitis dolore, gravativo, memoria ſæpè aboletur, nec non à cephalalgiâ febrili.

7. *Amneſia à temulentia* Williſii, *de moroſi.* Eſt ea quæ ab ebrietate, ab opio, à philtris, ſeu venenis dementantibus ortum ducit.

XXII. Agrypnia.

Latinis *pervigilium*, *vigiliæ immodicæ*, *vigilium morboſum*. Gallis *inſomnie*.

Eſt pervigilium immodicum ex quo vires imminuuntur, anxietas, inquietudo, cephalalgia, aliaque moleſta ſymptomata oriuntur.

Vulgò duas tertias nyctemeri partes vigilamus, ſeu in ideis claris ex parte animæ, & in aptitudine ad motus liberos exercendos ex parte corporis, vivimus; altera pars tertia ſomno dicata eſt, ſeu quieti corporis & animæ, in quâ ſcilicet torpent omnes artus, & jacent minùs apti ad motus muſculares, ſenſatione orbati, dum tamen, ſi inſomnia adſint, ideæ imaginationi oblatæ, ſunt clariſſimæ, ideæ verò præſentium objectorum, obſcuriſſimæ vel nullæ ſunt, motuſque vitales pacati, regulares, exercentur.

Cùm in vigiliâ vires ab actionibus animæ & corporis continuò abſumantur, eæque ſomno & quiete debeant reparari, evidens eſt quod à longiori pervigilio robur debet ſenſim imminui, hinc laſſitudo, anxietas, continua ſitûs mutatio;

perceptiones præsentium objectorum continuò nos afficiunt, attentionem detinent: hinc capitis gravitas, molestia animæ, mœror, tædium, & quandoque typhomania.

1. *Agrypnia Arthritica* Boneti *Sepulchret. observ. 1.*

Somno carere qui doloribus vexantur, mirum non est, & ea non est species de quâ agitur, sed symptoma omnium dolorum comes, verum citra ullum dolorem. Ex acrimoniâ arthriticâ oriundum pervigilium, atque ex siccitate sanguinis sero ad exteriora continuò fluente sustentatum exhibet observatio præsens. Post diram colicam arthriticam homo usus vesicatorio, incidit in pervigilium nullis remediis domatum, quo occubuit, sero quidem continuo ex vesicatorio affatim effluente, & tamen aperto cadavere ventriculi omnes cerebri aquâ limpidâ repleti videbantur.

2. *Agrypnia à pathematis.* Willis. *de animâ brutor. p. 2.* Sennerti *Species 5ª.*

Monspelii mulier adolescens quæ à sicariis maritum suum omninò trucidatum, & se ipsam pro mortuâ derelictam viderat, exin per tres pluresve menses somno indulgere non poterat; quoties enim oculos claudebat dormiendi desiderio victa, toties cruenta illa scena oculis ejus se sistebat, strictos sicariorum gladios, conjugem morientem, ipsique brachia tendentem, se ipsam gladiis confossam videre sibi videbatur, & perterrita, sudans, febriens evigilabat, ita ut metu horumce phantasmatum somnum horreret. Similia exempla refert Willisius.

Usus sum in hoc casu non narcoticis, sed emulsionibus, julepis refrigerantibus &c.

3. *Agrypnia hysterica* Willis. *de anima brutorum pag. 2. Cap. 5.*

Taliter affectis, ut hypochrondriacis, hystericis, quoties clausi oculi somnos invitant; accidunt cordis tremores, subsultus & constrictiones, cum animi deliquiis & respiratione impeditâ, aut viscerum intumescentiæ, ardores, præfocationis sensus, aliaque symptomata pro hystericis vulgo habita, succedunt; alii in cruribus & brachiis tendinum subsultus, spasmos, tantasque experiuntur membrorum inquietudines & jactationes, ut ægri haud plusquam equuleo torti dormire possint.

In hoc casu Willisius crasim fluidi nervei vitriolicam esse contendit, & vesicatoria laudat ad serum acre educendum, sed errat maximè, & tutius est sanguinis siccitatem & acrimoniam præmissis phlebotomiis, sero lactis, emulsionibus, acidulis aquis, lacticiniis, balneis temperare, & dein ad hypnotica confugere interpositis lenibus catharticis ad viam his medicamentis parandam.

4. *Agrypnia cephalalgica* Boneti, *de Vigiliis, observ. 2. & 3. Sepulchret. Tom. I.*

Post contumaces capitis dolores cum febre & vigiliis, morte succedente, observarunt Auctores, vasa piæ meningis sanguine atro referta, ipsas meninges tumore phlegmonode distensas, puniceas, nigrâs, gangrænosas, sanguinem fluxilem, nigrum è cerebro exstillantem, quandoque ulcus, serum copiosum in ventriculis, ut ex observatione 4ª. 5ª. & 6ª. sequitur.

5. *Agrypnia ex pancreate* Bonet. *Sepulchr. observat. 8.*

Mercator, quoties dormire conabatur, incidebat in leipothymiam cum sudore frigido faciei, de cætero benè valens. Incusatus est ventriculus, adhibita cathartica, cardiaca incassum.

Eo mortuo pancreas inventum eſt abſceſſu tentatum, quod etiam in obſervationibus Tulpii, Riverii, Hygmori in hoc morbo incuſandum venit.

6. *Agrypnia à dolore* Sennert. *Spec.* 3.

Omnis ſenſatio fortior & moleſta, ut dolores omnes, omne deſiderium vehemens, ut ſitis, fames, pica, tabacomania, libido, amor, mingendi, dejiciendi neceſſitas, uſquequo expletum ſit deſiderium, ſomnum tollunt.

Difficultas reſpirandi, tuſſis in hydropicis, aſthmaticis, hydrothorace, ubi ſitum ſomno commodum æger ſervare non poteſt, ubi expectorandi neceſſitas urget, ea omnia ſomnum abrumpunt; idem producit omnis ſenſatio vivida, ut lux, ſtrepitus, tactus corporis duri; verùm tamen leve frigus ad auroræ exortum, ſonus lenis, qualis ſuſurrus rivi, pluviæ & ſimilia, ſomnum invitant.

7. *Agrypnia ab indigeſtione* Sennerti; *à vermibus primarum viarum* Horſtii; *ructationi aſſiduæ ſuccedens* Williſii.

Qui ſe in cœnâ ingurgitant utplurimùm poſt primas ſomni profundi horas evigilant cum calore, anxietate, ſudore, febre, & vix ſomnum iterum capere poſſunt.

8. *Agrypnia febrilis* Sennert. *Spec.* 1ª. *Pervigilium febrile* Boerhaavii, *Aphor.* 708. Riverii, *de ſymptom. febr. putrid. cap.* 2.

Non modò febris poteſt ſomnum turbare ratione moleſtæ ſenſationis, ut ſitis, caloris, doloris; ſed etiam à vehementi oſcillatione arteriarum cerebri, ejuſque phlogoſi, hinc enim cephalalgia pulſatilis, ſeu pulſatio importuna.

Curatur quiete muſculari corporis, pace men-

tis, abſentiâ lucis, ſtrepitûs, objectorum ideas vividas excitantium; frigore modico, aëre humido, victu blando, molli, potu farinoſo, leni, emolliente; ſuſurro leni, aſſiduo, grato, blandè tinnulo; medicamentis farinoſis, ſuboleoſis, humectantibus, demulcentibus; odore vegetabilium ſoporiferorum, uſu anodynorum, paregoricorum, narcoticorum, præmiſſis quæ inflammationi curandæ valent, ut phlebotomia, potu nitroſo, &c. Succus & aqua lactucæ hic præ cæteris laudantur.

9. *Agrypnia ſenilis* Henrici ab Heers, *Diſſert.* Langii, *libr. 1. epiſt. 26. de vigiliis ſenum.*

Quæ ſenibus familiaris eſt agrypnia vix narcoticis eſt impugnanda, quibus ſcilicet narcotica iſchuriam non rarò inducunt, & diverſis modis ab Heerſio recenſitis nocent. Optima quæ in hoc caſu conveniunt remedia, ſunt vinum paulò majori doſi ſumptum, & analeptica ſtomachica, ſpirituoſa, ut ambara.

Senum vigiliæ, quæ ſi non excedant, ipſis minùs nocent quàm juvenibus, videntur pendere ex eorum ſanguine ſicciore & acriore; nec non ex curis & ſollicitudinibus, quæ vino abiguntur.

INDEX
NOMINUM GENERICORUM, SPECIFICORUM ET SYNONYMORUM
In Tomi tertii Parte primâ contentorum.

Errata corrigenda.

Pag. 4.	*lin.* 22.	minus, *lege* magis.
19.	5.	mox, *leg.* nox.
23.	24.	apyretus, *leg.* apyreta.
31.	6.	drachmas duas, *leg.* drachmis duabus.
33.	15.	genus, *leg.* genas.
40.	11.	crescat, *leg.* decrescat.
42.	33.	hydrolices, *leg.* hydraulices.
43.	9.	torpitte, *leg.* torpille.
45.	2.	paxysmos, *leg.* paroxysmos.
45.	8.	quique, *leg.* quæque.
74.	34.	aperitudo, *leg.* asperitudo.
90.	35.	gerontoxura, *leg.* gerontoxon.
104.	4.	sex annis, *leg.* sexennis.
105.	17.	sublevenda, *leg.* sublevanda.
134.	12.	magnum, *leg.* magnam.
140.	33.	infundantur, *leg.* infundatur.
185.	7.	procedens, *leg.* procedentes.
201.	2.	dractica, *leg.* drastica.
218.	13.	maximè, *leg.* minimè.
274.	17.	adigendos, *leg.* abigendos.
280.	17.	convexitatis, *leg.* concavitatis.
331.	1.	extravasalis, *leg.* extravasati.
333.	30.	pueruli, *leg.* puerili.
392.	26.	afflatos, *leg.* afflatas.
401.	8.	descierunt, *leg.* desierunt.
404.	11.	bajuvo, *leg.* bajulo.
405.	15.	qui, *leg.* quæ.